

ЗБІРКА ТЕЗ

**X Всеукраїнська науково-практична
конференція**

**“ЕКОЛОГІЧНІ ТА СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ
РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ
ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ”**

*25-27 жовтня
2023*

Миколаїв

*МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ МЕНЕДЖМЕНТУ
КАФЕДРА ЕКОНОМІКИ ПІДПРИЄМСТВ*

ЗБІРКА ТЕЗ

*X Всеукраїнська науково-практична
конференція*

*“ЕКОЛОГІЧНІ ТА СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ
РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ
ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ”*

25-27 жовтня 2023 року

м. Миколаїв

Екологічні та соціальні аспекти розвитку економіки в умовах євроінтеграції: тези доповідей X *Всеукраїнської науково-практичної конференції 25-27 жовтня 2023 р.* / за ред. Г.В. Табацькової. Миколаїв, 2023. 349 с.

Організаційний комітет:

Єрмаков О.Ю. – д-р екон. наук, професор кафедри економіки Національного університету біоресурсів і природокористування України, заслужений економіст України

Погріщук Б.В. – д-р екон. наук, професор, директор Вінницького навчально-наукового інституту економіки ЗУНУ

Калашнікова Т.В. – д-р екон. наук, професор кафедри економіки підприємства та організації бізнесу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Батюк Б.Б. - канд. екон. наук, доцент, завідувач кафедри менеджменту *Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького*

Минів Р.М. - канд. екон. наук, доцент кафедри менеджменту *Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького*

Шебаніна О.В. – д-р екон. наук, професор, декан факультету менеджменту МНАУ

Христенко О.А. – канд. екон. наук, доцент, в.о. завідувача кафедри економіки підприємств МНАУ

Олійник Т.Г. – канд. екон. наук, доцент кафедри економіки підприємств МНАУ

Табацькова Г.В. – канд. екон. наук, доцент кафедри економіки підприємств МНАУ

Організатор конференції:

Кафедра економіки підприємств Миколаївського національного аграрного університету

У збірнику розміщено матеріали, в яких узагальнено результати X Всеукраїнської науково-практичної конференції «Екологічні та соціальні аспекти розвитку економіки в умовах євроінтеграції», яка проводилась кафедрою економіки підприємств Миколаївського національного аграрного університету

Учасники конференції:

Миколаївський національний аграрний університет (м. Миколаїв)
Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ)
Державна установа «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України» (м. Львів)
Полтавський державний аграрний університет (м. Полтава)
Київський національний університет технологій та дизайну (м. Київ)
Відокремлений структурний підрозділ «Ладижинський фаховий коледж Вінницького національного аграрного університету» (м. Вінниця)
ННЦ «Інститут аграрної економіки» НААНУ (м. Київ)
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького (м. Львів)
Сумський національний аграрний університет (м. Суми)
Університет імені Альфреда Нобеля (м. Дніпро)
Управління з питань надзвичайних ситуацій та цивільного захисту населення Миколаївської міської ради
Верховна Рада України
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова (м. Миколаїв)
Одеський національний економічний університет (м. Одеса)
Відокремлений підрозділ НУБіП України «Ніжинський агротехнічний інститут» (м. Ніжин)

Думки авторів публікацій можуть не збігатися з думками і позицією редакції. Тези доповідей друкуються в авторській редакції. Автори несуть відповідальність за зміст поданих матеріалів, достовірність наведених фактів, посилань, правопис власних імен тощо.

Редакція не несе відповідальності за зміст публікацій.

ЗМІСТ

Секція 1. ЕКОЛОГІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ ТА ОСВІТИ ЯК ЧИННИК СТІЙКОГО РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

Будякова О. Ю	БІОЕКОНОМІКА: ЕКОЛОГІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ ТА ОСВІТИ ЯК ЧИННИК СТІЙКОГО РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ	12
Бочкун Д.В.	ЕКОЛОГІЧНА СКЛАДОВА РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ	17
Грабовська К. А.	РЕГІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ СТІЙКОГО РОЗВИТКУ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ ТА СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ	20
Єфімова А.	СТРАТЕГІЇ ЗЕЛЕНОГО МАРКЕТИНГУ В ЕКОЛОГІЧНОМУ ПІДПРИЄМНИЦТВІ: МОЖЛИВОСТІ ТА ВИКЛИКИ	24
Лебідь О.В.	ЕТАПИ РОЗВИТКУ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ	27
Пешкова Б. Р.	ЕКОЛОГІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ ТА ОСВІТИ ЯК ЧИННИК СТІЙКОГО РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА	32
Славков М. П.	ЕКОЛОГІЗАЦІЯ БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ	37
Тимченко А.В.	ОПТИМІЗАЦІЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ ЯК КЛЮЧОВИЙ ЧИННИК ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЦТВА: ДОСЛІДЖЕННЯ І ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ	40
Ткачук В.В.	ВПЛИВ ІННОВАЦІЙ НА РОЗВИТОК ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ	43

Секція 2. РЕГІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ СТІЙКОГО РОЗВИТКУ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ ТА СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

Василик Я.	ОПТИМІЗАЦІЯ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ В УКРАЇНІ ЯК ЕЛЕМЕНТ УПРАВЛІННЯ ЗЕМЕЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ	46
Добровольська П. А.	ТЕХНОЛОГІЧНИЙ ПРОГРЕС ЯК ГОЛОВНИЙ ЧИННИК ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ	49
Дудчик А.О.	МАЛІ І СЕРЕДНІ ПІДПРИЄМЦІ - ЗАПОРУКА ЕКОНОМІЧНОГО УСПІХУ ПІСЛЯВОЄННОЇ УКРАЇНИ	54

Єфімова А.	СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ГЕОГРАФІЧНОГО РОЗПОДІЛУ ТА РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ	57
Іванов Ю.О. Ігнатенко О.В.	СТІЙКИЙ РОЗВИТОК АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ: ВПЛИВ АДМІНІСТРАТИВНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ТА МАРКЕТИНГОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	60
Ізбаш В. М.	ТЕРИТОРІАЛЬНИЙ РОЗВИТОК ГРОМАД В УМОВАХ ЦИФРОВОГО СУСПІЛЬСТВА: ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТА СОЦІАЛЬНА СФЕРА	64
Качан В.	ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЛІ В УКРАЇНІ	68
Козуб Д.Р.	ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ М'ЯСНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ	71
Кулігіна К.	СУЧАСНІ ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ УРОЖАЙНОСТІ	74
Куліш М.М.	РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВ МОЛОЧНОЇ ГАЛУЗІ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ	77
Курепін В.М.	ФУНКЦІОНУВАННЯ АГРОПІДПРИЄМСТВ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	79
Кучеренко В.І.	РОЛЬ УПРАВЛІННЯ ЗЕМЕЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ У ЗБЕРЕЖЕННІ ЕНЕРГІЇ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ	83
Малейчик А.	АНАЛІЗ РЕГІОНАЛЬНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ РОЗВИТКУ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ	85
Михальчишина Л. Г.	ЛОГІСТИЧНА СКЛАДОВА У СТРАТЕГІЇ ЗБУТОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ	87
Минів Р.М.	ФІНАНСОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ДІЯЛЬНОСТІ АГРОХОЛДІНГІВ	90
Олійник Т.Г. Стільник Ю.А.	АНТИКРИЗОВЕ УПРАВЛІННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИМ ПІДПРИЄМСТВОМ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ	94

Радько Д.Р.	ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СІЛЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА	97
Селіна Л.	РОЗВИТОК МОЛОЧНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ В УКРАЇНІ	102
Стаценко В.О. Кушнірук В.С.	МАЙБУТНЄ АГРАРНОГО СЕКТОРУ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ: ІННОВАЦІЙНА СКЛАДОВА	105
Таранець Є.	РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ КРИЗИ СПРИЧИНЕНОЇ ВІЙСЬКОВИМИ ДІЯМИ	108
Чередниченко Т.	ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЛІ В УКРАЇНІ	111
Черноусова К. В.	АГРАРНА СФЕРА УКРАЇНИ ПІД ЧАС ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ	114

Секція 3. ГЛОБАЛІЗАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ ЕКОНОМІКИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА РОЗВИТОК ОКРЕМИХ РЕГІОНІВ

Ostapchuk S. M.	SUSTAINABILITY REPORTING AS A NECESSARY CONDITION FOR ATTRACTING EUROPEAN INVESTMENTS	117
Беляк І.О.	ПОВОЄННІ ПЕРСПЕКТИВИ МІЖНАРОДНОГО ІНВЕСТИЦІЙНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ПРИМОРСЬКИХ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ	120
Бричко А.М.	ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ МЕНЕДЖМЕНТ КОНСАЛТИНГУ В ЕПОХУ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ	123
Вершинін М.П.	УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ НА ПІДПРИЄМСТВАХ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ	126
Винник Л. В.	ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА ЕКОНОМІЧНУ БЕЗПЕКУ УКРАЇНИ	130
Дідняк А.В.	МІСЦЕВИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК ТА ЙОГО ЕВОЛЮЦІЯ	133
Сгорова У. Є.	ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ХАРЧОВУ КУЛЬТУРУ ТА ПРОМИСЛОВІСТЬ	136
Кравець А.О.	ВПЛИВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА МЕНЕДЖМЕНТ РЕСУРСІВ	138

Кудряшова А.Б.	РОЗВИТОК МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В МИНЛИВИХ УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	141
Ланченко Є.О. Науменко В.С	ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД ОПЛАТИ ПРАЦІ В ПІДПРИЄМСТВАХ	144
Лесік М.А. Христенко О.А.	КІБЕРБЕЗПЕКА В УМОВАХ ДІДЖИТАЛ ЕКОНОМІКИ	147
Матвієнко С. В.	ПРОЦЕСИ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ У СУЧАСНОМУ СВІТІ	151
Папіровська В.І.	ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ	155
Пешкова Б.	АДАПТАЦІЯ БІЗНЕС-МОДЕЛЕЙ ДО ВИМОГ ЦИФРОВОЇ ЕПОХИ: ВИКЛИКИ ТА СТРАТЕГІЇ	158
Піндера М.В.	ПОГЛЯД НА МОДЕЛЮВАННЯ МІСЦЕВОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ГРОМАДИ	161
Полянський А.	ГЛОБАЛІЗАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ ЕКОНОМІКИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА РОЗВИТОК ОКРЕМИХ РЕГІОНІВ	164
Поточилова І.С.	ВПРОВАДЖЕННЯ АВТОМАТИЗОВАНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ПІДПРИЄМСТВАХ СФЕРИ ГОСТИННОСТІ	167
Саркова А. М.	ГЛОБАЛІЗАЦІЯ І НОВІ МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ	169
Стільник Ю.А.	АНТИКРИЗОВЕ УПРАВЛІННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИМ ПІДПРИЄМСТВОМ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ	173
Табакцова Г. В.	РОЗВИТОК ЕЛЕКТРОННОЇ ТОРГІВЛІ ЯК ПЕРСПЕКТИВНА СФЕРА ЕКОНОМІКИ	176
Талюта І. О. Хилько І. І.	ВПЛИВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЦТВА ТА АВТОМАТИЗАЦІЮ ВИРОБНИЦТВА	179
Тесленко Д. М.	СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА	182
Тимченко А.В.	ТА ЇХ ВПЛИВ НА ЕКОНОМІКУ РЕГІОНУ	
	ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ МЕНЕДЖМЕНТУ В ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОМУ БІЗНЕСІ	184
Хилько І. І. Ванда К. Є.	ЕКОНОМІЧНЕ ПРОГНОЗУВАННЯ, ЙОГО СУТЬ ТА РОЛЬ В УПРАВЛІННІ І ПЛАНУВАННІ	189

Секція 4. ДЕМОГРАФІЧНІ ТА МІГРАЦІЙНІ ПРОБЛЕМИ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Андрушкевич Т. В.	АСПЕКТИ ДЕМОГРАФІЧНИХ ТА МІГРАЦІЙНИХ ПРОБЛЕМ В РЕГІОНАХ КРАЇНИ	193
Барбалат А. Ф.	МІГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В УКРАЇНІ У ПЕРІОД ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ	196
Грабовська К. А.	ДЕМОГРАФІЧНІ ТА МІГРАЦІЙНІ ПРОБЛЕМИ МИКОЛАЇВСЬКОГО РЕГІОНУ	199
Гуменний В.А.	МІГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ ЯК ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК КІЛЬКОСТІ ТА РОЗПОДІЛУ НАСЕЛЕННЯ РЕГІОНУ	202
Данилова Д. В.	ДЕМОГРАФІЧНИЙ СТАН ЯК ГОЛОВНИЙ ЧИННИК ЕКОНОМІЧНОГО І СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ КРАЇНИ	205
Зозуля О. В.	ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ТРУДОВИМИ РЕСУРСАМИ	209
Копайгора О.О.	ЛЮДСЬКИЙ РОЗВИТОК МІСТА У СКЛАДІ	212
Христенко О.А.	ДЕМОГРАФІЧНИХ ПРОБЛЕМ РЕГІОНУ	
Крамарчук М.В.	ВПЛИВ МІГРАЦІЇ НА РИНОК ПРАЦІ В УКРАЇНІ	216
Мельник О. М.	ВПЛИВ ВНУТРІШНІХ МІГРАЦІЙ НА РОЗВИТОК СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ	219
Мельниченко Р. В.	ВПЛИВ СУЧАСНИХ ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ДЕМОГРАФІЧНІ ТА МІГРАЦІЙНІ ПРОБЛЕМИ УКРАЇНИ	222
Мологіна Т.В.	ПРИЧИНИ МІГРАЦІЇ УКРАЇНЦІВ ЗА КОРДОН	224
Морозова А.Р.	ДЕМОГРАФІЧНІ ПРОБЛЕМИ В УКРАЇНІ	229
Папіровська В. І.	МІГРАЦІЯ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ ТА ЇЇ ОСНОВНІ ПОКАЗНИКИ	231
Паульсон І.О.	МІГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ДЕМОГРАФІЧНИЙ РОЗВИТОК	235
Просолов О. О.	ДЕМОГРАФІЧНА СИТУАЦІЯ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ В КОНТЕКСТІ ВІЙНИ	238
Пушкаревська А.Е.	ДЕМОГРАФІЧНИЙ СТАН КРАЇНИ ЯК НАСЛІДОК ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ	242
Сидорук Д.В.	АКТИВНА МІГРАЦІЙНА ПОЛІТИКА – ВАЖЛИВИЙ ЕЛЕМЕНТ ВІДБУДОВИ УКРАЇНИ	245

Телещак А.В.	МІГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В УКРАЇНІ: ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ	248
Тищенко С.І. Пархоменко О.Ю.	МОДЕЛЮВАННЯ ПРОЦЕСІВ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ ПРАЦІ НА ОСНОВІ НЕЛІНІЙНИХ МОДЕЛЕЙ ЧАСОВИХ РЯДІВ	250

Секція 5. ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ: УДОСКОНАЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК

Балицька Д. О. Павлюк С. І.	ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ	254
Бондар А.С.	ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ: УДОСКОНАЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК	257
Гентош М. І.	БЮДЖЕТНЕ УПРАВЛІННЯ ТА ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВІЙНИ	261
Іваненко В.С. Курепін В.М.	РЕАЛІЗАЦІЯ ЗАХОДІВ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ У РЕФОРМАХ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ	264
Кертичак В.М.	РОЛЬ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ В ФОРМУВАННІ ІНВЕСТИЦІЙНИХ СТРАТЕГІЙ ДЛЯ РОЗВИТКУ АГРАРНИХ СТРУКТУР	268
Краснокутська Л.О.	ЗАЛУЧЕННЯ ГРОМАДСЬКОСТІ ДО ПРОЦЕСУ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ ТА ЇХ УЧАСТІ В ДЕРЖАВНОМУ УПРАВЛІННІ	270
Куліш І. М.	ЗАВДАННЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗДОРОВОГО ХАРЧУВАННЯ НАСЕЛЕННЯ	275
Ніколаєнко І.В. Христенко О.А.	ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ВИЩОЇ ОСВІТИ	278
Патицька Х. О.	ГРОМАДЯНСЬКА ПАРТИСИПАЦІЯ & ЦИФРОВІЗАЦІЯ КОМУНІКАЦІЇ У ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ: ТЕНДЕНЦІЇ ДО ПОСИЛЕННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ	281
Предчук О. А. Поточилова І. С.	РОЗВИТОК СФЕР ОХОРОНИ ПРАЦІ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ	284
Прокопів Ю.О. Шевчук С.В.	РОЛЬ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В УПРАВЛІННІ ДЕРЖАВНИМИ ФІНАНСАМИ	286
Руденко Т. О.	ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ: УДОСКОНАЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК	289

Романишина А.В.	ЕЛЕКТРОННЕ ВРЯДУВАННЯ ЯК ФОРМА ОРГАНІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ	291
Славкова О. П.	УДОСКОНАЛЕННЯ ПРІОРИТЕТІВ АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ В ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД	295
Сухорукова А. Л.	ВПЛИВ КОМУНІКАТИВНОЇ СКЛАДОВОЇ НА СИСТЕМУ ПРИЙНЯТТЯ ДЕРЖАВНО-УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ	299
Флакей М. Г.	ПРОЕКТНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ В ДІЯЛЬНОСТІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД	302

Секція 6. ОСОБЛИВОСТІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ТА ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ НА МАКРО- ТА МІКРОРІВНІ

Агафонов А.О.	ВИТРАТИ ОПЕРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	307
Беновська Л.Я. Карвацький Р.	ДО ПИТАНЬ ФІНАНСОВОГО ВИРІВНЮВАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ	310
Волошина О.В.	ДОКУМЕНТАЛЬНЕ ПІДТВЕРДЖЕННЯ ПЕРЕБУВАННЯ У ВІДРЯДЖЕННІ ПРОТЯГОМ ОДНІЄЇ ДОБИ	314
Воробйова С.С.	ВИКОРИСТАННЯ СТАТИСТИЧНИХ МЕТОДІВ У СОЦІОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ	317
Кучмійова Т.С. Зозуля О. В	АНАЛІЗ ВИТРАТ НА ВИРОБНИЦТВО ПРОДУКЦІЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ	321
Онопрійчук Д. О.	ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЕКОНОМІЧНОЇ СУТНОСТІ ТА КЛАСИФІКАЦІЇ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ	324
Проненко С.С.	ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ФІНАНСОВИХ СИСТЕМ	327
Пшеничний І.С.	ДОСЛІДЖЕННЯ МЕТОДИКИ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ПІДПРИЄМСТВ	330
Савченко С. В.	ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ГЕОДЕЗІЇ ТА ЗЕМЛЕУСТРОЮ	333
Стаценко А.І. Погорелова О.В.	СОЦІАЛЬНА ЗВІТНІСТЬ АГРОПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ	335

Тарасевич Н.В. Прусаков Д.В.	СУЧАСНИЙ РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТ У СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ БАНКУ	338
Тарасов С.	ФІНАНСОВА ТА ЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ: ВІДНОШЕННЯ ДО ГЕОДЕЗІЇ	341
Телятник В. В. Дорошенко А. П.	ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ПРИБУТКОМ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ	343
Царук Н. Г.	ОБЛІК ПРОДУКЦІЇ ТВАРИННИЦТВА ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ	346

Секція 1.

*ЕКОЛОГІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ
ТА ОСВІТИ ЯК ЧИННИК
СТІЙКОГО РОЗВИТКУ
СУСПІЛЬСТВА*

БІОЕКОНОМІКА: ЕКОЛОГІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ ТА ОСВІТИ ЯК ЧИННИК СТІЙКОГО РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Будякова О. Ю.,

к.е.н., доцент, доцент кафедри смарт-економіки,

Київський національний університет технологій та дизайну

Глобальні екологічні та продовольчі проблеми людства в реаліях сьогодення негативно впливають як на високорозвинені економіки, так і на економіки країн, що розвиваються. Нестача продовольства через зростання чисельності населення, вичерпання корисних копалин, мінеральних, сировинних та енергетичних ресурсів, забруднення навколишнього середовища, поширення Industry 4.0 та smart-технологій, зростання споживання й поширення ідеології консюмеризму вимагають пошуку механізмів підтримки балансу між споживанням обмежених ресурсів і накопиченням відходів, що завдають екологічної шкоди навколишньому середовищу та населенню планети [1, с. 65].

Біоекологічне бачення біоекономіки підкреслює «важливість екологічних процесів, які оптимізують використання енергії та поживних речовин, сприяють біорізноманіттю та уникають монокультур і деградації ґрунту» [2]. У цьому відношенні біоекологічне бачення біоекономіки, заснованої на переробці та повторному використанні біологічних та інших ресурсів має риси циклічної економіки. Економічна політика Європейського Союзу дедалі більше зосереджується на концепції циклічної економіки, згідно з якою використання ресурсів максимізується, а відходи мінімізуються, замість «лінійної економіки», у якій «брати», «виготовляти» та «розпоряджатися» є основними елементами. Економіка замкнутого циклу використовує регенеративний підхід, який включає довговічність, повторне використання, рекуперацію та переробку як основні елементи. Вчені стверджують, що циркулярна економіка та

біоекономіка представляють собою різні, але взаємодоповнюючі практики [3], причому біоекономіка приділяє більшу увагу ролі біологічної науки та процесів, тоді як певне виробництво та споживання енергії на біобіологічній основі вважаються зовнішніми щодо циркулярної економіки.

Принагідно, що термін «циркулярна біоекономіка» набув популярності в Європейському Союзі, й розробляються політики для максимального використання біоресурсів, які вважаються відходами (таких як відходи сільського та лісового господарства), з довгостроковою метою поступової заміни виробництва на основі викопних порід з біоосною [4]. Рух до економіки замкнутого циклу, особливо із збільшенням використання біовідходів, ще більше відносить різні сектори для тих, хто намагається оцінити або визначити біоекономіку.

Біорізноманіття, яке зазвичай визначають як різноманіття живих організмів у їх природному середовищі, має значення для розуміння біоекономіки в кількох контекстах.

По-перше, багатство біорізноманіття забезпечує здорову та стійку планету для життя на Землі.

По-друге, традиційні засоби використання природного біорізноманіття мають переваги та економічну цінність. Половина збільшення врожайності польових культур у США з 1930-х років пояснюється генетичними вдосконаленнями, включно з використанням біорізноманіття через схрещування [5]. Натуральні продукти, отримані з рослин і тварин, залишаються основним джерелом багатьох фармацевтичних препаратів та агрохімікатів, таких як інсектициди. Науковці підрахували, що приблизно одна чверть ліків, що відпускаються за рецептом, містять деякі натуральні продукти, і цей відсоток збільшується, якщо взяти до уваги традиційні ліки, що використовуються в країнах, що розвиваються [6]. Молекулярні структури природних продуктів також служать схемою для розробки сполук або провідними в них [7]. На додаток до фармацевтичних препаратів, низка

хімічних структур, створених природними продуктами, послужила відправною точкою для багатьох нових гербіцидів, фунгіцидів та інсектицидів [8].

По-третє, здатність видобувати та маніпулювати біорізноманіттям за допомогою метаболічної інженерії та синтетичної біології підживлює компоненти цілеспрямованої біоекономіки, яку можна розглядати як створення нового, «цифрового» або «синтетичного» царства біорізноманіття у формі біологічних інструментів й товарних продуктів. Біорізноманіття можна розглядати як багатий непрямий ресурс, який живить усі компоненти біоекономіки. І навпаки, втрата біорізноманіття може спричинити витрати у вигляді втрачених або нереалізованих можливостей для біоекономіки. Більшість сільськогосподарських культур є монокультурами. Практика вирощування окремих сортів сільськогосподарських культур може підвищити вразливість до шкідників й патогенів та зменшити послуги, які надає процвітаюча екосистема. Прихильники біоекологічного бачення біоекономіки часто наголошують на необхідності різноманітності щодо того, які культури вирощуються, як вирощуються культури та їх генетичного складу [2].

Традиційно біорізноманіття використовувалося для отримання переваг різними способами в багатьох секторах. Бажані сільськогосподарські ознаки залежать від відбору з широкого генетичного різноманіття всередині виду. Ця різноманітність важлива для ідентифікації бажаних генетичних ознак, які використовуються та відбираються в програмах розведення за допомогою маркерів, процесу, в якому генетичні послідовності керують процесом сільськогосподарської селекції. Зовсім недавно інструменти синтетичної біології та біотехнології були застосовані для перетворення біорізноманіття як всередині видів, так і між видами на очевидний рівень прямої економічної вигоди. Геномне секвенування різноманітних живих організмів дає змогу ідентифікувати гени, які можна використовувати для створення генетичних шляхів і ланцюгів, використовуючи метаболічну інженерію для створення високоцінних сполук. Те, що можна створити, обмежується лише різноманітністю шляхів, які можна відкрити.

Таким чином, ймовірно, що основна частина потенціалу біорізноманіття залишається нерозкритою, тому потрібно впроваджувати біоекономіку – науку, засновану на використанні біологічних ресурсів з використанням біотехнологій. Отже, біоекономіка – один із ключових напрямів екологізації економіки та освіти, що сприяє стійкому розвитку суспільства. Біоекономіка сприяє забезпеченню суспільства необхідними ресурсами, збереженню довкілля та підвищенню якості життя людей.

Біоекономіка є одним із ключових напрямів європейської політики сталого розвитку. Для відповідності європейським стандартам Україна повинна розвивати біоекономіку. Для подальшого розвитку біоекономіки в Україні необхідно створити нормативно-правову базу, розвивати наукову та освітню базу та залучати інвестиції.

Список використаних джерел

1. Олешко, А. А., Ольшанська, О. В., Будякова, О. Ю., & Бебко, С. В. (2022). Розвиток стійкої біоекономіки: досвід Європейського Союзу та можливості для України. *Агросвіт*, (3), 64-69.
2. Bugge, M., T. Hansen, and A. Klitkou. 2016. What is the bioeconomy? A review of the literature. *Sustainability* 8(7):691. doi: 10.3390/su8070691
3. Carus, M., and L. Dammer. 2018. The circular bioeconomy—concepts, opportunities, and limitations. *Industrial Biotechnology* 14(2). doi: 10.1089/ind.2018.29121.mca
4. Philp, J., and D. Winickoff. 2018. *Realising the circular bioeconomy*. Paris, France: OECD Publishing. <http://www.wcbef.com/assets/Uploads/Publications/Realising-the-CircularBioeconomy.pdf>
5. Huffman, W. E., and R. E. Evenson. 1993. The effects of R&D on farm size, specialization, and productivity. *Industrial Policy for Agriculture in the Global Economy* 12:41–72.

6. Simpson, R. D., R. A. Sedjo, and J. W. Reid. 1996. Valuing biodiversity for use in pharmaceutical research. *Journal of Political Economy* 104(1):163–18.

7. Frisvold, G., and R. Day. 2008. Bioprospecting and biodiversity: What happens when discoveries are made? *Arizona Law Review* 50

8. Sparks, T. C., D. R. Hahn, and N. V. Garizi. 2016. Natural products, their derivatives, mimics and synthetic equivalents: Role in agrochemical discovery. *Pest Management Science* 73(4):700–715. doi: 10.1002/ps.4458.

ЕКОЛОГІЧНА СКЛАДОВА РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ

Бочкун Дмитро Володимирович

магістрант освітньої програми «Адміністративний менеджмент»

Сумський національний аграрний університет

Постановка проблеми. Невід’ємною частиною функціонування соціально-економічних систем є їх ресурсний потенціал. Від його наявності, комплектності та можливості використання залежить подальше функціонування та ефективне функціонування регіонів. Йдеться про еволюцію сировинного потенціалу регіонів України, його характеристики та можливості ефективного використання в економіці регіонів України. Отже, в умовах обмеженості ресурсів успішний результат діяльності будь-якого суб’єкта господарювання залежить від уміння раціонально використовувати наявні ресурси та ефективного управління його ресурсним потенціалом.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Основні напрями ресурсного потенціалу розглядати такі вітчизняні вчені як: В. Бондаренко, В. Голян, Б. Данилишина, А. Кич, І. Вахович, А. Неживенко, А. Якімчук, Я. Олійник, М. Хвесик, та ін.

Мета та завдання дослідження. Метою та завданням даної роботи є визначення екологічної складової ресурсного потенціалу.

Виклад основного матеріалу. Концепція сталого розвитку ґрунтується на синтезі двох базових компонентів: ресурсного (складається відповідно з двох компонентів – економічного та соціального) та екологічного. Тому ми вважаємо важливим розглянути таке питання як екологічна складова ресурсного потенціалу. І. А. Топалова під потенціалом розуміє сукупні здібності та можливості соціально-економічної системи, які реалізуються за наявності ресурсно-сировинної бази [1]. Ресурси є основою потенціалу, тому необхідна їх значна сукупність, яка бере участь у важливих процесах, що забезпечують подальше конкурентоспроможне функціонування соціально-

економічної системи на основі самозабезпечення та саморозвитку. Ресурсний потенціал економіки регіону можна трактувати як здатність соціально-економічної системи трансформувати існуючий порядок речей у новий стан, що задовольняє існуючі або виникаючі потреби всіх її учасників з урахуванням екологічної складової.

Так, Г.М. Александрова [2] під поняттям «потенціал» розуміє об'єктивно зумовлену здатність суб'єкта діяти якісно з метою досягнення найкращого результату. У праці вчених Кузьміна О. Є., Фецура Р. В. та Горбаня В. Б. [3] зазначається, що потенціал характеризує можливості бізнесу, які можуть проявитися в конкретний час, з конкретною ефективністю, в конкретному напрямку за конкретних умов зовнішнього і внутрішнього середовища. У своїй монографії Є.В. Лапін [4] трактує потенціал як сукупну здатність підприємства визначати, формувати та максимально задовольняти потреби споживачів в товарах та послугах і взаємодії із зовнішнім середовищем та раціональному використанні ресурсів з метою забезпечення власного прибутку та суспільства. прибуток.

У контексті забезпечення сталого розвитку українських підприємств дуже важливим є розмежування екологічної та соціальної складових при визначенні елементного складу ресурсного потенціалу підприємства. У подальшому такий підхід дозволить зосередити увагу на відповідних управлінських заходах за основними напрямками, а саме створення та розвиток екологічно та соціально орієнтованої системи управління, яка дозволить підприємству системно управляти всіма складовими свого ресурсного потенціалу з метою досягнення програми сталого розвитку та підвищення ефективності використання ресурсів (раціональне природокористування) пише в своїй статті Латишева О.В. [5]. Ми погоджуємося з думкою автора та вважаємо, що екологічна складова є важливою та невід'ємною складовою ресурсного потенціалу як регіону так і підприємства. Тому що одним із головних завдань концепції сталого розвитку є збереження для майбутніх поколінь стану екології та навколишнього середовища на найвищому існуючому сьогодні рівні. Тривалий час людське

суспільство нерационально використовувало природу і сьогодні світова спільнота усвідомила, що без раціонального споживання, збереження і підтримання життєво важливих екологічних процесів неможливо забезпечити сталий соціально-економічний розвиток.

Висновки. Виходячи з цього, ми вважаємо, що концепція сталого розвитку передбачає охорону навколишнього середовища та всіх видів ресурсів на сучасному рівні, а також застосування найбільш ефективних способів економії, як на макро-, так і на мікроекономічному рівні. Ресурсні технології, екологічна сировинна це елементи сталості економіки і вони посідають основне місце в процесі подальшого розвитку підприємств.

Список використаних джерел:

1. Топалова І. А. Формування потенціалу ресурсного забезпечення економіки регіону: теоретичний аспект. *Ефективна економіка*. №10. 2020. URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/10_2020/65.pdf (дата звернення 10.10.23).
2. Александрова Г.М. Управління фінансовим ресурсозбереженням торговельних підприємств: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.08 "Гроші, фінанси і кредит". Донецьк, 2009. 21 с.
3. Кузьмін О. Є., Фещур Р. В., Горбань В. Б. Оцінювання впливу мотиваційного потенціалу підприємства на основні показники його фінансово-господарської діяльності. *Регіональна економіка*. № 2. 2012. С. 89-98
4. Лапін Є. В. Економічний потенціал підприємства: монографія. Суми: Університетська книга, 2002. 310 с.
5. Латишева О. В. Ресурсний потенціал підприємства: сутність, складові та особливості управління елементами забезпечення сталого розвитку. *Економічний вісник Донбасу*. № 3(53). 2018. С. 126-130.

РЕГІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ СТІЙКОГО РОЗВИТКУ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ ТА СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

**Грабовська Катерина Анатоліївна,
здобувач вищої освіти спеціальності 073 Менеджмент
Миколаївський національний аграрний університет**

Сільське господарство є важливою та перспективною галуззю економіки України. Промисловість сприяє економічній безпеці країни шляхом забезпечення її громадян якісними та доступними продуктами харчування, формування продовольчого фонду та створення сировинної бази для харчової та легкої промисловості, що відіграє важливу роль в експортному потенціалі. За позитивним розвитком галузі стоїть багато невирішених питань. Економічна та політична нестабільність, недосконалість законодавства та відсутність належної системи державної підтримки посилюють негативні тенденції, що спостерігаються в сільському господарстві в довгостроковій перспективі [1].

Основними проблемами розвитку аграрного сектору в економіці України є: різноманітні форми господарювання, що супроводжуються послабленням позицій середніх виробників за рахунок створення формально однакових, але нерівних умов господарювання для суб'єктів господарювання різного розміру та соціального навантаження. Нерівномірність розвитку (структури)[2].

Агропромисловий комплекс має наступну складну структуру:

- 1) Галузі виробництва засобів сільськогосподарського виробництва та інші галузі.
- 2) Сільськогосподарське виробництво.
- 3) Галузі, які переробляють, зберігають, транспортують і доставляють продукцію із сільськогосподарської сировини споживачам.
- 4) виробнича та соціальна інфраструктура;

Кожна галузь агропромислового комплексу відіграє свою роль у процесі економічного відтворення, але його основою залишається сільське

господарство. Таке положення сільського господарства в системі агробізнесу зумовлене тим, що основою кінцевої продукції всього комплексу є сільськогосподарська продукція[3].

Якщо дивитися на економічну історію України, то аграрний сектор завжди відігравав дуже важливу роль для нашої країни, оскільки забезпечував продовольчу самозабезпеченість країни та виступав постачальником сільськогосподарської продукції в інші країни. Проте воно залишається основним джерелом виробничо-економічного існування більшості сільського населення українського регіону, і його значення сьогодні лише зростає.

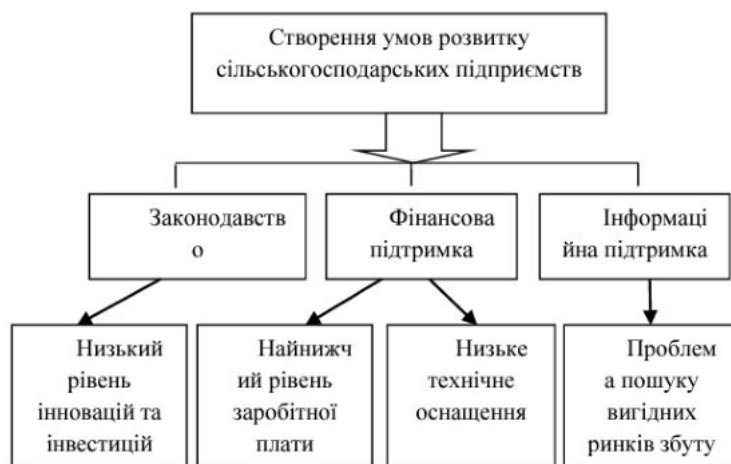

Рис. 1 Систематизація основних проблем розвитку сільськогосп підприємств[4]

Згідно з рисунком 1, найпоширенішою проблемою порівняно з іншими є створення сприятливих умов для розвитку сільськогосподарських товаровиробників, яку традиційно можна поділити на три основні напрями за такими рівнями. Ці рекомендації необхідно постійно вдосконалювати у відповідь на зміни зовнішнього та внутрішнього середовища ферм.

Питання вдосконалення законодавства в основному пов'язане з необхідністю завершення земельної реформи та підтримки малого бізнесу. Створення умов для розвитку сільськогосподарських підприємств. Закон про фінансову підтримку. Інформаційне забезпечення. Мало технічних засобів. мінімальна заробітна плата[4]

Для подальшого розвитку економіки сільської місцевості необхідно розробити механізм господарювання, що враховує процес спеціалізації сільського господарства України та євроінтеграцію. Він містить такі структурні компоненти[5]:

- 1) Інтеграція – посилення стратегічної взаємодії суб'єктів господарювання сільських агропромислових комплексів України та ЄС у сферах діяльності, що мають взаємодоповнювальний характер;
- 2) Інвестиції - Пільгова підтримка інвестиційного розвитку сільської місцевості з найбільш сприятливими умовами для агропромислового виробництва.
- 3) Інновації – налагодження співпраці між дослідницькими структурами українських агропромислових комплексів із значним науково-технічним і технічним потенціалом та подібними структурами в ЄС.

Запровадження механізму управління агропромисловим комплексом в умовах євроінтеграції сприяло б економічному розвитку сільських територій, а відсутність активних дій з боку державних органів влади на всіх рівнях може призвести до такої ситуації. Агропромисловий комплекс забезпечує зайнятістю більшість сільських територій регіону України, створюючи тим самим кризові явища в сільській місцевості.

З цього можна зробити висновок, що для успішного розвитку аграрного сектору країни в умовах глобалізації економіки необхідна реалізація національної політики, спрямованої на постійне підвищення інвестиційної привабливості аграрного сектора [6]. Без впровадження нових енергозберігаючих технологій та використання сучасної техніки неможливо вивести сільське господарство та всю країну із загрози.

Список використаних джерел

1. <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/12/603.pdf>
2. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/806-2013-%D1%80#Text>

3. <http://soceconomregion.univer.kharkov.ua/wpcontent/uploads/2017/07/1.%D0%9D%D0%B0%D1%83%D0%BA.%D1%82%D0%B5%D0%BE%D1%80.%D1%82%D0%B0%D0%BC%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4.%D0%BE%D1%81%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%B4%D0%BE%D1%81%D0%BB%D1%96%D0%B4%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F%D0%B0%D0%B3%D1%80%D0%BE%D0%B1%D1%96%D0%B7.doc>
4. <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/12/603.pdf>
5. http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/1_2016/10.pdf
6. <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/2643>

СТРАТЕГІЇ ЗЕЛЕНОГО МАРКЕТИНГУ В ЕКОЛОГІЧНОМУ ПІДПРИЄМНИЦТВІ: МОЖЛИВОСТІ ТА ВИКЛИКИ

Єфімова А.,

здобувачка вищої освіти групи ПУА 3/1

Миколаївський національний аграрний університет

В сучасному світі зростає свідомість суспільства щодо проблеми забруднення довкілля та змін клімату. Це призвело до зростання інтересу до екологічної продукції та екологічної відповідальності підприємств. Зелений маркетинг став потужним інструментом для просування таких продуктів і послуг, але разом із ним прийшли і свої виклики.

Стратегії зеленого маркетингу в екологічному підприємстві є невід'ємною частиною сучасного бізнесу, оскільки вони спрямовані на виробництво та продаж товарів і послуг, які не тільки відповідають потребам споживачів, але й мінімізують негативний вплив на довкілля. Сутність цих стратегій полягає в створенні гармонійного зв'язку між прибутковістю бізнесу та екологічною відповідальністю [1, с.159].

Однією з основних складових стратегій зеленого маркетингу є акцент на екологічних перевагах продукції або послуги. Підприємства, що прагнуть реалізувати зелені стратегії маркетингу, повинні не лише створити екологічно чистий продукт, але і активно комунікувати його переваги споживачам. Це може включати в себе інформування про зменшення викидів CO₂, використання вторинних ресурсів, більш ефективне використання енергії, а також впровадження інших зелених практик у виробництво.

Ключовим аспектом стратегій зеленого маркетингу є співпраця зі стейкхолдерами, такими як урядові органи, неприбуткові організації та громадські об'єднання. Важливо розуміти, що сталість та успіх таких стратегій часто залежать від співпраці з цими зацікавленими сторонами. Урядові

стимули, фінансова підтримка та фіскальні випробування можуть вплинути на ефективність зелених практик підприємства.

Важливо також враховувати, що зелений маркетинг не обмежується лише комунікацією зі споживачами та співпрацею зі стейкхолдерами. Він також передбачає внутрішні зміни у підприємстві, спрямовані на зменшення екологічного впливу операцій та виробництва. Це може включати в себе перехід до використання відновлюваних джерел енергії, удосконалення процесів використання ресурсів та ефективного управління відходами.

Отже, важливо відзначити, що стратегії зеленого маркетингу в екологічному підприємстві спрямовані не тільки на збільшення прибутковості, але і на збереження природних ресурсів, підвищення якості життя людей та реалізацію сталого розвитку. Для досягнення цих цілей, підприємства повинні бути готові до внесення змін та вдосконалення своєї діяльності, а також активно співпрацювати з іншими зацікавленими сторонами в цьому процесі. На нашу думку, можливості зеленого маркетингу полягають у наступному/

1. Позитивне сприйняття споживачами. Зелений маркетинг допомагає створювати позитивне сприйняття бренду серед споживачів, оскільки він підкреслює зверненість підприємства до екологічних питань. Це може призвести до збільшення лояльності споживачів та підвищення їхньої готовності придбати продукцію даного бренду.

2. Залучення інвестицій. Екологічно орієнтовані підприємства можуть привертати інвестиції від інвесторів, які цінують сталість та довгострокові перспективи. Зелений маркетинг є ефективним інструментом для приваблення таких інвестицій.

3. Зменшення впливу на навколишнє середовище. Зелений маркетинг спонукає підприємства до прийняття більш екологічно чистих технологій та практик виробництва, що допомагає зменшити їхній вплив на природу. Це може включати зменшення викидів шкідливих речовин, раціональне використання ресурсів та інші заходи.

Водночас, викликами зеленого маркетингу можна вважати:

1. Зелене відмивання. Деякі підприємства можуть використовувати зелений маркетинг як засіб відмивання свого екологічного сліду, надаючи фальшиві або надмірно вигідні заяви про екологічність своїх продуктів. Це може призвести до недовіри споживачів і негативного впливу на бренд [2, с.8].

2. Суперечки зі стандартами. В екологічному підприємстві існують різні стандарти та сертифікації, які визначають, наскільки продукція дійсно є екологічно чистою. Деякі компанії можуть мати труднощі з відповідністю цим стандартам і вимогам, що може спричинити проблеми в їхній маркетинговій стратегії.

3. Конкуренція. Зі зростанням популярності екологічного підприємства збільшується і конкуренція на ринку зелених продуктів. Підприємствам доводиться бути більш креативними та інноваційними в розробці своїх маркетингових стратегій, щоб виділитися серед інших.

Таким чином, зелений маркетинг в екологічному підприємстві відкриває перед компаніями безліч можливостей, але водночас несе в собі певні виклики. Для досягнення успіху в цьому сегменті підприємства повинні бути відкритими, чесними та відповідальними у своїх практиках та комунікації зі споживачами. Важливо зберігати баланс між бізнес-інтересами та охороною навколишнього середовища, щоб досягти успіху та сприяти сталому розвитку нашої планети.

Список використаних джерел

1. Нагієва А. І. Бізнес-орієнтація на зелений маркетинг як інструмент забезпечення сталого розвитку/ Економічний простір. 2023. № 184. С. 158-163

2. Карп В. С., Резнікова Н. В., Іващенко О. А. Сталий розвиток зеленого маркетингу: екологічний і безпековий імператив для міжнародного бізнесу як частина глобальної кліматичної програми Агросвіт, 2023. №17. С. 3-11

Науковий керівник - Олійник Т. Г. - канд. екон. наук, доцент кафедри економіки підприємств

ЕТАПИ РОЗВИТКУ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Лебідь О.В.

**докторант кафедри педагогіки і психології,
Університет імені Альфреда Нобеля (м. Дніпро)**

Теорія стратегічного управління, що вивчає проблеми можливості організації виживати в довгостроковій перспективі в мінливому світі, дуже молода і продовжує активно розвиватися. Хоча праці основоположників теорії стратегічного управління з'явилися всього 55 років тому, сьогодні число наукових публікацій з даної проблеми помітно зростає. Наприклад, навчальний курс «Стратегічне управління» давно став обов'язковим для акредитованих програм MBA. Динаміка проблеми стратегічного управління обумовлюється зростанням важливості теоретичного осмислення питань стратегічної адаптації організації до все більш нестабільною зовнішньому середовищі.

У сучасній педагогічній літературі проблема стратегічного управління, незважаючи на свою теоретичну і практичну цінність, досліджується недостатньо, водночас переважно вивчається в економіці [1–11]. Стратегічне управління – феномен ХХ століття, але своїм корінням він сягає глибини історії.

Поняття «стратегічне управління» було введено в лексикон науковців наприкінці 60–70 років ХХ століття. Відбулось зміщення центру уваги управлінців з внутрішнього середовища організації на її зовнішнє оточення для забезпечення своєчасної та адекватної реакції на зміни, що постійно відбуваються у ній.

Аналіз наукової літератури показав, що стратегічне управління тісно пов'язують з такими поняттями, як бюджетування, довгострокове планування і стратегічне планування. Всі перераховані нами поняття мають багато в чому схожий зміст, однак якщо поглянути на них в історичній перспективі, певні відмінності стають очевидними.

Поява такої системи управління, як бюджетування (управління на основі контролю), відноситься приблизно до початку 1900-х рр. Головна увага в ній приділяється контролю над відхиленнями і управління складністю [1, с. 28]. Основна послідовність бюджетування – уявлення про стабільне середовище організації, як внутрішньому, так і зовнішньому: існуючі умови діяльності організації (наприклад, технології, конкуренція, ступінь доступності ресурсів, рівень кваліфікації персоналу і т.п.) в майбутньому істотно не зміняться. Зміна початкових умов розглядається як перешкода, що буде подолана на основі минулого досвіду [7, с. 4]. Отже, система бюджетування будується на тому принципі, що майбутнє є продовженням минулого.

На переконання В. Весніна бюджетування забезпечує: підвищення ефективності роботи організації за рахунок децентралізації управління, швидкого виявлення та коригування відхилень; оптимізацію розподілу і витрачання ресурсів, попередження безгосподарності; надійний контроль і оцінку їх руху і витрат і т. п. [3, с. 330]. Резюмуючи вищезазначене можна стверджувати, що основне призначення бюджетування – розподіл ресурсів, раціональна організація виробництва, координація і контроль діяльності підрозділів і організації в цілому.

Варто зазначити, що будь-яка система управління має свої переваги і недоліки. Саме останні, в свою чергу, забезпечують перехід однієї системи управління в іншу. На думку, З. Шершньової [10] недоліками бюджетування є: 1) потреба великих витрат часу та грошей у процесі його освоєння; 2) зміна структури керівництва й управління, що за відсутності контролю може призвести до хаосу та підвищення рівня опору змінам на підприємстві; 3) потреба певного досвіду й навичок від працівників (у протилежному разі можна навіть завдати шкоди); 4) не замінює інших методів управління підприємством.

Вищеперераховані недоліки бюджетування дають нам змогу зробити висновок про те, що за таких умов функціонування організації не можливо

забезпечити надійний розвиток. Тому постає необхідність переходу до більш ефективної системи управління – довгостроковому плануванню.

Довгострокове планування сформувалося в 1950-і роки. Воно виникло внаслідок розвитку процесу бюджетування. Довгострокове планування ґрунтується на виявленні поточних змін певних економічних показників діяльності організації та екстраполяції виявлених тенденцій (або трендів) в майбутнє [6, с. 4].

Основою довгострокового планування були екстраполяційні прогнози, що враховували фактори, які сприяли зростанню організації або обмежували його можливості. Найчастіше такими обмежувальними факторами вважались наявні в організації фінансові ресурси та доступні для неї джерела зовнішнього інвестування та кредитування. Така система управління майже не відрізнялась від традиційного бюджетування, тільки розрахунки велись на більш тривалий час [9, с. 62].

Система довгострокового планування в основному була побудована на припущенні про те, що динаміка зовнішнього середовища не залежить від діяльності самої організації. Але з плином часу все більшої уваги в процесі планування вимагають умови конкуренції і конкурентне середовище в цілому. В цьому випадку організація сама стає активним гравцем на ринку і може істотно впливати на його стан. У цій ситуації методи прогнозування, типові для системи довгострокового планування, вже не дають бажаних результатів [8, с. 21]. Тому система довгострокового планування поступово почала переростати в систему стратегічного планування, це було пов'язано з тим, що попит на ринку потрібно не тільки передбачати, але і цілеспрямовано формувати.

Широке застосування стратегічного планування в практиці бізнесу починається з кінця 1960-х – початку 1970-х років. Головна відмінність між довгостроковим і стратегічним плануванням полягає в трактуванні майбутнього. Поява стратегічного планування пов'язане зі зміною стратегічних напрямків і здібностей. Основне його положення полягає в наступному:

екстраполяція минулого неадекватно відображає майбутнє, відхилення від минулих прогнозів і нові тенденції вимагають стратегічних коригувань [1, с. 29].

Дж. А. Стайнер визначив фактори, що сприяли розвитку стратегічного планування протягом 1960–1980 років [11]: зростання розмірів підприємств завдяки підвищенню комплексності та диверсифікації діяльності; науково-технічний прогрес; розвиток зв'язків з іншими організаціями; зростання конкуренції на внутрішніх і зовнішніх ринках внаслідок їх заповнення; розвиток методології та інструментарію планування; наявність необхідної оргтехніки та кваліфікованих кадрів; лідирування підприємств, які більше уваги приділяли стратегічному плануванню.

Застосування стратегічного планування зумовило необхідність інтеграції різних видів планової діяльності, що здійснювались всіма підсистемами організації, а також потребу подальшого розвитку стратегічної діяльності на підприємстві, оформленої у вигляді системи стратегічного управління [4, с. 16]. Ще більш чітко розділив концепції, що розглядаються П. Друкер: "стратегічне планування – це управління за планами, а стратегічне управління – управління за результатами" [5].

В основі стратегічного управління лежить припущення про те, що в умовах високотурбулентного зовнішнього середовища циклічне планування не застосовується. Щоб впоратися зі «стратегічними сюрпризами» у вигляді несподіваних загроз і можливостей, стратегічні рішення повинні прийматися швидко незалежно від циклу планування.

На сучасному етапі розвитку теорії стратегічного управління Л. Артеменко [2, с. 5] виділяє п'ятий етап розвитку стратегічного управління – стратегічне підприємництво – кінець 90-х років ХХ ст. – початок ХХІ ст. (стратегічна орієнтація всіх працівників і синхронізація планів підрозділів, відповідальних за реалізацію цілей).

Список використаних джерел

1. Аакер Д. Стратегическое рыночное управление. 7-е изд. / Дэвид Аакер / Пер. с англ. под ред. С.Г. Божук. – СПб. : Питер, 2007. – 496 с.
2. Артеменко Л.П. Інноваційний розвиток стратегічного управління / Л.П. Артеменко // Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму. – 2010. – № 1 (3). – Том 2. – С. 3-9.
3. Веснин В.Р. Менеджмент : учеб. / Владимир Рафаилович Веснин. – [3-е изд., перераб. и доп.]. – М. : ТК Велби, Изд-во Проспект, 2006. – 504 с.
4. Дикань В.Л. Стратегічне управління : навч. посіб. / [В.Л. Дикань, В.О. Зубенко, О.В. Маковоз, І.В. Токмакова, О.В. Шраменко]. – К. : Центр учбової літератури, 2013. – 272 с.
5. Друкер П. Эффективное управление. Экономические задачи и оптимальные решения / Питер Фердинанд Друкер / Пер. с англ. М. Котельниковой. – М. : ФАИР-ПРЕСС, 1998. – 288 с.
6. Зуб А.Т. Системный стратегический менеджмент : методология и практика / А.Т. Зуб, М.В. Локтионов. – М. : Генезис, 2001. – 752 с.
7. Зуб А.Т. Стратегический менеджмент : теория и практика : учеб. пособ. [для вузов] / Анатолий Тимофеевич Зуб. – М. : Аспект Пресс, 2002. – 415 с.
8. Константинов Г.Н. Стратегический менеджмент. Концепции : учеб. пособ. [для слушателей программы МВА, обучающихся по специальностям «Общий и стратегический менеджмент» и «Финансы»] / Геннадий Николаевич Константинов. – М. : Бизнес Элайнмент, 2009. – 239 с.
9. Райковська І.Т. Еволюція концепції стратегічного управління підприємством / І.Т. Райковська // Науковий вісник Національної академії статистики, обліку та аудиту. – 2015. – № 3. – С. 58-66.
10. Шершньова З. Стратегічне управління : підруч. / Зоя Євгенівна Шершньова [2-ге вид., перероб. і доп.]. – К. : КНЕУ, 2004. – 699 с.
11. Steiner G. A. Business, Government and Society / G. A. Steiner, J. F. Steiner. – N-Y : McGraw-Hall, 1991.

ЕКОЛОГІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ ТА ОСВІТИ ЯК ЧИННИК СТІЙКОГО РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

**Пешкова Богдана Романівна,
здобувач вищої освіти спеціальності 073 Менеджмент
Миколаївський національний аграрний університет**

Стійкий розвиток є важливим завданням, яке стоїть перед сучасним суспільством. У зв'язку зі зростанням глобальних проблем, таких як зміна клімату, виснаження ресурсів та забруднення довкілля, необхідно знайти нові підходи до економічного розвитку, які б дозволяли забезпечити потреби сучасного суспільства, не шкодячи навколишньому середовищу. Одним із ключових чинників досягнення стійкого розвитку є екологізація економіки, яка передбачає перехід до зеленої економіки, де пріоритетом є екологічні принципи та збалансованість інтересів людей і природи [2].

Упродовж людської історії здійснюється формування сфери взаємодії природи та суспільства як цілісної системи. Генеза екологічної освіти та підходи до виділення періодів її впливу на цивілізацію яскраво висвітлені у наукових працях В. Крисаченка [4] та М. Мойсеєва [6]. Спеціальне дослідження періодизації еволюції взаємодії природи та суспільства здійснив С. Рудишин, з'ясувавши роль екологічної освіти у формуванні екологічної свідомості людини залежно від соціально-економічних умов. Також у цій сфері дослідженням займалися Г. Брутланд, О. Бондаренко, Н. Пустовіт, В. Підліснюк.

Екологізація економіки включає в себе впровадження зелених технологій, екологічного менеджменту та зелених інвестицій. Зелені технології передбачають розробку та застосування інноваційних технологій, які сприяють зменшенню екологічного впливу підприємств і покращують їхню ефективність [5]. Наприклад, розробка збалансованих шляхів розвитку, що включають сприяння інвестиціям у природний капітал (збільшення частки заповідних

територій, посилення захисту лісів тощо), вирішення проблем енергетики та забезпечення екологічно чистими продуктами харчування, приділення уваги питанням використання земель та планування землекористування, оптимального розподілу обмежених ресурсів та покращення управління ресурсами. Модель «зеленої економіки» передбачає гармонійне поєднання економічних потреб суспільства з потребою постійного відновлення і збереження довкілля [3]. Уперше термін «зелена» економіка був введений у 1989 р. у доповіді, підготовленою групою економістів-екологів для уряду Об'єднаного Королівства в рамках консультацій щодо забезпечення сталого розвитку та його вимірювання [8].

Переваги застосування зеленої економіки

Для держави	Для суб'єктів господарювання
<ul style="list-style-type: none"> - зниження залежності економіки від зовнішнього постачання сировини і цінових коливань; - впровадження енерго- та ресурсозбережних технологій; - вихід на нові ринки за рахунок чистих технологій; - залучення прямих іноземних інвестицій; - покращення екологічної ситуації та збереження природних ресурсів; - формування позитивного «зеленого» іміджу 	<ul style="list-style-type: none"> - зменшення питомих витрат на споживання ресурсів; - модернізація виробництва; - отримання додаткових доходів на основі використання наявних ресурсів (за рахунок утилізації відходів); - підвищення якості та конкурентоспроможності продукції; - можливість користуватися державними пільгами; - диверсифікація структури активів і зниження стратегічних ризиків, пов'язаних з традиційним виробництвом

Джерело: [5].

Для формування екологічної економіки необхідний екологічний менеджмент, що передбачає впровадження практик, спрямованих на забезпечення екологічної ефективності підприємств. Це охоплює моніторинг екологічних показників, управління відходами та раціональне використання ресурсів. Застосування екологічного менеджменту дозволяє підприємствам знизити свій негативний вплив на навколишнє середовище та забезпечити сталість своєї діяльності [7]. Зелені інвестиції, у свою чергу, спрямовані на фінансування проектів, що сприяють збереженню природних ресурсів, зменшенню викидів та покращенню стану довкілля. Інвестування в енергоефективність, відновлювані джерела енергії, екологічні технології та інші

зелені проекти стимулює зміни в економіці, спрямовані на зниження екологічного впливу та стимулювання зеленого розвитку.

Процес екологізації економіки неможливий без активної ролі освіти. Освіта відіграє ключову роль у формуванні екологічно свідомого суспільства, популяризації знань про проблеми навколишнього середовища та розвитку екологічної культури. Залучення молоді до екологічно орієнтованої освіти сприяє формуванню їхньої екологічної свідомості та вихованню екологічно відповідальних громадян [1].

Одним із найважливіших завдань екологічної культури та екологічного виховання є формування у громадян раціонального природокористування, вміння бачити екологічні наслідки, почуття відповідальності перед нинішніми та майбутніми поколіннями та ін. Виділяють певні етапи у процесі неперервного екологічного виховання: екологічне просвітництво, екологічна освіта, екологічне виховання [6].

Країна однією з перших на пострадянському просторі розпочала формувати власне демократичне суспільство та ринкову економіку, інтегрувалася у великий європейський торгівельний коридор, однак не змогла скористатися цими унікальними початковими перевагами для здійснення диверсифікації свого виробництва та експорту і задіяння додаткових джерел підйому добробуту [5].

Зростання світової економіки за існуючої моделі виробництва може створити ситуацію, коли збиток від забруднення і руйнування навколишнього природного середовища почне перевищувати одержувані доходи. Подолати цю ситуацію можливо тільки завдяки впровадженню інновацій для відтворення природних ресурсів. Перехід до зеленої економіки, залучення зелених технологій, екологічного менеджменту та зелених інвестицій дозволяють забезпечити збалансований розвиток, який бере до уваги потреби сучасного суспільства і збереження навколишнього середовища.

Процес екологізації економіки та освіти потребує спільних зусиль урядов, громадських організацій, підприємств та громадян. Важливо сприяти

впровадженню екологічних політик, створювати сприятливі умови для інновацій та створення зелених робочих місць. Освіта повинна стати основою для формування екологічно свідомих громадян, що приймають розумні рішення щодо використання ресурсів та споживання. Заохочення до екологічно відповідальних практик у всіх сферах життя сприятиме сталому розвитку суспільства та планети в цілому.

Список використаних джерел

1. Дідков О. Формування екологічної свідомості та культури засобами освіти та виховання особистості [Електронний ресурс] / Олександр Дідков // Київ. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://ird.npu.edu.ua/files/didkov.pdf> (дата звернення 25.05.2023).
2. Зайцева Л.О. Складові концепції сталого розвитку [Електронний ресурс] // Ефективна економіка. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/11_2019/57.pdf (дата звернення 25.05.2023).
3. «Зелена економіка» — перспективний шлях розвитку гірських районів // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zik.ua/ua/analytics/2011/12/20/325061> (дата звернення 25.05.2023).
4. Крисаченко В. С. Екологічна культура: теорія і практика: монографія. Київ : Заповіт, 1996. 350 с.8.
5. Маковоз О.С. Зелена економіка як запорука сталого розвитку [Електронний ресурс] // Харківський національний університет внутрішніх справ. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/1a47793a-f6ba-40b7-8087-cbd96419aba1/content> (дата звернення 25.05.2023).
6. Матвійчук А. В. Екологічне знання та стильмислення сучасної науки: монографія. Рівне, 2002. 147 с.
7. Сутність, принципи і функції екологічного менеджменту [Електронний ресурс]. – 2019. – Режим доступу до ресурсу:

<http://repository.dnu.dp.ua:1100/upload/b4b34deea5d8d469dad698f7f90852fbLekciya-Ekomenedzhment.pdf> (дата звернення 25.05.2023).

Pearce D. Blueprint for a green economy / David Pearce, Anil Markandya, Edward Barbier. – London Earthscan Publications ltd, 1989. – 193 p.

*Науковий керівник: Христенко О.А., Завідувач кафедри, кандидат економічних наук, доцент
Миколаївський національний аграрний університет*

ЕКОЛОГІЗАЦІЯ БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ

Славков Микола Павлович

аспірант освітньої програми «Менеджмент»

ННЦ Інститут аграрної економіки, м.Київ

Постановка проблеми. В кожній розвиненій країні темпи економічного зростання країни та ступінь урбанізації демонструють позитивну кореляцію і завжди можна спостерігати й негативні наслідки цих процесів. Тому швидкі темпи урбанізації, концентрація міського населення у великих містах, розвиток міст, що охоплюють великі території, і швидкий розвиток мегаполісів є одними з найважливіших змін зовнішнього вигляду населених пунктів. Актуальність теми дослідження особливо зростає у світлі значного погіршення міського середовища. Слід звернути увагу на відсутність системного підходу до підтримки та стимулювання екологічно сталого розвитку, сталого споживання та виробництва, використання інноваційних підходів до розвитку «зеленої економіки» та широкого використання ресурсозберігаючих технологій.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Фундаментальні засади екологічної економіки, яка є основою теорії сталого розвитку, закладені у працях Б. Буркинського, Т. Галушкіної, Л. Гринів, В. Реутова, Ю. Туниці, В. Потапенка, С. Харичкова, Є. Хлобистова, М. Хвесика та інших.

Мета та завдання дослідження. Метою та завданням даної роботи є розкриття сутності екологізації будівельної галузі.

Виклад основного матеріалу. Останніми роками в Україні посилюються інтеграційні процеси із світовими тенденціями економічного розвитку. І тут починають набувати популярності процеси, які давно відбуваються в розвинених країнах. Мірою ефективності таких процесів є досягнення сталого економічного розвитку. Одне з визначень сталого розвитку полягає в тому, що це економічний і соціальний розвиток, який відповідає потребам сьогодення, не ставлячи під загрозу здатність майбутніх поколінь задовольняти власні

потреби. Як елементи екологізації економіки нашої країни варто виділити такі чинники, як перехід України до ринкової економіки та бажання приєднатися до Європейського співтовариства, де на проблеми охорони довкілля звернули увагу набагато раніше, ніж у пострадянських країнах. Це суттєво посилює контроль за якістю товарів, що потрапляють на світовий ринок, їх екологічністю, виконанням державою різноманітних природоохоронних заходів і в цілому за екологічним становищем України [1].

Сталий розвиток будівельної галузі складається з кількох важливих елементів. Першим етапом у розвитку наукових підходів, що ведуть до реалізації екологічно чистих інвестиційно-будівельних проєктів, є практика «сталого будівництва», яка користується все більшим попитом у розвинутих країнах[2]. Стале будівництво сприймається як відповідь будівельної галузі на виклики сталого розвитку в соціально-економічній та екологічній сферах.

Однією з актуальних проблем галузі, особливо будівельної, є переробка та утилізація відходів. Світова практика передбачає комплексний підхід до вирішення проблеми утилізації будівельного сміття, який враховує збір і переробку, транспортування та збереження відходів, а також можливість зменшення кількості відходів, що утворюються. При сучасному рівні розвитку будівельного комплексу країни найбільша частина будівельного сміття утворюється в результаті інвестиційних робіт (до 60%) і реконструкції будівель і споруд (до 35%), а також нового будівництва (1,5%) та виробництва будівельних матеріалів і виробів у вигляді браку (переважно у виробництві збірних бетонних елементів і залізобетонних конструкцій – до 3,5%) як стверджує Кизима Р.А. [3]. Що стосується ЄС то кількісні параметри відходів за встановленим видом економічної діяльності різняться, а саме: частка цієї категорії відходів у загальному обсязі на рівні ЄС становить 30%; склад видів будівельного сміття, які підлягають контролю та нагляду на рівні ЄС та країн-учасниць до 20%; заплановані рекомендації щодо зменшення маси будівельного сміття повинні складати 70% до рівня 2020 року на рівні всіх країн ЄС; встановлення методів, що застосовуються на рівні економічних одиниць та

асоційованих підприємств у будівельній галузі держав-членів ЄС (повторне використання та переробка) [4].

Висновки. Умовою сталого розвитку України є інтеграція екологічної політики, тобто узгодження на ранній стадії планування галузевих і природоохоронних цілей, завдань і заходів, щоб була можливість їх взаємного посилення та визначення пріоритетів охорони довкілля. Розвиток екологічної складової будівельного виробництва неможливий без розвитку технологій переробки відходів та розширення меж повторного використання (переробки). Завдяки такому підходу визначення та реалізація стратегічних національних пріоритетів і дій забезпечує вищий рівень охорони довкілля.

Список використаних джерел:

1. Смірнова К.В. Деякі напрямки екологізації економіки України. *Науковий вісник. Національний лісотехнічний університет України*. № 15.6. 2005. С.165-169.
2. Шпакова Г.В. Оцінка привабливості будівельних технологій в умовах соціально-екологічних обмежень. *Шляхи підвищення ефективності будівництва в умовах формування ринкових відносин*. № 38. 2018. URL: <https://core.ac.uk/reader/337304314> (дата звернення 10.10.2023).
3. Кизима Р.А., Єгоркіна Л.А., Веремєєнко С.І., Доманський Г.В., Яковчук В.В. Екологія в будівництві. Харків: Бурун Книга, 2007. 224 с.
4. Кононова О. Є., Шпатакова О. Л. Зарубіжний досвід стратегічного управління екологізацією в будівельній галузі. *Економічний простір*. №146. 2019. С.193-207.

ОПТИМІЗАЦІЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ ЯК КЛЮЧОВИЙ ЧИННИК ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЦТВА: ДОСЛІДЖЕННЯ І ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ

Тимченко А.В.,

здобувачка вищої освіти групи МЕН 5/1

Миколаївський національний аграрний університет

У сучасних умовах господарювання підприємствам для забезпечення своєї конкурентоспроможності необхідно постійно вдосконалювати свою діяльність. Одним із найважливіших напрямків такого вдосконалення є оптимізація бізнес-процесів.

Проблема оптимізації бізнес-процесів відображена в працях вітчизняних дослідників, а саме: Ю.П. Воржакова, О.В. Ольшанський, С.О. Пермінова, Ю. Семенко, І. Ситник та інші. Їхні дослідження присвячені теоретичним основам оптимізації бізнес-процесів, а також практичним аспектам її проведення на промислових підприємствах.

Метою даного дослідження є аналіз теоретичних основ та практичних аспектів оптимізації бізнес-процесів виробництва, а також розробка методичних рекомендацій щодо її проведення. Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити наступні завдання: проаналізувати теоретичні основи оптимізації бізнес-процесів виробництва; охарактеризувати практичні аспекти оптимізації бізнес-процесів виробництва; розробити методичні рекомендації щодо проведення оптимізації бізнес-процесів виробництва.

У сучасних умовах господарювання, коли конкуренція на ринку є надзвичайно високою, підприємствам для забезпечення своєї конкурентоспроможності необхідно постійно вдосконалювати свою діяльність. Одним із найважливіших напрямків такого вдосконалення є оптимізація бізнес-процесів.

Оптимізація бізнес-процесів - це комплекс заходів, спрямованих на підвищення ефективності виконання певних завдань або досягнення певних цілей. Вона

може стосуватися будь-якого аспекту діяльності підприємства, включаючи виробництво, маркетинг, управління персоналом та інші [1, с.16].

Оптимізація бізнес-процесів виробництва може позитивно впливати на його ефективність за рахунок зменшення витрат. В результаті оптимізації бізнес-процесів можуть бути виявлені та усунені непродуктивні витрати. Наприклад, оптимізація логістики може привести до зниження транспортних витрат, а оптимізація закупівельного процесу - до зниження цін на сировину та матеріали.

Оптимізація бізнес-процесів може привести до підвищення якості продукції за рахунок зменшення браку, підвищення продуктивності праці та інших факторів. А також до скорочення часу виробництва продукції, що дозволить підприємству швидше реагувати на зміни попиту на ринку.

Відобразимо в табл.1 практичні приклади, що вказують на реальний вплив оптимізації бізнес-процесів на компанії.

Таблиця 1 – практичні приклади впливу оптимізації бізнес-процесів на компанії [2, с.104]

Компанія	Галузь	Приклад оптимізації бізнес-процесів	Результати оптимізації
Toyota	Автомобільна	Впровадження системи Just-In-Time (JIT) для оптимізації виробничих процесів.	Зниження запасів, підвищення продуктивності, зниження витрат.
Amazon	Електронна комерція	Автоматизація складських операцій та процесів доставки.	Зниження часу доставки, покращення обслуговування клієнтів.
IBM	Інформаційні технології	Впровадження системи управління проектами та ресурсами.	Покращення управління проектами, збільшення продуктивності.
McDonald's	Ресторанний бізнес	Впровадження автоматизованих систем замовлення та обслуговування клієнтів.	Зменшення часу очікування, покращення обслуговування.
General Electric	Енергетика	Оптимізація виробництва за допомогою Six Sigma та Lean методологій.	Зниження браку, зниження витрат, підвищення якості.

Наведені в табл.1 приклади ілюструють, як різні компанії з різних галузей впроваджують оптимізацію бізнес-процесів для досягнення покращень у виробництві, обслуговуванні клієнтів та інших аспектах бізнесу. Також

дослідження, проведені в Україні та інших країнах, показали, що оптимізація бізнес-процесів може призвести до значного підвищення ефективності виробництва. Наприклад, дослідження, проведене в США, показало, що при оптимізації бізнес-процесів витрати на виробництво продукції можуть бути знижені на 20-30%, а продуктивність праці - збільшена на 15-20% [2, с.105].

Практичні аспекти оптимізації бізнес-процесів виробництва включають:

1) визначення проблемних зон. На першому етапі необхідно провести аналіз бізнес-процесів виробництва та визначити, в яких сферах є найбільший потенціал для їх вдосконалення;

2) розробку та впровадження заходів. На далі необхідно розробити і впровадити заходи щодо оптимізації бізнес-процесів. При цьому важливо враховувати специфіку діяльності підприємства та його цілі;

3) контроль і оцінка результатів. Вкінці необхідно контролювати і оцінювати результати проведених заходів. Це знайде і усуне можливі недоліки.

Оптимізація бізнес-процесів є ключовим чинником підвищення ефективності виробництва. Вона дозволяє підприємствам вдосконалити свою діяльність і підвищити свою конкурентоспроможність. Розуміння теоретичних аспектів і практичних аспектів оптимізації бізнес-процесів є важливим для досягнення успіху в сучасному бізнес-середовищі.

Список використаних джерел

1.Семененко Ю. Модель впливу самоменеджменту на ефективність діяльності компанії. Галицький економічний вісник. Т.: ТНТУ, 2023. Том 81. № 2. С. 16–25

2.Ольшанський О. В. Аналіз методів удосконалення бізнес-процесів підприємств торгівлі. Держава та регіони. Серія : Економіка та підприємництво. 2019. № 2. С. 104-110.

Науковий керівник - Олійник Т. Г. - канд. екон. наук, доцент кафедри економіки підприємств

ВПЛИВ ІННОВАЦІЙ НА РОЗВИТОК ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Ткачук В.В.

Здобувач вищої освіти групи ГЗ/1

Миколаївський національний аграрний університет

Дана тема дозволяє дослідити важливі аспекти та вигоди, які інновації приносять вищим навчальним закладам. Можна розглядати технологічні нововведення, які впливають на способи навчання, проведення досліджень та управління університетами. Також варто розглядати питання розробки нових програм та форматів навчання, а також ефективного використання ресурсів.

У роботі також можна досліджувати виклики, пов'язані з інноваціями, такими як фінансування, підготовка викладачів та адміністраторів та збереження високих стандартів якості освіти.

Актуальність зумовлена наростаючими тенденціями до інноваційної діяльності, зокрема, в сфері освіти. Оскільки якість освіти є головним показником випуску висококваліфікованих фахівців для ринку праці, заклади вищої освіти мають вдаватись до нових технологій навчання, до інновацій.

Нині термін “інновація” тісно увійшов в ужиток української наукової спільноти. Як відомо, саме освіта є соціальним інститутом, де індивід розвиває здібності та набуває певних професійних навичок, а тому, чим рівень цих навичок вище, то, відповідно і більші конкурентні переваги майбутнього фахівця на ринку праці.

Стосовно визначення терміну “інновація” як наукової категорії до цього часу ведуться чисельні дискусії. Етимологія слова innovation в перекладі з англійської мови означає нововведення. Освітні інновації називають “цілеспрямованим процесом”, що призводить до “модифікації мети, змісту, методів, форм навчання і виховання тощо”. Результативність інноваційної діяльності визначається за його інноваційним потенціалом, тобто “здатністю вищого навчального закладу до здійснення процесів нововведень”

Інноваційний потенціал включає в себе три групи показників: 1) показники якості освітніх послуг, 2) показники збалансованості інфраструктури Закладів вищої освіти 3) показники результатів інноваційного розвитку Закладів вищої освіти (соціальні, економічні, екологічні тощо) Проте, за слушним зауваженням освітні інновації, впроваджені в одному Закладі вищої освіти, не являють собою інновації для усієї системи освіти, тобто, для одного закладу це буде інновацією, а для іншого – ні. У цьому випадку доречно згадати інновації згідно їх класифікації, наприклад, за масштабом (інновації нові у світі, країні, регіоні, підприємстві) та за обсягом (інновації локальні, системні та стратегічні).

Також варто відмітити, що інноваційний потенціал багато в чому залежить від інноваційного клімату, тобто внутрішніх і зовнішніх умов ВНЗ, які забезпечують винайдення та ефективно впровадження інновацій: це і рівень кваліфікації професорсько-викладацького складу, і напрями підготовки тощо, а також політичні, економічні, культурно-моральні та інші фактори

Таким чином, можна зробити висновок, що освітні інновації – це цілеспрямоване запровадження змін у змісті, методах, прийомах, формах навчального та наукового процесу та в управлінні системою освіти взагалі. Ефективна реалізація завдань інноваційного розвитку, тобто випуск висококваліфікованих кадрів та створення нових знань, залежить від низки як об'єктивних так і суб'єктивних чинників

Список використаних джерел:

- 1) <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5019>
- 2) <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/6453/1/%D%D0%86.pdf>
- 3) <https://core.ac.uk/download/pdf/42971148.pdf>

*Науковий керівник: канд. екон. наук, доцент кафедри економіки підприємств
Табацкова Г.В.*

Секція 2.

*РЕГІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ
СТІЙКОГО РОЗВИТКУ
АГРОПРОМИСЛОВОГО
КОМПЛЕКСУ ТА СІЛЬСЬКИХ
ТЕРИТОРІЙ*

ОПТИМІЗАЦІЯ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ В УКРАЇНІ ЯК ЕЛЕМЕНТ УПРАВЛІННЯ ЗЕМЕЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ

Василик Яромир

здобувач вищої освіти групи Г4/1

Миколаївський національний аграрний університет

Проблеми раціонального використання земель за дії різних ґрунтоутворюючих чинників природного й антропогенного характеру неможливо вирішити без моніторингу ґрунтів, систем їх використання, а найважливіше — без моделювання впливу різних стратегій розвитку сільського господарства з відповідними структурами галузей на процеси водної та вітрової ерозії.

Саме на підставі даних інвентаризації ґрунтів у масштабі країни формується державна ґрунтозахисна політика. Розроблений так званий "рівень допустимих втрат ґрунту" від ерозії (від 2 до 11,2 т/га) з урахуванням потужності кореневого шару.

У країнах світу, де землезабезпеченість населення значно менша, ніж в Україні, відчутно нижчий рівень розораності сільськогосподарських угідь. Якщо країни світу нарощують експортний потенціал шляхом зміни структури посівних площ (зменшують у сівозмінах площі олійних та зернових культур і збільшують високоприбуткових), то Україна — тільки шляхом розорювання земель незалежно від екологічних наслідків.

Американський вчений Т. Хеджес більше ніж 50 років тому в своїй відомій праці "Организация хозяйства на фермах" писав, що фермер у США погоджує свої організаційні та виробничі плани з топографією місцевості таким чином, щоб структура посівних площ забезпечувала відповідність рослинництва ґрунтовим умовам. У цілому ж використання земельних угідь і тип ведення господарства повинні стійко берегти природну родючість ґрунтів.

У найближчій перспективі найбільшими втратами в сільському господарстві будуть саме через різке зниження врожайності сільськогосподарських культур на еродованих землях, а в оглядовій перспективі — через щорічні втрати ґрунту та збільшення частки еродованих земель. За даними Мінприроди, водною та вітровою ерозією охоплено близько 57 % території країни, понад 12 % земель підтоплюються. Для боротьби з деградацією земель і опустелюванням Кабінет Міністрів України утворив відповідні Координаційну раду [7]. Звідси можемо сформулювати три задачі, які першочергово слід вирішити: 1) оптимізація співвідношення галузей тваринництва і рослинництва та структури й розміщення посівних площ на землях різного ступеня еродованості; 2) оптимізація структури виробництва і виведення з обробітку еродованих земель; 3) оптимізація в сівозмінах альтернативних ґрунтозахисних систем — ґрунтозахисних заходів.

Розглянемо першу задачу — оптимізація співвідношення галузей тваринництва і рослинництва та структури й розміщення посівних площ на землях різного ступеня еродованості за двома варіантами: 1) максимум прибутку з урахуванням втрат поживних речовин та їх надходження в сівозмінах за рахунок рослинних решток і органічних добрив; 2) досягнення нульового балансу гумусу в сівозмінах.

Необхідно використовувати у тваринництві та зменшити обсяги його експорту, поголів'я тварин значно наростити. Першочергово розрахуємо структуру галузей і площі посіву за умови досягнення нульового балансу гумусу. За розрахунками, площа зернових культур становитиме 17,1 млн га, багаторічних трав — 2,7, однорічних трав — 0,84 млн га, 3,7 млн голів корів, 5,2 — молодняку великої рогатої худоби, 7,3 — свиней, 7,5 — овець і 235 млн гол. птиці, а виробництво зерна дорівнюватиме 57,7 млн т зерна, у т.ч. 34,5 млн т на корм і 16,6 млн т — на експорт. Розрахунковий прибуток досяг би 80,4 млрд грн, а з урахуванням втрат поживних речовин — 19,5 млрд грн.

За таких умов можливо вийти на екологічнобезпечне виробництво з втратами ґрунту в межах допустимого, зайнятість населення буде на рівні 4 млн

осіб, значно підвищуються доходи у розрахунку на 1 га ріллі порівняно з існуючою структурою посівних площ.

В якості критеріїв ступеня оптимальності розподілу земельних угідь використовуються коефіцієнт екологічної стабільності землекористування, коефіцієнт антропогенного навантаження та коефіцієнт розораності території ТГ. Перший коефіцієнт дозволяє оцінити ступінь антропогенного навантаження на землі – високий, помірний, низький; другий – дає змогу оцінити вплив наявного складу земельних угідь на екологічну стабільність території, стійкість якої залежить від ступеня сільськогосподарського освоєння земель, розораності й інтенсивності використання угідь; третій – виявити ступінь розораності території. У сукупності ці коефіцієнти дозволяють зробити висновок щодо екологічної стійкості агроландшафтів у межах територіальної громади та обґрунтувати комплекс робіт для оптимізації землекористування з метою формування екологічно стійкого агроландшафту – агроландшафту, що містить оптимальне співвідношення різних видів угідь та сформований режим їх використання.

Список використаних джерел

1. Алексєєнко І. М. Оптимізація землекористування в аграрному секторі економіки. http://www.agrosvit.info/pdf/7_2017/4.pdf
2. Бубир Наталя Оптимізація використання земель територіальної громади як елемент управління земельними ресурсами для досягнення екологічної рівноваги агроландшафтів регіону. <https://periodicals.karazin.ua/pbgok/article/view/17708/16250>

*Науковий керівник: канд. екон. наук, доцент кафедри економіки підприємств
Табацкова Г.В.*

ТЕХНОЛОГІЧНИЙ ПРОГРЕС ЯК ГОЛОВНИЙ ЧИННИК ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Добровольська П. А.

здобувач вищої освіти 2-го курсу обліково-фінансовий факультет

Миколаївський національний аграрний університет

Глобалізація стала однією з визначальних рис світової економіки наприкінці 20 – початку 21 століття, вона ставить перед урядами багатьох країн проблему пошуку нових форм і методів адаптації національної економіки та політики – правового середовища, адаптованого до вимоги сучасних міжнародних економічних відносин. Стрімкі зміни факторів, що визначають конкурентоспроможність підприємств на світовому ринку та динамічний розвиток глобального середовища примушують уряди все активніше вирішувати проблему забезпечення конкурентоспроможності країн у глобальному масштабі при формуванні умов економічного зростання і національного процвітання [1].

Глобалізація – це певний етап у розвитку людської цивілізації, коли економіка різних країн вже не може нормально розвиватися всередині країни, а міжнародні економічні зв'язки призводять до утворення транснаціональних компаній і світових ринків [3].

Американський професор С. Фішер вважає, що економічна глобалізація — це процес постійного підвищення рівня фінансово-економічної взаємодії між суверенними країнами та посилення їх інтеграції у світову економіку, одним із проявів якого є збільшення обсягів торгівлі, фінансових ресурсів та ресурсів людського капіталу [2].

Глобалізація сприяє підвищенню ефективності фінансової політики, оскільки дає можливість врахувати ретроспективний досвід реалізації заходів фіскальної та монетарної політики в країнах з розвинутою та перехідною

економікою, враховуючи конвергенцію та адаптацію цих заходів до національних умов економічного розвитку [2].

Людина є об'єктом глобалізації, оскільки все, крім людини, не може бути визначено соціально-економічними категоріями, тому належить до об'єкта глобалізації. Отже, суб'єктом і об'єктом глобалізації є люди, а в широкому розумінні – суспільство [3].

Активізація процесу глобалізації надає вітчизняним товаровиробникам можливості для розширення ринків збуту, залучення прямих і портфельних зовнішніх інвестицій, оволодіння новітніми виробничими та інформаційними технологіями. В умовах світової глобалізації, зважаючи на складність інституційних характеристик, удосконалення моделей розвитку національної економіки має супроводжуватися пошуком балансу між державою та саморегулюючими механізмами налаштуванням економічної динаміки, гармонізацією концепції політики бюджету та податків з населення. Фінансова політика країни потребує постійного вдосконалення системи прогнозування для підвищення її ефективності. Від якості та раціональності формування бюджетного, податкового та економічного прогнозів розвитку залежать темпи економічного зростання, ступінь виконання державою своїх зобов'язань, інвестиційний рейтинг держави та її адміністративно-територіальних одиниць [2].

З розширенням масштабів глобалізації та підвищенням ступеня економічної та соціальної інформатизації все більше уваги приділяється технічній складовій, оскільки за відповідних засобів технічного оснащення вона може адаптуватися до світової еволюції та ефективно вирішувати економічні та соціальні проблеми. економічна задача [4].

Отже, головним чинником розвитку глобалізації є науково-технічна революція, особливо розвиток світової інформаційної системи та популяризація Інтернету, що робить можливим миттєве спілкування між людьми з різних частин світу та усуває перешкоди для поширення інформації. Процес глобалізації відкрив нові можливості для розвитку людства, що пов'язані з

поширенням у всьому світі новітніх технологій і форм організації виробництва, забезпечуючи при цьому високий матеріальний статус працівника та вимагаючи від нього наукових знань для мобілізації його творчої ініціативи й інтелекту [3].

Технологічний прогрес економіки вимагає здійснення активної інноваційної діяльності, що дає можливість застосовувати існуючі технології, вдосконалювати їх і це все застосовувати у виробництві та виводити на ринок нових продуктів. Формування інноваційного потенціалу свідчить про готовність економіки до впровадження технологій, розширення сфер застосування та накопичення конкурентних переваг для швидкого переходу на нові рівні технологічного розвитку [4].

Усі технічні процеси невіддільні від інтелектуально-кадрової підтримки, а від її ефективності безпосередньо залежить досягнення очікуваного рівня конкурентоспроможності. У той же час існує потреба у створенні середовища, яке підтримуватиме та стимулюватиме збільшення високоінтелектуальної та продуктивної праці. Також важливе значення для збереження науково-технічної конкурентоспроможності національної економіки має створення та постійне вдосконалення системи розвитку соціального інтелекту, широке застосування її досягнень [4].

Поширення планетою основних результатів глобальної технічної революції 21 століття передбачає формування постіндустріальних технологічних методів виробництва, оволодіння та поширення нових технологічних систем, гуманізація та інтелектуалізація техніки — всі це фактори створили передумови для прискорення темпів економічного зростання та підвищення продуктивності праці [5].

Розвинуті країни вже перейшли до створення нової технологічної економічної системи, тому можна вважати, що настає нова хвиля технологічних змін. Інформаційні та системні макротехнології знаходяться в авангарді науково-технічного прогресу, забезпечуючи диверсифікований розвиток наукоємних виробничо-інноваційних систем, транснаціональних виробничо-

технологічних компаній, прискорюючи формування наукоємної структури інноваційної економіки [5].

Прогнози та експертні оцінки говорять, що в першій половині 21 століття. відбудеться зародження і становлення нового технологічного ладу, що супроводжуватиметься появою низки нових галузей і виробництв. Цей період технологічного розвитку буде характеризуватися розвитком технологій, які забезпечують технологічний прорив або створюють науково-технологічні вдосконалення з метою фундаментальної розробки нових матеріалів і продуктів з раніше недосяжними можливостями, а також формуванням технологій у різних предметних сферах. Основні напрямки розвитку вже можна спостерігати: біотехнологія на основі досягнень молекулярної біології та генної інженерії, нанотехнології, система штучного інтелекту, глобальна інформаційна мережа та інтегровані системи високошвидкісного транспорту. У цей період буде також розвиватися гнучка автоматизація виробництва, космічна техніка, виробництво конструкційних матеріалів із заданими властивостями. У виробничому секторі в цей період збільшиться частка чистих і безвідходних технологій. У структурі споживання важливе місце займатимуть інформаційні, освітні та медичні послуги [5].

Таким чином можна підвести підсумок, що технологічний прогрес дійсно є основним критерієм глобалізації економіки, оскільки він сприяє розвитку міжнародної торгівлі, економічній інтеграції та створенню глобальних ринків. Це дає змогу розширювати можливості для бізнесу та полегшити взаємодію між країнами, тим самим сприяючи розвитку економічного добробуту.

Список використаних джерел

1. Крючко Л. С. Інноваційний тип розвитку в умовах економічної глобалізації. *Електронний журнал «Ефективна економіка»*. 2010. № 4. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=199>
2. Чугунов І., Пасічний М. Фінансова політика України в умовах глобалізації економіки. *SCIENTIA-FRUCTUOSA (ВІСНИК Київського*

національного торговельно-економічного університету). 2016. № 109(5). С. 5–18. ULR: <http://journals.knute.edu.ua/scientia-fructuosa/article/view/820>

3. Полуяктова О.В. Глобалізація економіки України. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2016. № 17(3). С. 21-24. ULR: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_17/economic_17_3.pdf#page=21

4. Березівський Я. П. Ідентифікація умов та чинників формування технологічної конкурентоспроможності національної економіки. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Економічні науки*. 2021. № 64. С. 31-35. ULR: <http://journals-lute.lviv.ua/index.php/visnyk-econom/article/view/966>

5. Федулова Л. Проблеми та передумови формування в Україні економіки новітнього технологічного укладу. *Управлінські інновації*. 2012. №1. С. 9-20. ULR: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/3836/1/%D0%A4%D0%B5%D0%B4%D1%83%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%9B..pdf>

Науковий керівник: Христенко О. А., кандидат економічних наук, доцент кафедри економічної економіки підприємств

МАЛІ І СЕРЕДНІ ПІДПРИЄМЦІ - ЗАПОРУКА ЕКОНОМІЧНОГО УСПІХУ ПІСЛЯВОЄННОЇ УКРАЇНИ

Дудчик А.О.,

здобувач вищої освіти групи ГЗ/1

Миколаївський національний аграрний університет

Україні після війни потрібно створювати умови для сталого економічного розвитку, тобто, для безпеки після перемоги треба не тільки мати сильні збройні сили, але й створити умови, щоб люди мали можливість працювати.

Не менш важливо, щоб українці поверталися додому з-за кордону. Ці люди — цінне підсилення не лише для України, а й для країн, де зараз перебувають.

Якщо проаналізувати дані Forbes та галузевих експертів, наприклад, економіка Британії наразі погіршала за приростом. Європі сьогодні не вистачає робочих рук, а українці — гарні працівники. Тому в європейських країнах створюють для наших співгромадян нормальні, безпечні умови. Зі свого боку, ми не можемо допустити, щоб українці залишилися за кордоном назавжди.

Економічний аспект відіграє важливу роль для досягнення двох цілей, про які згадано вище. Крім того, першочерговими завданнями є відновлення енергетичної інфраструктури, будівництво якісних доріг, створення морських портів.

Безумовно, гранти та допомога міжнародних партнерів стануть важливим джерелом фінансування. Водночас, самі по собі вони не зможуть створити достатню кількість робочих місць. Русійною силою для досягнення економічної безпеки України мають стати малий та середній бізнес.

В наукових джерелах провідні вчені на реальних прикладах пояснили, які нації виграють економічну гонку і де люди стають щасливими та заможними. Одним із прикладів можна вважати розвиток Англії після "Славетної революції". Тоді уряд створив низку економічних інститутів, які стимулювали

інвестиції, торгівлю і інновації. Відбувся розвиток промисловості, за рахунок дії багатьох унікальних людей, буквально протягом століття, Британія стала лідером в Європі, ще не маючи на той момент чверті світу в якості колоній.

Державні службовці найвищого рівня України мають враховувати такий передовий досвід інших країн, серед яких також можна відмітити і Сінгапур, з його шляхом до передових країн світу. Сінгапур лише за 50 років трансформувалася із країни, що розвивається, з обмеженими природними ресурсами на процвітаючу глобальну метрополію, яка посідає шосте місце в світі за Глобальним інноваційним індексом. Своє благополуччя країна створила винятково завдяки проведенню правильної політики, внаслідок якої вдалося стимулювати потужний розвиток інтелектуального потенціалу, здорового авантюризму й амбітності.

Таким чином, потрібно створювати умови для підприємців. Натомість, навіть під час війни вітчизняні підприємці стикаються з проблемами. Кількість відкритих бізнесів, здається, не зменшується, а можливо, й росте. Однак середній життєвий цикл підприємств залишається коротким, і вельми небагато з них виживають протягом першого року діяльності. За статистикою, близько 70% підприємств не переживають етап запуску. Війна принесла нові виклики, від яких потерпають усі типи підприємств: руйнування інфраструктури, зниження попиту на товари та послуги, брак фінансування оборотного капіталу та логістичні проблеми.

Малий та середній бізнес мають стати рушійною силою для досягнення економічної безпеки України. Ця задача потребує зусиль не лише від держави, а і від самих підприємців, тому що не менш важливий блок - це команда.

Спостерігаючи за тим, як навчають дітей, можна констатувати, що велика увага приділяється рефлексії: що подобається, що не подобається. Такий підхід є актуальним і для бізнесу. Треба давати співробітникам свободу думки, свободу гіпотези, можливість помилятися. У компанії навіть доцільно тримати окремий бюджет на перевірку гіпотез та помилки. Це дає людям можливість розкриватися. Підприємці — це люди, які мріють, ризикують, працюють та

створюють. Якщо малий та середній бізнес розвиватиметься — знайдуться і інвестиції, і ідеї, і бажання, і воля. Щоб досягти швидких і ефективних результатів, уряд має зосередитися на потребах «пріоритетних галузей», перш за все сільського господарства, а також стартапів, зокрема ІТ-стартапів.

Список використаних джерел

1. Нове обличчя українського підприємництва. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/08/29/690937/>

2. The Global Innovation Index 2016. Winning with Global Innovation [Electronic resource] / [editors: S. Dutta, B. Lanvin, S. Wunsch-Vincent]. – Fontainebleau, Ithaca, Geneva : Cornell University, INSEAD, WIPO, 2016. – 422 p. – Mode of access: http://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_gii_2016.pdf.

Науковий керівник: канд. екон. наук, доцент кафедри економіки підприємств Табацкова Г.В.

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ГЕОГРАФІЧНОГО РОЗПОДІЛУ ТА РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ

Єфімова Анастасія,

здобувач вищої освіти групи ПУА 2/1

Миколаївський національний аграрний університет

Дослідження особливостей географії розташування сільського господарства на території України має велику актуальність і важливість в контексті розвитку аграрної сфери країни. Географія розташування сільського господарства визначається різноманітними природними факторами, такими як клімат, ґрунти, рельєф, водні ресурси та розташування. Розуміння цих особливостей допомагає ефективно планувати та управляти сільськогосподарськими землями та ресурсами, сприяти розвитку стійкого та конкурентоспроможного сільського господарства.

Клімат є одним з найважливіших факторів, що впливає на вирощування різних культур. Україна має помірний континентальний клімат з різною сезонністю в різних регіонах. Розуміння кліматичних особливостей допомагає обирати оптимальні культури для вирощування в певному регіоні, розробляти агротехнічні заходи для пристосування до кліматичних змін та забезпечувати стабільну виробничу діяльність.

Ґрунтові ресурси є іншим важливим елементом географії сільського господарства. Україна має різноманітність ґрунтів, зокрема чорноземи, які вважаються одними з найродючіших у світі. Розуміння характеристик ґрунтів допомагає визначати оптимальні культури для вирощування та розробляти агротехнології для збереження та покращення родючості ґрунтів.

Рельєф також має велике значення у географії розташування сільського господарства. Україна має різні типи рельєфу, включаючи степи, лісостепи, гори та прибережні райони. Рельєф впливає на доступність земель для обробки,

ефективне використання водних ресурсів, а також на вибір культур та методів обробки.

Водні ресурси, такі як річки, озера та заплавні зони, також впливають на розташування сільського господарства. Вони забезпечують водопостачання для поливу, ірригації та розвитку рибного господарства. Розуміння географії водних ресурсів допомагає планувати та управляти сільськогосподарськими проектами з максимальним використанням цих ресурсів.

Розташування сільського господарства на території України має значний вплив на економіку, зайнятість населення та забезпечення продовольства. Дослідження особливостей географії розташування сільського господарства дозволяє розробляти ефективні стратегії розвитку аграрної галузі, забезпечувати продуктивність та стабільність виробництва, а також впливати на зменшення негативного екологічного впливу та забезпечення сталого розвитку [1].

Ці географічні особливості сприяють розвитку різних галузей сільського господарства в Україні. Наприклад, на плодючих чорноземах Степу вирощуються зернові культури, соняшник та інші маслосировинні культури. В гірських районах розвивається травознавство та сінокосіння для вирощування худоби. У прибережних районах розвинуто рибне господарство та морська аквакультура.

Загалом, сільське господарство в Україні використовує різноманітні природні ресурси та адаптується до різних географічних умов, що забезпечує розмаїття виробництва сільськогосподарської продукції та сприяє розвитку галузі в країні. Про те на сьогодні, однією з основних проблем, з якою зіткнулось вітчизняне сільське господарство – повномасштабна війна. Вона має серйозний негативний вплив на географічну структуру сільського господарства. В першу чергу тому, що призводить до втрати контролю над окремими регіонами або частинами країни (Херсонська, Запорізька, Донецька, Луганська та Харківські області досі частково під окупацією). Це призводить до зруйнування і заборони доступу до сільськогосподарських земель,

інфраструктури та обладнання, що призводить до зниження виробництва сільськогосподарської продукції.

Війна спричиняє руйнування доріг, мостів, залізниць та інших транспортних засобів, що ускладнює доставку сільськогосподарських продуктів до ринків. Пошкодження систем зрошення та ірригації також впливає на поливні землі та вирощування певних культур. Негативним наслідком війни є переселення людей з постраждалих територій, включаючи сільськогосподарських працівників. Це призводить до втрати робочої сили і ускладнює вирощування та збір врожаю.

Вже на сьогодні Міністерство аграрної політики та продовольства України фіксує суттєве забруднення ґрунтів та водних ресурсів в результаті обстрілів, пожеж та інших воєнних дій [2]. Це може негативно позначитися на якості ґрунтів та вплинути на вирощуванні сільськогосподарські культури.

Таким чином, в результаті війни географічна структура сільського господарства в Україні може зазнати значних зрушень, зниження виробництва та зміну пріоритетів у вирощуванні різних культур. Відновлення та розвиток сільського господарства на постраждалих територіях буде потребувати часу, ресурсів та політичної стабільності. Ці висновки підкреслюють важливість вивчення та врахування географічних особливостей при плануванні та управлінні сільського господарства в Україні, а також необхідність вирішення проблем, пов'язаних з воєнним конфліктом, для сталого розвитку цієї галузі

Список використаних джерел

1. Білоскурський Р.Р. Природно-ресурсний потенціал України у фокусі аналізу стану та перспектив використання. *Український соціум* 2017. № 3 (62). С. 87–99.

2. Вплив війни на сільське господарство URL: <https://minagro.gov.ua/news/vpliv-vijni-na-silске-gospodarstvo-oon-predstavilo-ocinku-nagalnih-potreb-agrosektoru-ta-silського-naselennya> (Дата звернення: 27.05.2023)

СТІЙКИЙ РОЗВИТОК АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ: ВПЛИВ АДМІНІСТРАТИВНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ТА МАРКЕТИНГОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Іванов Юрій Олександрович

магістрант освітньої програми «Адміністративний менеджмент»

Сумський національний аграрний університет

Ігнатенко Олег Вікторович

магістрант освітньої програми «Адміністративний менеджмент»

Сумський національний аграрний університет

Постановка проблеми. Стале сільське господарство передбачає використання стійких систем виробництва продуктів харчування та впровадження кращих сільськогосподарських практик, які підвищують продуктивність, що також може допомогти підтримувати екосистеми без шкоди для якості води та ґрунту та інших природних ресурсів. Кожна країна шукає власний шлях до реалізації сталого сільського господарства в існуючих екологічних, економічних і соціальних умовах. При діагностиці економічної складової сталого розвитку сільськогосподарських підприємств необхідно виділяти динамічні характеристики різного рівня, які відображають процеси переходу до нового стану.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Основні напрями наукових досліджень розглядали такі вітчизняні вчені як: В. Андрійчук, В. Аранчій, М. Деркач, М. Коденська, Ю. Лупенко, П. Саблук, О. Скидан, О. Ульянченко та інші.

Мета та завдання дослідження. Метою дослідження є дослідити вплив адміністративного менеджменту та маркетингової діяльності та сталість сільськогосподарських підприємств.

Виклад основного матеріалу. Категорія «сталий розвиток» використовується вченими з різних галузей науки таких як біологія, економіка,

математика, механіка, психологія, соціологія, інженерія, фізика, хімія та інші пов'язані з вивченням та функціонуванням складних систем [1]. У теорії стійкості системи вона пов'язана з порядком, інваріантністю та рівновагою і використовується для опису стану, структури, окремих підсистем, процесів і зв'язків. Усе це суттєво ускладнює процеси наукового дослідження економічних систем загалом і підприємств зокрема. Причому, якщо в точних науках поняття стійкості та рівноваги системи ніколи не ототожнюються, то в економічних дослідження окремі науковці висловлювали свою думку щодо тотожності даних понять. Визначення «сталого розвитку» в науці містить багато формалізацій, які залежать від специфіки даної системи та використовуються при аналізі поведінки системи.

На думку С. І. Крючок, поняття сталого економічного розвитку нерозривно пов'язане з потенціалом підприємства, оскільки обсяг набутого потенціалу та можливості його нарощування є ефективною основою для відновлення стану сталого функціонування підприємства та розвитку бізнесу [2]. Це означає свідоме цілеспрямоване прагнення до змін, яке трансформується у зміни, спрямовані на якомога повніше досягнення місії системи. Тому енергія змін може мати нерівномірну щільність на кожному етапі розвитку підприємства або його окремих систем, що залежить від того, наскільки система набуває потенціалу з об'єктивних резервів для «якісного стрибка» і кількісного збільшення збереження стабільності та збалансованості бізнесу в процесі розвитку.

На ефективність управління сільськогосподарським підприємством, як і управління маркетингом, виробництвом та іншими сферами діяльності, впливає забезпечення злагодженості керівників, створення сприятливих умов для їх роботи і, як наслідок, підвищення продуктивності праці та рівня діловодства. Діловодство сільськогосподарських підприємств це діяльність керівників і працівників, залучених до управління сільськогосподарським підприємством, метою якої є створення сприятливих умов для технічного, технологічного, санітарно-гігієнічного, інформаційно-документаційного та соціально-

психологічного управління. Природа розвитку адміністрування сприяє використанню передових методів адміністративної роботи з акцентом на комунікаційний процес. Ми вважаємо, що вдосконалення комунікаційного процесу включає: покращення технічного та інформаційного забезпечення організації; встановлення належного рівня організаційної культури, що включає високий рівень поваги до досвідчених колег і створення сприятливого середовища спілкування; розвиток комунікації в рамках, визначених нормативно-правовими документами, з урахуванням взаємодії із зовнішнім середовищем та орієнтацією на успіх [3].

Усі системи мають не лише змінюватися кількісно, а й розвиватися, щоб ефективно функціонувати в майбутньому. Протягом життєвого циклу робочий шлях системи безперервно змінюється, що відображає зміну робочих станів системи з часом. Перехід системи з одного шляху функціонування на інший означає зміну динамічної рівноваги, встановлює її на іншому рівні і відображає перехід на новий етап розвитку. З точки зору теорії систем і концепції самоорганізації, розвиток підприємства передбачає істотні якісні зміни в її структурі, в складі і зв'язках та способі функціонування. Поняття зростання і розвитку системи не слід ототожнювати, оскільки перше стосується лише кількісних змін значень параметрів системи. Однак у процесі розвитку системи можуть змінюватися не тільки в структура та механізм роботи, а й види діяльності та темпи зростання.

Дотримання принципів сталого сільського господарства сприятиме досягненню цілей сталого розвитку шляхом ефективного використання природних механізмів та інноваційних принципів сталого сільськогосподарського виробництва в Україні.

Висновки. Економічне зростання та розвиток сільськогосподарського виробництва важливі для добробуту будь-якої країни, але особливо важливі для України. У нинішній ситуації в її економіці економічне зростання та розвиток є шляхом до високорозвиненої країни. Враховуючи відсталість сільськогосподарських підприємств у техніко-технологічній сфері, для України,

як і для більшості країн, найбільш бажаним є економічне зростання на основі розвитку або поєднане з розвитком, що забезпечує найвищі темпи економічного зростання, підвищення конкурентоспроможності сільського господарства, виробництва і швидкого зростання матеріального багатства людей. Вважаємо, що широке використання інструментів маркетингу та адміністративного управління призводить до підвищення стабільності та конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств.

Список використаних джерел:

1. Крючок С. І. Теоретичні засади стійкого розвитку аграрних підприємств. *Агросвіт*. № 14, 2017. С. 55-60.

2. Крючок С. І. Теоретичні засади стійкого економічного розвитку сільськогосподарських підприємств. *Ефективна економіка* № 12, 2015. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=6627> (дата звернення 20.10.23).

3. Присяжнюк О. Ф. Удосконалення адміністрування розвитку аграрних підприємств та сільських територій на основі проектного управління. URL: http://ir.polissiauniver.edu.ua/bitstream/123456789/9135/1/Nauk_chyt_2017_3_167-169.pdf (дата звернення 20.10.23).

ТЕРИТОРІАЛЬНИЙ РОЗВИТОК ГРОМАД В УМОВАХ ЦИФРОВОГО СУСПІЛЬСТВА: ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТА СОЦІАЛЬНА СФЕРА

**Ізбаш Валентина Миколаївна,
здобувач вищої освіти спеціальності 051 «Економіка»
Миколаївський національний аграрний університет**

Процес цифровізації суспільства та держави вимагає перегляду організаційно-правових підходів до функціонування територіальної громади та здійснення публічного управління на регіональному рівні. Успішність цифровізаційних процесів має прямий вплив на ефективність реформи децентралізації публічної влади в Україні, яка стосується як сукупності, так і окремих сфер суспільного життя [1].

За допомогою активізації процесів цифровізації на рівні окремих територіальних громад можна подолати значну кількість проблем, пов'язаних з організацією функціонування суспільства. Це сприяє досягненню ряду важливих цілей, таких як оперативне ухвалення ефективних управлінських рішень, оптимальне планування розвитку регіону, налагодження електронної взаємодії між суб'єктами владних повноважень та створення баз даних й реєстрів публічної інформації. Умови цифрового суспільства відкривають шляхи для подолання корупційних ризиків та забезпечення реалізації громадського контролю шляхом поліпшення доступності адміністративних послуг [2].

На рівні територіальної громади потрібно активно впроваджувати цифрові рішення для автоматизації проектування соціальних програм та впровадження систем цифрового менеджменту і т.д. Важливо створити цифрову взаємодію між органами влади, бізнесом і науковою спільнотою, виявити їхні потреби в цифровізації і створити умови для широкого застосування цифрових технологій. Також необхідно організувати підтримку стартапів у галузі розроблення та впровадження цифрових технологій через

інформаційну та інвестиційну акселерацію. Важливо зосередити зусилля територіальної влади на швидкій цифровізації управління соціальною галуззю [3].

Основні завдання цифровізації на рівні територіальної громади, як основи для вдосконалення організаційно-правового забезпечення управління розвитком соціальної сфери, включають [4]:

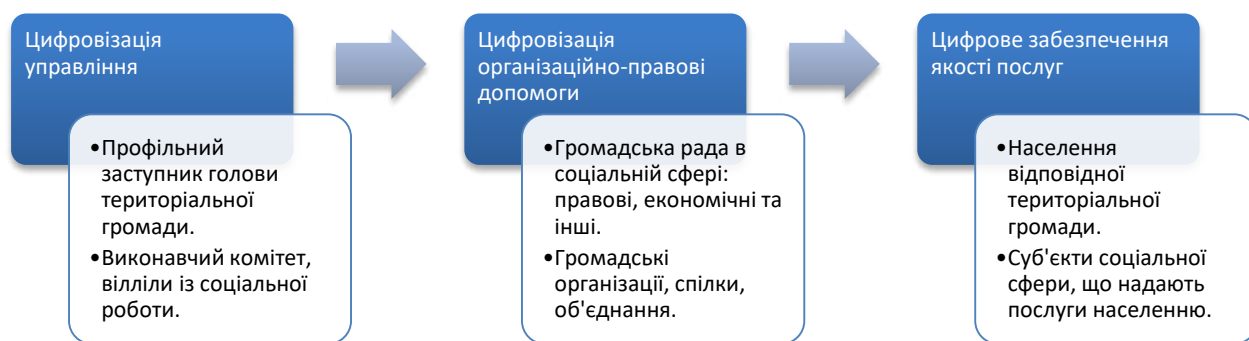
➤ Розробка гнучкої системи правового регулювання цифровізації, що враховує різні аспекти соціальної сфери та використовує громадський актив з використанням цифрових технологій.

➤ Створення інфраструктури для передачі, обробки та зберігання даних, зокрема з урахуванням вітчизняних розробок.

➤ Забезпечення інформаційної безпеки під час передачі, оброблення та зберігання даних, заснованої на вітчизняних розробках, що забезпечує захист особистих інтересів.

➤ Розробка та впровадження наскрізних соціальних програм, що базуються на функціонуванні цифрових технологій.

Також в умовах децентралізації цифровізація можлива тільки за умови об'єднання зусиль і координації діяльності органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та інститутів громадянського суспільства, які працюють на розвиток соціальної сфери [5]. В цьому контексті важливо розробити модель цифровізації організаційно-правового забезпечення управління розвитком соціальної сфери на рівні територіальної громади. Модель представлена на рисунку 1.

Розроблена модель управління розвитком соціальної сфери на рівні територіальних громад враховує особливості організаційного та нормативного забезпечення цього процесу. Вона також приділяє увагу потребам населення громади в соціальному розвитку та доступі до якісних послуг. Основною інновацією моделі є використання цифрових технологій для поліпшення якості та ефективності надання соціальних послуг. Це означає, що вона спрямована на впровадження цифрових рішень та інструментів, що спрощують доступ населення до необхідних соціальних послуг, покращують комунікацію між громадянами та органами влади, сприяють ефективному моніторингу та оцінці якості надання цих послуг.

Такий підхід сприяє покращенню соціального розвитку територіальних громад, забезпечує більш гнучкий та ефективний механізм управління, а також підвищує задоволення потреб населення в якісних соціальних послугах.

Таким чином, для ефективного досягнення цілей управління розвитком соціальної сфери на рівні територіальних громад необхідно змінити підхід від усунення поточних проблем до програмно-проектного підходу, який враховує територіально-галузеві особливості та сприяє цифровізації цієї галузі. Потрібно вдосконалювати інформаційно-управлінське середовище, яке підтримує активність бізнесу, громадського суспільства та сприяє подальшому розвитку соціальної сфери територіальних громад. Для досягнення стратегічного розвитку територіальних громад необхідно розвивати цифрове планування та цифрове виконання, що включає цифрове забезпечення нормативно-правової допомоги реалізації програм, проектів та процесів з використанням нових цифрових управлінських технологій.

Список використаних джерел

1. Карпенко А. В. Осьмак А. І. Цифрова технологія "блокчейн" в державному управлінні: сутність, переваги та ризики застосування. Теоретичні та прикладні питання державотворення. 2017. Вип. 21. С. 20-28. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/tppd_2017_21_4 (дата звернення: 07.09.2022).

2. Литвин Н. А., Крупнова Л.В. Діджиталізація як засіб підвищення відкритості, прозорості та ефективності діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування щодо надання електронних послуг. Ірпінський юридичний часопис: науковий журнал. 2020. Вип. 2. С. 69–75.

3. Т. І. Олешко, Н. В. Касьянова, С. Ф. Смерічевський та ін. Цифрова економіка : підручник – К. : НАУ, 2022. 200 с.

4. Квітка С., Новіченко Н., Гусаревич Н., Піскоха Н., Бардах О. Демошенко Г. Перспективні напрямки цифрової трансформації публічного управління. Аспекти публічного управління, Вип. 8(4) С. 129–146.

5. Децентралізація і формування політики регіонального розвитку в Україні : наук. доп. /Шевченко О. В., Романова В. В., Жаліло Я. А. та ін. ; за наук. ред. д-ра екон. наук Я. А. Жаліла. – Київ : НІСД, 2020. 153 с.

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЛІ В УКРАЇНІ

Качан Владислав

здобувач вищої освіти групи Г4/1

Миколаївський національний аграрний університет

Ефективність використання сільськогосподарських земель потребує застосування взаємо узгодженого комплексного підходу, зважаючи на суттєві зміни нинішньої системи та умов землекористування. Система раціонального використання земельних ресурсів включає: економічну групу (здійснення заходів охорони від виснаження ґрунтів та підвищення рівня родючості) та екологічну групу (забезпечення заходів охорони земель від можливого забруднення та його попередження).

Підвищення ефективності використання земельних угідь є основною задачею у сільському господарстві у вигляді збільшення об'єму виробленої продукції з земельної одиниці в умовах економічної доцільності. Отже, ефективність використання земельних угідь тісно пов'язана з поняттям прибутковості використання даної площі. Оптимальний розмір площі земель для проведення оцінки ефективності в середньому дорівнює 1 га.

Таким чином, ефективність використання земельних угідь – це комплексний процес, що базується на результатах після аналізу багатьох чинників та показників, що супроводжують процес обробки землі. Різноманітні чинники та їх вплив зумовлюють різні бачення вчених, по оцінці ефективності використання земельних угідь. Варто підкреслити, що саме поняття «ефективність» також може носити різний відтінок: екологічний, економічний, соціальний, тощо.

Для ефективного використання земельних угідь рекомендується впроваджувати концепцію поліпшення родючості ґрунтів; посилення концентрації та інтенсифікації виробництва, виробничо-галузева структура

виробництва, державне регулювання останнього й реалізації продукції та підтримка виробників

Встановлено, що агрохімічна бальна оцінка земель виявила рівень якості ґрунтів у сільськогосподарських підприємствах. Вона тісно пов'язана із рівнем урожайності усіх сільськогосподарських культур, а тому має використовуватись при плануванні розвитку економіки землеробства в області.

Підвищення економічної ефективності функціонування аграрних підприємств тісно пов'язано з ефективним використанням земельних ресурсів та залежить від впливу на неї факторів внутрішнього і зовнішнього середовища. Такими факторами є поліпшення родючості ґрунтів; посилення концентрації та інтенсифікації виробництва, виробничо-галузева структура виробництва, державне регулювання останнього й реалізації продукції та підтримка виробників.

Обґрунтовані методологічні, методичні та наукові підходи, оптимальна регіональна стратегія та концепція земельного менеджменту нададуть змогу забезпечити раціональне використання, відновлення та охорону земельних ресурсів досліджуваного регіону та країни.

Здійснивши екологоекономічний аналіз землекористування в Україні, можна зробити висновок, що незадовільний стан сільськогосподарських угідь свідчить про невідкладність заходів щодо екологічного оздоровлення земель, необхідність найшвидшого запровадження і широкого використання у виробництві екологобезпечних, природоохоронних і ресурсозберігаючих технологій.

Вирішення екологічних проблем раціонального землекористування повинно забезпечуватись на основі комплексноландшафтно-екологічного підходу організації сільськогосподарського землекористування при максимальному використанні потенційних можливостей навколишнього середовища, без порушення при цьому гармонії суспільства і природи.

Список використаних джерел:

1) Пархомиць М. К. Економічна ефективність використання земельних угідь у конкурентному середовищі. URL:

<http://ujae.wunu.edu.ua/index.php/ujae/article/viewFile/19/19>

2) Винник С. Ефективність використання земельних ресурсів у сільськогосподарських підприємствах.

URL:<https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/18872/1/47-48.pdf>

3) Атошнюк Т.М. Еколого-економічні проблеми раціонального сільськогосподарського землекористування.

<https://jrn1.nau.edu.ua/index.php/SR/article/view/6128/6857>

*Науковий керівник: канд. екон. наук, доцент кафедри економіки підприємств
Табацкова Г.В.*

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ М'ЯСНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

Козуб Д.Р.,

здобувач вищої освіти групи ТМ 2/1

Миколаївський національний аграрний університет

Результати досліджень зарубіжних вчених свідчать про пріоритетне значення у підвищенні конкурентоспроможності вертикальної та горизонтальної інтеграції постачання м'яса на зовнішні ринки. Проблема в свинарській галузі країни є високою витратою кормів на одиницю продукції, яка обумовлює надмірне використання кормів через недостатню якість. Привертає увагу той факт, що під час годування свиней, більшість фермерів Польщі та Угорщини віддають перевагу вирощеним ними кормам, що зумовлює його незбалансованість поживних речовин. Завдяки цьому фермери цих країн не можуть конкурувати з виробниками країн-лідерів, ця проблема наростає гірше через невирішені питання щодо забезпечення якості та безпеки товарів, що відповідають вимогам біобезпеки на фермах.

Закордонні науковці вивчають купівельну активність споживачів на ринку свинини та досліджують її найважливіші чинники – споживчі переваги, обсяги та розподіл сукупного доходу домогосподарства.

Доведено, що для продукції свинарства України на зовнішніх ринках відсутні конкурентні переваги та встановлено недостатню продовольчу незалежність за умови наявності ознак потенційних переваг для розширення експорту, зокрема, дешевих кормів та логістики. При цьому суттєве зниження курсу гривні щодо іноземних валют провідних країн світу, створює передумови для успішного просування свинини українських товаровиробників як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках. Обґрунтовано необхідність налагодження моніторингу щодо виконання критеріїв продовольчої незалежності, а також диверсифікації експортної спеціалізації країни.

У довгостроковій перспективі доцільно оптимізувати рівень захищеності ринку продукції свинарства, стимулювати вітчизняне виробництво, розповсюдження інструментів державної підтримки "зеленого кошика". Доведено, що основними напрямками підтримки експорту вітчизняної аграрної продукції мають стати: спрощення проходження експортних процедур; розширення асортименту та доступності фінансових послуг; розвиток інфраструктури підтримки; інформаційна підтримка експортерів; проведення досліджень та реалізація програм підтримки, діяльність системи кредитно-страхового інституту та торгових представництв має здійснюватися в єдиному комплексі через визначення потенційного ринку та фінансово-страхового сприяння експорту.

Розроблено та апробовано методика двокритеріального аналізу стану внутрішнього ринку м'ясопродукції на основі використання показників продовольчої безпеки та міжнародної конкурентоспроможності, що сприятиме проведенню комплексної оцінки позицій окремих видів продукції зовнішньому ринках. Модель двокритеріального аналізу дозволяє обґрунтувати ефективні інструменти державного регулювання захисту відповідного ринку. Методика двокритеріального аналізу м'ясопродукції має універсальний характер, тобто може бути використана визначення позицій на ринку для різних товарних груп. Результати оцінки конкурентоспроможності основних видів м'ясної продукції свинини, яловичини та м'яса птиці – дозволили встановити відсутність конкурентних переваг на зовнішніх ринках продукції свинарства та недостатню продовольчу незалежність.

Систематизовано стримуючі фактори нарощування експорту свинини, які об'єднані у три основні групи: технологічні; нормативно-правові; ветеринарні та напрями їх усунення. Розроблено заходи щодо створення сприятливого експортно-інституційного середовища та запропоновано основні напрямки підтримки експорту вітчизняної продукції свинарства.

Список використаних джерел

1. Yatsenko OM, Nevzghliad NH. The global trends of the agri-food market: the prospects for Ukraine, 2015;(27):54–62.
2. Varchenko O, Svyous I, Grynchuk Y, Tkachenko K, Shust O. The strategy of developing agricultural supply chain in terms of food security in Ukraine. Inter. J. Supp. Chain Managem., 2018;7(5):657–66. <https://ojs.excelingtech.co.uk/index.php/IJSCM/article/view/2358>.
3. Shpychak OM. Price formation problems in the context of the purchasing ability of the population and inflation processes. Ekonomika APK, 2016;(6):59–70 (in Ukrainian).
4. Ibatullin MI. World market of production of swine breeding and place of Ukraine in it, Bul. Agricult. Sci., 2017;(1): 62–7. <https://doi.org/10.31073/agrovisnyk201701-12>.

*Науковий керівник: канд. екон. наук, доцент кафедри економіки підприємств
Табацкова Г.В.*

СУЧАСНІ ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ УРОЖАЙНОСТІ

Кулігіна Катерина

здобувач вищої освіти групи ГЗ/1

Миколаївський національний аграрний університет

Основною метою будь-якої сільськогосподарської діяльності, пов'язаної з вирощуванням рослин, є одержання гарного врожаю. Висока врожайність залежить від безлічі факторів: властивостей ґрунту, оптимального вибору сортів рослин, догляду за посівами, правильного застосування технологій при вирощуванні культур та ін. Тому для того, щоб значно підвищити врожайність, необхідно провести удобрення землі, тим самим підвищуючи родючість ґрунту. Таким чином, гарний врожай можливо отримати різноманітними шляхами.

Одним із них є підвищення родючості ґрунту за рахунок:

- внесення добрив (додаткові поживні речовини сприятимуть зростанню плодів та рослин, нормалізують баланс мікроелементів у ґрунті та збільшать опірність культур до мінливих погодних умов та різних захворювань);
- застосування передових технологій та сучасної сільськогосподарської техніки в системі обробки ґрунтів (різні прийоми дозволять зберегти верхній шар ґрунту родючим більш тривалий час);
- широка меліорація земель (сюди входить осушення та зрошення ґрунтів, їх гіпсування та вапнування, зміцнення сипких пісків та ін.);
- проведення протиерозійних заходів щодо боротьби з руйнуванням верхніх шарів ґрунту.

По-друге, потрібно дотримуватися термінів посіву культур. Результатом вибору оптимальних термінів посіву стане формування витривалих та конкурентоспроможних по відношенню до шкідників культур, а також зниження ймовірності розвитку хвороб рослин та висока врожайність. Для визначення оптимального часу сівби необхідно:

- знати загальну тривалість вегетації рослини та її відповідність кліматичній зоні;

- дотримуватись вимог оброблюваних культур до температури ґрунту та споживання вологи;

- враховувати засміченість посівів.

Варто також використовувати насіння високої якості, найбільш урожайних сортів та гібридів. Від цього залежить реалізація потенціалу того чи іншого гатунку сільгоспкультур. Купувати насіння потрібно виключно у перевірених виробників, які користуються гарною репутацією, таке насіння забезпечить гарну схожість.

Дуже важливим є правильний догляд, який включає доволі багато аспектів. Важливим фактором підвищення врожайності є передпосівна обробка ґрунту, боронування, оранка, своєчасне проведення посівної, захист рослин від хвороб, шкідників та бур'янів, регулярні роботи щодо покращення родючості ґрунтів. Підвищити врожайність також здатна обробка сходів рослин ретардантами, здатними як прискорити зростання, а й значно полегшити збирання.

Однією з найважливіших умов покращення врожайності є дотримання сівозміни. Грамотна сівозміна сприятиме поповненню поживних речовин ґрунту, кращому використанню добрив, захисту ґрунту від ерозії, попередженню поширення шкідників, бур'янів та хвороб.

Агрономи знають, які культури слід чергувати одну за одною, щоб у ґрунті було створено оптимальний баланс елементів живлення, отже, збільшиться врожайність наступних культур.

Прогнозування кліматичних факторів також суттєво впливає на покращення врожаю. Знаючи особливості кліматичної зони та час, настання «критичних фаз» періоду вегетації, можна вжити необхідних заходів щодо захисту рослин. Наприклад, низка сільськогосподарських культур потребує перезимівлі, тому їх висівають восени. До них відносяться озимі сорти пшениці, жита, ячменю тощо.

Якість сільськогосподарської техніки також займає неабияке місце. Продуктивність праці на полі безпосередньо залежить від кількості та якості сільгосптехніки. Варто своєчасно оновлювати елементи, що зносилися, для того, щоб уникнути поломки в непотрібний момент. Тільки за допомогою безперебійно працюючого обладнання можна підвищити врожайність посівів. Нерівномірна та несвоєчасна обробка веде не тільки до простою техніки та зайвих часових витрат, але і до втрати відчутної частини рослинницької продукції.

Таким чином, збільшення врожайності – це контрольований процес, яким можна самостійно керувати та, за необхідності, коригувати. При дотриманні основних рекомендацій, використанні лише перевірених засобів та препаратів, і по закінченні сезону можна зібрати багатий урожай.

Список використаних джерел

1. Головіна А. О. Збалансоване використання ґрунтових ресурсів та управління відтворення родючості ґрунтів. Можемо змінити? 2018. № 9. С. 117.

2. Appropriate nonmycorrhizal controls in arbuscular mycorrhiza research: a microbiome perspective / Gryndler M., Šmilauer P., Püschel D. et al. *Mycorrhiza*. 2018. No. 28 (5). P. 435–450.

Науковий керівник: канд. екон. наук, доцент кафедри економіки підприємств Табацкова Г.В.

РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВ МОЛОЧНОЇ ГАЛУЗІ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Куліш М.М.

здобувач вищої освіти групи ТМ 2/2

Миколаївський національний аграрний університет

Молочна галузь України є однією з найважливіших галузей агропромислового комплексу. Вона забезпечує населення високоякісними молочними продуктами, а також є важливим джерелом надходжень валюти в країну. У 2023 році виробництво молока в Україні становило 13,1 млн тонн, що на 1,5% більше, ніж у 2022 році. При цьому середня продуктивність корови становила 6,1 тонни молока на рік, що на 0,2 тонни більше, ніж у 2022 році. Основними виробниками молока в Україні є приватні підприємства, які виробляють близько 70% від загального обсягу виробництва. Решта 30% припадає на державні підприємства та фермерські господарства.

Для подальшого розвитку підприємств молочної галузі в Україні необхідно вирішити ряд проблем, зокрема:

- Недостатня кількість високопродуктивного поголів'я корів.
- Недостатній рівень механізації та автоматизації виробництва.
- Недостатній рівень розвитку інфраструктури молочної галузі.

Для вирішення цих проблем необхідно вжити наступних заходів:

- Розробка та реалізація державної програми розвитку молочної галузі.
- Підтримка фермерських господарств та малого бізнесу у молочній галузі.
- Залучення інвестицій у розвиток молочної галузі.

Основними завданнями розвитку підприємств молочної галузі є:

- Збільшення поголів'я корів та підвищення їх продуктивності.
- Механізація та автоматизація виробництва.
- Розвиток інфраструктури молочної галузі.
- Підвищення якості молочної продукції.

- Збільшення експортного потенціалу молочної галузі.

Для реалізації цих завдань необхідно вжити наступних заходів:

- Створення сприятливих умов для розвитку фермерських господарств та малого бізнесу у молочній галузі.
- Запровадження сучасних технологій у виробництві молока.
- Підвищення рівня підготовки кадрів у молочній галузі.
- Розвиток системи маркетингу та просування молочної продукції на внутрішньому та зовнішньому ринках.

Таким чином, розвиток підприємств молочної галузі є важливим завданням для України. Для його успішного вирішення необхідно вжити комплексних заходів, спрямованих на підвищення продуктивності молочного тваринництва, механізації та автоматизації виробництва, а також розвитку інфраструктури молочної галузі.

Для ефективного розвитку підприємств молочної галузі необхідно: сприяти розвитку фермерських господарств та малого бізнесу у молочній галузі; запроваджувати сучасні технології у виробництві молока; підвищувати рівень підготовки кадрів у молочній галузі; розвивати систему маркетингу та просування молочної продукції на внутрішньому та зовнішньому ринках.

Список використаних джерел:

Сучасний стан та перспективи розвитку молочної галузі України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://journals.uran.ua>. — Назва з екрана.

Науковий керівник: канд. екон. наук, доцент кафедри економіки підприємств Табацкова Г.В.

ФУНКЦІОНУВАННЯ АГРОПІДПРИЄМСТВ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Курепін В.М.,

канд.екон.наук, доцент

Миколаївський національний аграрний університет

Курепін В.М.,

начальник сектору з питань НС та ЦЗН

**в Корабельному районі Управління з питань надзвичайних ситуацій та
цивільного захисту населення Миколаївської міської**

Вторгнення в Україну військ росії спричинило шалені збитки в агропромисловому секторі Миколаївській області. Знищені поля, техніка, готова продукція, зруйновано та розграбовано майно агропромислового комплексу області. Через окупацію тимчасово були втрачені сільськогосподарські території [1].

Війна в Україні та її вплив на аграрний сектор економіки України стали однією з основних тем для обговорення багатьох вітчизняних та зарубіжних науковців. L. Götz, M. Svanidze, O. Трофімцева, O. Нестеров та інші висловлюють свої думки, припущення та прогнози щодо впливу наслідків війни на розвиток економіки України та всього світу.

Посівна кампанія зернових у Миколаївській області під урожай 2023 року за всі роки існування незалежності України була найтяжчою, а на території, яка підпадала під обстріли та ракетно-бомбові удари ще і найнебезпечнішою. Подорожання насіння, міндобрив і палива, збої у логістичних постачальних схемах [2], постійні обстріли об'єктів енергетичної інфраструктури області змусили переглянути та внести глобальні корективи функціонування аграрних формувань, у технології вирощування сільськогосподарських культур в умовах воєнного стану.

Вимушеним але корисним для багатьох українських аграріїв області був перехід на сорти і гібриди української селекції. Вітчизняний насіннєвий матеріал має високий потенціал, який максимально підходить до ґрунтово-кліматичних умов Півдня України. У нинішній ситуації імпортне насіння продемонструвало гірші результати ніж вітчизняні сорти та гібриди [3].

Для отримання гарного результату важливим є усвідомлення правильного підбору насіння, дотримання наукових технологій виробництва, сівозміну. Завдяки впровадженню інноваційних розробок вчених України аграрії зможуть протидіяти і природним аномальним явищам, і мінливим умовам воєнного стану.

Аналітики прогнозують довготривалі перебої у поставках мінеральних добрив, засобів захисту рослин, ускладнення логістичних послуг [4], зниження продуктивності й якості зерна та зменшення обсягів зерновиробництва основних сільськогосподарських культур.

Зрозуміло, зусилля, які треба буде докладати, повинні позитивно вплинути на технології вирощування сільськогосподарських культур, комплекс весняно-польових робіт, забезпечення виробничих процесів матеріально-технічними ресурсами та персоналом. Аграрії повинні застосовувати нестандартні підходи та надавати переваги менш затратним культурам. Технології вирощування культур повинні передбачати економію палива, зменшення затрат на обробіток й догляд за ґрунтом та посівами [5].

Внаслідок воєнного стану на стан агропідприємств області будуть впливати військові дії та їх близькість до лінії фронту, цінова ситуація на ринку зернових, зростання майже вдвічі вартості палива та комплексу захисту рослин, зменшення площі посівів сільськогосподарських культур (мінування території). Умови проведення сільськогосподарських робіт у посівної компанії 2023-2024 року будуть значно відрізнятися від тих, що спостерігались в останні мирні роки. Крім того, недофінансування та необхідність суттєвої економії вплинуть на стратегію розвитку майже всіх підприємств аграрного профілю Миколаївської області.

Отже, найважливішим завданням агропідприємств Миколаївської області є максимально можливе збереження посівних площ та стабілізація зерновиробництва, формування експортного потенціалу держави. Тільки злагоджена та скоординована робота всіх учасників аграрного виробництва та підтримка вітчизняної аграрної науки допоможе вчасно посіяти і зібрати сільськогосподарські культури та досягти запланованих результатів. І хоча поля аграріїв Миколаївщини поки що не входять до зон першочергового розмінування, вони зможуть забезпечити життєдіяльність регіону.

Список використаних джерел

1. Іваненко В. С., Курепін В. М. Вплив активних бойових дій на стан довкілля // Green Construction Зелене будівництво : міжнар. наук.-практ. конф. 13-14 квітня 2023, м. Київ, Київський національний університет будівництва і архітектури. 2023. С. 325-329.

URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/13210>.

2. Мд Саиф Ибна Алам. Реформування національної системи регулювання безпечності харчових продуктів в Україні // Актуальні проблеми безпеки життєдіяльності людини в сучасному суспільстві: матеріали Всеукраїнської науково-теоретичної інтернет-конференції, м. Миколаїв, 24 листопада 2021 р. Миколаїв : МНАУ, 2021. С. 516-518.

URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/10701>.

3. Піндера М. В. Зберігання плодоовочевої продукції у регульованому середовищі // Сучасні підходи до вирощування, переробки і зберігання плодоовочевої продукції : матеріали міжнародної науково-практичної конференції, 17 листопада 2022 р., м. Миколаїв. Миколаїв : МНАУ, 2022. С. 40-43. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/12142>.

4. Іваненко В. С., Курепін В. М. Управління професійними ризиками на вітчизняних підприємствах // Проблеми та перспективи розвитку охорони праці : матеріали XII Всеукраїнської науково-практичної конференції курсантів, студентів, аспірантів та ад'юнктів, м. Львів, 12 травня 2022 р. Львів : ЛДУ

БЖД, 2022. С. 97-99.

URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/11713>.

5. Іваненко В. С. Оптимізація асортименту плодоовочевої продукції в умовах кризи за допомогою штучного інтелекту // Сучасні підходи до вирощування, переробки і зберігання плодоовочевої продукції : матеріали міжнародної науково-практичної конференції, 17 листопада 2022 р., м. Миколаїв. Миколаїв : МНАУ, 2022. С. 30-32.

URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/12135>.

РОЛЬ УПРАВЛІННЯ ЗЕМЕЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ У ЗБЕРЕЖЕННІ ЕНЕРГІЇ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ

Кучеренко В.І.

аспірант, спеціальність «Економіка»

Миколаївський національний аграрний університет

Сільськогосподарський сектор є наріжним каменем світового виробництва продуктів харчування та відіграє значну роль у світовій економіці. По мірі зростання чисельності населення світу, сільськогосподарський сектор стикається із необхідністю підвищення продуктивності при збереженні енергетичних ресурсів. Практика ефективного землекористування та землеустрою є невід'ємною частиною досягнення цього тонкого балансу.

Практики сталого землекористування включають сівозміну, консерваційний обробіток ґрунту та методи точного землеробства. Ці методи не тільки покращують здоров'я ґрунту та врожайність, але й значно зменшують споживання енергії шляхом оптимізації використання ресурсів.

Інтеграція передових технологій, таких як обладнання з GPS-навігацією та аналіз отриманих даних, дозволяє здійснювати точне управління землею. Це призводить до більш ефективного використання ресурсів, меншення споживання енергії та більшої економічної вигоди.

Урядова політика, яка сприяє сталим методам управління земельними ресурсами, має вирішальне значення для енергозбереження. Ця політика може включати стимули для збереження та створення сільськогосподарських природоохоронних зон і методи уникнення деградації земель.

Сільськогосподарський сектор значною мірою залежить від енергії для різноманітних процесів, включаючи посадку, зрошення, збирання врожаю та транспортування. Однак цей сектор також має потенціал для використання альтернативних джерел енергії і зменшення вуглецевого сліду.

Сприяння використанню відновлюваних джерел енергії, таких як сонячні панелі, вітрові турбіни та виробництво біогазу, на сільськогосподарських угіддях може допомогти зменшити залежність від викопного палива.

Удосконалення енергозберігаючих технологій відіграють вирішальну роль у економії ресурсів. Субсидії або стимули для заохочення впровадження такого обладнання можуть значно вплинути на енергоефективність.

Для ефективного управління земельними ресурсами та енергозбереження в сільському господарстві необхідно вирішити кілька проблем.

1. Фермерам і землевпорядникам потрібен доступ до інформації та навчання щодо сучасних методів управління землею та енергоефективних технологій.

2. Уряди та приватні підприємства повинні інвестувати в дослідження та розробки, а також надавати фінансову підтримку для впровадження енергоефективних практик.

3. Практика землекористування не повинна ставити під загрозу екологічну стійкість. Збалансування зусиль щодо збереження та підвищення продуктивності залишається проблемою.

Ефективне управління земельними ресурсами необхідне для енергозбереження в аграрному секторі. Практика сталого використання земель, інтеграція технологій і підтримуюча політика відіграють важливу роль у мінімізації споживання енергії, одночасно забезпечуючи продуктивність і стійкість сільського господарства [1].

Отже, для досягнення енергоефективності вкрай важливо прийняти практику сталого землекористування, використовувати передові технології та впроваджувати ефективну державну політику. Комплексний підхід, який збалансує продуктивність і збереження ресурсів, сприятиме більш стійкому та енергоефективному сільськогосподарському сектору.

Список використаних джерел

Панков, О. Сталий розвиток у сільському господарстві. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=750>.

АНАЛІЗ РЕГІОНАЛЬНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ РОЗВИТКУ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ

Малейчик А.,

здобувачка вищої освіти групи МЕН 3/2

Миколаївський національний аграрний університет

Актуальність дослідження полягає в необхідності ретельного аналізу та визначенні регіональних особливостей розвитку агропромислового комплексу України з метою розроблення ефективних стратегій розвитку, спрямованих на зменшення внутрішньо-регіональних розбіжностей та підтримку усіх регіонів.

Ряд досліджень та публікацій останніх років вказують на існуючі відмінності у розвитку агропромислового комплексу в Україні [1]. Деякі з них підкреслюють значущість ролі регіональних особливостей у формуванні аграрного сектору країни. Інші дослідження розглядають причини відставання окремих регіонів у сфері агропромислового виробництва та визначають фактори, які впливають на розвиток сільськогосподарського сектору в Україні. Агропромисловий комплекс України є однією з ключових галузей національної економіки і має значний вплив на соціально-економічний розвиток країни в цілому та окремих регіонів. Проте існують регіональні відмінності у розвитку агропромислового сектору, що може призводити до нерівномірного розподілу економічних і соціальних благ. Вони включають в себе географічне розташування, кліматичні умови, ґрунтовий покрив, історичні та економічні фактори. Розглянемо детальніше основні регіональні особливості розвитку агропромислового комплексу України [2]:

1. Географічне розташування та кліматичні умови. Відмінність в погодному режимі на території України впливає на вибір культур і методів сільськогосподарського виробництва.

2. Ґрунтовий покрив. Різні типи ґрунтів у різних регіонах впливають на вибір культур і методів обробітку земель. Наприклад, чорноземи в Україні

вважаються одними з найродючіших, що сприяє вирощуванню зернових культур та олійних рослин.

3. Історичні та культурні особливості. У різних регіонах України існують традиції та культурні особливості, які впливають на типи продукції, що виробляються. Наприклад, в Карпатах розвинена вівчарська галузь через традиції вівчарства у місцевому населенні.

4. Економічні фактори. Рівень економічного розвитку регіону, наявність інфраструктури, інвестицій та підтримки від держави можуть різнитися в різних частинах України, що впливає на рівень розвитку агропромислового сектору.

Зазначені фактори сприяють різноманітності агропромислового комплексу України і дозволяють фермерам виробляти широкий асортимент продукції. Це визначає статус України як аграрної держави. Однак зазначені умови також створюють виклики в управлінні і розвитку сільськогосподарського сектору в різних регіонах України. Дослідження регіональних особливостей розвитку агропромислового комплексу України дозволяє ефективніше спрямовувати ресурси та розробляти стратегії для розвитку сільськогосподарського сектору в країні. Результати дослідження можуть бути використані для підтримки регіонів, які потребують особливої уваги та ресурсів, та для забезпечення стійкого та збалансованого розвитку агропромислового комплексу нації.

Список використаних джерел

1. Гарафонова О., Маргасова В. Перспективи впровадження інноваційних технологій розвитку агропромислового комплексу України. *Socio-economic relations in the digital society*. 2022. Т. 3, № 45. С. 19–28. URL: <https://doi.org/10.55643/ser.3.45.2022.475> .

2. Дунська А. Р., Білих М. С. Стратегічні перспективи розвитку АПК України на міжнародному ринку. *Вісник Херсонського національного технічного університету*. 2023. № 2(81). С. 113–117. URL: <https://doi.org/10.35546/kntu2078-4481.2022.2.13> .

Науковий керівник - Олійник Т. Г. - канд. екон. наук, доцент кафедри економіки підприємств

ЛОГІСТИЧНА СКЛАДОВА У СТРАТЕГІЇ ЗБУТОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИМСТВ

Михальчишина Л. Г.,

к.е.н., доцент,

**Відокремлений структурний підрозділ «Ладизинський фаховий коледж
Вінницького національного аграрного університету»**

Як показує світовий досвід, в умовах демонополізації виробництва, лібералізації економіки, наявності і рівності різних форм власності, посилення конкуренції, збутова діяльність має вагомим значення у забезпеченні ефективності господарювання. Збутова діяльність вимагає особливої уваги, зокрема для аграрних підприємств, з метою оцінки впливу їх збутової стратегії на динаміку основних виробничо-господарських та фінансових результатів, особливо в сучасних несприятливих умовах, зумовлених військовою агресією Росії та руйнуванням логістичних ланцюгів збуту аграрної продукції. Об'єктивно для аграріїв ситуація дуже непростя в частині збуту, адже Україна вирощує значно більше ніж може спожити, всю продукцію продати на внутрішньому ринку неможливо, без морського експорту це зумовлює великі перехідні залишки та низькі ціни. Ефективний український агробізнес в умовах війни – це вміння адаптувати виробництво, збут та управління й оперативно аналізувати чинники ризику і ухвалювати рішення.

За експертними даними, ключові проблемами сфери логістики в умовах війни наступні:

- Блокування українських портів, зміна логістичних каналів експорту та імпорту;
- Неготовність інфраструктури, як нашої, так і європейської, великі черги на кордонах;
- Кадрові проблеми (відтік людського капіталу, мобілізація);
- Високі ціни на енергоносії або їх відсутність;

– Перебої в електропостачанні (найбільший вплив на складську логістику);

– Втрата виробничих потужностей і основних засобів [1].

Якщо ситуація з доступністю логістики не покращиться найближчим часом, під загрозою опиниться не лише український аграрний сектор, а й макроекономічна стабільність всієї країни, а також глобальна продовольча безпека в цілому [2, с. 134].

У сучасних умовах господарювання, які характеризуються змінами (політичними та економічними) підприємства задля збереження власних ринкових позицій вимушені: частково або повністю відмовитися від обраної логістичної стратегії (наприклад, відмова від аутсорсингу); розглянути доцільність використання нової логістичної стратегії (з врахуванням фактору часу); зосередитися на шляхах реалізації логістичної стратегії. Вирішення зазначеної проблеми полягає в розробці підприємствами адаптивних шляхів реалізації логістичних стратегій. Адаптивні шляхи реалізації логістичної стратегії — варіанти, що дозволяють зважаючи на стрімкі зміни політичних та економічних умов господарювання досягти передбачених логістичною стратегією результатів діяльності підприємства або зменшити негативний вплив таких наслідків. При визначенні доцільності використання адаптивних шляхів реалізації логістичних стратегій підприємствам, передусім потрібно розглянути відомі концепції, методи та прийоми, застосування яких є економічно доцільним [3, с. 69].

Серед резервів підвищення конкурентоспроможності все більш вагому роль відіграє використання інструментів стратегічного логістичного управління, а комплексне використання заходів зі стимулювання збуту дозволить максимально завантажити існуючі потужності підприємств і знайти нові шляхи реалізації продукції. При цьому логістичне управління забезпечуватиме оптимізацію затрат на такі заходи. Визначення ефективності стратегічного логістичного управління підприємством виступає одним із основних завдань як для дослідження фактичного стану логістичної діяльності,

так і для формування стратегій управління логістичною діяльністю аграрного підприємства на основі використання маркетингового підходу до підвищення конкурентоспроможності підприємства на аграрному ринку [4, с. 66].

Основною ідеєю стратегії збуту є пристосування до змін та дотримання курсу досягнення високої конкурентоспроможності. На регіональному рівні мета стратегії збуту зводиться до доведення продукції аграрного підприємства до споживача із мінімальними втратами. У цьому вона має бути орієнтована на більш повне задоволення платоспроможного попиту на сільськогосподарську продукцію з допомогою раціонального використання виробничого потенціалу аграрних підприємств задля забезпечення їх сталого розвитку.

Список використаних джерел

1. URL: <https://www.mikhailenko.com.ua/24-05-2023/logistyka-v-umovah-vijny-yak-zberegty-ta-pitrymuvaty-ekспортні-postavky/>
2. Радченко О.П. Проблеми та перспективи функціонування національних логістичних систем на ринках аграрної продукції. Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління, 2023. Том 21. № 2(51). С. 126–136.
3. Коваленко Г.О., Чукіна І.В. Логістичні стратегії сільськогосподарських підприємств. Агросвіт. 2021. №1-2. С. 65-70.
4. Макаренко Н.О., Вовчок С.В. Оптимізація логістичних рішень щодо забезпечення стратегічного управління розвитком аграрних підприємств. Вісник СумДУ. Серія «Економіка». 2020. № 4. С. 65-75.

ФІНАНСОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ДІЯЛЬНОСТІ АГРОХОЛДИНГІВ

Минів Р.М., к.е.н., доцент

Жиганов І.О., магістрант 1 курсу спеціальності

«Менеджмент організацій та адміністрування»

Львівський національний університет

ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького

Постановка проблеми. У зарубіжній, а останнім часом і в вітчизняній науковій літературі все більше уваги приділяється окремим аспектам організації фінансового менеджменту в агрохолдингах, але відсутня системність у висвітленні питання, що розглядається.

Виважена політика фінансового забезпечення аграрних холдингів є вирішальною щодо їх конкурентоспроможного, фінансово стійкого функціонування та досягнення успіху на ринку. Тому виявлення та ідентифікація основних імперативів фінансового забезпечення діяльності аграрних холдингів є важливою складовою їх функціонування та необхідною умовою формування стійкої національної економіки [3, с.76].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вагомий науковий базис з питань розвитку й функціонування аграрних холдингів та їх фінансового забезпечення, створено такими вченими як В.Г. Андрійчук, С.І. Дем'яненко, Ю.С. Коваленко, М.Ф. Кропивко, М.Й. Малік, Ю.О. Нестерчук, П.Т. Саблук, М.Й. Хорунжий, В.В. Юрчишин та іншими. Проте, особливості формування і використання фінансових ресурсів в системі фінансового забезпечення діяльності аграрних холдингів за умов динамічного фінансового, економічного та правового середовища, потребують систематизації, уточнення та доповнення.

Мета та завдання дослідження. Діагностика стану формування й використання фінансового менеджменту та виявлення і оцінка основних трендів фінансової стратегії розвитку агрохолдингів.

Виклад основного матеріалу. Аграрний холдинг як модель - це сукупність компаній, пов'язаних юридичним відносинами, загальною структурою управління та максимально захищених від впливу зовнішньої середовища (враховуючи поглинання, нестабільність фінансового становища на ринку і самого ринку). Ефективність роботи такої організації залежить від ступеня налагодженості механізму управління як окремими бізнес-одинацями, так і холдингом загалом.

Холдингові компанії мають такі переваги в порівнянні з неінтегрованими комерційними структурами: 1) використання масштабу застосовуваних ресурсів (виробничих фондів, трудових ресурсів); 2) значна концентрація капіталу, який залежно від ринкової кон'юнктури можливо направляти з однієї сфери підприємницької діяльності в іншу; 3) створення незалежної від зовнішніх факторів вертикально інтегрованої системи, яка включає ланцюжок ланок від видобутку сировини до випуску кінцевої продукції; 4) об'єднання виробництва, технічного досвіду та науково-дослідних розробок, можливість інтеграції науки та виробництва; 5) підвищення стійкості бізнесу через управління ризиками та забезпечення безпеки основних майнових активів підприємницького об'єднання. Стратегія мінімізації ризиків передбачає розміщення основних ліквідних активів холдингу в спеціально створених даних для цих цілей структурах; 6) економія на управлінських витратах за допомогою централізації в основному суспільстві ряду повноважень: планування, організація фінансових потоків, централізований бухгалтерський облік, кадрова політика та інформаційне забезпечення; 7) забезпечення єдиної фінансової та податкової політики, які спрямовані на зниження фінансових та податкових втрат.

Система фінансових відносин виражається в розподіл функцій управління та відповідальності між головною та дочірніми компаніями. До цих функцій

можна віднести: стратегічне фінансове планування щодо холдингу в цілому, розробку та затвердження стратегічних планів кожного учасника групи; розробку інвестиційної, кредитної, податкової політики холдингу; регулювання фінансових потоків групи; розробку перспективних фінансових планів, затвердження поточних та оперативних планів; розробку системи бюджетування в групі; визначення системи внутрішнього ціноутворення; затвердження інвестиційних проектів та контроль за ефективністю використання інвестицій; розробку облікової політики з метою бухгалтерського, податкового та управлінського обліку; здійснення консолідованого обліку в групі; затвердження напрямків витрачання під час; контроль над фінансовою діяльністю учасників холдингу.

Узагальнюючи форми організації управління фінансами агрохолдингів як у зарубіжній, так і вітчизняній вчені-економісти наводять таку класифікацію моделей фінансового управління у холдингах:

1. Модель стратегічного фінансового управління.
2. Модель оперативного фінансового управління.
3. Модель стратегічного контролю.
4. Модель фінансового контролю.

Особливість фінансових моделей управління в агрохолдингах полягає в складі функцій, що належать до стратегічного та оперативного рівнів управління, які покладає в головна компанія щодо кожного з компонентів системи фінансової взаємодії холдингу.

Вибір моделі залежить від багатьох факторів, таких як кон'юнктура ринку, галузь економіки, розвиненість законодавства, компетенція менеджерів та ін., але незалежно від обраної моделі існують однакові для всіх інструменти, що дозволяють оцінювати та керувати фінансово господарською діяльністю.

Висновки. Одним з важливих факторів при побудові ефективної внутрішньої структури аграрного холдингу є організація внутрішніх і зовнішніх фінансових потоків.

Список використаних джерел

1. Андрійчук В.Г. Проблемні аспекти регулювання функціонування агропромислових компаній. *Економіка АПК*. №2. 2014. С.5–21.
2. Дем'яненко С.І. Агрохолдинги в Україні: процес становлення та розвитку. *Економіка України*. 2009. № 12. С. 50-61.
3. Зеліско І.М. Імперативи фінансового забезпечення діяльності аграрних холдингів. *Економіка. Менеджмент. Бізнес*. №1(11), 2015.С.76-81.

АНТИКРИЗОВЕ УПРАВЛІННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИМ ПІДПРИЄМСТВОМ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Олійник Т.Г.,

канд. екон. наук, доцент кафедри економіки підприємств

Стільник Ю.А.,

здобувач вищої освіти факультету менеджменту

Миколаївський національний аграрний університет

Цілеспрямований рух української економіки до глобальної соціально-економічної системи світу ставить в залежність вітчизняні підприємства від кризових ситуацій загальносвітового масштабу. Такі кризові ситуації нестабільні та швидко динамічні у часі. Імовірність настання і розвитку кризи під час здійснення діяльності будь-яким підприємством є високою, що зумовлює потребу у спеціалізованому антикризовому управлінні, спрямованому на подолання кризових явищ та стабілізацію діяльності підприємств.

Існуючі механізми антикризового управління сільськогосподарськими підприємствами ґрунтуються на загально відомих підходах, основним недоліком яких є те, що вони не враховують специфіку діяльності та особливості даної сфери господарювання. Більшість невеликих сільськогосподарських підприємств взагалі не формують систему антикризових заходів, що призводить до значних втрат у результаті господарської діяльності.

В економічній літературі питанням ефективного управління та забезпечення економічної стабільності підприємств присвячені праці багатьох відомих вчених-економістів, зокрема, І. Бланка, В. Власова, М. Зубця, М. Мескона, П. Саблука, Г. Савицького, Ф. Хайєка, Ф. Хедоурі та ін. Разом з тим, проблемні питання щодо діагностування кризових явищ на сільськогосподарських підприємствах, а також вибору найбільш прийнятних

методів антикризового управління відносяться до недостатньо досліджених в сучасних наукових джерелах.

Результати дослідження мають підтвердити необхідність та доцільність формування системи антикризового управління, яка б забезпечувала швидку та якісну діагностику кризових явищ, реалізацію антикризових заходів з метою відновлення ефективного функціонування сільськогосподарських підприємств.

Виклад основного матеріалу. Криза на підприємстві – це загострення суперечностей у соціально-економічній системі організації, що загрожує її життєстійкості в навколишньому середовищі та вимагає від неї якісно нових змін [1].

Сучасна наука розглядає антикризове управління як систему, яка має комплексний характер та направлена на запобігання кризовим явищам і виявлення основних причин кризи та закономірностей її перебігу, а також інструментів для її подолання з метою подальшого ефективного функціонування сучасного підприємства [2]. Антикризове управління на сільськогосподарському підприємстві є функцією менеджменту, яка забезпечує: уникнення кризових ситуацій; зменшення або ліквідацію наслідків фінансової кризи на підприємстві; забезпечення належного рівня платоспроможності [3]. Зазначене вище можна досягти якщо проводити діагностику стану підприємства та на її основі заздалегідь приймати ефективні стратегічні рішення.

Діагностику стану сільськогосподарського підприємства слід проводити на базі офіційної звітності та статистичних даних за наступними напрямками: експрес-діагностика фінансового стану; комплексна оцінка – аналіз ймовірності банкрутства за моделями.

У системі антикризового управління доцільно акцентувати увагу саме на попередження та проведення профілактичних заходів з недопущення кризових явищ. Реалізація набору антикризових процедур, а саме передкризова підготовка, дозволить знизити ймовірність виникнення кризових ситуацій і банкрутства, підвищити таким чином ефективність діяльності підприємства.

Висновки. Внутрішні механізми антикризового управління мають посилюватися зовнішніми, що формуються на рівні державного регулювання. Адже кризи в діяльності сільськогосподарських підприємств істотно відбиваються на економіці загалом та багатьох інших сторонах життя суспільства. Вони загрожують продовольчій безпеці, погіршують структуру зовнішньої торгівлі, зумовлюють виснаження ґрунтів, посилення екологічних проблем, погіршують умови і якість життя сільських жителів, підштовхують їх до внутрішньої та особливо – зовнішньої міграції, зумовлюють занепад сільських територій. У свою чергу це слугує поштовхом до виникнення і розвитку наступних криз.

Список використаних джерел

1. Березін О. В., Животенко В. О. Б Антикризове управління аграрними підприємствами: теорія та механізми реалізації: монографія. – Полтава: «Дивосвіт», 2014. – 188 с.
2. Романяк Г.М. Сутність антикризового управління підприємством в умовах нестабільного ринкового середовища. Наукові записки Української академії друкарства. 2016. № 1. С. 235–239. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nz_2016_1_31
3. Ладунка І.С., Андрюшина О.І. Антикризове управління підприємством. Економіка і суспільство. 2021. Випуск 8. С. 278–281.

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СІЛЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА

Радько Д.Р.

здобувач вищої освіти групи ПУАм 1/1

Миколаївський національний аграрний університет

Аграрний сектор є важливою стратегічною галуззю національної економіки України, яка забезпечує продовольчу безпеку та продовольчу незалежність нашої держави, забезпечує роботою значну частину сільського населення. Маючи базову складову – сільське господарство, воно є системним у національній економіці, формує основу збереження суверенітету держави – продовольчої та в певних межах економічної, екологічної та енергетичної безпеки, забезпечує розвиток технологічно пов'язаних галузей економіки народного господарства і формує соціально-економічну основу розвитку села. Крім стабільного забезпечення населення країни якісними, безпечними, доступними продуктами харчування, аграрний сектор України, безсумнівно, здатний зробити вагомий внесок у вирішення проблеми голоду у світі [1].

На сучасному етапі розвитку сільського господарства вітчизняні підприємства стикаються з великим рядом проблем. Розвиток сільськогосподарського сектора економіки потребує підвищення ефективності виробництва, які неможливі без впровадження нових технологій на базі новітніх досягнень науково-технічного прогресу, залучення інвестицій та впровадження нових напрямків фінансування сільськогосподарських товаровиробників. Вирішення проблеми фінансування інновацій пов'язане з розробкою нових ефективних механізмів залучення коштів з різних інвестиційних джерел [4].

На сучасному етапі в практику сільськогосподарських товаровиробників повинні активно впроваджуватися як нові технології, так і нові способи господарювання. Єдиною альтернативою нинішньому стану вітчизняного

сільського господарства слід вважати інноваційний розвиток. Широке застосування науково-технічних досягнень є найбільш дієвою і ефективною формою забезпечення сталого розвитку галузі, а сам науково-технічний прогрес визначається можливостями інноваційного шляху розвитку аграрного виробництва.

Сільське господарство - найприбутковіша та найперспективніша галузь економіки. Сотні новацій та інновацій з'являються в нашій країні кожного року. Великі підприємства та фермери намагаються запроваджувати в процес сільського виробництва новітні технології з метою збільшення прибутку. Сотні років тому складно було уявити, що землю можна обробляти роботизованою технікою, що можна збільшити врожайність або тимчасово зупинити розвиток якоїсь сільськогосподарської культури [4].

Пріоритетним напрямом інноваційної діяльності в аграрному секторі є впровадження найбільш перспективних агротехнологій і на цій основі підвищення продуктивності виробництва з метою зниження витрат на одиницю продукції та зміцнення її конкурентоспроможності на внутрішньому і світовому ринках.

Проте, на жаль, в сільському господарстві України переважають старі традиційні технології, інноваційне оновлення йде в уповільненому темпі, що є однією з головних причин тривалого кризового стану аграрної сфери. Разом з тим розвиток аграрного сектора економіки йде випереджаючими темпами в порівнянні з іншими галузями економіки.

Серед найважливіших і невирішених проблем в аграрному секторі економіки є:

1. Забезпечення сільськогосподарського виробництва технічними засобами механізації технологічних процесів.
2. Проблеми зберігання та переробки продукції через відсутність або недостатність власних потужностей, а також надмірні умови зберігання чи переробки монопольними підприємствами.

3. Значний диспаритет цін на сільськогосподарську продукцію та матеріально-технічні ресурси (технічне обладнання, паливно-мастильні матеріали, електроенергію, мінеральні добрива, засоби захисту рослин, витрати на послуги тощо) призводить до відмивання фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств [2];

4. Необхідність створення системи довгострокового пільгового кредитування сільгоспвиробників для придбання техніки, насамперед зернозбиральних комбайнів та тракторів, для розширення лізингової діяльності в аграрному секторі. Термін виплати коштів за складну сільськогосподарську техніку на умовах фінансового лізингу має бути збільшено до 8-10 років.

5. Труднощі з отриманням і особливо погашенням кредитів (відсутність застави у виробників, високий % банківських ставок).

6. Зниження родючості ґрунтів та погіршення їх якості [3].

7. Низький рівень оплати праці в сільському господарстві порівняно з іншими галузями народногосподарського комплексу країни.

8. Незавершеність земельної реформи призвела до того, що значна частина сільськогосподарських угідь роками не використовується.

9. Проблеми пошуку ринку збуту продукції на вигідних умовах [3].

Повномасштабне вторгнення Росії в Україну, яке розпочалося 24 лютого 2022 року, мало згубні наслідки для аграрного сектору України та її новоствореного ринку сільськогосподарських земель. Блокада Росією морської торгівлі, розпочата в середині лютого, призвела до колапсу експорту сільськогосподарської продукції, а ринок землі призупинив усі операції в день вторгнення. Однак, попри виклики перших місяців війни, Україна за допомогою міжнародного співтовариства частково відновила експорт сільськогосподарської продукції та зберегла позиції одного з найбільших світових постачальників зернових. Більше, через два місяці після вторгнення український ринок землі відновив свою роботу, а ціни на землю порівнянні з довоєнними. У цій статті розглядаються останні тенденції ринку землі

сільськогосподарського призначення України та заходи, які вживав український уряд для підтримки аграрного сектору під час війни [5].

Незважаючи на війну, Україні вдалося зберегти своє сільське господарство та залишитися світовим постачальником зерна. Знову, хоча й зі значно меншими обсягами торгівлі, запрацював молодий і обмежений ринок землі, який діяв майже рік до війни. Як не дивно, деякі регіони центральної України показали значне зростання цін на землю, що вказує на те, що інвестори можуть дивитися далі крізь невизначеність війни та визнавати довгострокову цінність інвестицій в сільськогосподарські землі України попри війну.

Законодавчо встановлена мінімальна ціна, ймовірно, запобігла падінню цін, унеможлививши продаж землі для деяких землевласників, оскільки знайти покупців у постраждалих від війни регіонах за поточною мінімальною ціною доволі нелегко. Однак, з іншого боку, мінімальна ціна підтримує ціни до наступного кроку дерегуляції ринку 2024 року, який дозволить компаніям купувати сільськогосподарські землі [6].

Список використаних джерел

1.Сучасний стан та перспективи розвитку аграрного сектору економіки України. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/159118851.pdf> (дата звернення 11.10.2023 р.).

2.Інвестиційна діяльність сільськогосподарських підприємств в умовах трансформаційних процесів. Економіка і держава. Науково – практичний журнал. URL: <http://www.economy.in.ua/?op=1&z=5046&i=2> (дата звернення 11.10.2023 р.).

3.Сучасний стан та перспективи розвитку аграрного сектору економіки України. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/159118851.pdf> (дата звернення 11.10.2023 р.).

4.Перспективи розвитку сільського господарства в Україні. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/5864/Pudlyk%20NYu.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення 11.10.2023р.).

5. Сільське господарство та ринок сільськогосподарських земель України: вплив війни. Вокс Україна: URL: <https://voxukraine.org/silske-gospodarstvo-ta-rynok-silskogospodarskyh-zemel-ukrayiny-vplyv-vijny> (дата звернення 11.10.2023р.).

6. Сільське господарство під час війни: зміна пріоритетів. Газета Кабінету Міністрів України урядовий кур'єр. URL: <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/silske-gospodarstvo-pid-chas-vijni-zmina-prioritet/> (дата звернення 11.10.2023р.).

РОЗВИТОК МОЛОЧНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ В УКРАЇНІ

Селіна Лілія

здобувач вищої освіти групи ТМ 2/2

Миколаївський національний аграрний університет

Виробництво молока є одним із основних напрямів діяльності сільськогосподарських підприємств у центральному регіоні України.

Навіть не дивлячись на те, що воно не завжди приносить прибуток, багато переробних підприємств не припиняють його виробництво. Це пов'язано з тим, що продаж молока є стійким джерелом грошових надходжень протягом року. Це стає можливим завдяки тому, що молочна продукція має важливе значення в харчуванні населення. Приблизно 15% загальних витрат на харчування споживачів припадає на молочні товари. Проте, галузь молокопродуктів в Україні переживає складнощі [1].

Ринок молочних продуктів в Україні визначається, в основному, рівнем платоспроможності населення. Одночасно, основними критеріями для сегментації цього ринку є вік споживачів, їхнє місце проживання та доходи. Поведінку споживачів значно впливають динаміка цін, якість продуктів, асортимент, який пропонується, загальний рівень життя населення [2].

Сфера харчової промисловості стикнулася зі спадом виробництва та значним скороченням асортименту продукції. Багато підприємств зазнають фінансові труднощі, існує високий рівень зносу основних виробничих фондів, особливо їх активної частини [3].

Проведення маркетингових досліджень може суттєво вплинути на вибір стратегії розвитку підприємства у сфері переробки. Різні демографічні показники визначають, які молочні продукти вважаються пріоритетними для різних груп споживачів, хоча ці різниці не завжди є суттєвими.

Основними споживачами сметани серед різних вікових категорій є особи від 31 до 40 років (31,4%); кефіру та йогурту – віком від 18 до 30 (відповідно

25,6% і 26,5%); сиру – від 41 до 55 років (11,2%); ряжанки – особи від 41 до 55 років (8,8%).

У зв'язку зі значною конкуренцією на сировинному ринку виробництво готової молочної продукції все більшою мірою концентрується на великих підприємствах, які вкладають значні кошти в модернізацію виробництва, мобільно реагують на зміни кон'юнктури ринку, постійно збільшують свій асортимент та, щоб не втратити свою нішу ринку за умов сезонного дефіциту сировини, розширюють ринок збуту за рахунок експортних поставок. Найбільш рентабельне виробництво дієтичної продукції: йогурту, ряжанки, кефіру [4].

Серед основних проблем у молочній галузі можна виділити наступні аспекти: недостатньо високий рівень технічного обладнання молокозаводів, які використовують застаріле обладнання; обмежена розвиненість інфраструктури ринку; низький рівень доступності сировини та недостатня завантаженість виробничих потужностей; низька якість кінцевої продукції, що виробляється підприємствами молочної промисловості; обмежена можливість розширеного асортименту через низьку якість вихідної сировини; знижений попит на молочні продукти через низьку споживчу спроможність населення, включаючи сільські райони; високий рівень конкуренції з боку потужних підприємств, що володіють сучасним обладнанням і технологіями і виготовляють молочну продукцію під відомими торговими марками, такими як "Президент", "Ласуня", "Баланс", "Кремез", "Фанні", "Danone", "Веселый молочник" і інші. Місцеві молокозаводи в районах зазнають високого тиску з боку провідних підприємств великих міст, які можуть запропонувати вищі ціни за сировину для сільськогосподарських виробників.

В Україні стрімко падає виробництво молока. Навіть за офіційною статистикою в минулому році надої молока знизились на 8% до 12,2 млн. т.

Світові ринки молочних продуктів погіршуються, і кризові явища в українській економіці призводять до значного зниження купівельної спроможності населення, що, в свою чергу, спричиняє зменшення споживання молочних продуктів. Це означає, що виробництво молочних товарів в Україні

подальше падає, і ціни на закупівлю молока залишаються низькими. Отже, для селян, навіть за наявності субсидій, стає дуже важко.

Отже найвищим державним органам слід приділити увагу наступним питанням. Надавати фінансову підтримку з місцевих бюджетів для модернізації сільськогосподарських підприємств (за умови наявності чіткого бізнес-плану на технічне оновлення).

Для стабілізації і розвитку молочних підприємств у країні необхідно створити стратегічну державну програму на основі вертикальної інтеграції аграрних та переробних підприємств. Ключовим є створення ефективного механізму впровадження та системного контролю за виконанням цієї програми.

Галузева спілка молочних підприємств України не в змозі вирішити вищезазначені проблеми належним чином. Тому слід створити спеціалізоване відомство для молочної галузі, яке б здійснювало координацію розподілу бюджетних коштів і застосовувало різноманітні ринкові фактори для забезпечення ефективного управління розвитком підприємств у сфері молочної промисловості.

Список використаної літератури

1. Агропромисловий комплекс України: стан, тенденції та перспективи розвитку. Інформаційно-аналітичний збірник (випуск 6) / За ред. П.Т. Саблукатаін. – К.: ІАЕУААН, 2003. - 764с.

2. Євчук Л.А. Проблеми ринку молокопродуктів // Економіка АПК, 2002, №12

3. Савицька В. Актуальні проблеми розвитку ринку молока і молочних продуктів // Економіка АПК. – 2002. - № 11. – с. 102-138.

4. Чабан Г.В. Молочна промисловість: стан, проблеми і перспективи // Економіка АПК. – 2003. - № 5. – с. 51-56.

Науковий керівник: канд. екон. наук, доцент кафедри економіки підприємств Табацова Г.В.

МАЙБУТНЄ АГРАРНОГО СЕКТОРУ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ: ІННОВАЦІЙНА СКЛАДОВА

Стаценко В.О., аспірант

**Кушнірук В.С., к.е.н., доцент кафедри готельно-ресторанної справи та
організації бізнесу**

Миколаївський національний аграрний університет

Постановка проблеми. На сьогоднішній день економічне зростання будь-якої країни ґрунтується на впровадженні інноваційних технологій. Щодо аграрного сектору України, то він є не надто прогресивним в новітніх технологіях, хоча саме аграрна сфера гарантує продовольчу безпеку країни, адже сільське господарство разом з лісовим та рибним господарствами займають 9,86% ВВП за 2021 рік [1, с. 178], а тому активізація нововведень має бути пріоритетним напрямком даного сектору.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Розвитком агропромислового комплексу, питаннями господарської діяльності та продовольчої діяльності займалися багато вчених аграріїв, серед яких І.О. Банєва [2], В.Г. Кудлай [2], В.С. Кушнірук [5; 6], І.І. Червен та ін. Серед статистичних досліджень в роботі було використано дані статистичного щорічника України за 2021 рік [1] та StartUs Insights Discovery Platform [3].

Мета та завдання дослідження. Дослідити тенденції в сільському господарстві в умовах цифровізації, охарактеризувати місце України в використанні інноваційних технологій в агросекторі.

Виклад основного матеріалу. В такий для України надважкий час розвитку економіки, збройної агресії російської федерації інноваційний розвиток агропромислового сектору є провідним стратегічним спрямування національної політики, бо саме у військовий час агробізнес стає не лише підтримкою державного бюджету країни, а і забезпечує продовольчу безпеку.

Для підтримки та нарощування світових позицій агробізнес має збільшити всебічне використання інновацій у сільському господарстві та втілювати новітні технології на всіх рівнях бізнес-процесів [2]. Серед гальмівних економічних факторів зростання агробізнесу в Україні можна виділити такі: несучасна матеріально-технічна база, висока вартість енергоресурсів, недовершена структура бізнес-процесів, а також високий ризик в зв'язку з нестабільним положенням в країні.

Нагальною потребою в агробізнесі є впровадження діджиталізації бізнес-процесів. Згідно із матеріалами StartUs Insights Discovery Platform найкращими тенденціями у галузі сільського господарства у 2022 році є інтернет речей, сільськогосподарська робототехніка, дрони, точне землеробство, сільськогосподарські біотехнології, великі дані та аналітика, тощо [3].

Серед наведених тенденцій Україна в 2021 році зайняла першість за швидкістю впровадження дронів-обприскувачів в Європі. Згідно з даними Валерія Яковенка, співзасновника та керуючого партнера DroneUA наша держава має найбільший флот дронів-обприскувачів у кількості півтори тисячі, а це на 157 тисяч більше зібраного врожаю. Активне запровадження даної технології має ряд позитивних наслідків: оптимізація витрат палива (за 2021 рік вдалося зекономити 5,5 млн літрів пального), економія води, зменшення використання діючих речовин без втрати біологічного ефекту, експлуатація в будь-які погодні умови, підвищення продуктивності тощо [4].

Висновки. Отож, інноваційний розвиток аграрного сектору України немислимий без різностороннього застосування новітніх технологій, а також з їхнім пристосуванням до місцевих умов конкретного регіону чи господарства.

Україна має вдалий досвід у втіленні інновації дронів-обприскувачів при обробці сільськогосподарських угідь, але це лише одна десята частина з тенденцій розвитку в сільському господарстві. Тому необхідним вважаємо втілення більшої частини технологій у сільськогосподарський процес: штучний інтелект зможе покращити реагування на різні види хвороб рослин, що в свою чергу збільшить врожайність; точне землеробство допоможе віднайти

ефективну систему обробки території фермерських угідь, що поліпшить не лише рентабельність, а й допоможе з питанням екологічної раціоналізації.

Список використаних джерел

1. Статистичний щорічник України за 2021 рік. Державна служба статистики України: Відповід. за випуск О.А. Вишневська. – Київ, 2022. С. 446.

URL: https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2022/zb/11/Yearbook_2021.pdf

(дата звернення: 20.10.2023).

2. Кудлай В.Г. Стратегічні орієнтири розвитку агропромислового комплексу в Україні. *Підприємництво в аграрній сфері: глобальні виклики та ефективний менеджмент*: матеріали II міжнар. наук.-практ. конф. В рамках 20-ої агропром. спец. виставки «АгроТехСервіс – 2021», 9-11 лют. 2021 р. Запоріжжя, 2021. С. 87-90.

3. 10 найкращих тенденцій, технологій та інновацій у сільському господарстві за 2022 рік: веб-сайт. URL: <https://dia.dp.gov.ua/10-najkrashhix-tendencij-texnologij-ta-innovacij-u-silskomu-gospodarstvi-za-2022-rik/> (дата звернення: 21.10.2023).

4. Валерій Яковенко Україна задає тренди: веб-сайт. URL: <https://agrotimes.ua/opinion/ukrayina-zadaye-trendy/> (дата звернення: 21.10.2023).

5. Kovalenko, D., Petrychuk, S., Kushniruk, V., Banyeva, I. and Meish, A. (2023). Financial Aspects of Maintaining Business Activities in the Face of Unexpected Changes. *Econ. Aff.*, 68(01s): 17-26. URL: <http://ndpublisher.in/admin/issues/EAv68n1sc.pdf> (дата звернення: 21.10.2023).

6. Kushniruk, V., Kulinich, T., Roik, O., & Lushchyk, M. (2021). Sustainable Development: Strengthening of Food Security in EU Countries. *Scientific Horizons*, 24(11), 85-91. [https://doi.org/10.48077/scihor.24\(11\).2021.85-91](https://doi.org/10.48077/scihor.24(11).2021.85-91) (дата звернення: 21.10.2023).

РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ КРИЗИ СПРИЧИНЕНОЇ ВІЙСЬКОВИМИ ДІЯМИ

Таранець Є.,

здобувачка вищої освіти групи МЕН 3/2

Миколаївський національний аграрний університет

Розвиток економіки в умовах кризових ситуацій є важливим завданням для забезпечення відновлення та стійкості суспільства. Кризові ситуації часто вимагають швидких змін і пристосування до нових умов. Гнучкість економіки, здатність адаптуватися до нових реалій, дозволяє знизити негативний вплив та прискорити відновлення. Ефективна управлінська система, яка включає як державні, так і приватні сектори, може сприяти координації зусиль, швидкому впровадженню заходів для забезпечення стабільності та зниження впливу кризи. Проблема управління підприємствами в кризових ситуаціях, як в системі регіональної так і національної економіки в цілому є вкрай важливою й актуальною, оскільки саме управління, як одна із невід'ємних функцій будь-якої організованої соціоекономічної системи покликане забезпечити збереження і розвиток цієї системи та вимагає адаптації кожного окремого підприємства до нового середовища і відповідно зміни, у зв'язку з цим, логіки і принципів його функціонування [1]. Різномісність господарської структури та економічних секторів може знизити ризики і забезпечити більш гнучкий економічний розвиток. Це дозволяє зменшити залежність від конкретного ринку або сектора, що може бути особливо важливим під час кризи.

Однією з найважчих кризових ситуацій є військовий конфлікт, який впливає на всі аспекти життя. Розвиток економіки в умовах війни належить до складних завдань, оскільки воєнний конфлікт має серйозний вплив на економічну діяльність і ресурси країни. Очевидно, що війна призведе до значного короткочасного гальмування глобального зростання та значного збільшення інфляційного тиску у різних економічних системах [2]. Однак,

незважаючи на це, є деякі можливості та стратегії, які можуть сприяти відновленню економіки під час війни. Ефективне управління ресурсами, що є обмеженими під час війни, має велике значення. Планування раціонального використання ресурсів, включаючи матеріали, працю та фінанси, може забезпечити ефективність в економіці. Важливо забезпечити функціонування критичних галузей економіки, таких як продовольство, енергетика, транспорт та зв'язок. Відповідно, заходи, спрямовані на забезпечення безперебійного функціонування цих галузей, є важливими для підтримки населення та економічної активності. Так, соціально-економічний розвиток, що безпосередньо залежить від відповідної інфраструктури, в сучасних умовах підпадає значному впливу неефективної господарчої діяльності, суб'єкти якої покладаються на стратегії, пов'язані з високими комерційними ризиками як наслідком орієнтації на ризиковані стратегії маркетингу, що досить часто нехтують об'єктивними тенденціями та станом конкурентної боротьби на внутрішніх та зовнішніх ринках [3].

В умовах війни для забезпечення стійкості економіки необхідно змінити її структуру. Розвиток нових галузей, виробництво альтернативних продуктів або пошук нових ринків можуть допомогти зробити економіку менш залежною від тих галузей, що є можливим об'єктом військових конфліктів. Підтримка підприємництва і нових бізнес-ініціатив може сприяти економічному відновленню. Це може включати спрощення процедур реєстрації бізнесу, зниження податкових ставок, надання фінансової та консультативної підтримки малим і середнім підприємствам.

Одним з важливих аспектів підтримки економіки та стабільності в країні в часи військового стану є міжнародна допомога. Міжнародна спільнота може надати фінансову та гуманітарну допомогу країні під час війни. Це можуть бути кредити, гранти, медична та гуманітарна допомога, які можуть забезпечити додаткові ресурси для економічного відновлення.

Отже, розвиток економіки в умовах війни є довгостроковим процесом, який займає багато часу та зусиль, потребує постійного планування, координації та співпраці різних суб'єктів суспільства.

Список використаних джерел

1.Лященко Н. В. Причини виникнення, функції та вплив кризових явищ на управління підприємством [Електронний ресурс] / Н. В. Лященко // Ефективна економіка №2. – 2012. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=958>.

2.Покровська Н. М. Концептуальні засади післявоєнного відновлення України, економічні аспекти [Електронний ресурс] / Н. М. Покровська // Вісник східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля №4. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://journals.snu.edu.ua/index.php/VisnikSNU/article/download/570/549>.

3.Павлов О. В. Перспективи та напрями державного регулювання соціально-економічної сфери в умовах кризи [Електронний ресурс] / О. В. Павлов // Державне управління: удосконалення та розвиток № 8. – 2010. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=175>.

Науковий керівник - Олійник Т. Г. - канд. екон. наук, доцент кафедри економіки підприємств

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЛІ В УКРАЇНІ

Чередниченко Тетяна

здобувач вищої освіти групи Г4/1

Миколаївський національний аграрний університет

Раціональне та ефективне використання земельних ресурсів має велике значення для розвитку національної економіки в цілому, а також для виробництва сільськогосподарської продукції.

Під ефективністю використання земель у сільському господарстві необхідно розуміти економічний результат від використання сільськогосподарських земель, який характеризується відношенням отриманого ефекту (вираженого у натуральних та вартісних показниках) та площі з урахуванням якості та віддаленості земельної ділянки.

Економічні заходи регулювання земельних відносин передбачають використання вартісних вимірників для орієнтації землекористувачів у виборі системи ведення господарства, що забезпечує отримання рентного доходу і зберігає якісні властивості землі.

Забезпечення стійкості земельних прав не тільки на певну площу, а й на розташування землі в певному місті та в певних межах, що підсилює інтерес землекористувачів до дбайливого та господарського ставлення до замкнутого саме в цих межах угіддь.

Підвищення раціональності і ефективності використання земельних ресурсів необхідно розглядати через упорядкування землеустрою та територіальне планування.

Особлива проблема – незадовільне виконання фінансових зобов'язань за програмами підвищення родючості земель. Факторами підвищення ефективності використання земель є наступні:

- раціональна обробка ґрунтів;
- регулювання водного режиму;

- система заходів щодо захисту ґрунту від водної та вітрової ерозії;
- боротьба з переущільненням ґрунтів;
- вапнування кислих і гупсування засоленних ґрунтів;
- покращення природних кормових угідь;
- ведення системи сівозмін.

Вимагають оперативного вирішення питання загально-економічних перетворень, причому як на державному, так і на регіональному та місцевому рівнях, вирішення яких можливе на основі реалізації наступних заходів організаційно-економічного характеру:

- встановлення паритетності цін на продукцію сільського господарства і продукцію та послуги інших сфер АПК;
- зниження кредитних ставок до рівня, що дозволяє вести розширене відтворення;
- уточнення спеціалізації сільськогосподарських організацій в залежності від їх зонального розташування;
- вдосконалення структури посівних площ, забезпечує збереження родючості ґрунтів і оптимальне співвідношення економічно вигідних (затребуваних на ринку) сільськогосподарських культур;
- здійснення постійного моніторингу земель.

Постійне збільшення продуктивної сили землі являється актуальною проблемою державного значення, від успішного вирішення якої залежать темпи розвитку галузей народного господарства, рівень добробуту населення, економіка країни в цілому.

Регулювання земельного обороту з метою подальшого його розвитку має стати першочерговим завданням держави і бути спрямоване на забезпечення раціонального та ефективного використання всіх категорій земель, на захист прав власників, користувачів, на охорону земель шляхом нормативно-правового забезпечення, адміністративного та економічного впливу.

Одночасно з цим кожне сільгосп підприємство повинно ефективно використовувати землю, бережно ставитися до неї, підвищувати її родючість,

не допускати ерозії ґрунтів, заболочування, заростання бур'янами і т.д. Всі ці заходи дозволять зберегти головне багатство нашої країни – родючість землі.

Список використаних джерел

1. Петренко Ж.А. Ефективність використання земельних ресурсів: економіко-аналітичний аспект. Вісник Полтавської державної аграрної академії. 2012. № 2. С. 162-168.

2. Федоров М.М. Об'єктивна необхідність і основні методичні принципи удосконалення методики економічної оцінки земель. Економіка АПК. 2004. № 5. С. 4-5.

3. <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3062>

Науковий керівник: канд. екон. наук, доцент кафедри економіки підприємств Табацкова Г.В.

АГРАРНА СФЕРА УКРАЇНИ ПІД ЧАС ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ

Черноусова К. В.

здобувач вищої освіти групи ГЗ/1

Миколаївський національний аграрний університет

24 лютого 2022 року - день початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну, коли аграрний сектор України перевернувся з «ніг на голову». Земельні роботи припинились з самого початку війни, а блокада морської торгівлі призвела до обвалу експорту продукції. Все це неминуче дало відбиток на економіку країни: підвищення цін, нестача харчових продуктів, а головне - багато втрат готової продукції та великі грошові втрати.

Збитки, задані аграрному сектору з початку 2022 року, станом на 19 квітня 2023 року, дорівнювали приблизно 8,7 млрд доларів. За підрахунками Київської Школи Економіки, найбільші втрати в цій галузі прийшлися на зруйновану сільськогосподарську техніку, яка оцінюється понад 4,6 млрд доларів.

Найбільш прибутковою нішою для України є експорт. Ще в 2021 році відсоток експорту соняшникової олії становив 40% та 10% зерна. Але на самому початку російсько-українського конфлікту ці показники впали майже на 93%. Звісно, що з часом Україна відновила постачання рослинної продукції, але це зайняло більше року та коштувало великих грошових витрат не тільки для України, а й для Туреччини і Болгарії, які безпосередньо взяли участь у розмінуванні Чорного моря.

Ще в 2018 році уряд запровадив закон Земельного кодексу України про колективну власність на землю (№ 35), за яким держава може передавати свої землі у руки громадян тієї чи іншої місцевості, а ті, в свою чергу, використовують її у сільськогосподарських напрямленнях. Цей закон дуже поширився у воєнні часи, завдяки чому рослинна та тваринна продукція

збільшили свою кількість, що також призводить до покращення економіки та розумного використання земельних угідь.

У питанні земельних продаж війна вплинула доволі сильно. У довоєнні часи середня ціна н землю становила близько 30 000 грн за гектар, а вже в 2022 році 35 000 грн за гектар.

У липні 2022 року відбулося різке зниження цін, так як Національний Банк України девальвував українську гривню на 25%. Через це, ціна на гектар у доларах становила менше, ніж у довоєнний час. Але варто підкреслити , що на заході України ціни на землю збільшились у 1,5 рази, що значно перевищує юридично встановлений цінник. Це вказує на великий попит на ділянки аграрного призначення, що відбувається через неможливість проведення земельних робіт на східних та частково на центральних частинах України, через можливе мінування полів.

Список використаних джерел

- 1) <https://wwfcee.org/our-offices/ukraine/assessing-the-environmental-impacts-of-the-war-in-ukraine>
- 2) <https://www.kmu.gov.ua/en/reformi/ekonomichne-zrostannya/zemelna-reforma>
- 3) <https://land.gov.ua/pid-chas-dii-voiennoho-stanu-sertyfikovani-inzhenery-zemlevporiadnyky-i-sertyfikovani-inzhenery-heodezysty-otrymuvatymut-spetsialnyi-dozvil-dlia-vykonannia-topografo-heodezychnykh-vyshukuvan/>
- 4) <https://voxukraine.org/en/ukraines-agriculture-and-farmland-market-the-impact-of-war>

*Науковий керівник: канд. екон. наук, доцент кафедри економіки підприємств
Табацкова Г.В.*

Секція 3.

*ГЛОБАЛІЗАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ
ЕКОНОМІКИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА
РОЗВИТОК ОКРЕМИХ
РЕГІОНІВ*

SUSTAINABILITY REPORTING AS A NECESSARY CONDITION FOR ATTRACTING EUROPEAN INVESTMENTS

**Ostapchuk S. M.,
PhD in Economics,
Senior Researcher of the Accounting and Taxation Department,
National Scientific Center “Institute of Agrarian Economics”, Kyiv**

The post-war development of the agricultural sector of Ukraine will primarily depend on the volume of foreign investments involved. Therefore, the government is already working with financial donors and European partners to develop a strategy for post-war economic recovery. Considering the global trend towards the decarbonization of production and the development of a green economy, it is evident that the principles of sustainable development are the priority of such a strategy. European investments are expected to be consistent with EU climate and environmental policies and standards based on the principles of sustainable development. Accordingly, to apply for financial support, agricultural companies must implement policies and practices of sustainable development in their activities and disclose information about them in reporting.

Sustainability reporting does not have a set format but generally includes disclosure of the company’s environmental, social, and corporate governance (ESG) goals and reporting on results and efforts to achieve these goals.

Sustainability reporting enables a company to identify risks and opportunities that may affect its long-term performance. In addition, it can help increase transparency and improve brand image (in the case of Ukrainian agricultural companies, their investment attractiveness). By sustainability reporting, companies can mitigate the impact of potential ESG risks, reduce waste and thereby increase cost savings, ensure they meet regulatory requirements and make more effective strategic decisions.

Even before the war, large agricultural companies in Ukraine already had a particular practice of voluntary sustainability reporting. However, in the conditions of post-war recovery, this will be one of the key factors in attracting investments. The fact is that the EU countries are significantly ahead of Ukraine in adopting legislative support for implementing the sustainable development policy. Therefore, the requirements of financial donors and investors are very high in terms of the environmental friendliness of production and corporate social responsibility.

On January 5, 2023, the EU Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD) entered into force, updating and increasing the requirements for social and environmental information that companies must disclose in reports.

CSRD will apply 12 industry-independent European Sustainability Reporting Standards (ESRS), requiring the disclosure of hundreds of targets. Nearly 50,000 companies are subject to the CSRD, including non-EU companies with subsidiaries in the EU or listed on EU markets regulated under the ESRS. Companies with many years of experience in preparing sustainability reports will likely need to improve their systems for collecting and processing ESG data and reporting [1].

The Plan for the Recovery of Ukraine developed by the National Council for the Recovery of Ukraine from the Consequences of the War already considers the requirements of European directives, particularly the CSRD, and is aimed at accelerating sustainable economic development. Among the National programs defined by this plan is the New Agrarian Policy [2], which defines the following key challenges in the context of sustainable development:

- transformation and full provision of the environment for sustainable economic viability of all subjects of the agro-industrial sector;
- restoration of a safe physical and ecological condition of lands;
- increasing the energy efficiency of the industry due to the development of bioenergy;
- ensuring sustainable growth in the context of implementing measures aimed at climate neutrality within the framework of the European Green Deal [3].

For investors, sustainability reporting will be an indicator of the implementation of sustainable development policies and practices by Ukrainian agricultural companies according to EU standards, and therefore, the completeness of the ESG indicators disclosed in it will determine the investment profitability of the agribusiness. According to studies [4; 5], sustainability reporting increases the company's investment attractiveness and positively affects its financial indicators.

References

1. EU Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD) – KPMG Ukraine. URL: <https://kpmg.com/ua/uk/home/insights/2023/03/get-ready-for-a-new-level-of-esg-reporting.html>
2. Project of the Recovery Plan of Ukraine. Materials of the working group “New Agrarian Policy”. July 2022. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/recoveryrada/ua/new-agrarian-policy.pdf>
3. A European Green Deal. European Commission. URL: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en
4. Jumita S., Taufiq T., Yusnaini Yu. Sustainability Reporting as Mediation of Factors Affecting Financial Performance: Case in the Mining Sector in Indonesia. *Oblik i finansi*. 2020. № 4(90). pp. 30-37. DOI [https://doi.org/10.33146/2307-9878-2020-4\(90\)-30-37](https://doi.org/10.33146/2307-9878-2020-4(90)-30-37)
5. Ahn M., Jung D., Kim J.-T., Lee W.-J., Sunwoo H.-Y. Do more readable sustainability reports provide more value-relevant information to shareholders?. *Finance Research Letters*. 2023. Vol. 57. 104154. <https://doi.org/10.1016/j.frl.2023.104154>

ПОВОЄННІ ПЕРСПЕКТИВИ МІЖНАРОДНОГО ІНВЕСТИЦІЙНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ПРИМОРСЬКИХ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Бєляк І.О.,

помічник-консультант народного депутата України,

Верховна Рада України

Повномасштабна війна, в умовах якої економіка та суспільство України живуть протягом останніх 20 місяців, щоденно справляє колосальний вплив на перетворення звичних господарських механізмів і економічних відносин між ринковими суб'єктами, домогосподарствами та державою. Було б помилково стверджувати, що реалії воєнного часу справді згубно впливають виключно на фронтові та прифронтові регіони, проте складно заперечити різницю в масштабах такого впливу: за актуальними підрахунками, зі 151 млрд дол. США прямих збитків понад 110 млрд (а це щонайменше 73 %) припадає на п'ять областей, де ведуться активні бойові дії [1]. Прикметно, що три з них – Херсонська, Запорізька та Донецька, – належать до приморських регіонів України, а з додаванням оціночних втрат в Одеській та Миколаївській областях разом вітчизняне узбережжя понесло практично половину прямої (інфраструктурної) шкоди.

Разом із тим, саме з цими територіями найбільше асоціюється майбутнє відновлення української економіки, причому окремі проекти мають стартувати ще під час війни. Таку інвестиційну привабливість нескладно пояснити господарським і ресурсним потенціалом, обумовленим, у першу чергу, географічним положенням приморських регіонів. Реалізація цього потенціалу має бути пріоритетним економічним завданням не лише для органів державної влади на місцях, а й для місцевого самоврядування. Одним з інструментів ефективного здійснення міжнародного інвестиційного співробітництва є прагматичне використання на користь українського Причорномор'я та

Приазов'я наслідків таких глобальних комерційних трендів як «reshoring», «nearshoring» та «friendshoring».

Пандемія корона вірусу 2020–2021 рр. принесла не лише економічні та життєві втрати, а й стимулювала бурхливий розвиток механізмів адаптації підприємств, органів влади та приватних осіб до дієвого та безперервного функціонування навіть у найнебезпечніших умовах зовнішнього середовища. Міжнародний інвестиційний ринок, зокрема, в цей час вперше зазнав масового перенесення місць провадження бізнесу ближче до споживача (reshoring) або до країни походження інвестицій (nearshoring). Ці процеси покликані мінімізувати негативні наслідки від ризиків порушення логістичних ланцюжків та перебоїв у постачанні сировини та комплектуючих [2, с. 256-257].

Війна проти України дала новий поштовх міграції виробництв і центрів управління – не лише з країни-агресора та її спільників, а й з самої України, – проте в середньостроковій перспективі подібні тенденції несуть не лише негатив. Якщо розглядати АПК як одну з провідних галузей вітчизняної економіки (важливу, в першу чергу, в якості вагомого джерела валютних надходжень), можна помітити резерви розміщення масштабних інвестицій: якщо експорт необробленої продукції, пов'язаний з численними безпековими ризиками та логістичними витратами, звужує коридор маржі для виробників і трейдерів, то міжнародна торгівля товарами з доданою вартістю (обробленими та переробленими продуктами сільського господарства) здатна підвищити експортні доходи інтенсивним шляхом. Відтак проекти зі створення нових і модернізації наявних потужностей переробки сільгосппродукції поблизу портів мають безсумнівний інвестиційний потенціал.

Зміна моделей ведення транснаціонального бізнесу внаслідок непередбаченого розгортання повномасштабної військової агресії проти України в 2022 році та його впливу на весь світогосподарський механізм призвела до актуалізації іншого тренду глобальної економіки – friendshoring, тобто перенесення виробничої та інвестиційної діяльності в країни, що поділяють цінності та свободи, спільні для держав-донорів [3]. Одним з

аргументів на користь реалізації такої масштабної переорієнтації глобальних ланцюжків створення вартості є усвідомлення демократичною спільнотою ризиків залежності від постачання енергоносіїв з тоталітарних держав. Диверсифікація постачальників ключової сировини та налагодження стратегічної економічної співпраці з контрагентами з дружніх країн не лише гарантує виробничу безпеку, а й застерігає від репутаційних втрат. За підрахунками експертів, уже за результатами 1 півріччя 2022 р. понад 1,1 тис. компаній оголосили про свої плани обмежити або припинити діяльність у країні-агресорі [4]. Наразі більшість із пов'язаних з ними інвестицій виведено до східних кордонів ЄС, проте є всі підстави розраховувати, що в умовах виключення російського ринку з мапи найбільших міжнародних інвесторів саме Україна має всі шанси стати новим місцем базування відповідних проєктів.

Отже, повномасштабна війна несе не лише миттєві прямі збитки, а й фундаментальні перспективи реального економічного зростання України. Наявне обмеження інвестиційної привабливості в довгостроковій перспективі зміниться активізацією нових об'єктів для капітальних вкладень, тому належно сплановане міжнародне інвестиційне співробітництво здатне реалізувати потенціал України, зокрема й приморських регіонів.

Список використаних джерел

1. Damaged In Ua (2023). Звіти про збитки інфраструктури. URL: <https://damaged.in.ua/damage-assessment>.
2. Di Stefano, E., Giovannetti, G., Mancini, M., Marvasi, E., and Vannelli, G. (2022). Reshoring and plant closures in Covid-19 times: Evidence from Italian MNEs. *International Economics*, Vol. 172, P. 255-277.
3. Crowe, D. and Rawdanowicz, Ł. (2023). Risks and opportunities of reshaping global value chains. *OECD Economics Department Working Papers*, No. 1762, OECD Publishing. URL: <https://doi.org/10.1787/f758afe8-en>.
4. EMIS (2022). Fleeing Russia – The Mass Corporate Exodus. *An EMIS Insights Industry Report*. URL: <http://surl.li/mknzgj>.

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ МЕНЕДЖМЕНТ КОНСАЛТИНГУ В ЕПОХУ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

Бричко А.М.,

к.е.н., доцент кафедри публічного управління та адміністрування

Сумського національного аграрного університету

У ринковій економіці, коли очевидні можливості для конкурентної переваги вже вичерпані, управлінський фокус переноситься з оптимізації фінансів та впровадження нових технологій на удосконалення систем управління. Це призводить до появи консультантів-універсалів, які приділяють більше уваги управлінському підходу, ніж консультанти-фахівці.

Україна вже досить потребує послуг консультантів, але вітчизняні консультанти-універсали стикаються з відсутністю запиту на свої послуги через те, що багато керівників підприємств не мають достатнього розуміння можливостей консалтингу та не розуміють, як консультант може сприяти вирішенню управлінських проблем в незнайомій організації.

В західних країнах управлінський консалтинг вже давно визнано як професійну службу, яка надає керівникам практичну допомогу, використовуючи накопичений досвід для розв'язання конкретних завдань. У розвинених промислових країнах сотні тисяч приватних компаній і громадських організацій з вдячністю використовують послуги управлінських консультантів, які мають значний досвід і успішно його використовують для свого професійного зростання та навчання молоді. Випускники багатьох університетів і бізнес-шкіл розглядають роботу в консалтингових компаніях як одну з найбільш перспективних можливостей для кар'єрного зростання. Що стосується України, то консалтинг поступово стає необхідною складовою сучасного бізнесу в країні. Особливо актуальним є використання консультантів для підвищення конкурентоспроможності підприємств.

Галузь консалтингу перебуває у стані значних перетворень, оскільки її спрямованість на клієнтів вимагає постійної адаптації до змін потреб клієнтів, що включає в себе швидку адаптацію у сфері послуг, структури та операцій.

Перша тенденція полягає у подальшій диджиталізації і використанні цифрових рішень для швидкого пристосування до зростаючих потреб клієнтів шляхом оптимізації операцій, перебудови структур та вдосконалення умов надання послуг. Незважаючи на те, що консалтинг залишається високозатратною галуззю, інші галузі вже перейшли до цифрових рішень. Консалтингові компанії починають відмовлятися від людського фактору в процесах дослідження, аналізу та управління, а також у фасилітації. Ця тенденція перетворює модель консалтингу, переходячи від оплати за години і годинну оплату до фіксованих тарифів.

Діджиталізація бізнесу є ключовим фактором, який сприяє розвитку компаній. У довгостроковій перспективі виживатимуть лише ті підприємства, які мають передові інструменти, що дозволяють їм бути гнучкими та мобільними. Такі компанії здатні краще адаптуватися до змін в асортименті продукції, ефективно контролювати свої виробничі процеси та оптимізувати ланцюжки поставок. Вони також можуть використовувати свою робочу силу в будь-якому місці і часі.

Сучасно на ринку консалтингу відбуваються зміни, які зробили конкуренцію більш справедливою між великими та малими фірмами, оскільки всі мають однаковий доступ до інформації, і навіть великі корпорації переглядають свої традиційні способи діяльності. З усіх нових тенденцій найважливішою вважається автоматизація та використання великих обсягів даних, щоб надавати послуги на рівні ефективності та швидкості, як і клієнти консультантів. Друга тенденція пов'язана з змінами в законодавстві, і вирішення цих правових питань є ключовим аспектом для безперебійної роботи бізнесу. Консалтингові фірми активно спрямовують свої зусилля на виконання нових законодавчих вимог та забезпечення кібербезпеки. Третя тенденція включає в себе укладення стратегічних альянсів, оскільки багато компаній,

незалежно від розміру, вважають, що залучення сторонніх ресурсів до консультаційних проектів може бути більш ефективним підходом.

Зорієнтованість на ринок - ця тенденція показує, що у сфері управлінського консалтингу спостерігається подальше поділ на два ринкові сегменти: один - це низькобюджетний комерційний сектор, інший - це спеціалізований консалтинговий сектор з високою вартістю послуг. Цифрова інтеграція та створення індивідуальних рішень продовжують бути викликом для управлінських консультантів, оскільки вони стикаються з завданнями, пов'язаними з цифровими технологіями і новими бізнес-моделями.

З ростом складності галузей і збільшенням потреб підприємств у консультаціях, спостерігається зростання важливості галузевої експертизи в області консалтингу. В той час, коли загальні консультанти були популярні в минулому, тепер консультативна робота стає все більш спеціалізованою та орієнтованою на конкретні галузі. Багато галузевих консалтингових компаній процвітають, навіть якщо раніше їх вважали нішевими. Швидке поширення цифрових технологій є одним із факторів, який збільшує це зростання, оскільки нові технології часто вимагають глибокої експертизи в конкретних галузях. Таким чином, консультанти, які спеціалізуються в певних галузях, мають унікальні можливості включити цю експертизу в бізнес-стратегію підприємств.

Отже, головні напрями в галузі управлінського консалтингу вказують на те, на яких аспектах слід зосереджуватися. Ці напрями включають: продовження цифрової трансформації та використання цифрових рішень для швидкого пристосування до потреб клієнтів; дотримання вимог законодавства та забезпечення кібербезпеки у світі постійних змін; орієнтація на ринок та відповідь на його потреби; цифрова інтеграція та створення індивідуальних рішень; зв'язок між стратегією і трансформацією, що вимагає більшої гнучкості у стратегічному плануванні; пошук талантів через краудсорсинг та мультисорсинг для реалізації проектів; постійна потреба в нових консультантах і аналітиках у галузі управління бізнесом, що вимагає постійної освіти та навчання.

УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ НА ПІДПРИЄМСТВАХ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

Вершинін М.П.

здобувач вищої освіти

Миколаївський національний аграрний університет

Умови непередбачуваності та мінливості світової економіки формують умови активізації конкурентних дій, збільшення обсягів інформації та розширення глобальних ринкових кордонів. Це призводить до високої невизначеності прогнозів щодо можливого попиту, собівартості продукції, рентабельності та результатів господарської діяльності всієї економічної системи України та діяльності її суб'єктів. Успішна діяльність підприємств у невизначеному середовищі пов'язана з виникненням ризиків та можливими втратами, що негативно впливають на їх діяльність. З цього приводу, рекомендується використовувати певний інструмент попереджувальної системи управління, який би дозволив найбільш раціональним способом врахувати ризик та мінімізувати можливі втрати, адекватно реагуючи на зміни. Ризик-менеджмент має ключову позицію в структурі сучасного підприємства, як один з найбільш перспективних механізмів забезпечення сталого та прибуткового функціонування підприємств. Вироблення практичних рекомендацій щодо створення підсистеми ризик-менеджменту є об'єктивно необхідною задачею для забезпечення сталості підприємства в умовах невизначеності.[4]

Управління ризиками - це процес прийняття та виконання управлінських рішень, спрямованих на зниження ймовірності виникнення небажаного результату та мінімізацію можливих втрат проекту, викликаних його реалізацією. Управління ризиками пов'язано як з негативними, так і з позитивними наслідками. Сутність управління ризиками полягає у визначенні потенційних відхилень від запланованих результатів та у керуванні цими відхиленнями для поліпшення перспектив, скорочення збитків і поліпшення обґрунтованості прийнятих рішень. Управляти ризиками означає визначати перспективи та виявляти можливості для вдосконалення діяльності, а також не допускати або скорочувати ймовірність небажаного перебігу подій.[1]

Ризики фактично поділяють на зовнішні та внутрішні, зовнішніми ризиками підприємства є політичний, законодавчий, соціальний, процентний, кредитний та природний ризики. До внутрішніх ризиків підприємства відносять

виробничий, маркетинговий, комерційний, фінансовий, підприємницький, господарський та операційний ризику.[2]

Внаслідок наявності великої кількості ризиків на підприємстві постає проблема вибору між високим прибутком від ризикових операцій (з небезпекою втратити не тільки прибуток, а й вкладений капітал) та низьким прибутком від безризикових операцій. Концепція ризику як джерела прибутку є спорідненою з добре відомим принципом Парето (правило 80-20): 20% ризикованих проектів підприємства приносять 80% доходу від ризику.

Ризик-менеджмент підприємства має бути організований так, щоб забезпечувати безперервний самоаналіз та самоконтроль. Чим детальніший процес моніторингу, тим менша потреба додаткових перевірок діяльності підприємства. Важливим аспектом управління ризиками підприємства є вибір дієвого механізму попередження і мінімізації, усунення чи приймання ризиків, які визначають ефективність діяльності підприємства. Незнання схильностей підприємства до ризику може призвести до непередбачуваних наслідків, кризи та банкрутства. Зниження ризиковості може здійснюватись шляхом передачі (зовнішніми способами) або за допомогою внутрішніх ресурсів (внутрішніми способами).

Серед основних способів зниження рівня ризику можна виділити наступні: страхування - це спосіб захисту від ризику значних фінансових втрат через погіршення життєвих обставин шляхом створення страхових фондів для відшкодування можливих збитків. Страхування є одним з методів захисту господарювання від стихійних лих, а також захистом від несприятливих змін економічної кон'юнктури. У процесі страхування підприємству забезпечується страховий захист за всіма основними видами його ризиків (систематичних та несистематичних), проте не всі ризики підлягають страхуванню. Актуальним є страхування від комерційних, технічних, правових і політичних ризиків .

Диверсифікація - це комплекс заходів по розсіюванню інвестиційних ризиків здійснюється для зменшення ризику за рахунок його розподілу між різними об'єктами вкладення, які безпосередньо не пов'язані між собою складовими, що характеризуються певним рівнем ризику. Найчастіше це робиться шляхом збільшення числа постачальників і споживачів, збільшенням чисельності учасників тощо. Якщо в результаті непередбачених подій один вид діяльності буде збитковим, інший усе ж принесе прибуток. Це врятує підприємство від банкрутства й дасть йому змогу продовжити функціонування. Диверсифікація дозволяє знизити виробничий, комерційний та інвестиційний ризику .

Розподіл ризику в інвестиційному проекті полягає в тому, щоб покласти певну частку відповідальності за ризик на того співучасника, який здатний його

контролювати краще від інших. Це може бути передача всього ризику або його частини замовникові, субпідрядникові або третій стороні. Розподіл ризиків між учасниками підвищує надійність досягнення результату. Логічним є зробити відповідальним за конкретний вид ризику того з його учасників, що має можливість точніше і якісніше розраховувати й контролювати даний ризик. Розподіл ризику здійснюється в процесі підготовки плану проекту та контрактних документів. При цьому підвищення ризиків в одного з учасників повинне супроводжуватися адекватною зміною в розподілі доходу від проекту. Але найбільше ризикує інвестор.[3]

Основними способами впливу на внутрішні ризики можна вважати наступні: лімітування - це метод зменшення ризику, який передбачає обмеження верхніх і нижніх потоків (грошових, товарних, кредитних, інвестиційних), спрямованих у зовнішнє середовище на величину можливого збитку. Цей метод використовується зазвичай за тими видами ризиків, які виходять за межі їх допустимого рівня, тобто за операціями, які здійснюються в зоні критичного чи катастрофічного ризику. Лімітування використовують для зменшення ризику в кредитній та інвестиційній діяльності суб'єкта господарювання: під час продажу товарів у кредит, наданні позичок, при прийнятті рішень щодо визначення обсягу коштів, що спрямовуються на інвестування.

Бізнес-планування - це процес розробки документу, який містить стратегію та плани з метою досягнення бізнес-цілей. Основна мета бізнес-плану - знайти резерви для зменшення витрат і зростання доходів підприємства. При розробці бізнес-плану необхідно приділяти увагу не тільки визначенню очікуваного обсягу прибутку від реалізації бізнес-ідеї, а й вивченню умов на ринку даних послуг, виявленню можливостей розширення обсягів їх реалізації у майбутньому, можливих джерел фінансування проекту з урахуванням умов отримання кредиту та строків його погашення. Бізнес-план узагальнює можливості початку або розширення бізнесу в будь-якій ситуації і дає чітке уявлення, яким чином можна використати ці можливості і тим самим знизити ризик. Ефективне планування з необхідними розрахунками та обґрунтуваннями дає можливість керівництву розуміти перспективи своєї справи, передбачати можливі коливання та проблеми в майбутньому, пристосовуватися до змін кон'юнктури ринку, контролювати поточні операції та знижувати ризик.

Раціональне поєднання та вищезазначених методів може суттєво зменшити вплив ризиків на діяльність підприємств, однак для отримання оптимального результату кожне підприємство повинно розробити індивідуальну систему ризик-менеджменту, керуючись тільки тими факторами, які впливають безпосередньо на нього.

Список використаної літератури

1. Управління ризиками в період невизначеності: дії ризик-менеджера.
URL: <http://surl.li/mmuyn> (дата звернення: 25.10.2023)
2. Сарана Л.А., Білан О.В., Бітюк І.М. Управління ризиками підприємства в сучасних умовах господарювання. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2021. DOI: <https://doi.org/10.32782/2520-2200/2021-2-15>
3. Погонюк А. Теоретичні засади управління ризиками в діяльності підприємства за умов невизначеності. *Грааль науки*. 2023. №30 С. 89-95. DOI: 10.36074/grail-of-science.04.08.2023.012
4. Лагунова І.А. Сутність та принципи концепції ризик-менеджменту. *Актуальні проблеми державного управління*. 2018. № 1 (53). С. 44–52.
5. Мороз І.О. Сутність управління ризиками підприємства та навички, необхідні менеджеру для його провадження Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної on-line конференції аспірантів, молодих учених та студентів ЖДТУ. 2017. Т. 2. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/06/115-1.pdf> (дата звернення: 27.10.2023).

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор Полторак А.С.

ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА ЕКОНОМІЧНУ БЕЗПЕКУ УКРАЇНИ

Винник Л. В.

здобувач вищої освіти групи ХТ 4/1

Миколаївський національний аграрний університет

Постановка проблеми. Економічний, соціальний та політичний розвиток країн приводить представників міжнародної спільноти до відповідних асоціацій та об'єднань. В результаті взаємного впливу, процес глобалізації прогресує і зачіпає майже кожен країну світу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню економічної безпеки та її різних аспектів присвячені праці О. О. Водяненко, В. Зозуля, О. Касімов, Ю. Ковбасюк, О. Котуков та ін. Вивченню економічної безпеки та її різних аспектів присвячені праці А. Камашева, Ю. Королюк, С. Стеценко, В. Толуб'як, А. Халілова та ін.

Виклад основного матеріалу. Наслідками глобалізації є зовнішні чинники - події, рішення та наслідки, які відбуваються за межами певної країни і призводять до змін всередині цієї країни, викликаючи змішані реакції.

Однак фундаментальні зміни у сприйнятті відносин всередині глобальної системи несуть із собою ризики, які необхідно враховувати в практиці забезпечення безпеки на національному рівні. Серед багатьох сфер, де реалізуються безпекові функції, на перший план виходить економічна безпека держави. У Положенні про Міністерство економічного розвитку і торгівлі України [3] економічна безпека визначається як стан, за якого національна економіка є стійкою до загроз, висококонкурентноздатною у світовому господарстві та здатною до сталого економічного розвитку.

Одним з основних шляхів подолання ризиків і загроз, пов'язаних з глобалізацією, є адаптація системи до складних умов ведення бізнесу та створення конкурентоспроможної економіки. Стратегія розвитку України має

визначити місце і роль України у світі, що глобалізується, виходячи з наявних можливостей та потенціалу розвитку [5].

З метою протидії можливим ризикам, що створюються глобалізацією, необхідно проаналізувати міжнародну нормативно-правову базу, затверджені правила та вимоги, прийняті більшістю міжнародної спільноти. При аналізі секторів економічної діяльності необхідно зосередити увагу на висококонкурентних секторах економічної діяльності, які повинні розвиватися відповідно до світових тенденцій.

Актуальними питаннями залишаються розвиток високотехнологічних секторів, створення інноваційних кластерів та центрів трансферу технологій, що сприяють створенню ланцюжків доданої вартості. Покращення легкості ведення бізнесу, лібералізація, збільшення прямих іноземних інвестицій та зменшення залежності від імпорту також необхідні для зменшення майбутніх економічних загроз.

Ще однією проблемою є трудова міграція, яка спричиняє дефіцит робітників, спеціалістів та високоосвічених дослідників. З точки зору формування людського капіталу, уряд повинен змінити свій підхід до освіти і науки та поступово збільшувати фінансування цих секторів. Економічний сектор слід зміцнювати шляхом реалізації інфраструктурних проектів та стратегій кластеризації на основі державно-приватного партнерства.

Висновки. Одним з найважливіших факторів розвитку сильної держави є економіка та ресурси, які вона генерує, а процес глобалізації, приносить як позитивні, так і негативні зміни в сектор безпеки. Зміцнення національної конкурентоспроможності, розвиток людського капіталу та розширення високотехнологічного сектору є високоефективними напрямками стратегії економічної безпеки. Кризові явища в українській економіці не дозволяють державі повною мірою виконувати свої безпекові обов'язки, а процес глобалізації робить співіснування ще більш складним. Завдяки адміністративно-регуляторній системі, своєчасній оцінці зовнішніх і внутрішніх загроз, ефективній економічній політиці та стратегічній орієнтації

на власні переваги і можливості, Україна може успішно адаптувати національну економіку до негативних наслідків глобалізації та побудувати власну модель економічної безпеки.

Список використаної літератури

1. Круглов В.В. Роль державно-приватного партнерства у сфері безпеки. Інвестиції: практика та досвід. 2018. № 12. С. 107-110.

2. Водяненко О.І. Вплив глобалізації на соціальну економіку. Вісник Саратовського державного соціально-економічного університету. 2016. № 3(62). С. 11-15.

3. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України : Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України № 1277 від 29.10.2013 р. URL: http://meold.kmu.gov.ua/minec/control/uk/publish/category/main?cat_id=38738.

4. Безпека та конкурентоспроможність економіки України в умовах глобалізації : монографія / О.С. Власюк, А.І. Мокій, О.І. Іляш та ін.; за ред. О.С. Власюка. Київ : НІСД, 2017. 384 с.

5. Дикань В.Л. Державне управління розвитком економіки України в умовах "третьої хвилі" глобалізації. Вісник економіки транспорту і промисловості. 2013. № 43. С. 11-20.

Науковий керівник - Олійник Т. Г. - канд. екон. наук, доцент кафедри економіки підприємств

МІСЦЕВИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК ТА ЙОГО ЕВОЛЮЦІЯ

Дідняк А.В., здобувачка вищої освіти

Миколаївський національний аграрний університет

Курепін В.М.,

канд.екон.наук, доцент - науковий керівник

Миколаївський національний аграрний університет

У глобальній економічній системі жодна територія не може бути одноосібною, так званим економічним островом. Кожна територіальна громада розташована в єдиному просторі світових тенденцій розвитку [1]. Тому розвиток громади пов'язують з розумінням тенденцій та використанням закономірностей глобальної економіки.

Процес глобалізації став наслідком феномену під назвою «місцевий економічний розвиток». Таке поняття пов'язують з ефективним розвитком й управлінням місцевими громадами, які стають головними чинниками розвитку світової економіки.

Якщо уважно дослідити українське законодавство, ми не зустрінемо поняття «місцевий розвиток» чи «місцевий економічний розвиток». Таке поняття відсутнє [2]. Ми частіше всього зустрічаємо поняття «регіональний розвиток» (область, район). Це можна пояснити довгою історією централізації державної влади і обмеженням можливостей територіальних громад впливати на свій розвиток.

Досліджуючи поняття «розвиток», зауважимо, це процес перманентних перетворень, зміна існуючого стану суб'єкту щодо більш досконалого стану з вищими параметрами якісних характеристик, які накопичують результат зростання відповідних кількісних показників.

У більш розвинених країнах світу вважають – поняття «місцевий економічний розвиток» має пряме відношення до поняття «місцевий розвиток» чи «розвиток територіальних громад». Насправді, місцевий економічний

розвиток відноситься до більш завершеної суспільно-економічної одиниці (територіальна громада), в якій для її розвитку проявляються всі процеси життєдіяльності суспільства: багатогранність і комплексність процесу місцевого розвитку; залучення для змін й розвитку спеціалістів з різних галузей; запровадження системних підходів до вирішення наявних проблем [3]; врахування і узгодження суперечних позицій за принципом соціального діалогу та партнерства.

Дослідження всіх визначень місцевого розвитку, дозволяє нам окреслити ознаки розвитку громад, вони наступні: це не стан, а процес, спільна діяльність громади; це партнерство громади, влади та бізнесу; це єдині цілі мешканців місцевої громади або декілька місцевих громад; потужна економіка громади та її конкурентоздатність. Такі ознаки повинні бути критеріями розвитку та забезпечувати підвищення життєвого рівня населення та задоволення потреб членів громади.

Для досягнення економічного розвитку місцевої громади влада повинна: розробити стимулююче економічне бачення напрямку розвитку; конкурувати за інвестиції, реалізовувати амбітні плани; створити та ефективно використовувати конкурентні переваги [4]; постійно впроваджувати модернізацію та інновації, використовувати інтелектуальний потенціал тощо.

В створенні найбільш сприятливого середовища для розвитку громади необхідна конкуренція (якість інфраструктури та послуг, розвиток існуючого бізнесу, залучення інвестицій тощо). Більш якісні послуги та інфраструктура, це створення більше робочих місць, це збільшення податкових надходжень у бюджет громади. Як результат зростання бізнесу та більша зайнятість [5], підвищення якості послуг та інвестування в розвиток інфраструктури й якості життя своїх громадян.

Отже, місцевий економічний розвиток, це спільна діяльність громади/громад, це програми та проєкти, які дозволяють громаді/громад підвищити конкурентоздатність та поліпшити економіку свого середовища.

Список використаних джерел

1. Іваненко В.С., Курепін В. М. Місцеві органи влади в умовах воєнного стану: повноваження та співпраця військових адміністрацій з органами місцевого самоврядування // Правові засади організації та здійснення публічної влади : матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції, м. Хмельницький, 17 червня 2022 р. Хмельницький : Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2022. С. 148-150. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/11869>.

2. Демченко А. В. Реформи ринку праці під час карантинних заходів у зв'язку з поширенням COVID-19 в Україні // Розвиток територіальних громад: правові, економічні та соціальні аспекти : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. м. Миколаїв, 23-24 червня 2021 р. Миколаїв : МНАУ, 2021. С. 17-20. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/9820>.

3. Іваненко В. С., Курепін В. М. Органи місцевого самоврядування в умовах воєнного стану // Моделювання соціально-економічного розвитку в системі забезпечення продовольчої безпеки : зб. тез Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Миколаїв, 10-11 трав.2023р.). Миколаїв : МНАУ, 2023. С. 41-44. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/13902>.

4. Іваненко В. С., Курепін В. М. Управління професійними ризиками на вітчизняних підприємствах // Проблеми та перспективи розвитку охорони праці : матеріали XII Всеукраїнської науково-практичної конференції курсантів, студентів, аспірантів та ад'юнктів, м. Львів, 12 травня 2022 р. Львів : ЛДУ БЖД, 2022. С. 97-99. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/11713>.

5. Блащук В. В. Локальні екологічні проекти у розвитку місцевого господарювання, як популяризація історико-культурної спадщини Миколаївської області // Розвиток територіальних громад: правові, економічні та соціальні аспекти : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції м. Миколаїв, 23-24 червня 2021 р. Миколаїв : МНАУ, 2021. С. 95-97. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/9823>.

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ХАРЧОВУ КУЛЬТУРУ ТА ПРОМИСЛОВІСТЬ

Єгорова У. Є.

здобувачка вищої освіти групи ХТ 4/2

Миколаївський національний аграрний університет

У сучасному світі глобалізація є невід'ємною частиною нашого життя. Цей процес, який полягає в інтеграції та взаємодії різних країн і регіонів світу, відчутний у всіх сферах нашого існування, включаючи економіку, культуру, політику та соціальні відносини. Однією зі сфер, яку глобалізація суттєво перетворила, є харчова промисловість [1].

Глобалізація, тобто процес інтеграції та злиття різних частин світу у єдиний глобальний простір, суттєво змінила ландшафт харчової промисловості. Цей вплив можна розглядати з кількох ключових позицій:

1. Збільшення доступності та різноманітності продуктів: глобалізація зробила доступними різноманітні харчові продукти та інгредієнти з різних куточків світу. Навіть у віддалених регіонах можна знайти екзотичні фрукти, спеції, місцеві страви та кулінарні інгредієнти з інших країн. Це розширює кулінарні можливості споживачів і сприяє різноманітності у їжі.

2. Зміни в структурі харчової промисловості: глобалізація призвела до переваги великих транснаціональних корпорацій у харчовій промисловості. Ці компанії, такі як "Nestlé", "Coca-Cola", "Unilever" і багато інших, контролюють значну частину світового ринку. Вони виробляють та поширюють харчові продукти під різними брендами та марками. Це може призвести до стандартизації продуктів та концентрації влади у харчовій індустрії [2].

3. Зростання конкуренції та покращення якості: з іншого боку, глобалізація збільшила конкуренцію серед виробників. Компанії стали змушені покращувати якість продукції, інновації та ефективність виробництва, щоб конкурувати на світовому ринку. Це може призвести до покращення якості та розширення вибору для споживачів.

4. Проблеми безпеки та сталості: зі збільшенням глобальної торгівлі зросли питання стосовно безпеки та сталості харчових продуктів. Глобальні ланцюги постачання можуть бути вразливими перед загрозами, такими як заразні захворювання, харчові скандали та екологічні проблеми. Забезпечення безпеки та сталості продуктів стало важливою задачею для харчової промисловості.

5. Вплив на місцеві економіки та культуру: глобалізація може впливати на місцеві економіки та культури. Великі міжнародні компанії можуть конкурувати з місцевими виробниками, що може призвести до втрати робочих місць та зміни традиційних культурних звичаїв у готуванні та споживанні їжі. Однак глобалізація також може сприяти обміну культурними особливостями та рецептами, збагачуючи кулінарну сферу.

Отже, можна зробити висновок, всупереч складності та різноманітності наслідків, глобалізація суттєво впливає на харчову промисловість сучасного світу. Вона робить харчові продукти та культурні впливи доступними для людей у всіх куточках планети, створює нові можливості кулінарних експериментів та культурного обміну. Проте цей процес не є однозначно позитивним чи негативним. Глобалізація вимагає уваги до балансу між підтримкою місцевих виробників та культурних традицій і споживанням глобальних продуктів. Важливо забезпечити, щоб цей процес сприяв розумінню та повазі до різних культур та традицій зберігав місцеву культурну ідентичність та сприяв підвищенню якості та різноманітності продуктів для всіх споживачів.

Список використаних джерел

1. Вербицька П., Волошенюк О., Горленко Г. Частина 7 «Україна, Європа, світ». Громадянська освіта 3d демократії: думаємо, дбаємо, діємо : навч. посіб. Львів, 2018. С. 6–10.

2. Бойко В. М. Географія : підручник. Тернопіль : Підруч. і посіб., 2017. 272 с.

Науковий керівник - Олійник Т. Г. - канд. екон. наук, доцент кафедри економіки підприємств

ВПЛИВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА МЕНЕДЖМЕНТ РЕСУРСІВ

Кравець А.О.

здобувач вищої освіти

Миколаївський національний аграрний університет

Враховуючи розвиток сучасних технологій, то варто зазначити, що таке явище як штучний інтелект має велику роль для багатьох сферах суспільства. Важливо підкреслити, що науковці зазначають, що штучний інтелект стане великою допомогою для менеджерів у прийнятті рішень в управлінні. Адже така галузь стане у нагоді у процесі опитування працівників та для збору даних у загалом. Він повідомляє працівникам робочі деталі та правила компанії. Тож це зменшує навантаження на менеджерів і може спрямовувати менеджерів на правильний шлях у їх діяльності. Завдання менеджера знайти кращий спосіб роботи для ефективного управління, щоб працювати швидше та розумніше. У цьому випадку керівники або організатори повинні володіти технологічними навичками для роботи зі штучним інтелектом. І, безпосередньо, для роботи з технологіями їм потрібна спеціальна підготовка в цій галузі. Штучний інтелект працює відповідно до конкретних завдань, поставлених на початку і його застосування в менеджменті на основі потреб організації гарний і розумний спосіб для успішного бізнесу [1].

Оригінальне визначення науковців Маккарті, Мінські, Рочестера та Шеннона використовується для широкого опису штучного інтелекту як дії, що виконується машиною, яка вважалася б розумною, якби її виконувала людина. Існує багато більш вузьких визначень, вважається якщо машина здатна виконувати завдання, яке раніше виконувала людина-менеджер, то вона вважається штучним інтелектом [2].

Яскравим прикладом цифровізації є сфера менеджменту ресурсів, де алгоритмічне управління використовується для зв'язку клієнтів і працівників. Науковці визначають алгоритмічне управління як функції управління, що

виконуються програмними алгоритмами та їх допоміжними пристроями. У додатках для нових компаній все частіше впроваджується алгоритмічне управління для оптимізації, розподілу та оцінки роботи в традиційних професіях від складів до кав'ярень. Така домовленість між працівником і цифровим менеджером створює абсолютно нову динаміку. Алгоритмічне управління хвалили за потенційну свободу, яку воно надає працівникам [2].

Важливо підкреслити, що штучний інтелект відіграє велику роль на менеджмент ресурсів, адже він зменшує навантаження на управління та завершує ціль дуже швидко порівняно з безпосередньою людською працею. Також зменшує витрати на управління за рахунок призначення у керуванні різних категорій працівників. Штучний інтелект створений таким чином, що проектує свою діяльність і завдання відповідно до переваг і смаку клієнта і така інформація подається в систему менеджменту та організації галузі для успішного бізнесу [2].

Більшість підприємців дуже хочуть знати про застосування штучного інтелекту в бізнесі, щоб краще та швидше виконувати свої завдання. Штучний інтелект сприяє уникненню стресу для менеджерів і змушує їх приймати кращі, зважені рішення. Він контролює все, що призначено, що має здатність виконувати кілька завдань за день. Програмне забезпечення, створене для конкретного завдання для досягнення мети компаній, яка полягає в максимізації прибутку шляхом застосування цього. Важливо, зазначити, що науковці вважають, що компанії в майбутньому використовуватимуть штучний інтелект в управлінні, щоб отримувати прибуток. Система програмних методів може відрізнятися, але концепція залишається незмінною. Штучний інтелект – це човни для чатів, розпізнавання голосу, електронна комерція та спілкування на робочому місці, охорона здоров'я, людські ресурси та управління, логістика та ланцюг поставок, кібербезпека, готелі, курорти, подорожі тощо. Як зазначають науковці, штучний інтелект матиме більшу потребу в майбутньому для підприємства для виконання своєї роботи, оскільки дуже важко отримати

гарний і максимальний результат завдяки людській праці та нестачею працівників [1].

Але важливо й підкреслити, що вплив штучного інтелекту у сфері менеджменту можуть мати й негативні наслідки. Як зазначає українська дослідниця І. Д. Задорожня, великі можливості штучного інтелекту можуть супроводжуватися певними ризиками, наприклад: не контрольованість впровадження штучного інтелекту, несподівані технологічні збої, технологічне безробіття, що призведе до зменшення попиту на людський ресурс. На основі британського дослідження від агентства ВВС було визначено перелік професій, що можуть опинитися під загрозою цифровізації, а саме: директор з маркетингу та продажів, менеджер будівельної сфери, фінансові менеджери та директори, менеджер з продажу нерухомості, менеджери по роботі з персоналом, менеджер з роздрібного продажу, менеджер закладів громадського харчування та ресторанів та інші [3].

Отже, можемо зробити висновок, що штучний інтелект має великий вплив на різні сфери життя і діяльності людства, безпосередньо і галузі менеджменту ресурсів. Але важливо зазначити, що штучний інтелект може мати не лише позитивні наслідки, але й негативні, що призведе до технологічного безробіття і зниження попиту на людський ресурс.

Список використаних джерел

1. Арул Кумар. Прикладний штучний інтелект в менеджменті майбутнього, 2018р. URL: <http://surl.li/mmxdj> (дата звернення 25.10.2023)
2. Ніл Нопонен. Використання штучного інтелекту в менеджменті, 2019р. URL: <http://surl.li/mmxey> (дата звернення 25.10.2023)
3. Задорожна І. Д. Перспективи використання штучного інтелекту у менеджменті / І. Д. Задорожна // Студентський вісник НУВГП : зб. наук. праць. - Рівне : НУВГП, 2022. - Вип. 2(18). - с. 47-50.

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор Полторак А.С.

РОЗВИТОК МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В МИНЛИВИХ УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

**Кудряшова А.Б.,
здобувачка вищої освіти
Миколаївський національний аграрний університет
Курепін В.М., канд.екон.наук, доцент - науковий керівник
Миколаївський національний аграрний університет**

Кожна громада повинна мати пріоритетні напрями своєї діяльності. Повинно бути бачення розвитку громади через оцінку її слабких та сильних сторін, визначення конкурентних переваг [1]. Лише завдяки передбачення можливих наслідків та реалізації поставлених цілей та завдань досягається кумулятивний ефект від планування соціально-економічних процесів на середньо- та довгострокову перспективу.

Сьогодні, діяльність громад повинна бути націлена на додаткові робочі місця, залучення коштів інвесторів. Створення правового поля у сфері сталого економічного розвитку та інфраструктурного розвитку громад забезпечить громадян якісними освітніми, медичними, соціальними послугами. Відбудеться підвищення інституційної спроможності всіх зацікавлених у реформуванні місцевого самоврядування сторін [2].

Кожна громада для розвитку та виконання поставлених цілей повинна мати різноманітні ідеї, інструменти, моделі та відповідні практики для створення та реалізації комплексної конкурентної моделі розвитку. Така модель повинна будуватися на синергії різних складових і є індивідуальною для громади. Особливий алгоритм розвитку із урахуванням особливостей громади направлене на збільшення та мультиплікацію власних ресурсів, які повинні забезпечити економічний розвиток.

Отримання внаслідок децентралізації кращих практик оптимізації та раціонального використання ресурсів процес імплементації і використання ресурсів для економічного розвитку, відповідно до спроектованих моделей повинен прискоритися. Зрозуміло для громад необхідний повний

інтелектуальний супровід, консультування, навчання щодо впровадження розробленої моделі розвитку.

Навчання та консультування необхідне для підвищення компетентності службовців ОМС та місцевих громадських активістів [3]. Вони будуть формувати корпоративний тип мислення громади навколо ідеї її розвитку, забезпечувати роботу в команді тощо.

Найважливішими й найактуальнішими напрямками сфери діяльності громади є:

- побудова стратегії розвитку громади, розробка плану реалізації системи моніторингу виконання стратегій розвитку;

- формування привабливості профілю громад, інвестиційних паспортів;

- аудит та оцінка структури місцевої економіки;

- створення інвестиційного порталу громад та збір даних для формування такого порталу;

- розробка місцевої програми міжнародного співробітництва громади [4], налагодження зв'язків співробітництва з громадами інших країн, реалізація спільних проєктів;

підтримка малого та середнього бізнесу через комунікацію між ОМС та бізнес-сектором, утворення координаційної ради з питань підприємництва тощо.

Такі дії допомагають громадам впровадити особливу, індивідуальну модель економічного розвитку [5], отримати позитивний результат у своїй діяльності.

Отже, індикатором успішності економічного розвитку громади є показники, що демонструють якісні і кількісні зміни в громаді: збільшення кількості робочих місць, темп зростання середньої зарплати по громаді, ріст власних доходів, обсяги іноземних інвестицій в громаду тощо. Якісні і кількісні зміни в громаді характеризують економічний розвиток громади та діючу модель розвитку.

Список використаних джерел

1. Іваненко В.С. Інструментальні методи конкурентного аналізу підприємств аграрного профілю // Проблеми та перспективи розвитку економіки України: погляд молоді : матеріали XIV Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Черкаси, 20 квітня 2022 р. Черкаси : ЧДБК, 2022. С. 167-170. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/11430>.

2. Дідняк А. В. Міжнародний досвід визначення територій, що потребують підтримки регіонального розвитку // Інформаційно-психологічна та техногенна безпека: історичні аспекти, особливості захисту суспільства та особистості : тези доповідей за результатами тематичного «круглого столу», м. Миколаїв, 9 грудня 2022 р. Миколаїв : МНАУ, 2022. С. 15-18. URL: <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/12065>.

3. Іваненко В. С., Курепін В. М. Управління розвитком персоналу та його конкурентноспроможністю // Актуальні проблеми безпеки життєдіяльності людини в сучасному суспільстві: матеріали Всеукраїнської науково-теоретичної інтернет-конференції, м. Миколаїв, 24 листопада 2021 р. Миколаїв : МНАУ, 2021. С. 104-107. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/10509>.

4. Іваненко В. С., Курепін В. М. Органи місцевого самоврядування в умовах воєнного стану // Моделювання соціально-економічного розвитку в системі забезпечення продовольчої безпеки : зб. тез Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Миколаїв, 10-11 трав.2023р.). Миколаїв : МНАУ, 2023. С. 41-44. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/13902>.

5. Лазіс М. І. Оновлення засад та механізмів залучення молоді в громадах // Розвиток територіальних громад: правові, економічні та соціальні аспекти : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф., Миколаїв-с.Коблеве, 9 червня 2022 р. Миколаїв : МНАУ, 2022. С. 189-190. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/11907>.

ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД ОПЛАТИ ПРАЦІ В ПІДПРИЄМСТВАХ

Ланченко Є.О.,

**д.е.н., доцент, доцент кафедри економіки, Національний університет
біоресурсів і природокористування України**

Науменко В.С.,

**студентка магістратури економічного факультету, Національний
університет біоресурсів і природокористування України**

Оплата праці в підприємствах має важливе значення для формування мотиваційного механізму в їх трудових колективах, забезпеченні високого рівня життя й соціально-економічного прогресу в галузі та державі. В останні роки в Україні простежується зменшення кількості працівників, погіршується купівельна спроможність заробітної плати, відбуваються негативні зміни в організації праці та її оплаті через пандемію Ковід-19 та війну з рф. Поступово заробітна плата втрачає відтворювальну та стимулюючу функції і, відповідно, для більшої частини населення перетворюється на кшталт одного з видів соціальних виплат, який не повністю пов'язаний з кількістю, якістю та кінцевими трудовими результатами.

Завданням дослідження є розгляд закордонного досвіду результативної оплати праці та його врахування при удосконаленні організації оплати праці в підприємствах України.

Організація оплати праці має забезпечити приведення складових елементів її механізму в певну систему, встановлення взаємозалежності між складовими частинами заробітної плати, завдяки чому забезпечується додержання принципів організації оплати праці та реалізація функцій заробітної плати. Стимулююча функція заробітної плати передбачає встановлення гідного абсолютного розміру зарплати, проте не менш важливим є оптимізація її структури (основна й додаткова зарплата у вигляді доплат і надбавок, преміальні та компенсаційні виплати тощо).

Реформування механізму нарахування й виплати заробітної плати працівникам повинно позитивно впливати на зміни в економіці, соціальній сфері. В умовах економічної нестабільності важливе завдання полягає в ефективній мотивації працівників та вдосконаленні механізму оплати праці з урахуванням закордонного досвіду формування мотивуючої складової частини заробітної плати працівників.

Так, у відомій автомобільній компанії «Fiat» є досвід застосування системи так званих «відкладених» премій. Суть її полягає у тому, що за створення нової продукції встановлюються премії для персоналу, залученого до процесу нововведень, але виплата їх відкладається на фіксований термін, наприклад, на 1-2 роки. Після закінчення цього терміну попередньо встановлений розмір премії корегується на коефіцієнт від 0 до 1,4 залежно від «поведінки» нової продукції на ринку, оцінки її споживачем та комерційних результатів від продажу цієї продукції. Система «відкладених» премій є надбанням не тільки компанії «Fiat», вона знайшла застосування в різноманітних варіантах у підприємствах Німеччини, Франції, Англії тощо [1].

Відмінності в системах оплати та мотивації праці персоналу американських та європейських підприємств наведено в таблиці.

Таблиця

Моделі політики оплати та мотивації праці в підприємствах у розвинених країнах світу

Країна	Сутність моделі оплати та мотивації праці
США	Різні модифікації погодинної системи оплати праці з нормованими завданнями, доповнені різноманітними формами преміювання. Поєднання елементів відрядної і погодинної систем оплати праці. Залежність підвищення оплати праці не стільки від виробітку, скільки від зростання кваліфікації і кількості освоєних професій
Франція	Велика різноманітність економічних інструментів, включаючи стратегічне планування і стимулювання конкуренції, гнучку систему оподаткування. Індексація заробітної плати залежно від вартості життя й індивідуалізація оплати праці. Методика оцінки праці забезпечує сильну стимулюючу дію на ефективність і якість праці, служить фактором регулювання розміру заробітної плати
Великобританія	Дві модифікації системи оплати праці, що залежать від прибутку: грошова та акціонерна, що передбачає часткову оплату у вигляді акцій

Швеція	Соціальна політика спрямована на скорочення майнової нерівності за рахунок перерозподілу національного доходу на користь менш забезпечених верств населення. Профспілки не дозволяють низькорентабельним підприємствам знижувати заробітну плату нижче встановленого рівня колективною угодою. Це спонукає підприємців або модернізувати виробництво, або закрити підприємство
--------	--

Джерело: [2].

Закордонний досвід організації оплати праці в підприємствах є важливим джерелом вивчення та подальшої апробації і поширення ефективних підходів до винагородження працівників на довгострокову перспективу. Основні аспекти закордонного досвіду оплати праці в підприємствах передбачають застосування гнучких систем оплати праці й диференціацію премій за досягненнями в теперішньому й майбутньому часі, розвиток різноманітних бонусних (заохочувальних) програм в оплаті праці, активну участь працівників у процесі прийняття рішень щодо оплати праці та розвитку підприємства, зокрема в колективно-договірному процесі.

Поширення закордонного досвіду може сприяти вдосконаленню організації оплати праці в підприємствах України. Зокрема слід більше звернути увагу на формування стимулюючої частини заробітної плати та оптимальної її структури в кожному підприємстві, сприяти підвищенню продуктивності праці й конкурентоспроможності підприємств завдяки розвитку трудового потенціалу підприємства.

Список використаних джерел

1. Баранов В.В. Світовий досвід побудови ефективної системи оплати праці на підприємстві. Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. 2011. Вип. 20. Ч. I. С. 139-145.

2. Галайда Т.О., Рябуха А.І., Європейський досвід застосування ефективних систем оплати праці та мотивації працівників підприємства Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер. Економічні науки. 2016. Вип. 16(1). С. 65-68.

КІБЕРБЕЗПЕКА В УМОВАХ ДІДЖИТАЛ ЕКОНОМІКИ

Лесік М.А.,

здобувач вищої освіти, магістр факультету менеджменту

Христенко О.А.,

кандидат економічних наук, доцент

Миколаївський національний аграрний університет

Вираз «цифрова економіка» представляє собою поєднання двох термінів, які можуть мати різні значення в залежності від того, хто використовує їх та в якому контексті. Загалом, «цифрова економіка» це поняття, спрямоване на розуміння сектору бізнесу, який використовує цифрові технології. Таким чином, поєднання двох понять - економіки і цифрових технологій - описує галузь економічної діяльності, пов'язану з використанням інформаційних та комунікаційних технологій, включаючи виробництво та реалізацію товарів, послуг і цифрового контенту [1,2].

Завдяки цифровій економіці підвищується ефективність та швидкість взаємодії всіх галузей шляхом використання сучасних засобів зв'язку та інформаційних технологій. Якісно і кількісно збільшуються можливості бізнесу по взаємодії з клієнтами, практично всі операції здійснюються через комп'ютер. Соціальне життя також переходить у цифровий простір. Внаслідок чого актуальність набувають питання кібербезпеки [3].

Узагальнено, кібербезпека представляє собою комплекс спеціальних правових, організаційних та технічних заходів, які призначені для захисту інформаційних комп'ютерних систем, мереж і програмних продуктів від кібератак зловмисників. Такі атаки можуть спричинити серйозні фінансові втрати для підприємств через втрату коштів, активів або розкриття важливої конфіденційної інформації. Крім того, вони можуть створити загрозу для національної безпеки, викликаючи техногенні катастрофи та завдаючи шкоди цивільній, фінансовій, енергетичній та військовій інфраструктурі. Тому

розвиток цифрової економіки неможливий без посилення кібербезпеки як на рівні держави, так і на рівні окремих суб'єктів [4,5].

У свою чергу, ЗУ «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України», поняття «кібербезпеки» трактує наступним чином: «кібербезпека - захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства та держави під час використання кіберпростору, за якої забезпечуються сталий розвиток інформаційного суспільства та цифрового комунікативного середовища, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних і потенційних загроз національній безпеці України у кіберпросторі» [6].

Обумовлена важливість кібербезпеки тим, що цифрова економіка суттєво залежить від обробки, передачі та зберігання величезних обсягів даних, що створює нові виклики у забезпеченні конфіденційності, цілісності та доступності інформації. Тому кібербезпека в умовах діджитал економіки відіграє критичну роль у забезпеченні стабільності сучасного інформаційного середовища.

З одного боку, цифрова економіка вносить величезні можливості для підвищення ефективності, зручності та інновацій у бізнесі і громадському секторі. Проте, разом із цими перевагами зростає і загроза кібербезпеки. Кількість кібератак зростає, і хакери стають більш винахідливими та агресивними. Важливо враховувати, що кіберзлочинці мають можливість швидко адаптуватися до нових технологій, і тому підходи до кібербезпеки повинні бути гнучкими та постійно оновлюватися.

Забезпечення кібербезпеки в умовах діджитал економіки вимагає комплексного підходу. Перш за все, необхідно вдосконалювати технічні заходи захисту, включаючи використання сучасних систем інтелектуального аналізу для виявлення аномалій, шифрування даних, встановлення ефективних систем ідентифікації та аутентифікації. Крім того, важливо надавати пріоритет заходам з підготовки персоналу та розвитку культури кібербезпеки усередині організацій.

Для забезпечення кібербезпеки необхідно також вдосконалювати правові та регуляторні рамки. Законодавство повинно бути гнучким, щоб швидко реагувати на нові загрози та технологічні виклики. Крім того, необхідно розвивати міжнародні стандарти та співпрацю для обміну інформацією про кіберзагрози та об'єднання зусиль у боротьбі з кіберзлочинністю.

Важливим аспектом кібербезпеки в цифровій економіці є підвищення кіберграмотності суспільства. Інформування громадськості про загрози та заходи безпеки, а також розвиток навичок самозахисту в інтернеті може значно зменшити ризик інцидентів.

Узагальнюючи, забезпечення кібербезпеки в умовах цифрової економіки вимагає комплексного підходу, що включає технічні, правові та освітні заходи. Тільки взаємодія між державними структурами, бізнесом та громадськістю може гарантувати ефективний захист від кіберзагроз та забезпечити безпеку та стабільність цифрової економіки.

Список використаних джерел

1. Чмерук, Г. Г. (2019). Цифрова економіка як окремий сектор національної економіки держави. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство, (27 (2)), 92-97.

2. Lesik, I., Lesik, M., Tishechkina, K., Ushkarenko, I., Soloviov, A., & Lahoiskyi, A. (2021). Analytical evaluation of the prospects for sustainable development of environmentally oriented tourism business. *Business: Theory and Practice*, 22(2), 318-329.

3. Комова С. Кібербезпека в цифровій економіці. *Сталий розвиток міст* : Матеріали XVI Всеукр. студент. науково-техн. конф., м. Харків. С. 66–68.

URL: https://science.kname.edu.ua/images/dok/konferentsii/stalyirozvytok2019/2023/Ch3-Economica_23.pdf#page=67.

4. Кіндзерський Ю.В. Кібербезпека та становлення цифрової економіки: проблеми взаємозв'язку. *ЕКОНОМІЧНИЙ ВІСНИК ДНІПРОВСЬКОЇ ПОЛІТЕХНІКИ*. 2020. Т. 3, № 71. С. 18–26.

5. Лесік І. М., Лесік М. А. Діджиталізація як елемент інфраструктури екологічного туризму. *SOCIAL FUNCTION OF SCIENCE, TEACHING AND LEARNING: Abstracts of XIII International Scientific and Practical Conference, Bordeaux, 14–17 December 2020.* Р. 509–511.
URL: <https://doi.org/DOI:10.46299/ISG.2020.II.XIII#page=510>.

6. Про основні засади забезпечення кібербезпеки України. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19>.

ПРОЦЕСИ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ У СУЧАСНОМУ СВІТІ

Матвієнко С. В.

здобувачка вищої освіти групи МЕН 3/2

Миколаївський національний аграрний університет

Постановка проблеми. У сучасних умовах процеси глобалізації набувають все більших розмірів і охоплюють усі сфери людської діяльності. Розуміння складних та суперечливих явищ глобалізації стає необхідною частиною навчання сучасних випускників, які мають бути компетентними споживачами, ефективними підприємцями, виробниками, інвесторами, відповідальними громадянами та патріотами своєї країни [9].

Виклад основного матеріалу дослідження. Глобалізація є основною тенденцією сучасного розвитку світової економіки, що виникла внаслідок природних процесів інтеграції у 90-х роках ХХ століття [3]. На сьогоднішній день глобалізація охоплює не лише економіку, а також політику, освіту, культуру, екологію, туризм, безпеку, інвестиції, технології, фінанси; впливає на рух товарів і послуг, праці, інформації [4].

Саме поширене та просте розуміння терміну "глобалізація" базується на його англійському перекладі, "globalization", що означає процеси, що відбуваються на масштабах всієї планети [10]. У географії глобалізація тлумачиться як процес всесвітньої інтеграції та уніфікації в економічній, політичній та культурній сферах, утворюючи єдину взаємопов'язану та взаємозалежну систему [4].

Економічну сутність глобалізації описують як "тісну інтеграцію країн і народів світу, що виникає через значне скорочення витрат на транспортування та зв'язок, виключення штучних бар'єрів для переміщення товарів, послуг, капіталу, знань та, у меншій мірі, людей з країни в країну" [7]. Важливу увагу до явища глобалізації приділяють більшість екологів [4; 8], які акцентують на

незворотних змінах у стані навколишнього середовища нашої планети, що становить загрозу глобальної екологічної катастрофи для людства.

До ключових ознак процесу глобалізації можна віднести наступне:

- створення єдиного світового виробництва на базі діяльності транснаціональних корпорацій (ТНК);
- посилення інтеграційних процесів (відкритість та взаємозалежність економік країн);
- формування глобальних ринків робочої сили;
- розширення світового фінансового ринку (рух капіталу, інвестиції);
- створення всесвітнього інформаційно-комунікаційного простору (глобальна мережа Інтернет);
- уніфікація підходів у веденні бізнесу, формування нової системи глобального управління (діяльність міжнародних організацій);
- встановлення світових цін та залежність економік країн від їхніх коливань;
- культурне зближення народів (спільна система цінностей, стандартів життя, уподобань та інше);
- порушення екологічної рівноваги екосистеми (загострення глобальних проблем).

Жодна країна у світі не може протистояти глобальним економічним процесам. Найбільші фінансові центри планети, такі як Лондон, Нью-Йорк, Сінгапур, працюють цілодобово [4]. Важливим аспектом економічної глобалізації є залучення іноземних інвестицій, які сприяють розвитку окремих територій або країн та мають взаємну економічну вигоду. Найбільшими країнами-інвесторами у світі є США, Канада, країни Європейського Союзу (Німеччина, Франція, Нідерланди та інші) та країни Східної Азії (Японія, Китай).

Усе більше регулюючих повноважень у сфері економіки набувають спеціалізовані організації ООН, такі як МВФ (Міжнародний Валютний фонд),

МБРР (Міжнародний банк реконструкції та розвитку), СОТ (Світова організація торгівлі), Світовий банк та інші [4, с. 132].

Вагому роль у глобалізаційних процесах відіграють транснаціональні корпорації (ТНК), які здійснюють свою діяльність на все більш широкому масштабі. ТНК представляють собою компанії, які були засновані в одній країні, але на сьогоднішній день мають свої філії по всьому світу [1].

Отже, процеси глобалізації у сучасному світі є складними, амбівалентними та конфліктними. Цей явище охоплює не лише всі країни планети, але й усі галузі людської діяльності. Важливо відзначити, що деякі країни мають значний вплив на глобалізацію через діяльність транснаціональних корпорацій. Перед нами стоїть завдання економічної, політичної та культурної єдності світу, а також глибший аналіз глобальних проблем, які потребують спільних зусиль всіх націй для їх вирішення.

Список використаних джерел

1. Економічна і соціальна географія світу: підруч. [для 10 кл. серед. шк.] / [Яценко Б.П., Юрківський В.М., Любіцева О.О., Кузьминська О.К., Бейдик О.О.]; за ред. Б.П.Яценка. – К. : Форум, 2004. – 351 с.

2. Індекс глобальної конкурентоспроможності: [Електронний ресурс]: Звіту «The Global Competitiveness Report 2016–2017» [Режим доступу]: <https://www.weforum.org/reports/the-global-competitiveness-report-2016-2017>.

3. Кобернік С.Г., Географія: довідник для абітурієнтів та школярів загальноосвіт. навч. закл. : [навч. посіб.] /С.Г. Кобернік, Р.Р. Коваленко. / за ред. С.Г. Коберніка. – [5-е вид., випр. та доп.] — К. : Літера ЛТД, 2013. – 656 с.

4. Паламарчук Л.Б. Географія: підруч. [для 10 кл. загальноосвіт. навч. закл.: профільний рівень] / Л.Б. Паламарчук, Т.Г. Гільберт, В.В. Безуглий. – [2-е вид.] – К.: Генеза, 2011. – 304 с.

5. Побережець О.В. Ідентифікація та класифікація нематеріальних активів та проблеми їх визначення [Електронний ресурс] / О.В. Побережець, К.В.

Іванова // Економіка: реалії часу. – 2012. – № 2 (3). – С. 98-104. – Режим доступу до журн.: <http://economics.opu.ua/files/archive/2012/No2/98-104.pdf>.

6. Станева О.Б. Глобалізація світового господарства / О.Б. Станева // Географія. [наук-метод. журнал]. – 2015. – № 17-18. – С. 42-53.

7. Стігліц Дж. Ю. Глобалізація та її тягар / Дж.Ю. Стігліц; [пер. з англ. А. Іщенко]. – К. : Вид. дім “КМ Академія”, 2003. – 252 с.

8. Царик Л.П. Екологія: підруч. [для 10 кл. загальноосвіт. навч. закл.: профільний рівень] / Л.П. Царик, П.Л. Царик, І.М Вітенко. – [2-е вид.] – К. : Генеза, 2011. – 240 с.

9. <http://www.mon.gov.ua/>

10. <https://uk.wikipedia.org/wiki>

Науковий керівник - Олійник Т. Г. - канд. екон. наук, доцент кафедри економіки підприємств

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ

Папіровська В.І.,

здобувачка вищої освіти групи МЕН 3/1

Миколаївський національний аграрний університет

Термін «глобалізація» (globalisation) походить від французького global – всесвітній і вживається для характеристики сучасних планетарних процесів. Концепція глобалізації з'явилась на початку ХХІ ст. Вона використовується стосовно всіх сфер людської діяльності: правового простору, політичних відносин, злочинності, економіки тощо [1, с. 78].

Глобалізація - це процес зростання взаємозалежності та взаємодії між різними країнами і регіонами світу у різних сферах, таких як економіка, політика, культура, соціальні практики та технології. Цей процес призводить до скорочення відстаней і часу для комунікації та торгівлі, зменшення обмежень на рух людей, товарів, інформації та ідеї, а також до поглиблення міжнародних зв'язків та співпраці. Почався цей процес у 80-ті роки ХХ ст.

Основними рисами світового господарства на етапі економічної глобалізації є: – збільшення кількості та масштабів діяльності регіональних угруповань протягом 90-х років ХХ ст. й на початку ХХІ ст.; – багатовекторність міжнародного співробітництва: кожна сучасна країна може бути учасницею багатьох регіональних угруповань одночасно; – підконтрольність регіональних угруповань міжнародним організаціям; – зростання регіональних союзів, створених на різних континентах світу за рахунок нових учасників економічних угруповань; – посилення інтеграційних процесів між великими регіональними об'єднаннями [2, с. 17].

Для визначення інтегрованості окремої національної системи у світовий економічний простір використовують дві системи кількісного та якісного вимірювання глобалізації:

–систему КОФ (Konjunktorschungsstel der ETH Zurich);

–систему CEIP (Carnegie Endowment for International Peas).

Обидві системи дають змогу щорічно розраховувати кількісну оцінку – індекс глобалізації. Індекс глобалізації дає змогу оцінити масштаб інтеграції будь-якої країни у світовий простір і виконати порівняння різних країн за цим показником. Індекс глобалізації за системою КОФ визначається трьома вимірами й обчислюється за формулою:

$$I_g = 0,34 \cdot I_{ge} + 0,37 \cdot I_{gs} + 0,29 \cdot I_{gp},$$

де: (I_{ge}) – економічний вимір;

(I_{gs}) – соціальний вимір;

(I_{gp}) – політичний вимір [3].

За системою CEIP цей індекс визначається чотирма вимірами і обчислюється за формулою:

$$I_g = I_{ge} + I_{gp} + I_{gt} + I_{pp},$$

де:

(I_{ge}) – економічний вимір;

(I_{gp}) – персональний вимір;

(I_{gt}) – технологічний вимір;

(I_{pp}) – політичний вимір [3, с. 127].

Що стосується переваг глобалізації для України, ми можемо навести такі основні пункти:

- ✓ Зростання експорту.
- ✓ Іноземні інвестиції.
- ✓ Доступ до новітніх технологій.
- ✓ Міжнародне співробітництво.
- ✓ Збільшення вибору та якості товарів і послуг.
- ✓ Привабливість для іноземних фахівців та талантів.

Серед недоліків виділимо :

- ✓ Збільшена конкуренція.
- ✓ Вразливість перед глобальними кризами.
- ✓ Ризик втрати робочих місць.

- ✓ Зміни в культурі та суспільстві.
- ✓ Екологічні проблеми.
- ✓ Нерівність.
- ✓ Залежність від зовнішніх постачальників.
- ✓ Міграція робочої сили.

Порівнюючи переваги та недоліки глобалізації в нашій країні, було встановлено, що в цілому позитивні аспекти переважають, тому виокремимо можливості та пропозиції щодо посилення інтеграції у світове господарство для використання переваг глобалізаційного процесу. Вигідні пропозиції: ліквідувати корупційну діяльність, підвищити ефективність діяльності, орієнтованої на експорт, сприяти збільшенню обсягу прямих іноземних інвестицій в економіку України, переорієнтувати виробництво відповідно до ситуації на світовому ринку.

Список використаних джерел

1.Макуха С.М. Міжнародні господарські зв'язки країн із перехідною економікою в умовах глобалізації / С.М. Макуха. – Х., 2005. – 304 с.

2.Занько В. Глобалізація та інноваційний процес: їхній взаємовплив / В. Занько // Фінанси України. – 2011. – № 1. – С. 17.

3.Сидоренко О. США, Швейцарія та Данія очолили ВЕФ за індексом глобальної конкурентоспроможності / О. Сидоренко // Дзеркало тижня. – 2007. – № 42. – С. 124–1

Науковий керівник - Олійник Т. Г. - канд. екон. наук, доцент кафедри економіки підприємств

АДАПТАЦІЯ БІЗНЕС-МОДЕЛЕЙ ДО ВИМОГ ЦИФРОВОЇ ЕПОХИ: ВИКЛИКИ ТА СТРАТЕГІЇ

Пешкова Б.

здобувачка вищої освіти груп МЕН 3/1

Миколаївський національний аграрний університет

Цифрова трансформація світової економіки є важливим явищем, яке впливає на всі сфери життя і створює нові можливості і виклики для сучасного бізнесу. Дослідження трансформації бізнес-моделей у цифровій економіці має велике значення для розвитку і створення конкурентоспроможних компаній на національних і міжнародних ринках.

У працях відомих дослідників як вітчизняних: П. Гринько [2], Г. Чміль, О. Вінник, так і зарубіжних: Е. Масуд, Т. Месенбург, К. Келлі розглядалося проблематика цифрової трансформації з різних поглядів, аналізуючи можливості та виклики, пов'язані з цифровими перетвореннями. За темою бізнес-моделей та їх значення для ефективної діяльності компаній було проведено ряд наукових досліджень, доцільно виділити О. Остервальдера [4], який є автором відомої бізнес-методології "Business Model Canvas" (Бізнес-модель на полотні), що допомагає компаніям розробляти, оцінювати та оптимізувати свої бізнес-моделі та Г. Хамела [3], що розглядав бізнес-модель компаній з інноваційного підходу, відзначаючи її важливість у контексті інноваційного розвитку.

Цифровізація економіки – це процес впровадження та широкого використання цифрових технологій у всіх сферах економічної діяльності, який описує перехід до цифрової інфраструктури та методів управління, що впливає на різні сектори та бізнес-процеси економіки. Насправді цифрова трансформація змінює підхід до маркетингу, продажів, логістики, фінансів і людських ресурсів.

З розвитком Інтернету та системи комп'ютерних мережевих платформ народився веб-бізнес, що став ключовим напрямком в цифровій економіці. Основним ресурсом цього бізнесу є комп'ютерні мережеві платформи. Один із основних плюсів – це що для його розвитку не потрібні значні інвестиції або великі фізичні активи, такі як фабрики або заводи. В основі мережевого бізнесу лежить оцифрування реальних активів, що означає, що управління бізнесом відбувається завдяки обміну, обробці та передачі інформації, без необхідності перетворення реальних матеріальних активів.

Компанії, що пов'язані з виробництвом комп'ютерів і розвитком інформаційно-комп'ютерних технологій, а також ті, що зосереджені на мережевому бізнесі, зазвичай мають високу ринкову капіталізацію. У таких компаній зусилля персоналу спрямовані на подання та перерозподіл інформації, використовуючи хмарні технології або мережеві платформи. Важливим аспектом такого бізнесу є інфомедіація, де компанія виступає в ролі посередника при передачі та обробці інформації, а не виробляє фізичний продукт. Також це зростаюча ефективність укрупнення масштабів виробництва на відміну від бізнесу реальній економіці [2].

Більшість дослідників сформували концепцію цифрових або платформних бізнес-моделей відносно традиційних моделей [1]. У традиційній бізнес-моделі компанія фокусується на фізичній присутності на ринку, прямому контакті з клієнтами і використанні традиційних каналів збуту. Ця модель передбачає обмін товарами або послугами, в якому фізичні ресурси, такі як магазини, заводи, склади та офіси, є основою діяльності. З іншого боку, цифрова бізнес-модель, яка розвивається в умовах цифрової трансформації економіки, базується на використанні цифрових технологій і Інтернету. Вона передбачає здійснення бізнесу в онлайн-середовищі, що дозволяє взаємодіяти з клієнтами безпосередньо через веб-сайти, мобільні додатки, соціальні мережі та електронну пошту. Така трансформація бізнес-моделі вимагає суттєвих змін у способі ведення бізнесу і взаємодії зі споживачами.

В контексті зростання електронної комерції і її ролі в сучасній економіці, важливо класифікувати цифрові бізнес-моделі пов'язані з продажами через Інтернет слід приділити увагу М. Раппі, який запропонував докладну класифікацію цифрових бізнес-моделей: брокерська, рекламна, модель спільноти, підписка, платня за використання, комерційна та «пряме постачання» (безпосередньо покупцю від виробника) [5].

Отже, Цифрова трансформація бізнес-моделей є важливою для успіху сучасних компаній. Вона дозволяє компаніям адаптуватися до сучасних викликів, розширювати бізнес та отримувати переваги. Основні характеристики платформних бізнес-моделей включають ефект масштабу, багатосторонній обмін, гнучкість, створення мережі учасників і вплив на ринкову капіталізацію. Цифрова трансформація допомагає компаніям створювати інноваційні та динамічні бізнес-моделі, що відповідають змінам у глобальному економічному середовищі і забезпечують стійкий розвиток.

Список використаних джерел

1. Гарифуллін Б.М., Зябриков В.В. Типи бізнес-моделей компаній у цифровій економіці. Журнал креативної економіки. 2019. Вип. 13(1). Р. 83–92.
2. Гринько П.Л. Цифрова трансформація бізнесу в умовах розвитку інноваційних процесів в Україні. Бізнес Інформ. 2020. Вип. 3. С. 53–58.
3. Розея М., Вертнер Х. Бізнес-моделі та бізнес-стратегії – феномен явності. У: Міжнародний журнал глобального бізнесу та конкурентоспроможності. 2011. Вип. 1. С. 15–32.
4. Osterwalder A., Pigneur Y., Tucci. Ch. Clarifying Business Models: Origins, Present, and Future of the Concept. In: Communications of the Association for Information Systems. 2017. Vol. 1. P. 128–146.
5. Rappa M. Business Models On The Web. URL: <http://digitalenterprise.org/models/models.html> (дата звернення: 09.10.2023).

Науковий керівник - Олійник Т. Г. - канд. екон. наук, доцент кафедри економіки підприємств

ПОГЛЯД НА МОДЕЛЮВАННЯ МІСЦЕВОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ГРОМАДИ

Піндера М.В.,

здобувач вищої освіти

Миколаївський національний аграрний університет

Курепін В.М., канд.екон.наук, доцент - науковий керівник

Миколаївський національний аграрний університет

Децентралізація влади відображає суттєвий відхід від практики прямого втручання уряду в справи бізнесу у регіонах. Протягом тривалого часу за останні роки і донедавна такий процес набирав оберти й має значне поширення сьогодні.

Пряме втручання у минулому в економіку місцевого розвитку здійснювалося національним урядом через підконтрольні державою компанії [1]. Але, як свідчить досвід, більш ефективними можуть бути непрямі методи управління місцевим і регіональним економічним розвитком. Спрямований процес розвитку, в якому вирішальну роль відіграють органи місцевої влади, створює таке собі сприятливе для бізнесу місцеве середовище. Існуючі й новостворені підприємства, у тому числі і приватні, можуть динамічно зростати.

Кожний процес розвитку, зокрема економічний, проходить своєрідні етапи розвитку [2]. Не виняток і український місцевий економічний розвиток громад. Умовно можна виділити чотири етапи економічного зростання місцевих громад. Перший - територія громади, це «велике підприємство», яке прагне зміцнити економічну базу шляхом приваблення інвесторів, застосуванням стимулів, посиленням конкуренції тощо. Для цього зазвичай потрібні: пільгові кредити, полегшення будь яких вимог до бізнесу; всіляке сприяння створенню нових робочих місць; відмова від короткострокових вигод тощо.

Другий - розвиток малих підприємств. Після першого етапу спрямованість від великих об'єктів господарювання та інфраструктури повинна бути розгорнута у бік підприємств, що є різноманітними (розмір, економічна

діяльність, галузеве представництво). Цілеспрямовані заходи з підтримки малого бізнесу включають: урядові програми різного рівня на підтримку малих і середніх підприємств; залучення інвесторів; пряму та технічну допомогу підприємцям [3]; консультування операційної діяльності та управління, у створенні нових робочих місць. На допомогу економічному розвитку повинна прийти так звана «м'яка інфраструктура» - бізнес центри, бізнес інкубатори, центри розвитку підприємництва, обслуговуючі центри за принципом «єдине вікно».

Третій - розширення бази економічного розвитку. Він характеризується досягненню балансу економічного зростання та якості життя в громаді. У цей період формується та розширюється база економічного розвитку громади [4]. Поширюється співпраця, створюються державно-приватні партнерства, мережі та асоціації громад, розвиваються промислові кластери, роль інновацій – найвища. Завдяки широкому залученню зацікавлених осіб та багатосторонніх партнерств планування набуває комплексного характеру, формується сприятливий інвестиційний клімат, з'являються конкурентні переваги.

Четвертий - сталий економічний розвиток громади. Характеризується не тільки економічним благополуччям, але і екологічним, соціальним тощо [5]. Ознаки – багатовекторність, сталість, взаємозалежність, вирішення питань опираються на місцеві знання та ініціативи громад.

Отже, громади створюють належні умови для зростання місцевих ініціатив, але універсального практичного підходу до створення місцевого економічного розвитку не існує. Будь якій підхід повинен характеризуватися унікальним набором можливостей і проблем, створювати власний креативний підхід до економічного розвитку громади, який буде враховувати специфічні для неї потреби, труднощі та можливості.

Список використаних джерел

1. Іваненко В. С., Курепін В. М. Органи місцевого самоврядування в умовах воєнного стану // Моделювання соціально-економічного розвитку в

системі забезпечення продовольчої безпеки : зб. тез Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Миколаїв, 10-11 трав.2023р.). Миколаїв : МНАУ, 2023. С. 41-44. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/13902>.

2. Дідняк А. В. Міжнародний досвід визначення територій, що потребують підтримки регіонального розвитку // Інформаційно-психологічна та техногенна безпека: історичні аспекти, особливості захисту суспільства та особистості : тези доповідей за результатами тематичного «круглого столу», м. Миколаїв, 9 грудня 2022 р. Миколаїв : МНАУ, 2022. С. 15-18. URL: <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/12065>.

3. Іваненко В. С., Курепін В. М. Подолання кризових явищ у аграрній сфері за допомогою технології доповненої реальності // Урожайність та якість продукції рослинництва за сучасних технологій вирощування : матеріали міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., присв. 90-річчю з дня народження професора Г. П. Жемели (м. Полтава, 30 верес. 2023 р.). Полтава : ПДАУ, 2023. С. 224-226. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/15512>.

4. Петровських А. Д. Планувальні рішення комплексного плану, основа розвитку територій об'єднаних громад // Інформаційно-психологічна та техногенна безпека: історичні аспекти, особливості захисту суспільства та особистості : тези доповідей за результатами тематичного «круглого столу», м. Миколаїв, 9 грудня 2022 р. Миколаїв : МНАУ, 2022. С. 37-40. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/12075>.

5. Курепін В. М., Іваненко В. С. Механізм управління екологічною безпекою об'єктами господарювання на засадах маркетингу // Обліково-аналітичне і фінансове забезпечення діяльності суб'єктів господарювання: національні, глобалізаційні, євроінтеграційні аспекти : матеріали IV міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, м. Миколаїв, 20-21 листопада 2019р. – Миколаїв : МНАУ, 2019. – С. 169 – 172. URL:<http://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/6411>.

ГЛОБАЛІЗАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ ЕКОНОМІКИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА РОЗВИТОК ОКРЕМИХ РЕГІОНІВ

Полянський А.,

здобувач вищої освіти групи МЕНЗ/1

Миколаївський національний аграрний університет

Україна та її економічна система перебувають під впливом процесів глобалізації, міжнародного руху капіталу і робочої сили та впливу транснаціональних корпорацій. Тому подальші організаційно-управлінські зміни та трансформації в економічній системі повинні базуватися на дослідженні впливу глобалізації на розвиток національної економіки. Водночас процес глобалізації створює потенційні ризики для стабільного економічного зростання. Про це свідчать нові виклики та зростаючі загрози такі як пандемія COVID-19 та вторгнення росії в Україну. [1]

Теоретичні та прикладні аспекти глобалізації розуміння сутності та перспектив її розвитку впливу на національні економіки широко висвітлені у працях провідних вітчизняних та зарубіжних дослідників О.Білоруса, А. Гальчинського, Н. Гражевської, Б. Губського, В. Іноземцева, Є. Кочетова, І. Кириленка, Д. Лук'яненка, Ю.Макогона, А.Неклесси, В.Новицького, Ю. Пахомова, М. Портера, А. Поччая, В. Сіденко, С. Сіденко, але незважаючи на активне дослідження глобалізації вченими-економістами вплив глобалізації на розвиток національних економік потребує детального вивчення та узагальнення на теоретичному рівні.[2]

Глобалізація –це процес який відбувається в результаті розвитку людства в різних сферах і залучення до нього різних країн світу. Це об'єктивні та системні процеси, що охоплюють усі сфери життя суспільства. Процес глобалізації є логічним наслідком еволюції світу, але водночас він породжує проблеми та ситуації, в які потрапляють різні країни.

Основні риси глобалізації:

- взаємозалежність та взаємопроникнення, формування транснаціональних і міжнародних виробничих комплексів;
- фінансова глобалізація: посилення фінансової інтеграції та взаємозалежності національних фінансово-економічних систем країн світу;
- послаблення здатності окремих країн формувати незалежну економічну політику;
- збільшення масштабів обміну та інтенсифікація руху товарів, капіталів і трудових ресурсів;
- створення інститутів для регулювання глобальних проблем на міжнаціональному та міждержавному рівнях:[3]

Процес глобалізації настільки складний багатогранний і суперечливий за змістом і структурою, що неможливо сформулювати єдине визначення його впливу на національні економіки, яка буде застосоване в усіх випадках. Найважливішими аспектами в цьому є загострення конкуренції між підприємствами трансформація економічних функцій держави та їх часткова передача на глобальний рівень, розширення сфери впливу за межі національних кордонів відповідно до нових глобальних правил економічної діяльності, докорінні зміни в структурі національної економіки та створення нового середовища для загальнонаціонального розвитку, міжнародна інтеграція національної економіки та взаємодія між країнами.

Під впливом багатьох факторів глобалізації як позитивних так і загрозливих всі країни, які прагнуть інтегруватися у світовий економічний простір, стикаються з проблемою визначення власних конкурентних переваг, щоб конкурувати з іншими країнами на світовому ринку. За роки незалежності в Україні не було розроблено та впроваджено чіткої національної стратегії входження аграрного сектору в процес економічної глобалізації. Вона базувалась на імітаційній та адаптивній моделі поведінки, яка не забезпечувала стабільності та інноваційного й ефективного використання наявних конкурентних переваг.

Отже, така політика повинна бути докорінно змінена на основі розробки та впровадження концепції конкурентноспроможного розвитку національних економік в умовах глобалізації [1].

Список використаних джерел

1. Вплив процесів глобалізації на розвиток національних економік <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5297>
2. Глобалізаційні процеси у світовій економіці: виклики та можливості в Україні <http://ief.org.ua/wp-content/uploads/2022/10/Globalizaciyni-procesy-u-svitoviy-economici.pdf>
3. Глобалізація сучасного світового господарства: сутність та основні ознаки <https://osvita.ua/vnz/reports/international-relations/19136/>

Науковий керівник - Олійник Т.Г., канд. екон. наук, доцент кафедри економіки підприємств

ВПРОВАДЖЕННЯ АВТОМАТИЗОВАНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ПІДПРИЄМСТВАХ СФЕРИ ГОСТИННОСТІ

Поточилова І.С.,

асистент кафедри економіки підприємств

Миколаївський національний аграрний університет

У світі, де технології грають величезну роль у нашому повсякденному житті, підприємства сфери гостинності не можуть залишатися осторонь цього процесу. Автоматизовані інформаційні технології стають все більш затребуваними та важливими для успішного функціонування та розвитку готельних комплексів, ресторанів, кафе та інших підприємств сфери послуг.

Автоматизовані інформаційні технології - це комплекс програмних та апаратних засобів, призначених для збирання, зберігання, обробки та передачі інформації. Вони дозволяють підприємствам сфери гостинності спростити та прискорити процес обслуговування клієнтів, покращити якість послуг та оптимізувати внутрішні бізнес-процеси.

Підвищення конкурентоспроможності українських потребує прискорення інноваційних процесів, які повинні забезпечити ефективне використання нововведень у вигляді нових організаційно-технічних і соціально-економічних рішень виробничого, фінансового, комерційного, адміністративного або іншого характеру. Серед найпопулярніших автоматизованих систем у сфері гостинності можна виділити такі:

Системи управління готелем (PMS) - призначені для автоматизації процесів реєстрації та розміщення гостей, управління номерним фондом, контролю та обліку витрат на обслуговування, а також надання інформації про додаткові послуги та заходи.

Системи бронювання (CRS) - дозволяють клієнтам бронювати номери та послуги у готелях, ресторанах та інших підприємствах сфери послуг через інтернет або мобільні програми.

Системи автоматизації ресторанів (RDS) - використовуються для управління замовленнями, контролю роботи персоналу, обліку товарів на складі, а також автоматизації оплати та видачі чеків.

Системи контролю доступу (ACS) - забезпечують контроль та облік відвідуваності гостей та персоналу, а також дозволяють керувати доступом до певних зон та приміщень.

Найпопулярнішими комплексними програмними засобами автоматизації готелів та ресторанів є: «InterHotel», «LodgingTouch Libica», «IntellectService», «UCSUKR», «Галактика», «СІТЕК», Смарт Кафе, Poster, XPOS, Restaurant 2000, "B52 Ресторан", «Парус-Ресторан», Aloha. [1,2]

Впровадження автоматизованих систем на підприємствах сфери гостинності дозволяє: знизити витрати на обслуговування клієнтів та підвищити ефективність роботи персоналу; забезпечити швидкий доступ до інформації та полегшити процес прийняття рішень; спростити процедуру бронювання та розміщення гостей; поліпшити якість обслуговування та рівень задоволеності клієнтів; підвищити конкурентоспроможність підприємства на ринку послуг.

Таким чином, впровадження автоматизованих інформаційних технологій стає невід'ємною частиною успішної роботи підприємств у сфері гостинності. Використання сучасних АІТ дозволяє оптимізувати процеси обслуговування клієнтів, покращує якість послуг, що надаються, знижує витрати та підвищує конкурентоспроможність підприємств на ринку.

Список використаних джерел

1. Інноваційні технології в готельному господарстві: основи теорії: навчальний посібник / Т.В. Капліна, В.М. Столярчук, Л.П. Малюк, А.С. Капліна. — Полтава: ПУЕТ, 2018. — 357 с.

2. Офіційний сайт компанії HotelInformationSystems [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.hotelonline.com/Trends/HotelInformationSystems/>

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ І НОВІ МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

**Саркова Анастасія Миколаївна,
здобувач вищої освіти спеціальності 073 Менеджмент
Миколаївський національний аграрний університет**

Анотація: *Ця стаття досліджує вплив глобалізації на регіональний розвиток у глобальній економіці. У ній аналізуються економічні, соціокультурні та політичні виміри глобалізації та їх вплив на окремі регіони. Вивчаючи взаємозв'язок і взаємозалежність між націями, економіками і суспільствами, це дослідження висвітлює можливості і виклики, з якими стикаються регіони в епоху глобалізації.*

Ключові слова: *глобалізація, економіка, регіональний розвиток, глобальні ринки, інформаційні технології, економічні кризи.*

Глобалізація, що походить від французького терміну "глобальний", означає далекоюсяжне явище, яке передбачає перетворення світового співтовариства в єдину і взаємопов'язану систему. Цей процес охоплює різні аспекти, такі як інформаційні технології, фінанси, економіку, соціально-політичні та соціокультурні відносини. У сучасній світовій системі глобалізація відіграє вирішальну роль у формуванні суспільного прогресу та має значний вплив. Вона пронизує всі аспекти суспільного життя, включаючи економіку, політику, соціальну динаміку, культуру, екологію та безпеку. Її вплив поширюється на виробництво товарів і послуг, використання робочої сили, інвестиції та технологічний прогрес.

Саме перетворення людства на єдину структурно-функціональну систему фахівці [1, с. 36] характеризують як процес глобалізації. Нині термін «глобалізація» є найбільш вживаною категорією, що використовується для дослідження й опису сучасних тенденцій розвитку економіки світу.

Глобалізація стала визначальною рисою сучасного світу, трансформуючи економіки, суспільства та культури у безпрецедентний спосіб. Швидка інтеграція ринків, технологій та інформації створила глобальну мережу

взаємозв'язків, що змінює динаміку регіонального розвитку. Ця стаття має на меті дослідити процеси глобалізації та їхній вплив на окремі регіони, враховуючи економічні, соціокультурні та політичні виміри.

В економічному плані глобалізація відкрила нові можливості для регіонального розвитку. Глобалізація має свій власний набір економічних правил, які базуються на відкритті, дерегуляції і приватизації національних економік з метою зміцнення її конкурентоспроможності та збільшення привабливості для іноземного капіталу [2, с. 9]. Лібералізація торгівлі та інвестицій сприяла транскордонному руху товарів, послуг і капіталу, що дозволило регіонам отримати доступ до глобальних ринків. Це призвело до збільшення прямих іноземних інвестицій, створення робочих місць і доступу до нових технологій, що сприяло економічному зростанню в багатьох регіонах. Виникли глобальні ланцюги поставок, що сприяють спеціалізації та підвищенню ефективності виробництва, а різні регіони зосереджуються на своїх порівняльних перевагах. Наприклад, країни Південно-Східної Азії досягли значного економічного зростання завдяки своїй участі в глобальних виробничих мережах. Однак глобалізація також піддає регіони більшій конкуренції, і ті, хто не може адаптуватися або знайти свою нішу, можуть зіткнутися з проблемами у підтримці свого економічного розвитку.

У соціокультурному плані глобалізація сприяла обміну ідеями, цінностями та культурними практиками між регіонами. Поширення інформаційно-комунікаційних технологій з'єднало людей по всьому світу, уможлививши швидке поширення знань і форм культурного самовираження. Це призвело до більшої обізнаності та поцінування різноманітних культур, що спричинило появу глобальної культурної гібридності. Регіони отримали можливість продемонструвати свою унікальну культурну спадщину та привабити туристів, що може стимулювати економічне зростання. Однак існує також ризик культурної гомогенізації, оскільки глобалізовані медіа та споживацтво можуть розмивати традиційні практики та цінності. Регіонам важливо знайти баланс між прийняттям глобалізації та збереженням своєї культурної ідентичності.

З політичної точки зору, глобалізація вимагає посилення співпраці та координації між країнами. Глобальні виклики, такі як зміна клімату, пандемії, війни вимагають колективних дій, що виходять за межі національних кордонів. Ініціативи регіональної інтеграції, такі як Європейський Союз, спрямовані на сприяння миру, стабільності та економічному розвитку через посилення регіональної співпраці. Ці ініціативи полегшили рух товарів, послуг і людей, сприяючи економічній взаємозалежності та регіональній спеціалізації. Однак глобалізація також зробила регіони вразливими до зовнішніх потрясінь і вразливими. Економічні кризи в одному регіоні можуть швидко поширитися на інші, підкреслюючи необхідність ефективного управління та управління ризиками як на національному, так і на регіональному рівнях. Відбувається суперечливий процес глобального синтезу світового масштабу, що втягує у свою орбіту практично всі країни світу [3, с. 142–148].

Хоча глобалізація відкриває численні можливості для регіонального розвитку, вона також створює виклики, які потребують ретельного розгляду. Зростаюча нерівність у доходах всередині регіонів та між ними може призвести до соціальних заворушень та політичної нестабільності. Більше того, регіони, які значною мірою залежать від однієї галузі або глобального попиту на товари, можуть бути вразливими до коливань і ринкових потрясінь. Екологічна стійкість є ще однією важливою проблемою, оскільки глобалізація може посилити експлуатацію ресурсів і погіршити стан довкілля. І, звісно, сновним підсумком змін, що відбуваються, стає економічна та політична взаємозалежність країн світової спільноти, що зростає [4, с. 11-15].

Отже, процеси глобалізації трансформували світову економіку, впливаючи на регіональний розвиток у багатьох вимірах. Економічна інтеграція, культурний обмін та політична співпраця стали невід'ємними аспектами стратегій регіонального розвитку. Хоча глобалізація відкриває можливості для економічного зростання, культурного обміну та політичної стабільності, вона також створює виклики, на які необхідно ефективно реагувати. Політики та зацікавлені сторони повинні орієнтуватися в

складношах глобалізації, щоб окремі регіони могли скористатися її перевагами, пом'якшуючи при цьому її негативні наслідки. Впроваджуючи сталі практики, сприяючи інклюзивності та розвиваючи регіональне співробітництво, регіони можуть процвітати у взаємопов'язаному світі глобальної економіки.

Список використаних джерел

1. Поручник А. М. Формирование экономического механизма интеграции Украины в систему мирового хозяйства / А. М. Поручник. – К., 1994. – 36 с.

2. Friedman J. Oligopoly Theory / J. Friedman. – Cambridge, 1989. – 9 с.

3. Світова економіка: підручник / А. С. Філіпенко, О. І. Рогач, О. І. Шнирков [та ін.]. – К. : Либідь, 2000. – 142-148 с.

4. Водяненко О.И. Воздействие глобализации на социальную экономику. Вестник Саратовского государственного социально-экономического университета. 2016. № 3(62). С. 11–15.

Науковий керівник -Христенко О.А., доцент кафедри економіки підприємств, Миколаївський національний аграрний університет

АНТИКРИЗОВЕ УПРАВЛІННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИМ ПІДПРИЄМСТВОМ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Стільник Ю.А.,

здобувачка вищої освіти групи МЕН 5/1

Миколаївський національний аграрний університет

Цілеспрямований рух української економіки до глобальної соціально-економічної системи світу ставить в залежність вітчизняні підприємства від кризових ситуацій загальносвітового масштабу. Такі кризові ситуації нестабільні та швидко динамічні у часі. Імовірність настання і розвитку кризи під час здійснення діяльності будь-яким підприємством є високою, що зумовлює потребу у спеціалізованому антикризовому управлінні, спрямованому на подолання кризових явищ та стабілізацію діяльності підприємств.

Існуючі механізми антикризового управління сільськогосподарськими підприємствами ґрунтуються на загально відомих підходах, основним недоліком яких є те, що вони не враховують специфіку діяльності та особливості даної сфери господарювання. Більшість невеликих сільськогосподарських підприємств взагалі не формують систему антикризових заходів, що призводить до значних втрат у результаті господарської діяльності.

В економічній літературі питанням ефективного управління та забезпечення економічної стабільності підприємств присвячені праці багатьох відомих вчених-економістів, зокрема, І. Бланка, В. Власова, М. Зубця, М. Мескона, П. Саблука, Г. Савицького, Ф. Хайєка, Ф. Хедоурі та ін. Разом з тим, проблемні питання щодо діагностування кризових явищ на сільськогосподарських підприємствах, а також вибору найбільш прийнятних методів антикризового управління відносяться до недостатньо досліджених в сучасних наукових джерелах.

Результати дослідження мають підтвердити необхідність та доцільність формування системи антикризового управління, яка б забезпечувала швидку та якісну діагностику кризових явищ, реалізацію антикризових заходів з метою відновлення ефективного функціонування сільськогосподарських підприємств.

Криза на підприємстві – це загострення суперечностей у соціально-економічній системі організації, що загрожує її життєстійкості в навколишньому середовищі та вимагає від неї якісно нових змін [1].

Сучасна наука розглядає антикризове управління як систему, яка має комплексний характер та направлена на запобігання кризовим явищам і виявлення основних причин кризи та закономірностей її перебігу, а також інструментів для її подолання з метою подальшого ефективного функціонування сучасного підприємства [2]. Антикризове управління на сільськогосподарському підприємстві є функцією менеджменту, яка забезпечує: уникнення кризових ситуацій; зменшення або ліквідацію наслідків фінансової кризи на підприємстві; забезпечення належного рівня платоспроможності [3]. Зазначене вище можна досягти якщо проводити діагностику стану підприємства та на її основі заздалегідь приймати ефективні стратегічні рішення.

Діагностику стану сільськогосподарського підприємства слід проводити на базі офіційної звітності та статистичних даних за наступними напрямками: експрес-діагностика фінансового стану; комплексна оцінка – аналіз ймовірності банкрутства за моделями.

У системі антикризового управління доцільно акцентувати увагу саме на попередження та проведення профілактичних заходів з недопущення кризових явищ. Реалізація набору антикризових процедур, а саме передкризова підготовка, дозволить знизити ймовірність виникнення кризових ситуацій і банкрутства, підвищити таким чином ефективність діяльності підприємства.

Отже, внутрішні механізми антикризового управління мають посилюватися зовнішніми, що формуються на рівні державного регулювання. Адже кризи в діяльності сільськогосподарських підприємств істотно

відбиваються на економіці загалом та багатьох інших сторонах життя суспільства. Вони загрожують продовольчій безпеці, погіршують структуру зовнішньої торгівлі, зумовлюють виснаження ґрунтів, посилення екологічних проблем, погіршують умови і якість життя сільських жителів, підштовхують їх до внутрішньої та особливо – зовнішньої міграції, зумовлюють занепад сільських територій. У свою чергу це слугує поштовхом до виникнення і розвитку наступних криз.

Список використаних джерел

1.Березін О. В., Животенко В. О. Б Антикризове управління аграрними підприємствами: теорія та механізми реалізації: монографія. – Полтава: «Дивосвіт», 2014. – 188 с.

2.Романяк Г.М. Сутність антикризового управління підприємством в умовах нестабільного ринкового середовища. Наукові записки Української академії друкарства. 2016. № 1. С. 235–239. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nz_2016_1_31

3.Ладунка І.С., Андрюшина О.І. Антикризове управління підприємством. Економіка і суспільство. 2021. Випуск 8. С. 278–281.

Науковий керівник - Олійник Т. Г. - канд. екон. наук, доцент кафедри економіки підприємств

РОЗВИТОК ЕЛЕКТРОННОЇ ТОРГІВЛІ ЯК ПЕРСПЕКТИВНА СФЕРА ЕКОНОМІКИ

Табацкова Г. В.

канд. екон. наук, доцент кафедри економіки підприємств

Миколаївський національний аграрний університет

Електронна торгівля зазвичай розглядається як спосіб ведення бізнесу, який включає низку видів діяльності з основною метою заробляти гроші за допомогою використання цифрової передачі даних для представлення товарів або надання послуг.

Значна частина поточних комерційних операцій включає електронну торгівлю через зростаюче використання Інтернету та інших засобів зв'язку. Як наслідок, великий відсоток комерційної діяльності відбувається в Інтернеті. Електронна торгівля поки що не має узгодженого визначення, і це поняття може означати багато речей залежно від ситуації.

Під електронною торгівлею розуміємо виробництво, маркетинг, продаж і доставку товарів і послуг електронними засобами. Цифрова комерція охоплює електронні закупівлі не тільки матеріальних товарів, а й цифрових товарів або послуг.

Електронна комерція відрізняється від традиційної торгівлі тим, що вона використовує комп'ютерні технології та електронний обмін даними для полегшення операцій.

Основними учасниками електронної торгівлі виступають юридичні особи (компанії, фірми, організації, підприємства), фізичні особи (домашні господарства) і держава. Кожен із цих видів суб'єктів має свою власну назву: business - юридична особа, consumer – фізична особа, government - органи державної влади, уряд. Таким чином, розрізняють наступні форми електронної торгівлі: business to business, business to consumer, business to government.

Вся діяльність відбувається на торговельних платформах, які зазвичай поділяються на категорії залежно від того, чи були вони зроблені продавцями, покупцями чи іншими сторонами.

Електронна комерція дозволяє залучати малі підприємства та істотно економити ресурси учасників торгівлі. Завдяки використанню сучасних інструментів оцінки ризиків обробка даних надає можливість учасникам торгівлі економити час і гроші, одночасно знижуючи ризики.

Електронна торгівля налічує чотири основні етапи: збір інформації, договір, транзакція, доставка. Першим етапом є онлайн-пошук і перевірка пропозицій товарів, які можна замовити поштою. Додатки та електронні методи оплати замінюють похід до магазину чи дзвінок під час оплати готівкою або кредитною картою на другому та третьому етапах.

У сфері освіти цифрові технології створили географічно не прив'язані віртуальні класи, які дозволяють пропонувати масові відкриті онлайн-курси студентам, незалежно від їхнього громадянства. Ці курси включають відеолекції, цифрові слайди, цифрові завдання, онлайн-форуми, конференції тощо.

Цифрові технології постійно розвивають нові методи надання послуг. Багато галузей проходять подібний перехід, коли цифрові завантаження, багато з яких надаються як послуги, витісняють фізичні товари.

Незважаючи на те, що American Airlines і IBM започаткували електронну комерцію ще в 1960 році, перший інтернет-магазин «Amazon», відкрив свої двері в 1994 році. Незважаючи на це, основна частина значних досягнень у сфері електронного бізнесу відбулася за останні 20 років.

Таким чином, важливою віхою у розвитку електронної торгівлі стало створення онлайн-магазинів. Саме з цього моменту великий бізнес почав інвестувати в розвиток електронної комерції. Розвиток інтернет-торгівлі напряму пов'язано з розповсюдженням мережі Інтернет на території країни, розвитком опцій онлайн-сплати банківськими картками, появою електронних

грошей, а також мережевих сервісів, що агрегують різноманітні засоби сплати товарів. Важливу роль також відіграє реклама в Інтернеті.

Розвиток електронної торгівлі, як однієї зі сфер міжнародної економіки, передбачає поступову інтеграцію країн в єдиний торговельний електронний простір. Отже сьогодні електронна торгівля впливає на всі аспекти життя, швидко розширюється, живить національну економіку, сприяє процесу глобалізації та полегшує торговельні зв'язки.

Список використаних джерел

1. Краус К.М., Краус Н.М. Стиль поведінки покупців покоління бейбі-бумерів, X, Y, Z в сучасній електронній комерції: XI Міжнародна науково-практична конференція «Мережевий бізнес: становлення, проблеми, інновації». Полтава: ПУЕТ, 27-28 квітня 2021. 155-159.
2. Retail e-commerce sales worldwide from 2014 to 2023. URL: <https://www.statista.com/statistics/379046/worldwide-retail-e-commerce-sales/>
3. E-commerce, trade and the COVID-19 pandemic. URL: https://www.wto.org/english//tratop_e/covid19_e/ecommerce_report_e.pdf

ВПЛИВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЦТВА ТА АВТОМАТИЗАЦІЮ ВИРОБНИЦТВА

Талюта І. О.,

здобувачка вищої освіти обліково-фінансового факультету спеціальності

071 «Облік і оподаткування»,

Миколаївський національний аграрний університет

Постановка проблеми. У сучасному світі, інноваційні технології, зокрема штучний інтелект (ШІ), відіграють ключову роль у вдосконаленні виробництва та забезпеченні його ефективності.

Мета дослідження – вивчення впливу штучного інтелекту на процеси виробництва та автоматизацію виробництва в сучасному промисловому середовищі.

Виклад основного матеріалу. Термін «штучний інтелект» з'явився в 1956 році, але справжньої популярності технологія ШІ досягла лише сьогодні на тлі збільшення обсягів даних, удосконалення алгоритмів, оптимізації обчислювальних потужностей і засобів зберігання даних. Зараз до ШІ зараховують відповідні програмні системи й алгоритми, які можуть виконувати будь-які завдання подібно до людського розуму, поведінка яких орієнтована на певну мету [1].

Штучний інтелект стає все більш важливим компонентом сучасної промисловості, впливаючи на ефективність виробництва та рівень автоматизації у всіх галузях економіки. Його вплив на виробництво можна розглядати з кількох точок зору, включаючи підвищення продуктивності, зменшення витрат, підвищення якості продукції і зростання конкурентоспроможності підприємств.

Перш за все, штучний інтелект дозволяє виробникам автоматизувати багато рутинних завдань і процесів. Це стосується виробництва, логістики, контролю якості і багатьох інших сфер. Роботи, які раніше вимагали багато

годин людської праці, тепер можуть бути виконані автоматично за допомогою штучного інтелекту, що робить виробництво більш ефективним і зменшує витрати на оплату праці [2].

Друга важлива галузь, де штучний інтелект має значний вплив, – це управління виробництвом і прогнозування попиту. Системи штучного інтелекту можуть аналізувати величезні обсяги даних та прогнозувати попит на продукцію, оптимізувати запаси і розподіл ресурсів. Це допомагає уникнути надмірного запасу і зменшує витрати на складські приміщення і логістику.

Третій аспект – це підвищення якості продукції. Системи машинного навчання можуть аналізувати дані з сенсорів і камер, виявляти дефекти і виробляти продукцію відповідно до встановлених стандартів якості. Це робить продукцію більш надійною і зменшує кількість відбракованої продукції [3].

Крім того, штучний інтелект дозволяє підприємствам аналізувати дані з багатьох джерел і використовувати їх для прийняття стратегічних рішень. Аналітика даних і прогнозування на основі штучного інтелекту допомагають виробникам розуміти ринок і конкурентне середовище краще, що дозволяє їм адаптуватися до змін і залишатися конкурентоспроможними.

Звісно, разом із багатьма перевагами, штучний інтелект також постає перед викликами і ризиками, такими як проблеми з безпекою даних, стійкістю до кібератак, етичні питання та вплив на робочі місця. Проте, правильно впроваджений і керований, штучний інтелект може стати потужним інструментом для підвищення ефективності виробництва і збільшення конкурентоспроможності підприємств.

Завдяки штучному інтелекту можливо аналізувати дані щодо попиту і робити прогнози змін на ринку. Це допомагає компаніям ефективно планувати виробництво, уникати перевиробництва або дефіциту продукції. Підприємства, які активно використовують штучний інтелект у виробництві, можуть стати більш конкурентоспроможними на ринку завдяки зменшенню витрат і підвищенню якості своєї продукції [4].

Висновок. Штучний інтелект покращує процеси аналізу даних, прогнозування, виробництва та обслуговування клієнтів. Завдяки новітнім технологіям штучного інтелекту, компанії можуть генерувати більш якісний і персоналізований контент, оптимізувати бізнес-планування, автоматизувати обслуговування клієнтів і підвищувати ефективність виробництва та автоматизацію виробництва.

Проте, в умовах війни та економічної нестабільності, застосування штучного інтелекту в промисловості України потребує значної підтримки та інвестицій з боку держави та міжнародних організацій.

Список використаних джерел

1. Кушерець Д. В., Хмара М. П. Вплив штучного інтелекту на розвиток міжнародного освітнього середовища. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія «Міжнародні відносини»*. Київ, 2020. № 2 (52), С. 47-56.

2. Білоус-Сергеева С. О. Розумна промисловість : інновації та виклики на шляху до ефективного виробництва. *SWorldJournal* 18-02 (2023): С.121-131.

3. Бриль І. В. Штучний інтелект в реаліях сучасності. The 17th International scientific and practical conference «*System analysis and intelligent systems for management*» (May 02–05, 2023) Ankara, Turkey. International Science Group. 2023. 482 p. 2023.

4. Лещенко О. В., Пашуль А. В. Трансформація ринку праці під впливом впровадження штучного інтелекту. *Розвиток банківських послуг та інновацій в цифровій економіці* : матеріали наук.-практ. інтерн. конфер. студ. аспір. і молод. вчених. Київ, 14 квітня 2019 року. – Київ : КНЕУ, 2019. С. 29-31.

Науковий керівник: Хилько І. І., старший викладач кафедри економічної кібернетики, комп'ютерних наук та інформаційних технологій

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ТА ЇХ ВПЛИВ НА ЕКОНОМІКУ РЕГІОНУ

**Тесленко Д. М.,
здобувач вищої освіти,
Миколаївський національний аграрний університет**

Сільське господарство є одним з найстаріших галузей людської діяльності і має велике значення для економіки країни. Воно забезпечує робочі місця для мільйонів людей у сільській місцевості та виробляє продукти харчування, які є необхідними для життя людей. Одним з головних завдань сільського господарства є забезпечення продуктами харчування населення. Вирощування рослин та тваринництво дозволяють отримувати зерно, м'ясо, молоко, овочі та фрукти, які є основою раціону харчування людей. Без сільського господарства було б неможливо задовольнити потреби населення у їжі.

Багато вітчизняних та зарубіжних вчених займалися питаннями розвитку сільського господарства такі як, Норман Борлауг, Грегор Мендель, Рейчел Карсон, Норман Ерл Борлог, Темпл Гранін, Норман Борлауг, Рудольф Лібекнехт, Вернер фон Браун, Вандана Шива. А от Норман Борлауг – навіть отримав Нобелівську премію з миру в 1970 році за свої досягнення в області зростання продуктивності сільського господарства і боротьби з голодом.

Сільське господарство сприяє розвитку економіки, створює робочі місця для селян та інших працівників, а також забезпечує виробництво продуктів харчування для внутрішнього споживання та експорту, а сільськогосподарські підприємства в свою чергу, сприяють розвитку інфраструктури сільських територій, таких як будівництво доріг, шкіл та медичних закладів.

Сучасні тенденції розвитку сільського господарства включають в себе збільшення використання технологій і автоматизації процесів, використання біологічних методів захисту рослин, розвиток органічного сільського

господарства, використання енергоефективних технологій та альтернативних джерел енергії, впровадження цифрових рішень у галузі сільського господарства. Ці тенденції сприяють покращенню продуктивності та ефективності господарств, зменшенню негативного впливу на довкілля та забезпеченню сталого розвитку.

Вплив цих тенденцій на економіку регіону полягає в збільшенні обсягу виробництва сільськогосподарської продукції, зростанні доходів селянських господарств та підприємств аграрного сектору, створенні нових робочих місць, залученні інвестицій у розвиток галузі. Збільшення продуктивності сільського господарства сприяє забезпеченню продовольства для населення та зменшенню залежності від імпорту. Крім того, розвиток органічного сільського господарства та використання енергоефективних технологій сприяють зменшенню негативного впливу на довкілля та збереженню природних ресурсів.

Таким чином, сучасні тенденції розвитку сільського господарства мають значний вплив на економіку регіону, сприяючи його сталому розвитку та покращенню якості життя населення.

Список використаних джерел

1. Дугієнко Н. О., Лева В. Е. Сучасні тенденції розвитку аграрного сектору України. Інфраструктура ринку. 2018.
2. Норман Борлоуг - <https://www.bbc.com/ukrainian/features-48654192>
3. Рогач С. М., Суліма Н. М., Гуцул Т. А., Ільків Л. А., Ярема Л. В. Економіка сільського господарства: Навчальний посібник. Київ: ЦП “Компринт”, 2020.

Науковий керівник - Олійник Т. Г. - канд. екон. наук, доцент кафедри економіки підприємств

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ МЕНЕДЖМЕНТУ В ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОМУ БІЗНЕСІ

Тимченко А.В.

здобувач вищої освіти

Миколаївський національний аграрний університет

Сучасний світ розвивається у напрямку діджиталізації, і бізнес не є винятком. Готельно-ресторанний сектор став однією з галузей, яка вже відчула глибокі зміни завдяки цифровій трансформації. Цей процес вплинув на всі аспекти управління готелями та ресторанами, від резервацій і обліку клієнтів до управління персоналом і забезпечення якості послуг. Розглянемо далі як цифрова трансформація змінює готельно-ресторанний бізнес.

У сучасному світі цифрова трансформація та технологізація стали невід'ємною частиною готельно-ресторанного бізнесу. Вже недостатньо просто відповідати стандартам якості продукції, чистоти та високому рівню обслуговування. Клієнти стають більш вимогливими та нетерплячими, та очікують від закладів сучасності та відповідності сучасним вимогам. Їм потрібен швидкий та зручний сервіс, можливість миттєво замовляти та отримувати страви, а також доступ до технологічних зручностей. Відгуки та рейтинги в Інтернеті стали важливими вирішальними факторами для прийняття рішення про вибір ресторану чи готелю.

Індустрія гостинності завжди була однією з найдинамічніших та швидкозмінних галузей економіки. Завдяки постійному зростанню технологій і змінюваним потребам споживачів, ця галузь постійно адаптується до нових викликів. У найближчому майбутньому індустрію гостинності чекають суттєві трансформації завдяки технологічним тенденціям, які вже сьогодні активно розвиваються.

Згідно з дослідженнями, проведеними на NRA Show, 70% клієнтів закладів ресторанного господарства прагнуть мати можливість замовити їжу з

собою, 49% очікують безкоштовного Wi-Fi в ресторанах, 51% клієнтів хочуть мати можливість робити попереднє замовлення по телефону, 81% міленіалів шукають меню закладу в Інтернеті, а 29% вже користуються платіжними системами, такими як Apple Pay і Google Pay [1, с.32].

Саме тому впровадження технологічних інновацій є необхідністю для суб'єктів індустрії гостинності. Це дозволяє їм відповідати зростаючим очікуванням і запитам клієнтів, забезпечуючи їм зручний та сучасний досвід відвідування ресторанів і готелів. Технологічні інновації не тільки полегшують обслуговування клієнтів, але і допомагають підприємствам покращити ефективність та конкурентоспроможність в цьому зростаючому сегменті ринку гостинності.

Використання ШІ в індустрії гостинності набуває все більшої популярності. Від чат-ботів для обробки запитів клієнтів до систем рекомендацій для персоналізації послуг і прогнозування попиту, ШІ допомагає готелям і ресторанам покращити обслуговування та оптимізувати операції. Також автоматизація в готельних галузях може включати в себе використання роботів для обслуговування гостей та автономних транспортних засобів для доставки страв і багажу.

Сучасні мобільні додатки дозволяють гостям бронювати готелі, ресторани та інші послуги онлайн, а також здійснювати безконтактну оплату та здавати ключі в кімнату через смартфон. Мобільні додатки також допомагають гостям знаходити місця для відпочинку, ресторани та розваги в новому місці.

VR і AR можуть змінити спосіб, яким гості досвіджують місця проживання та ресторани. Наприклад, готелі можуть використовувати VR для створення віртуальних екскурсій, а ресторани - для розширеного меню, яке показує інформацію про страви через AR-окуляри.

ІоТ дозволяє підключити різноманітні пристрої до Інтернету, що дозволяє готелям і ресторанам відстежувати та контролювати різні аспекти їх операцій, включаючи системи кондиціонування, освітлення, безпеки та управління запасами.

Блокчейн може покращити безпеку та прозорість в галузі гостинності, забезпечуючи надійний метод ідентифікації гостей, обробки оплати та ведення реєстру угод.

В останні роки зросла увага до сталого розвитку та збереження навколишнього середовища. Технології, спрямовані на зменшення енергоспоживання та відходів, стають дедалі важливішими для готелів і ресторанів.

З розвитком 5G мереж інтернет-підключення стане ще швидше та більш надійним. Це дозволить гостям більше використовувати мобільні додатки та зв'язуватися в мережу, що поліпшить загальний досвід перебування в готелях та ресторанах.

Ці технологічні тенденції не лише покращать якість обслуговування, але й допоможуть індустрії гостинності стати більш конкурентоспроможною та стійкою до змін. Гостинність завжди була сферою, де людський дотик був надзвичайно важливий, але сучасні технології допомагають зберегти цей дотик, роблячи процеси більш ефективними та сприяючи збереженню незабутніх вражень для гостей [2, с.83].

Важливим аспектом цифрової трансформації є підвищення доступності та зручності для клієнтів. Інтернет і мобільні додатки дозволяють гостям легко здійснювати онлайн-резервації номерів та столиків в ресторані. Це полегшує процес планування подорожей і забезпечує зручність для клієнтів. Крім того, цифрова трансформація дозволяє забезпечити індивідуалізований сервіс, оскільки готелі та ресторани можуть збирати дані про своїх клієнтів і адаптувати послуги під їхні потреби.

Другий аспект цифрової трансформації полягає в автоматизації операцій та управління. Сучасні системи управління готелями (Property Management Systems - PMS) дозволяють ефективно контролювати бронювання, розподілення номерів, облік прибутку та інші аспекти управління готелем. У ресторанному сегменті також існують програми, що допомагають у керуванні запасами, оптимізації робочого графіку персоналу та покращенні

обслуговування клієнтів. Це дозволяє підприємствам підвищити продуктивність та знизити витрати.

Третій аспект цифрової трансформації полягає в покращенні спілкування з клієнтами. Соціальні медіа та інші онлайн-платформи дозволяють готелям та ресторонам взаємодіяти зі своїми клієнтами, отримувати відгуки та відповідати на запити в режимі реального часу. Це підвищує задоволеність клієнтів та дозволяє виробляти позитивний імідж.

Останнім, не менш важливим аспектом є аналітика та збір даних. Цифрова трансформація дозволяє готелям та ресторонам збирати велику кількість даних про свою діяльність і клієнтів. Ці дані можуть бути використані для аналізу ринку, прогнозування попиту, вдосконалення стратегії маркетингу та підвищення ефективності управління. Аналітика допомагає приймати обґрунтовані рішення для покращення бізнесу [3, с.19].

Інтеграція цифрових технологій у бізнес-системи відкрила новий спосіб організації та управління готельно-ресторанним бізнесом. Цей підхід змінив парадигму у всіх сферах діяльності, включаючи готельно-ресторанну галузь. Швидкість, з якою корпоративні структури адаптуються до цифрової трансформації, визначає їхню конкурентоспроможність. Інтеграція сучасних автоматизованих систем управління дозволяє об'єднати всі сервісні операції, які функціонують в корпоративній структурі суб'єктів готельно-ресторанного бізнесу, у єдиний виробничий процес. Мета полягає в наданні кожному клієнту комплексних послуг, які враховують їхні побажання. Такий підхід до організації бізнесу дозволяє ефективно керувати всіма процесами, що відбуваються у діяльності готельно-ресторанних підприємств.

Таким чином, цифрова трансформація менеджменту в готельно-ресторанному бізнесі відкриває перед підприємствами безліч можливостей для підвищення ефективності, покращення обслуговування клієнтів та збільшення прибутку. Однак важливо пам'ятати, що цифрова трансформація також вимагає інвестицій у технології та навчання персоналу. Тільки комплексний підхід і

постійне оновлення можуть забезпечити успішну цифрову трансформацію у готельно-ресторанному бізнесі.

Список використаних джерел

1. Бурак В. Г., Тюхтенко Н. А. Цифровізаційні аспекти антикризового управління підприємствами готельно-ресторанного бізнесу. *Economic Synergy*. 2023. Вип. № (1), с.32-47.

2. Шейко Ю. О. Пріоритети інноваційної діяльності готельно-ресторанного бізнесу в сучасних умовах. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2021. № 32. С. 83-89.

3. Фостолович В. А. Сучасні інструменти системи управління бізнесом у сфері готельно-ресторанної справи. *Інвестиції: практика та досвід*. 2022. № 11-12/2022. С.18-25.

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор Полторак А.С.

ЕКОНОМІЧНЕ ПРОГНОЗУВАННЯ, ЙОГО СУТЬ ТА РОЛЬ В УПРАВЛІННІ І ПЛАНУВАННІ

Хилько І. І.,

**старший викладач кафедри економічної кібернетики, комп'ютерних наук
та інформаційних технологій**

**Ванда К. Є, магістр обліково-фінансового факультету
спеціальності 071 «Облік і оподаткування»,**

Миколаївський національний аграрний університет

Постановка проблеми. Актуальність дослідження зумовлена тим, що наразі важко уявити собі сучасний бізнес без використання інструментів прогнозування. Економічне прогнозування – це процес розробки економічних прогнозів на наукових методах пізнання економічних явищ і використанні всієї сукупності методів, засобів і способів економічної прогностики. Основним завданням економічного прогнозування для підприємства є розробка та аналіз перспектив розвитку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми прогнозування за допомогою економічних моделей розкрито у дослідженнях Я. Тінбергена, Р. Фріша, Роберта Клейна. Проте, дослідження прогнозів не завжди дає багато інформації про відмінності між економічними моделями.

Мета дослідження – вивчення методів економічного прогнозування, його суті та ролі в управлінні та плануванні.

Виклад основного матеріалу. Прогноз – це ймовірне, аргументоване, наукове обґрунтоване (тобто основане на системі фактів, доказів) судження про суть будь-якого об'єкта (процесу, явища) в визначений момент часу в майбутньому або альтернативних шляхах і термінах досягнення яких-небудь результатів [1].

Прогнозування (грец. *prognosis* – знання наперед) – це процес формування прогнозів на основі аналізу тенденцій і закономірності розвитку об'єкта (процесу). Прогнозування зобов'язане відповісти на два питання:

а) що ймовірніше всього можна очікувати в майбутньому;

б) яким чином потрібно впливати на умови, щоб досягнути заданої мети [2].

Прогнозування в управлінському циклі передує плануванню і його завдання полягає в науковому передбаченні розвитку виробництва, а також у пошуку рішень, які забезпечать розвиток виробництва та його частин в оптимальному режимі.

Прогнозування дуже важливе в управлінні та плануванні. Це в основному стосується використання минулих і поточних тенденцій на ринку для визначення того, що може статися в майбутньому [3]. Це допомагає компаніям, організаціям і країнам заздалегідь підготуватися до того, як впоратися з невизначеністю в майбутньому. Незважаючи на багато схожості, економічне прогнозування, технологічне прогнозування та прогнозування попиту на управління операціями також мають значні відмінності. Основна відмінність між трьома типами прогнозування полягає в елементі, який передбачається [3]. Точніше, технологічне прогнозування має справу з передбаченням можливих змін у технології та їх впливу на інші операції [4].

Тому він стосується виключно технологічних винаходів та їх впливу. З іншого боку, економічне прогнозування має справу з майбутніми економічними можливостями [5]. Зазвичай це роблять країни, окремі фірми та інші організації. На відміну від технологічного та економічного прогнозування, прогноз попиту на управління операціями стосується ресурсів, які можуть знадобитися організаціям для ефективного виробництва в майбутньому, і можливих змін у поведінці споживачів. В основному це пов'язано з типом і кількістю товарів і послуг, які клієнти можуть вимагати в майбутньому [6].

Прогнозування допомагає забезпечити ефективність процесу виробництва. Менеджери, які проводять аналіз ринкових тенденцій, завжди забезпечують контроль за використанням ресурсів у процесі виробництва. Сировина використовується відповідно до кількості продуктів, на які, ймовірно, буде попит. У довгостроковій перспективі є дуже мінімальні втрати.

Прогнозування також гарантує, що ланцюг поставок не розірветься в якийсь момент через раптові зміни [7]. Фірма, яка правильно здійснює процес прогнозування, завжди заздалегідь готується до змін, ще до того, як вони відбудуться. У результаті процеси виробництва та постачання є безперервними, оскільки на них не впливають зміни. Така готовність також гарантує, що виробничі потужності фірми не зазнають негативного впливу. Насправді хороші прогнози завжди допомагають фірмам підтримувати або збільшувати свої виробничі потужності залежно від прогнозованого попиту.

Висновок. Прогнозування – необхідний інструмент діяльності кожного підприємства, що зумовлено значними та швидкими змінами економічної, політичної, ринкової ситуації в країні.

Отже, задля забезпечення підприємства від певних ризиків керівництво повинно удосконалити процеси прогнозування, систематизувати їх та використовувати нові сучасні методи.

Список використаних джерел

1. Галушак М. П. Прогнозування соціально-економічних процесів : навч. посіб. Тернопіль : ТДТУ, 2009. 101 с.
2. Кулявець В. О. Прогнозування соціально-економічних процесів : навч. посіб. Київ : Кондор, 2007. 148 с.
3. Клементс М., Гендрі Д. Прогнозування економічних часових рядів. Кембридж : *Cambridge University Press*, 1998.
4. Henry B. Forecasting technological innovation. Dordrecht : Kluwer Academic, 1991. 320 с.
5. Marquez J. Understanding Economic Forecasts. *International Journal of Forecasting*, 2002, 18(3), 464-466.
6. Kumar S., Suresh N. Operations management. New Delhi : New Age International, 2009. 277 s.
7. Molnar A. Economic forecasting. *New York* : Nova Science shers, 2010.

Секція 4.

*ДЕМОГРАФІЧНІ ТА
МІГРАЦІЙНІ ПРОБЛЕМИ
РЕГІОНІВ УКРАЇНИ*

АСПЕКТИ ДЕМОГРАФІЧНИХ ТА МІГРАЦІЙНИХ ПРОБЛЕМ В РЕГІОНАХ КРАЇНИ

Андрушкевич Т. В.,

здобувачка вищої освіти групи МЕН 5/1

Миколаївський національний аграрний університет

Україна стикається із загальним спадом населення, низьким рівнем народжуваності та високою смертністю, що призводить до демографічного дисбалансу та економічної нестабільності. Міграційні процеси, викликані конфліктами на сході України, також мають серйозний вплив на регіони. Нерівномірний розподіл ресурсів та населення між регіонами, а також втрата людського капіталу через міграцію фахівців, становлять серйозні виклики. Для подолання цих проблем необхідне стратегічне планування, розвиток освіти та підтримка молоді, створення стабільного середовища для розвитку та ефективне управління міграцією.

Демографічні та міграційні проблеми регіонів України є актуальними та складними викликами, які впливають на соціально-економічний розвиток країни. Загальний спад населення, демографічний дисбаланс та економічна нестабільність є основними причинами цих проблем. Низький рівень народжуваності та висока смертність сприяють зменшенню чисельності населення, що призводить до складнощів утримання та розвитку інфраструктури, зниження робочої сили та нарощування проблем з розвитком економіки.[0]

Конфлікти та воєнні події на сході України також мають великий вплив на демографічну та міграційну ситуацію в регіонах. Внутрішньо переміщені особи, біженці та еміграція населення є результатом конфлікту та мають серйозні наслідки для соціального, економічного та політичного становища регіонів.[4]

Для вирішення демографічних та міграційних проблем регіонів України необхідне стратегічне планування та реалізація цілісних політик. Це включає

розробку програм та заходів для збалансованого розвитку, створення сприятливих умов для молоді, підтримку розвитку бізнесу та інвестицій в регіонах, а також зміцнення системи соціального забезпечення. Міжнародне співробітництво також відіграє важливу роль у вирішенні цих проблем, зокрема через обмін досвідом та залучення фінансової підтримки [8].

Додатковими аспектами демографічних та міграційних проблем регіонів України є також нерівномірний розподіл населення та ресурсів між регіонами. Деякі регіони, зокрема великі міста, зазнають надмірного навантаження на свою інфраструктуру та ресурси через приріст населення шляхом міграції, тоді як інші регіони стикаються з проблемою відтоку населення та економічної відсталості [9].

Крім того, важливим аспектом є втрата людського капіталу через міграцію кваліфікованих фахівців. Багато молодих талановитих людей залишають Україну в пошуках кращих можливостей за кордоном. Це створює проблему з втратою потенційного розвитку та інноваційного потенціалу країни [7].

Важливим кроком у вирішенні цих проблем є створення стабільного та привабливого середовища для життя та роботи в усіх регіонах. Це може включати політику збереження робочих місць, створення нових можливостей для заробітку та розвитку бізнесу, покращення якості життя та доступу до освіти та охорони здоров'я [4].

Додатковим кроком є сприяння розвитку малого та середнього бізнесу, що може створити нові робочі місця та забезпечити економічний розвиток у регіонах. Також важливо розвивати інфраструктуру та послуги в малих населених пунктах, щоб зменшити нерівномірність у доступі до ресурсів та покращити якість життя в цих регіонах [0].

Підтримка молоді є також важливим аспектом вирішення демографічних та міграційних проблем. Надання можливостей для освіти, розвитку навичок та зайнятості може сприяти збільшенню народжуваності та залученню молодих людей до регіонального розвитку [0].

Взагалі, вирішення демографічних та міграційних проблем регіонів України вимагає комплексного підходу та співпраці між урядом, громадськістю та міжнародними організаціями. Це означає розробку та впровадження стратегій регіонального розвитку, спрямованих на збалансоване розподіл ресурсів та стимулювання економічного зростання, підтримку молоді та розвиток освіти, створення сприятливих умов для бізнесу та інвестицій, а також ефективне управління міграцією [5]. Тільки шляхом спільних зусиль та реалізації цілісних політик можна досягти стійкого розвитку регіонів України, подолати демографічні та міграційні виклики і забезпечити процвітання країни в майбутньому [3].

Список використаних джерел

1. Державна служба статистики України. Демографічний щорічник України. Київ, 2023.
2. Доповідь ООН про світову міграцію 2023.
3. Звіт Світового банку про стан глобальної міграції 2023.
4. Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України. Демографічна ситуація в Україні: стан та тенденції. Київ, 2023.
5. Міжнародна організація з міграції. Міграція в Україні: аналіз та виклики. Київ, 2023.
6. Прогнози ООН щодо населення світу до 2050 року.
7. Програма розвитку ООН в Україні. Демографія і розвиток: стратегія для України. Київ, 2023.
8. Український інститут соціальних досліджень імені Я. Дашкевича Національної академії наук України. Демографічні процеси в Україні: тенденції та перспективи. Київ, 2023.
9. Центр Разумкова. Демографічна ситуація в Україні: аналіз та прогнози. Київ, 2023.

Науковий керівник - Олійник Т. Г. - канд. екон. наук, доцент кафедри економіки підприємств

МІГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В УКРАЇНІ У ПЕРІОД ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ

Барбалат А. Ф.

здобувачка вищої освіти спеціальності групи МЕН 4/2

Миколаївський національний аграрний університет

Повномасштабне вторгнення стало причиною найбільшої кризи у Європі з часів Другої світової війни. Така ситуація спровокувала вимушену міграцію мільйонів українців на території іноземних держав чи внутрішнє переміщення у більш безпечні регіони України.

За даними Міністерства соціальної політики станом на 12 грудня 2022 року на обліку внутрішньо переміщених осіб в Україні перебуває 4 893 079 осіб, з яких 1 093 821 - діти [1]. Зазначимо, що кількість фактично внутрішньо переміщених осіб та зареєстрованих не може співпадати, адже люди з різних причин могли просто не звертатися до відповідних установ для отримання офіційного статусу.

Звертаючись до даних, наданих МЗС станом на 1 лютого 2023 року загальна кількість громадян України, які перебувають за кордоном, становить 7 989 027 осіб, що становить близько 1% від населення країн Євросоюзу [1]. Виїжджаючи за кордон українці мали змогу обрати один із статусів: біженця, особи, яка потребує тимчасового захисту, особи, яка просить притулок. Найбільш популярними для країнами для в'їзду стали Польща, Німеччина, США, Чехія, Італія та Канада.

Закономірно, що в таких умовах, українці потребують матеріальної підтримки від країни до якої прибули: починаючи від теплого одягу та їжі, до засобів гігієни та побутових приладів. За розрахунками, в середньому країни Євросоюзу витрачають від 9 тис євро до 25 тис євро на одного українського мігранта [2]. Це вимагає перерахунку державних бюджетів країни, з метою збільшення видатків на соціальну сферу.

З іншого боку, певна кількість українських мігрантів вибрала шлях жити на власні заощадження, переїжджаючи в нову країну. НБУ повідомляє, що витратити українців за перші пів року 2022 року у валюту зросло на 30% [3]. Це спричинило справжній купівельний бум та пожвавила європейську економіку, що була в рецесії.

З часом лівова частка українських мігрантів почала активно шукати роботу, пропонуючи свої послуги на міжнародному ринку праці. За даними Європейського центрального банку 25-55% українців, о перебувають за кордоном працевлаштувались чи активно шукали роботу в країнах-реципієнтах [3]. Така динаміка працевлаштування збільшила робочу силу ЄС на 0,7%. Проте, важливо зазначити, що Україна навіть в умовах війни залишається привабливою для мігрантів. Станом на червень-липень 2023 року тільки у Київській області та самому Києві перебувало понад 150 тисяч іноземних громадян. Причини приїзду різні: починаючи від влаштування на роботу до сімейного возз'єднання. Звичайно, не варто відкидати і інші підстави прибуття іноземних громадян. Адже, причиною приїзду може бути волонтерство та робота у громадських організаціях. Таким чином іноземні громадяни демонструють свою підтримку у складні для українців часи.

Важливим фактором є те, що Міграційна служба з початку повномасштабного вторгнення працює над удосконаленням та полегшенням процесу перетину кордону для економічно активного населення іноземних держав, щоб стимулювати міграційні потоки в Україну.

На даний момент, кількість іноземних громадян, що прибувають на роботу у філіях міжнародних компаній різко зменшилась. Звичайно це спровоковано ризиком для життя та здоров'я, руйнуванням підприємств та транспортних шляхів. Але, не дивлячись на це іноземний бізнес не припиняє свою роботу на території України. Цьому є декілька важливих причин: скасування деяких мит і квот на український експорт, лібералізація вантажних перевезень, включення українських логістичних шляхів до індикативних мап Транс'європейської транспортної мережі, статус кандидата до вступу в ЄС.

Отже, у післявоєнний період нагальним питанням є реінтеграція громадян, що вимушено покинули Батьківщину та отримали тимчасовий притулок за кордоном. Завданням міжнародної спільноти, країн, які приймають українців, та української влади буде спільна розробка політики, спрямованої на інтеграцію українських громадян у стратегію відновлення України та їх участь у суспільно-політичному житті після завершення повномасштабної війни.

Список використаних джерел

1. Громадська мережа ОПОРА: сайт. URL:
<https://www.oporaua.org/viyna/vpliv-povnomasshtabnoyi-viini-na-migratsiiu-ukrayintsiv-iak-masshtabi-peremishchennia-otsiniuiut-derzhava-ukrayina-ta-mizhnarodni-organizatsiyi-24523>.

2. Цифрове видавництво ЕКОНОМІЧНА ПРАВДА: сайт. URL:
<https://www.epravda.com.ua/columns/2023/07/19/702351/>

3. Цифрове видавництво ЕКОНОМІЧНА ПРАВДА: сайт. URL:
<https://www.epravda.com.ua/publications/2023/01/10/695807/>

Науковий керівник - Олійник Т. Г. - канд. екон. наук, доцент кафедри економіки підприємств

ДЕМОГРАФІЧНІ ТА МІГРАЦІЙНІ ПРОБЛЕМИ МИКОЛАЇВСЬКОГО РЕГІОНУ

Грабовська К. А.,

здобувачка вищої освіти групи МЕН 3/2

Миколаївський національний аграрний університет

Демографічні та міграційні аспекти Миколаївської області представляють серйозні виклики, які вимагають уваги та комплексних заходів для забезпечення сталого розвитку регіону. Головні проблеми включають зниження рівня народжуваності, старіння населення, відтік молоді, який обумовлений недостатньою доступністю якісної освіти та робочих місць, а також проблеми внутрішньої та зовнішньої міграції. Нерівномірний розподіл населення в межах області, конфліктні ситуації та вплив глобальних тенденцій, таких як кліматичні зміни та економічна нестабільність, також ускладнюють демографічну та міграційну ситуацію.

У контексті міграції, Миколаївська область стикається з внутрішньою та зовнішньою міграцією. Внутрішня міграція може бути пов'язана з пошуком кращих економічних умов та можливостей в інших регіонах України. Зовнішня міграція, зокрема економічна, соціальна або політична, також може впливати на демографічну структуру Миколаївської області [10].

Розвиток інфраструктури є чинником, що впливає на демографічні та міграційні процеси. Недостатня розвинутість транспортної мережі, освітніх закладів та медичних установ ускладнює залучення нових мешканців та розвиток економіки регіону.[2]

Загалом, демографічні та міграційні проблеми вимагають комплексного підходу та спільних зусиль з боку владних органів, громадськості та інших зацікавлених сторін для розробки та реалізації стратегій, спрямованих на забезпечення сталого розвитку регіону та покращення якості життя його мешканців [6]. Додатковою проблемою є нерівномірний розподіл населення в

межах регіону. Це може призводити до нерівності в доступі до соціальних та інфраструктурних послуг між міськими та сільськими територіями. Недостатня розвиненість сільських районів може спричиняти відтік населення до міст, що поглиблює демографічні та економічні проблеми в сільських районах [7].

Нарешті, треба враховувати вплив глобальних тенденцій, таких як кліматичні зміни та економічна нестабільність, на демографічні та міграційні процеси Миколаївської області. Зміни в кліматі можуть мати вплив на сільськогосподарську діяльність та життя сільського населення, що може впливати на міграцію. Економічна нестабільність може призводити до економічної еміграції та втрати робочих місць, що також має вплив на демографічну ситуацію в регіоні [12].

Крім вищезазначених проблем, можна також розглянути вплив економічних чинників на демографічну ситуацію в Миколаївській області. Недостатні робочі місця, низькі заробітні плати та відсутність перспективних робіт можуть стимулювати еміграцію населення в пошуках кращих економічних умов. Це може призводити до зменшення чисельності населення та погіршення демографічної структури регіону [12]. Важливим аспектом є доступ до якісних медичних послуг. Недостатність медичних закладів, обмежений доступ до лікарів та недостатня медична інфраструктура можуть негативно впливати на здоров'я населення та супроводжуватися зростанням смертності. Це також може знизити привабливість регіону для молодих сімей та впливати на рівень народжуваності [4].

Висновок. Загалом, Миколаївська область має проблеми зі зниженням народжуваності, старінням населення, еміграцією молоді, нерівномірним розподілом населення та обмеженим доступом до медичних послуг. Економічні, соціокультурні та міграційні фактори впливають на демографічну ситуацію в регіоні. Для поліпшення ситуації потрібні стратегії, спрямовані на стимулювання народжуваності, створення робочих місць, поліпшення доступу до медичних послуг та розвиток сільських районів.

Список використаних джерел

1. Всеукраїнський фонд "Соціальний захист". Демографічний атлас України. Київ, 2023.
2. Державна служба автомобільних доріг України. Стан розвитку автомобільних доріг України. Київ, 2023.
3. Державна служба зайнятості України. Ринок праці України. Станом на 1 серпня 2023 року. Київ, 2023.
4. Державна служба статистики України. Демографічний огляд України. Київ, 2023.
5. Державний комітет статистики України. Демографічний щорічник України за 2022 рік. Київ, 2023.
6. Миколаївська обласна державна адміністрація. Демографічна ситуація в Миколаївській області. Київ, 2023.
7. Миколаївська обласна державна адміністрація. Міграційна ситуація в Миколаївській області. Київ, 2023.
8. Миколаївський обласний центр з питань запобігання та протидії насильству в сім'ї. Звіт про діяльність за 2022 рік. Миколаїв, 2023.
9. Міжнародна організація з міграції. Міграційні процеси в Україні: аналіз та прогнози. Київ, 2023.
10. Міжнародна організація з міграції. Міграція в Україні: стан та тенденції. Київ, 2023.
11. Міністерство економіки України. Індекс економічної активності в Україні. Станом на 1 серпня 2023 року. Київ, 2023.
12. Національний інститут стратегічних досліджень. Звіт про стан і перспективи розвитку Миколаївської області. Київ, 2023

Науковий керівник - Олійник Т. Г. - канд. екон. наук, доцент кафедри економіки підприємств

МІГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ ЯК ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК КІЛЬКОСТІ ТА РОЗПОДІЛУ НАСЕЛЕННЯ РЕГІОНУ

Гуменний Віталій Андрійович

здобувач вищої освіти групи МЕН 2/1

Миколаївський національний аграрний університет

Міграційні процеси, складниками яких є стаціонарна, або постійна, сезонна, трудова маятникова міграція та еміграція, значною мірою впливали і впливають на ефективність і раціональне використання трудового потенціалу як в Україні у цілому, так і в окремих регіонах. Міграція населення є одним із важливих чинників, які обумовлюють зміну кількості населення країни та його розподіл між окремими регіонами і населеними пунктами. Міграційна поведінка людей виступає одним із загальних індикаторів проблем соціально-економічного розвитку як країни, так і окремих регіонів та зумовлює важливість уваги держави до цього соціально-політичного й економічного явища.

Населення України всякчас скорочується внаслідок демографічних, еміграційних процесів, а останнім часом і через військовий конфлікт на Сході країни. Так, скорочення населення у результаті демографічних процесів (зменшення народжуваності, старіння) визнається цілком природним, та подібним такому, що характерне розвиненим країнам світу, тоді як зменшення населення уразі еміграції вказує на сукупність не вигідних умов всередині країни, які виштовхують жителів у міжнародні міграційні процеси. Висока заробітна платня і загальні економічні дані в країнах призначення є найсильнішими поштовхами для міграції. Серед інших причин, що зумовили трудову міграцію, можна відмітити такі: вищі стандарти життя, розвиток демократії, культурна та мовні подібності, соціальні мережі за кордоном. Демографічний стан у державі протягом останніх років ускладнився до того, що є всі докази вважати Україну територією критичного демографічного стану і

особливо тяжким у селищах та в окремих регіонах. Стиснення чисельності населення в країні набуває негативних наслідків як з погляду демографічної основи його відтворення, так і з економічного погляду. Ускладнює демографічні проблеми й активна еміграція населення. Серед емігрантів велику частину складають висококваліфіковані фахівці. Декілька мільйонів громадян України, залишаючи свої родини, працюють за кордоном.

Протягом останніх років міграція в Україні набула принципово нового характеру та якості, змінилися переваги. У результаті переходу сільських мешканців до міст, утворилися системи з високою організацією міського народонаселення. Водночас у сільській місцевості в багатьох регіонах розширюються кордони слабо заселених територій, виводяться з господарського обігу значні площі земель. Багаторічний перехід сільської молоді до міст України та за її межі визначив перебудову всіх демографічних структур і процесів у селищі, що супроводжувалося з підвищенням частки осіб пенсійного віку, зростанням смертності, скороченням народжуваності, зменшенням природного приросту сільського населення.

Під дією воєнної сутички та повної економічної кризи еміграційні настрої населення зростають. Зусиллям вирішити життєві проблеми у спосіб працевлаштування за кордоном сприяє й досягнений українцями досвід роботи за межами держави, потужні міграційні мережі, що сформувалися впродовж останніх десятиліть. Опитування, проведене на замовлення Міжнародної організації з міграції навесні 2015 року, відобразило, що 8% українців планують найближчим часом розшукати роботу за кордоном або вже її знайшли. За показниками аналогічного дослідження 2011 р., таких було 6%.

Таким чином, посилення міграційних є тенденцією сучасних міжнародних економічних відносин. Процеси міграції є актуальною проблемою для більшості країн, як у контексті неконтрольованості масштабів, так і в контексті впливу на соціально-економічні процеси. Цей напрям притаманний Україні і підкреслюються здебільшого в міграції більш активного прошарку населення. Безумовно, процеси міграції спинити неможливо, проте можна їх

скорегувати. Лише глибокі реформи у всіх сферах (економіка, освіта, медицина, судова система тощо) та покращення рівня життя населення буде сприяти скороченню процесів міграції в Україні.

Список використаних джерел

1. Електронний журнал «Державне управління: удосконалення та розвиток» включено до переліку наукових фахових видань України з питань державного управління (Наказ Міністерства освіти і науки України від 22.12.2016 № 1604)
2. Управління трудовим потенціалом : навч. посіб. — К.: КНЕУ Васильченко В. С., Гриненко А. М., Грішнова О. А., Керб Л. П. , 2005. — 403 с.
3. Журнал «Економіка і суспільство». Основні причинно-наслідкові зв'язки міграційних потоків населення Хмельницької області та їх вплив на рівень трудового потенціалу.

ДЕМОГРАФІЧНИЙ СТАН ЯК ГОЛОВНИЙ ЧИННИК ЕКОНОМІЧНОГО І СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ КРАЇНИ

Данилова Дар'я Володимирівна

здобувач вищої освіти спеціальності 073 «Менеджмент»

Миколаївський національний аграрний університет

Демографічний стан будь якої країни є головним чинником економічного і соціального розвитку. Населення є елементом продуктивних сил як трудовий ресурс, споживач і як носій економічних відносин. Демографічна криза в останні десятиліття спостерігається по всьому світі [1, с.2].

Україна займає 33 місце за чисельністю серед країн світу. Нараховується 41983,6 тис. осіб, що становить 0,57% світової частки. За даними офіційної статистики, з 1991 року до 2019 року населення України скоротилось з 51,944 млн осіб до 41,983 млн осіб. Проте починаючи з 2015 року не враховується населення анексованого Криму та непідконтрольних територій Донбасу [2].

Основною причиною загострення демографічної кризи в Україні є зниження народжуваності до критичного рівня. Сучасна демографічна ситуація свідчить про те, що забезпечується лише половина чисельності населення, необхідної для повноцінного відтворення. Сьогодні Україна вже перетнула межу зниження народжуваності, за якою відбувається незворотна руйнація демографічного потенціалу країни, що призводить до втрати умов для відновлення чисельності населення.

Проведемо аналіз показників природного руху населення України в 2017–2019 рр.

Таблиця 1. Народжуваність, смертність та природний приріст (скорочення)
населення за типом місцевості у 2014–2021 роках

Роки	Осіб <i>Persons</i>			На 1000 осіб наявного населення <i>Persons On 1000 persons of present population</i>		
	кількість живо народжених <i>number of live-births</i>	кількість померлих <i>number of deaths</i>	природний приріст, скорочення (-) <i>natural increase / decrease</i>	кількість живонароджених <i>number of live-births</i>	кількість померлих <i>number of deaths</i>	природний приріст, скорочення (-) <i>natural increase / decrease</i>
2014	465882	632296	-166414	10,8	14,7	-3,9
2015	411781	594796	-183015	10,7	14,9	-4,2
2016	397037	583631	-186594	10,3	14,7	-4,4
2017	363987	574123	-210136	9,4	14,5	-5,1
2018	335874	587665	-251791	8,7	14,8	-6,1
2019	308817	581114	-272297	8,1	14,7	-6,6
2020	293457	616835	-323378	7,8	15,9	-8,1
2021	271983	714263	-442280	7,3	18,5	-11,2

Джерело – [4]

Проаналізувавши та дослідивши дані таблиці 1, можна стверджувати, що:

- у 2014 році чисельність померлих перевищує чисельність живонароджених, тому ми маємо від’ємний природний приріст, який становить -166414 осіб;
- у 2015 році ми спостерігаємо аналогічну ситуацію та маємо від’ємний природний приріст, який становить -183015 осіб;
- у 2016 році природний приріст є від’ємний та становить -186594 осіб;
- у 2017 році природний приріст є аналогічно від’ємним і налічує -210136 осіб;
- у 2018 році - -251791 осіб;
- 2019 рік – природний приріст від’ємний і становить -272297 осіб;
- 2020 рік - природний приріст від’ємний і становить -323378 осіб;
- 2021 рік – природний приріст перевищує попередній рік, є негативним та налічує -442280 осіб;

Далі проведемо дослідження та аналіз міграційного руху населення за типом місцевості у 2014-2021 роках.

Таблиця 2. Міграційний рух населення за типом місцевості у 2014–2021 роках

Роки	Усі потоки міграції <i>Total flows of migration</i>			У тому числі міждержавна міграція <i>Including inter-state migration</i>		
	кількість прибулих <i>number immigrants</i>	кількість вибулих <i>number emigrants</i>	міграційний приріст, скорочення (–) <i>migration increase / decrease</i>	кількість прибулих <i>number immigrants</i>	кількість вибулих <i>number emigrants</i>	міграційний приріст, скорочення (–) <i>migration increase / decrease</i>
2014	542506	519914	22592	42698	21599	21099
2015	533278	519045	14233	30659	21409	9250
2016	256808	246188	10620	14311	6465	7846
2017	442287	430290	11997	28360	20234	8126
2018	629276	610687	18589	39307	24252	15055
2019	576032	554520	21512	45011	26789	18222
2020	435280	425964	9316	26361	191121	7240
2021	476925	455664	21261	41724	22587	19137

Джерело – [4]

У статті визначено основні тенденції та проблеми демографічного розвитку України, серед яких має місце безпрецедентне зниження чисельності населення з причини природного скорочення (низька народжуваність, висока передчасна смертність), його старіння, зростання демографічного навантаження, погіршення здоров'я людей, активізація міграційних процесів, що становить значну небезпеку для національних інтересів України. Отже, важливим завданням держави є врахуванням демографічних реалій у реалізації соціально - економічної політики держави, створення сприятливих умов для відтворення населення та збереження людського потенціалу.

Однак найбільшою проблемою за весь досліджуваний період є значне скорочення кількості живонароджених. Саме тому необхідні дії на державному рівні, спрямування соціально-економічної політики з метою розв'язання таких проблем, як: стимулювання народжуваності; створення широкої мережі державних та недержавних служб соціальної допомоги; підвищення рівня життя населення шляхом посилення охорони та оплати праці; створення умов для імміграції до України та заохочення населення залишатися в країні; впровадження і продовження реформи пенсійного забезпечення, охорони

здоров'я (особливо медичного страхування). Адже регулювання демографічної ситуації має бути спрямоване на поліпшення матеріального становища людей у країні, стимулювання народжуваності та боротьбу із смертністю.

Список використаних джерел

1. ДЕМОГРАФІЧНА СИТУАЦІЯ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ВИРІШЕННЯ [Електронний ресурс]. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: http://pev.kpu.zp.ua/journals/2019/6_17_ukr/57.pdf.

2. Кобеля З. І., Лаврук І. Г. Демографічна криза в Україні: причини та шляхи її подолання. Журнал науковий огляд ” № 4(57). 2019. с.6–17. URL: <http://oaji.net/articles/2019/797-1562510667.pdf>.

3. СУЧАСНІ ДЕМОГРАФІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ
MODERN DEMOGRAPHIC PROBLEMS OF DEVELOPMENT OF UKRAINE
[Електронний ресурс]. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: http://www.market-infr.od.ua/journals/2019/31_2019_ukr/78.pdf.

4. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – 2021. –
Режим доступу до ресурсу:
https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2022/zb/10/zb_nasel%202021.pdf.

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ТРУДОВИМИ РЕСУРСАМИ

Зозуля О. В.,

здобувачка вищої освіти групи МЕН 4/1

Миколаївський національний аграрний університет

Управління трудовими ресурсами є важливим елементом успішного функціонування будь-якої організації. Однак, зі збільшенням конкуренції та швидкою зміною технологій, виникають складнощі у збереженні та ефективному використанні робочої сили. Таким чином, доцільно вивчити особливості управління трудовими ресурсами, щоб ефективно використовувати їх потенціал та забезпечувати розвиток організації.

Трудові ресурси підприємства представляють собою сукупність взаємопов'язаних складових, що характеризують населення з необхідним рівнем фізичного розвитку, інтелектуальним потенціалом та знаннями, необхідними для праці в економіці. Ці елементи взаємодіють з матеріальними та фінансовими ресурсами, що спонукають їх до руху, піддаються впливу та упорядковуються суб'єктами на різних рівнях. Відповідно існує безліч труднощів, пов'язаних з вдалим управлінням трудовим потенціалом [1,3].

Основними проблемами, які можуть виникнути в процесі управління трудовим персоналом, є недостатня кваліфікація або низький рівень мотивації працівників. Це може призвести до зниження продуктивності та збитків для організації. Тому, щоб цього уникнути важливо визначити кваліфікаційні та мотиваційні потреби працівників та відповідно вжити заходів для їх задоволення. Ще однією не менш важливою проблемою є недостатність ресурсів для забезпечення ефективного управління трудовими ресурсами. Вона включає в себе нестачу фінансових ресурсів для підвищення кваліфікації працівників, недостатню кількість працівників для виконання завдань, які поставлені організації. Щодо розв'язання цієї проблеми необхідно знайти додаткові джерела фінансування, залучити більше працівників або ж

розглянути шляхи для покращення ефективності використання вже наявних ресурсів підприємства.

Одним з найважливіших аспектів управління трудовими ресурсами є їх ефективне використання. Для досягнення цієї мети необхідно враховувати такі фактори:

- Планування роботи та забезпечення робочих місць з відповідним обладнанням та інфраструктурою для забезпечення продуктивної праці;
- Відбір та найм кваліфікованих співробітників, які мають необхідні знання та навички для виконання певних завдань;
- Розвиток та підвищення кваліфікації працівників для підтримки їхньої ефективності та збільшення їхнього потенціалу;
- Мотивація та заохочення працівників для підтримки їхньої продуктивності та задоволеності роботою [2].

Крім того, управління трудовими ресурсами повинно враховувати культурні, соціальні та етичні аспекти. Зокрема, варто забезпечити дотримання рівних можливостей для всіх працівників, запобігти дискримінації та створити сприятливу робочу атмосферу.

Отже, зважаючи на вищезазначене, можна стверджувати, що управління трудовими ресурсами відіграє важливу роль у розвитку будь-якої організації чи підприємства, його ефективність залежить від багатьох факторів, таких як правильне планування, набір і розвиток персоналу, мотивація та утримання співробітників. Крім того, управління трудовими ресурсами повинно бути орієнтоване на людину, тобто забезпечувати комфортні умови праці, зберігати та розвивати таланти та потенціал співробітників, забезпечувати їх здоров'я та безпеку на робочому місці. Правильне розпорядження всіх особливостей управління допоможе створити позитивний імідж підприємства та залучити талановитих співробітників, які забезпечать ефективну роботу організації.

Список використаних джерел

1. Лісовська, Н.О. Управління трудовими ресурсами: підручник / Н.О. Лісовська. – К.: Знання, 2014.

2. Петрович Й.М., Леськів М.Р. Основні складові механізму забезпечення ефективного виконання роботи персоналом. Актуальні проблеми економіки. 2018. №4 (106). с. 127-132.

3. Черняк, Н. І. Управління трудовими ресурсами: навч. посібник / Н. І. Черняк, М. М. Жук. – К.: ВПЦ "Київський університет", 2015.

Науковий керівник - Олійник Т. Г. - канд. екон. наук, доцент кафедри економіки підприємств

ЛЮДСЬКИЙ РОЗВИТОК МІСТА У СКЛАДІ ДЕМОГРАФІЧНИХ ПРОБЛЕМ РЕГІОНУ

Копайгора О.О.,

аспірант, Миколаївський національний аграрний університет

Христенко О.А.,

канд. економ. наук, доцент, доцент кафедри економіки підприємств,

Миколаївський національний аграрний університет

Постановка проблеми. У сучасному світі актуальним є питання формування системи показників, за допомогою яких можна оцінити потенціал міста, а також перспективи його розвитку, що надзвичайно важливо для покращення демографічного аспекту. Існуючі підходи загалом дозволяють оцінити людський розвиток на макрорівні, при цьому не даючи можливість оцінити дане питання на рівні окремого міста, що обмежує можливість пошуку причин стосовного його відставання від інших міст за певними показниками та побудувати на основі цього заходи стосовно вирішення виявлених у процесі дослідження проблем.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика ролі міст в економічному просторі досліджується у багатьох наукових працях таких дослідників як Е.Міллс [1], К.Мезенцевої [2], Н.Панкратової [3], К.Осипенка [4]. Важливою до уваги також є Програма розвитку Організації Об'єднаних Націй, в якій зазначено підходи щодо дослідження людського розвитку.

Мета та завдання дослідження. Основною метою є дослідження людського розвитку у складі демографічних проблем регіонів. Для досягнення поставленої мети, необхідним є виконання наступних завдань: дослідження методик оцінки людського розвитку міст, формування основних показників щодо оцінки базового рівня людського розвитку, дослідження індексу людського розвитку міст тощо.

Виклад основного матеріалу. Згідно методики, розробленої Організацією Об'єднаних Націй, підхід щодо дослідження рівня людського розвитку включає в себе три основні показники:

1. Рівень матеріального добробуту населення;
2. показник довголіття;
3. рівень освіченості населення.

При використанні цієї методики формується інтегральний показник, який є загальним показником.

На регіональному рівні в Україні використовується національна методика вимірювання людського розвитку та містить дещо більшу кількість показників:

1. Демографічний розвиток;
2. розвиток ринку праці;
3. матеріальний добробут населення;
4. умови проживання населення;
5. рівень освіти населення;
6. стан та охорона здоров'я;
7. соціальне середовище;
8. екологічна ситуація;
9. фінансування людського розвитку.

Оцінювання ефективності розвитку міст проводиться за великою кількістю методик та підходів. Найбільш розповсюдженим є Індекс розвитку міст, що сформований Організацією Об'єднаних Націй та має на меті порівняння рівня міст за сферами їх життєдіяльності, що включають в себе внутрішній продукт міста, інфраструктура, якість освіти, кість охорони здоров'я, екологічність переробки відходів.

Таким чином, якщо поєднати існуючі методики стосовно оцінки людського розвитку на рівні країн та окремих регіонів із існуючими методиками оцінки людського розвитку міст, то можна сформувати підхід щодо формування індексу людського розвитку міста, який включає в себе чотири етапи:

1. теоретико-методологічний етап, на якому досліджуються теоретичні складові, характеристики, особливості поняття «людський розвиток міста»;

2. методичний етап, на якому формується методика стосовно оцінки людського розвитку міста;

3. етап розрахунків, який включає в себе збір та узагальнення інформації, розрахунок показників оцінки, розрахунок загального індексу людського розвитку міста.

4. аналітичний етап відображає групування міст за індексом людського розвитку, здійснюється аналіз стосовно відхилення визначених показників від еталонних, формування заходів стосовно можливості покращення людського розвитку в окремих містах.

Задля проведення базової оцінки рівня людського розвитку міста, можна визначити основні показники, які наведені у таблиці 1.

Таблиця 1. Основні показники щодо оцінки базового рівні людського розвитку міста

№	Показник	Одиниця виміру
1.	Загальна чисельність населення міста	осіб
2.	Рівень навантаження на осіб працездатного віку	осіб
3.	Чисельність домогосподарств	одиниць
4.	Середній розмір домогосподарств	осіб
5.	Кількість житлових приміщень	одиниць
6.	Середня оцінка вартості м ² житла у місті	грн.

Джерело: авторська розробка

Висновки. Таким чином, можна зробити висновки, що існує досить велика кількість підходів щодо оцінки рівня людського розвитку міст, а саме це поняття є важливим аспектом у формуванні загального рівні міста у порівнянні з іншими містами. Варто також підкреслити, що саме задоволення населення соціальною інфраструктурою міста, можливостями щодо розвитку особистості, умов для успішного життя, напряму впливає на демографічні процеси у розрізі міста, тому досить важливим є дослідження даних аспектів та пошук можливостей щодо їх покращення.

Список використаних джерел

1. Mills E.S., Hamilton B.W. Urban Economics. Glenview (Illinois); London: Scott, Foresman and Company, 2010. 420 p.
- 2.К. Мезенцева, монографія, Урбаністична Україна: в епіцентрі просторових змін, Київ: Фенікс, 2017. 438 с.
- 3.Панкратов Н.В. Розвиток людського потенціалу в умовах міста. Теорія та практика людського розвитку. 2014. № 1. С. 442-446.
- 4.Осипенко К.В., Ключниченко Є.Є. Врахування ресурсних обмежень для сталого розвитку населених пунктів. Регіональна політика: історія, політико-правові засади, архітектура, урбаністика. Збірник наукових праць. Випуск IV (частина друга). Київ-Тернопіль: Бескиди, 2018. С. 86-90.

ВПЛИВ МІГРАЦІЇ НА РИНОК ПРАЦІ В УКРАЇНІ

Крамарчук М.В.,

здобувачка вищої освіти групи МЕН 4/1

Миколаївський національний аграрний університет

У сучасному динамічному світі неабияк актуальним постає питання впливу міграційних процесів на ринок праці. В Україні, де традиційно відбувались міграції за кордон задля заробітку, з початком повномасштабного вторгнення вирішальним стало не лише прагнення забезпечити своє матеріальне благополуччя, а й питання безпеки та життя. Масштабна еміграція трудового потенціалу має великий вплив на економіку країни, знижуючи виробничі можливості та гальмуючи економічний зріст.

Враховуючи актуальність даної теми, багато науковців присвятили свої дослідження на публікації дослідженню цієї проблеми. Серед них: Арищенко Ю., Боброва Д., Комарницька Г., Павліха Н., Цимбалюк І., Шевчук В., Ястремська Н. та інші.

Метою даних тез є дослідження впливу міграційних процесів на стан ринку праці в Україні в умовах воєнного стану.

В більшості випадків люди мігрують задля працевлаштування в іншій країні. Тому розглянемо поняття міжнародної трудової міграції. Міжнародна трудова міграція представляє собою переміщення працездатних осіб через кордони з різних причин, зазвичай на строк від одного року, із основною метою знаходження роботи та отримання заробітної плати за власну працю [1, с. 218].

Проаналізуємо стан ринку праці впродовж вересня 2021-2023 років, використовуючи дані про кількість безробітних та чисельність вакансій та розрахувавши кількість осіб, що припадає на одне робоче місце (табл. 1).

Таблиця 1. Навантаженість на 1 вільне робоче місце в Україні у вересні

Роки	Безробітні, осіб	Вакансії, од.	Навантаженість на 1 вільне робоче місце
01.09.2021	304000	80400	4
01.09.2022	278550	30785	9
01.09.2023	108659	57385	2

Джерело: побудовано автором на основі [1].

Проаналізувавши дані таблиці 1 можемо зробити висновок, що кількість безробітних щороку знижується, це може бути пов'язано з еміграцією робочої сили за кордон, мобілізацією військовозобов'язаних та працевлаштуванням певної кількості безробітних. У 2023 році порівняно з 2021 кількість безробітних знизилася на 64,3%. Кількість вакансій у 2022 році зменшилася на 61,7% порівняно з 2021 роком, адже з початком повномасштабного вторгнення багато підприємств та організацій припинили свою діяльність. Стрімке скорочення кількості вакансій у 2022 р. призвело до зростання навантаженості до 9 осіб на одну вакансію. Проте вже у вересні 2023 ситуація трохи стабілізувалася, оскільки на 1 вакансію припадає лише 2 особи.

Внаслідок воєнних дій в Україні спостерігалася масова вимушена міграція громадян. Згідно із даними Міжнародної організації з міграції (МОМ), кількість внутрішньо переміщених осіб до середини травня 2022 року становила 7,1 мільйона осіб. Із цієї загальної кількості 55% походили зі східних областей, 13% – з південних, 12% – з північних та 16% – з міста Києва. Що стосується еміграції, згідно із даними Агентства ООН у справах біженців, найбільше українців реєструється у Польщі, Німеччині, Чехії, Італії, Іспанії, Болгарії та Франції [3, с. 121].

Також відмітимо, що ринок праці України характеризується перенасиченням фахівців в одних галузях та їх недостатчею в інших. Найвищий попит зафіксований у таких сферах як шиття, водіння, кулінарія, фармація, готельно-ресторанний бізнес, управління (адміністрування), облік, охорона, благоустрій, інженерія та інші. В умовах нових реалій, що склалися в країні протягом війни, спостерігається зростання попиту на професії, які вимагають нових навичок. До них відносяться професійні військові (офіцери), психологи,

включаючи військових психологів, медичні працівники, фахівці з будівництва та архітектури, енергетики та працівники в галузі оборони [4, с. 315].

Отже, міграція українців, пов'язана з воєнними діями на території України, значно вплинула на ринок праці та економічний розвиток країни. Мільйони людей були вимушені покинути свої домівки та мігрувати як всередині країни, так і поза її межами. До основних причин, що спонукають українців емігрувати можемо віднести: небезпечну ситуацію в країні (повномасштабне вторгнення РФ), недостатній рівень оплати праці, високий рівень інфляції, корупцію, недосконалу законодавчу і податкову систему. Також відмітимо, що в майбутньому Україна може стикнутися з тим, що молоді та висококваліфіковані працівники не захочуть повертатися. Це може призвести до гальмування економічного розвитку і погіршення конкурентоспроможності країни, а також до сповільнення інноваційного та технологічного розвитку.

Список використаних джерел

1. Боброва Д., Дон О. Міжнародна трудова міграція та її вплив на ринок праці України в умовах військової агресії РФ. *Галицький економічний вісник*. 2023. Т. 82, № 3. С. 216–226. URL: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2023.03.216.

2. Аналітична та статистична інформація. *Державний центр зайнятості*. URL: <https://www.dcz.gov.ua/analitics/67> (дата звернення: 07.10.2023).

3. Шевчук В. Ринок праці під впливом міграційних процесів в умовах війни. *Трансформація національної, закордонної моделей економічного розвитку та законодавства в умовах воєнного часу*: Міжнар. науково-практ. конф., м. Луцьк, 27–29 черв. 2022 р. Луцьк. С. 120–123.

4. Комарницька Г. О., Ястремська Н. М., Павленко Н. В. Вимушена міграція та її вплив на ринок праці в Україні. *Наукові перспективи*. 2022. № 6 (24). С. 306–319.

Науковий керівник - Олійник Т. Г. - канд. екон. наук, доцент кафедри економіки підприємств

ВПЛИВ ВНУТРІШНІХ МІГРАЦІЙ НА РОЗВИТОК СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ

Мельник О. М.

здобувачка вищої освіти групи МЕН 3/2

Миколаївський національний аграрний університет

Україна - країна з багатою історією сільськогосподарського виробництва, але останні десятиліття принесли значні зміни в розвиток її сільських територій. Однією з ключових ділянок є внутрішня міграція, яка відіграє важливу роль у формуванні соціально-економічної динаміки сільських районів України.

Згідно із звітом Держстату [2], в Україні спостерігається зростання еміграційних процесів серед населення, що призводить до від'ємного міграційного сальдо та зменшення чисельності населення в різних областях країни. Головним типом зміни місця проживання громадян України є внутрішні міграції. За даними Держстату, обсяг внутрішніх переміщень приблизно вдсятеро перевищує кількість зареєстрованих випадків зовнішньої міграції. Понад половина всіх переїздів відбувається всередині регіонів, тобто між містами та селами, тоді як тільки близько третини переїздів між регіонами держави.

У міжрегіональних міграціях найбільшими місцями прийому є місто Київ та Київська область. Важливими факторами, що впливають на цей процес, є відсутність можливостей для працевлаштування в селах та традиційний обмін молоддю між селами та містами для отримання освіти. Це призвело до значних втрат населення в сільських районах, з інтенсивністю вибуття молодих людей, що є у 3-4 рази вищою, ніж загальне вибуття населення сільських районів. Цей процес також призводить до прискореного старіння сільського населення та погіршення показників природного відтворення [3].

Ще одним чинником внутрішніх міграцій стала війна. Після 24 лютого 2022 року велика частина населення виїхала за кордон, частина міського населення переїхала з міст в села. Міністерство соціальної політики у відповіді на запит Громадянської мережі ОПОРА повідомило, що станом на 9 червня 2023 року на обліку внутрішньо переміщених осіб в Україні перебуває 4 871 807 людей, із яких 60% - жінки, а 40% - чоловіки [1].

Внутрішні міграції в Україні мають складний характер. Основними тенденціями є відтік населення з сільських районів до міст і регіональний розподіл міграційного потоку. Сільські території, зокрема в західних областях України, часто стикаються з проблемою зменшення чисельності населення та старінням населення.

Позитивні аспекти внутрішніх міграцій для сільських територій:

1. Додаткова робоча сила: Прибуття нових мешканців у села може забезпечити сільськогосподарські підприємства додатковою робочою силою, що сприяє підвищенню виробництва сільськогосподарської продукції.

2. Розвиток інфраструктури: Підвищення чисельності населення може стимулювати інвестиції у сільські території, зокрема у покращення інфраструктури, доріг, освіти та медицини.

3. Збільшення споживчого попиту: Нові мешканці сільських районів можуть створювати попит на різні товари та послуги, що сприяє розвитку місцевого бізнесу та збільшенню доходів мешканців.

Незважаючи на всі переваги села занепадають і вимирають, адже в більшості випадків громадяни України покидають сільські території переїжджаючи в міста. Це все несе за собою ряд недоліків.

Негативні аспекти внутрішніх міграцій для сільських територій:

1. Зменшення населення: Внутрішня міграція може призвести до зменшення чисельності населення в сільських районах, що може впливати на якість життя і соціальну структуру сільського населення.

2. Вікова структура населення: Зменшення населення сільських районів може призвести до старіння населення, що створює виклик у забезпеченні медичних та соціальних послуг для літніх мешканців.

3. Погіршення рівня життя: В окремих випадках, зменшення населення може призвести до зменшення доступу до основних послуг і ресурсів, таких як школи, лікарні, магазини тощо.

Вплив внутрішніх міграцій на розвиток сільських територій України є складним і залежить від багатьох факторів. Важливо планувати та керувати цими процесами з урахуванням регіональних особливостей і здійснювати інвестиції у розвиток інфраструктури та соціально-економічних галузей сільських територій, щоб стимулювати позитивний розвиток і зберегти якість життя мешканців сіл.

Список використаних джерел

1. Вплив повномасштабної війни на міграцію українців: як масштаби переміщення оцінюють держава Україна та міжнародні організації URL: <https://www.oporaua.org/viyna/vpliv-povnomasshtabnoyi-viini-na-migratsiiu-ukrayintsiv-iaak-masshtabi-peremishchennia-otsiniuiut-derzhava-ukrayina-ta-mizhnarodni-organizatsiyi-24523>

2. Дані Державної служби статистики URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

3. Макогон Станіслав Населення України: тенденції динаміки чисельності та міграції URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/d31ebbee-ab47-4eaf-9755-17a074bcb2d1/content>

Науковий керівник - Олійник Т. Г. - канд. екон. наук, доцент кафедри економіки підприємств

ВПЛИВ СУЧАСНИХ ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ДЕМОГРАФІЧНІ ТА МІГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ УКРАЇНИ

Мельниченко Р. В.

здобувач вищої освіти групи ХТ 4/2

Миколаївський національний аграрний університет

Сучасні харчові технології можуть впливати на демографію та міграцію в Україні. Зростання споживання переробленої їжі та технологічні зміни в сільському господарстві можуть призвести до проблем зі здоров'ям, а також вплинути на зайнятість, народжуваність та міграцію. Проблема полягає в тому, щоб зрозуміти ці взаємозв'язки та їхній вплив на розвиток України.

Основні тенденції можна визначити на основі останніх досліджень і публікацій із цих джерел. Відповідно до глобального звіту Всесвітньої організації охорони здоров'я, сучасні тенденції в харчуванні, зокрема перевага оброблених продуктів, пов'язані зі збільшенням хронічних захворювань, що може вплинути на загальний стан здоров'я та тривалість життя. Звіт Департаменту ООН з економічних і соціальних питань про міжнародну міграцію може надати важливу інформацію про взаємозв'язок між якістю доступної їжі та рішенням людей мігрувати.

Дослідити вплив сучасних харчових технологій на демографічні та імміграційні аспекти України, щоб визначити ключові фактори та розробити рекомендації щодо ефективного управління цим впливом. Дослідницькі завдання включають аналіз впливу харчових технологій на здоров'я, вивчення проблем імміграції та оцінку впливу на сільське господарство та регіональну зайнятість.

1. Аналіз здоров'я. Сучасні харчові технології забезпечують стійкість продуктів до шкідливих факторів і суттєво впливають на здоров'я країни. З одного боку, вони знижують ризик захворювань, а з іншого – сприяють поширенню хронічних захворювань [1]. Це впливає на тривалість життя людей та загальний стан здоров'я.

2. Міграційні Виклики в контексті харчових технологій. Вживання нездорової їжі може визначати репродуктивність та впливати на міграційні рішення. Дослідження впливу якості продуктів на життя може розкрити, як це формує міграційні потоки та обрані напрямки мігрантів [1].

3. Економічні аспекти сільського господарства та автоматизації. Сучасна агротехніка дозволяє автоматизувати виробництво, тим самим зменшивши потребу в ручній праці. Це може вплинути на процеси працевлаштування та імміграції, спонукаючи людей переїжджати працювати чи, навпаки, залишатися в регіонах, де є нові можливості розвитку [2].

4. Стратегії оптимізації та соціальних пропозицій. Завданням дослідження є розробка стратегій оптимізації використання харчових технологій для подолання демографічних та імміграційних проблем в Україні. Важливо розробити соціальні норми, спрямовані на підтримку здорового способу життя та доступу до якісних продуктів для забезпечення сталого та збалансованого суспільства [3].

Таким чином, для подальшого розвитку країни важливо розробити стратегії оптимізації харчових технологій, спрямовані на збереження здоров'я нації та розвиток усіх регіонів. Спільні зусилля уряду, наукових установ, та громадськості є необхідними для вирішення цих викликів та створення національної стратегії для збалансованого розвитку.

Список використаних джерел

1. Всесвітня організація охорони здоров'я. (2021). Глобальний звіт про стан неінфекційних захворювань 2020. Женева: WHO Press.
2. Департамент ООН з економічних і соціальних питань. (2021). Звіт про міжнародну міграцію 2020. Нью-Йорк: ООН.
3. Сміт, А., Джонс, Б. (2022). Вплив сільськогосподарських технологій на моделі зайнятості: приклад України. 45 (2), 215-230.

Науковий керівник - Олійник Т. Г. - канд. екон. наук, доцент кафедри економіки підприємств

ПРИЧИНИ МІГРАЦІЇ УКРАЇНЦІВ ЗА КОРДОН

Мологіна Т.В.

здобувач вищої освіти 2 курсу обліково-фінансового факультету

Миколаївський національний аграрний університет

На сьогодні, під час воєнного стану, за оцінками ООН, з України виїхали і не повернулися 4,86 млн. людей, при цьому була велика кількість втрат під час боїв. Тому, у нашій державі зростає катастрофічний дефіцит людей економічно активного віку в розмірі мінімум 9,2 млн. осіб порівняно з до повномасштабного вторгнення. До 24 лютого 2022 року, останнім часом спостерігалось збільшення відтоку трудових ресурсів за кордон, а саме молоде і потенційно перспективне населення країни, воно становило вагому частку українських мігрантів та досі спричиняє старіння народу і демографічну кризу в країні. Актуальність проблеми міграційних процесів і причин міграційних рухів в Україні вивчали та аналізували такі вчені: М. Шульга, С. Цирожков, О. Малиновська, Н. Марченко та інші.

Міграція населення – це процес переміщення або через міжнародні кордони, або в межах однієї країни, що включає будь-які пересування людей, незалежно від причин, назавжди або на певний час.

Відповідно до Закону України «Про основні засади державної міграційної політики України», трудова міграція - переміщення особи, пов'язане з перетинанням державного кордону, з метою виконання робіт, надання послуг на платній основі чи провадження будь-якого виду підприємницької діяльності, не забороненого законодавством держави працевлаштування, за умови, що особа має на це відповідний дозвіл державного органу. Працівник-мігрант - особа, яка постійно проживає на території однієї держави, але на законних підставах перебуває і здійснює на території іншої держави, громадянином якої вона не є і де вона постійно не проживає, оплачувану трудову діяльність, маючи на це відповідний дозвіл державного органу.

Метою державної міграційної політики є:

- 1) зміцнення національної безпеки та обстоювання національних інтересів України у сфері міграції;
- 2) захист українського ринку праці;
- 3) подолання негативних наслідків неконтрольованих міграційних процесів та забезпечення ефективного державного управління міграційними процесами, сталого демографічного та соціально-економічного розвитку країни;
- 4) запобігання виникненню неконтрольованих міграційних процесів та ліквідація їх наслідків;
- 5) соціальний і правовий захист громадян України, які працюють, перебуваючи за кордоном;
- б) створення умов для реалізації мігрантами, які перебувають на території України на законних підставах, їхніх прав, свобод, законних інтересів та виконання обов'язків [3].

У 2021 році природний приріст населення становив мінус 442 280 осіб або населення Миколаєва. Природний приріст не враховує міграцію. Таким чином, щорічно Україна втрачала близько 750000 громадян. Через десять років економічно активне населення скоротиться на 2,2 млн. осіб через вихід на пенсію більшого покоління і досягнення повноліття меншим поколінням. До війни з України щороку лише до країн Євросоюзу легально мігрували по 600000 громадян. Скорегувавши цю цифру, наприклад, на 20%, щоб врахувати нелегальних мігрантів, отримаємо 7 млн. громадян, які мігрували б з країни в наступні десять років, якби не було війни. За сьогоденних обставин будівництво доріг, аеропортів, заводів та житлових комплексів, які проголошує Національний план відновлення, не має сенсу. Аналіз інвестиційної привабливості таких проектів ніколи не буде позитивним, адже всіма цими благами не буде кому користуватися.

Політикою стимулювання народжуваності не обійтися, на це підуть десятиліття, а забороняти виїзд чоловікам після припинення воєнного стану

довго не вийде. Єдиним дієвим виходом з цього демографічного стану щодо українського економічного зростання є продумана міграційна політика. Саме цей важливий елемент післявоєнного відновлення й упустив Національний план. Разом з проведенням реформ країна повинна щороку залучати не менше мільйона мігрантів з третіх країн: 220000 – на вирівнювання демографічного дисбалансу та 800000 – на відновлення колишньої чисельності населення [2].

Якщо досліджувати міграцію до воєнного стану, можна зазначити, що: необхідність державного регулювання детальніше розглянув К. Бієрвірт, який запевнив, що Україна має встановити певні обмеження на виїзд і провадити протекціонізм робочої сили; А. Тімофєєв акцентував свою увагу на сучасних причинах еміграції українців і розробив цього низку причин; О. Ровенчак здійснила класифікацію видів міграції.

Основною причиною зростання молодіжної міграції є стрімке збільшення чисельності громадян, які виїжджають за кордон задля навчання. Наростання освітньої міграції пов'язане не тільки з бажанням отримати якісну освіту, але й з тим, що вона може бути сходиною до подальшого працевлаштування та проживання за кордоном.

Від відсутності реформ та очікування кращих економічних умов в Україні, мільйони співгромадян намагаються покращити своє фінансове становище та реалізувати кар'єрні очікування в інших країнах. Міграція робочої сили в Україні викликається переважно причинами економічного характеру, такими як намагання підвищити добробут і покращити матеріальне становище, прагнення вирішити житлове питання, фінансування навчання, відкриття власного бізнесу, непевність у завтрашньому дні для себе та своїх дітей, неможливість реалізувати свій потенціал, удосконалення знань з іноземної мови. Ключовим фактор стрімкого зростання трудової міграції українців до країн Євросоюзу, що спостерігалось до війни з Росією, стало розширення можливостей для виїзду на роботу місця після запровадження безвізу та лояльності урядів країн-членів до української трудової міграції [1].

Основними причинами міграції українців є:

- бажання кращих умов і якості життя;
- можливість реалізації своїх професійних орієнтацій: отримання роботи в іншому місці проживання на кращих умовах оплати, за фахом і на омріяній посаді;
- потреба в оновленні життя, визначеній культурі і знаннях;
- зміни в регіональному розміщенні виробництва, його реструктуризації;
- стан здоров'я і необхідність змін кліматичних умов;
- сімейно-шлюбні відносини, об'єднання з близькими;
- соціальні і етнічні конфлікти, війни;
- трудові конфлікти і конфлікти в сім'ї;
- випадкові обставини та інше [4].

Отже, міграція – активна демографічна проблема, яку потрібно вирішувати не тільки політикам, а й кожному свідомому громадянину. Успішність нашої міграційної політики буде залежати від реформ: повної перебудови системи юстиції, саме вона гарантуватиме права та свободи, включно з недоторканністю приватної власності, заради яких до України їхатимуть іноземці. Українська міграційна політика повинна складатися з елементів: маркетингу, системи міграційних балів, електронного документообігу, центрів навчання для мігрантів. Для зменшення темпів трудової міграції, збільшення кількості працевлаштованого населення нам потрібно створити сприятливі умови для розвитку малого й середнього бізнесу, поліпшити підприємницький клімат, легалізувати тіньову зайнятість, збільшити попит на робочу силу як з боку приватного, так і з боку державного секторів економіки, підняти заробітні плати працівникам та забезпечити їх ефективно функціонуючими та технічно оснащеними робочими місцями, створити нормальні макроекономічні умови, такі як стабільний курс національної валюти, низькі відсоткові ставки на кредити, прийнятні темпи економічного зростання.

Список використаних джерел

1. Інтернет джерело naurok.com.ua. Сучасні трудові міграції українців: причини та наслідки. URL: <https://naurok.com.ua/prezentaciya-na-temu-suchasni-trudovi-migraci-ukra-nciv-prichini-ta-naslidki-274066.html> (дата звернення 23.05.2023).

2. Інтернет джерело epravda.com.ua. Чому Україні потрібен мільйон мігрантів щороку? URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/04/17/699148/> (дата звернення 23.05.2023).

3. Закон України «Про основні засади державної міграційної політики України» Відомості Верховної Ради (ВВР), 2010, №6705. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/JF56900A?an=19> (дата звернення 23.05.2023).

4. Інтернет джерело naukam.triada.in.ua. Проблеми міграції населення України. URL: <https://naukam.triada.in.ua/index.php/konferentsiji/52-dvadtsyat-druga-vseukrajinska-praktichno-piznavalna-internet-konferentsiya/526-problema-migratsiji-naselennya-ukrajini> (дата звернення 23.05.2023).

Науковий керівник: Христенко О.А.- кандидат економічних наук, доцент, Миколаївський національний аграрний університет

ДЕМОГРАФІЧНІ ПРОБЛЕМИ В УКРАЇНІ

Морозова А.Р.,

здобувачка вищої освіти групи ЕК З\1

Миколаївський національний аграрний університет

Останні декілька років демографічна ситуація в Україні вкрай невтішна, оскільки весь хід соціально-економічного розвитку нашої держави поставив український народ перед реальною загрозою скорочення. Той факт, що з 1991 р. серед населення України смертність перевищувала народжуваність, а в 1993 р. природний спад досяг вже 180 тис. чоловік - говорить сам за себе.

Найвищий рівень народжуваності в Україні був помітним у 1925 - 1926 роках [1]. Відтоді почалося систематичне зниження народжуваності, що на жаль, перетворилося на сталий процес.

Аналіз досліджень і публікацій свідчить, що проблемам демографії та факторам, що на неї впливають були присвячені праці українських науковців, зокрема, таких, як І.К. Бондар, В. Гошовський, О.П. Сологуб, Л.С. Дорошенко, Н. Мірко, В.М. Медков, Е. Лібанова, С. Пирожков, В.С. Стешенко, А. Романюк, А. Шаповал та ін. [2].

Населення України поступово скорочується внаслідок демографічних, еміграційних процесів. Але на даний момент через повномасштабне вторгнення РФ в Україну скорочення населення набрало пришвидшений темп. Скорочення населення у результаті демографічних процесів (зменшення народжуваності, старіння) визнається цілком природним, та схожим до такого, що характерне розвиненим країнам світу, тоді як зменшення населення уразі еміграції вказує на сукупність невігідних умов всередині країні, які виштовхують жителів у міжнародні міграційні процеси.

Висока заробітна плата і загальні економічні дані в країнах призначення є найбільшими та найпереконливішими поштовхами для міграції. Іншими причинами, що зумовили трудову міграцію, можна відмітити такі: вищі

стандарти життя, розвиток демократії, культурна та мовні подібності, соціальні мережі за кордоном [3].

Демографічні проблеми потребують розробки науково аргументованої комплексної програми подолання демографічної кризи, яка б охоплювала не тільки питання простого відтворення населення, але й його розвитку у широкому соціальному контексті. Необхідно розробити сучасну ідеологію демографічного розвитку України, також слід посилити наукові розробки в галузі демографічних та гендерних досліджень, їх фінансову підтримку. Це має бути основним змістом демографічних стратегій держави сьогодні [4].

Отже, наразі в Україні існує серйозна проблема посилення демографічної кризи. З метою поліпшення цієї ситуації країні насамперед важливо спрямувати соціально-економічну політику на розв'язання найгостріших проблем: стимулювання народжуваності, підвищення медичного обслуговування, посилення охорони та оплати праці, поліпшення побутових умов і впровадження здорового способу життя, створення широкої мережі державних та недержавних служб соціальної допомоги.

Список використаних джерел

1. https://uk.wikipedia.org/wiki/Народжуваність_в_Україні
2. Лібанова Е. Як подолати демографічну кризу / Е. Я. Лібанова // Праця і зарплата. – 2007. – № 12. – С. 4-5.
3. Електронний журнал «Державне управління: удосконалення та розвиток» включено до переліку наукових фахових видань України з питань державного управління (Наказ Міністерства освіти і науки України від 22.12.2016 р 1604) <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1058>
4. Богданович В. Шляхи подолання демографічної кризи в умовах соціально-економічних трансформацій / В. Богданович // – Вісн. Національної академії державного управління при Президентові України. – 2006. – № 4. – С. 207-214.

Науковий керівник - Олійник Т.Г., канд. екон. наук, доцент кафедри економіки підприємств

МІГРАЦІЯ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ ТА ЇЇ ОСНОВНІ ПОКАЗНИКИ

Папіровська Вікторія Ігорівна,

здобувач вищої освіти спеціальності 073 Менеджмент

Миколаївський національний аграрний університет

Анотація: *Установлено демографічні та міграційні проблеми України, а саме її різних регіонів. Приділяється увага визначенню особливостей міграції як одного з етнічних маркерів у системі міжетнічної взаємодії та ризиків.*

Ключові слова: *демографічні проблеми, міграція, міграційні процеси, статистика міграції, показники міграції.*

Демографічні проблеми людства – це різке прискорення або порушення відтворення населення, що загрожує самому його існуванню. Багато науковців визначають, що саме демографічні чинники мають великий вплив на розвиток держави та на світ в цілому. Тому, можна стверджувати, що саме демографічні проблеми, які виникають у світі становлять великий інтерес для різноманітних політиків та організацій, які намагаються вирішити глобальні проблеми людства.

Після здобуття незалежності в Україні ускладнилася демографічна ситуація. На неї впливає кілька негативних факторів: спад народжуваності, старіння населення, погіршення здоров'я нації, економічна нестабільність у країні, а також міграційні процеси (з країни виїжджає більше людей, ніж повертається). Усе це призвело до того, що зараз в Україні десь на 10 млн менше постійного населення, ніж було в перші роки незалежності.

Найбільша кількість населення в Україні була зафіксована в 1993 році – 51 млн 870,4 тисячі осіб. Станом на початок 2020-го в країні проживає 41 млн 732,8 тисячі осіб (без урахування окупованих територій) – це історичний мінімум за роки незалежності. З урахуванням Криму та окупованих територій Донбасу чисельність населення може досягати 43 млн 923 тисяч осіб.

За період незалежності в Україні народилося 13,3 млн дітей. У цілому рівень народжуваності з 1991 року знизився вдвічі: в 1991-му народилося 630,8

тисячі дітей, у 2019-му – 308,8 тисячі. Рівень народжуваності почав падати після 2013 року, в середньому народжується близько 400 тисяч малюків на рік.

За перше півріччя 2020 року в Україні народилося 139,1 тисячі дітей. Абсолютний лідер з народжуваності – Київ, тут з'явилися на світ 14,3 тисячі дітей. Серед регіонів за показником народжуваності лідирує Дніпропетровська область – 10,3 тисячі дітей.

В Україні, як і раніше, більше жінок, ніж чоловіків: 22,4 млн проти 19,3 млн. Також кількість міського населення більш ніж удвічі перевищує сільське: 29,1 млн проти 12,8 млн.

За роки незалежності в Україні поменшало людей працездатного віку (16-59 років): у 1991 році в цій віковій групі було 30,2 млн осіб, цього року – 25 млн. При цьому кількість українців пенсійного віку з 1991 року практично не змінилася. Дітей (від 8 до 15 років) в Україні стало значно менше: у 1991-му – 11,8 млн, у 2020-му – 6,8 млн.

Міграція — це процес переміщення або через міжнародні кордони, або в межах однієї країни, що включає будь-які пересування людей, незалежно від причин. Дати визначення терміна «мігрант» не так легко. За даними Європейського комітету з питань міграції, термін «мігранти» використовується... для позначення, залежно від контексту, емігрантів, мігрантів, що повертаються назад у свою країну, іммігрантів, біженців, переселенців та осіб з числа іммігрантів і/або членів етнічної національної меншості, яка утворилася через імміграцію»

Спираючись на статистику до 2020, то велика кількість емігрантів не повернулася до України. Тому в Україні був відємний приріст міграцій. У 2021 році на постійне місце проживання виїхало 3259 українців. Також через пандемію ця кількість зменшилася.

У 2023 році збройна агресія росії змусила мільйони українців покинути свої домівки в пошуках безпеки всередині країни або за її межами. Водночас, поки триває війна, темпи міграції залишаються високими. Вже зараз одним із ключових питань на порядку денному є політична реінтеграція громадян

України, які знайшли тимчасовий притулок за кордоном. Міжнародна спільнота, приймаючі країни та український уряд мають створити політики щодо інтеграції українців до стратегії відбудови України та залучення до післявоєнного суспільно-політичного життя.

Відповідно до даних МЗС, станом на 1 лютого 2023 року загальна кількість громадян України, які перебувають за кордоном, становить майже 8 млн (7 989 027) осіб. Із них дорослих громадян України — близько 5,84 млн (5 841 619) осіб.

Показники міграції:

Міграція населення – територіальні переміщення населення, пов’язані зі зміною місця проживання.

Всі потоки (загальна міграція) за своїми складовими частинами поділяються на внутрішньорегіональну, міжрегіональну та міждержавну міграції.

Внутрішньорегіональна міграція – міграція населення, яка відбувається у межах одного регіону (Автономна Республіка Крим, область, м.Київ, Севастополь (міськрада)).

Міжрегіональна міграція – міграція населення з одного регіону в інший у межах України.

Міждержавна міграція – міграція населення за межі України або прибуття до України з інших країн.

Зовнішня міграція для регіону це міжрегіональна та міждержавна міграція разом.

Кількість прибулих визначається за відомостями про реєстрацію місяця проживання особи.

Кількість вибулих визначається за талонами зняття з реєстрації місця проживання в Україні.

Міграційний приріст (скорочення) – різниця між кількістю прибулих на дану територію та кількістю вибулих за її межі.

Загальні коефіцієнти прибуття (вибуття) – відношення відповідно кількості прибулих і кількості вибулих протягом періоду до середньої чисельності наявного населення; розраховано на 10000 осіб.

Загальний коефіцієнт міграційного приросту (скорочення) (міграційний приріст (скорочення) на 10000 осіб наявного населення) – розраховують як відношення міграційного приросту населення за період до середньої чисельності наявного населення або як різницю між загальними коефіцієнтами прибуття та вибуття.

Список використаних джерел

1. Андерсон Б. Уявлені спільноти. Міркування щодо походження й поширення націоналізму / Б. Андерсон. 2-е, перероб. вид. Пер. з англ. В. Морозова. – К. : Критика, 2001. – 271 с.

2. Максаковский В.П. Демографічна криза у сучасному світі. //Географія ПС.-2001.- №23

3. Статистична служба Європейського Союзу Eurostat. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://ec.europa.eu/eurostat>

4. International Organization for Migration. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.iom.int/>

5. Demography and security. Proceedings of a workshop. Edited by Laurent Murawiec, David Adamson. Paris.: RAND Corporation, 2001. 26 p.

Науковий керівник- Христенко О.А., доцент кафедри економіки підприємств, Миколаївський національний аграрний університет

МІГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ДЕМОГРАФІЧНИЙ РОЗВИТОК

Паульсон І.О.,

здобувач вищої освіти групи МЕН 4/2

Миколаївський національний аграрний університет

В Україні міграційні процеси по-різному впливають на її демографічний розвиток, участь у міжнародному поділі праці, вихід на європейський та світовий ринки, соціальну та національну безпеку.

Дослідженням міграційних процесів в Україні, їх впливу на демографічний розвиток, рівень життя, освіти та зайнятості, у виході на європейський та світовий ринки праці, а також формуванню міграційної політики і впливу міграції на соціальну безпеку країни присвячені праці відомих українських вчених: Лібанової Е.М., Малиновської О.А., Пирожкова С.І., Позняка О.В., Прибиткової І.М., Садової У.Я., Хомри О.У., Шульги М.О., Драгунової Т.М., Овчиннікової О.В. та ін. Водночас проблеми міграційних загроз національній безпеці України, пов'язані зі збройною агресією росії, міграцією, загостренням демографічної кризи – місць, де відбуваються бойові дії, до інших регіонів України досліджені мало.

Мета роботи полягає у дослідженні міграційних проблем регіонів України, що спричинили масові міжрегіональні та міждержавні міграційні переміщення населення.

Сьогодні основне стратегічне завдання полягає в збереженні державного суверенітету, територіальної цілісності України й інтеграції до європейського економічного та міграційного простору, забезпеченні наблизених до світових стандартів якості та тривалості життя, реалізації прав і свобод громадян. Аналіз та врахування сучасних міграційних тенденцій у нашій державі в контексті участі України в європейському та світовому міграційному просторі розглядається як один із важливих чинників формування власної національної

політики. Ця проблема і безпосередньо, і опосередковано перебуває в площині національної безпеки України. Нині особливо вирізняється проблема перебування в регіонах України значної кількості вимушених переселенців у зв'язку із воєнною агресією росії.

Виходячи зі свого географічного положення та рівня і особливостей соціально-економічного розвитку, а також розвитку ринку праці та рівня заробітної плати, Україна є активним учасником міжнародних економічних процесів і однією з найбільших країн – донорів робочої сили в Європі. В умовах соціально-економічної кризи роль трудових міграцій як джерела зниження напруження на місцевих ринках праці суттєво зростає. Стрімка активізація міжнародної мобільності населення України, що відбувається за умов глобалізації та наростання інтенсивності світових міграцій, висуває актуальну проблему – регулювання міграційних процесів, надання їм організованого, безпечного та неконфліктного характеру. Досконала міграційна політика необхідна як для мінімізації обумовлених міграцією ризиків, так і для використання значного позитивного потенціалу міграції в інтересах розвитку країни та її регіонів.

Вирішальна роль у регулюванні трудових міграційних процесів як загалом в Україні, так і в її регіонах належить управлінню соціально-економічними факторами, тобто такими умовами життя і трудової діяльності, які можуть змінюватися в результаті перерозподілу капітальних вкладень, фонду заробітної плати, суспільних форм споживання. За нинішніх умов міграційна політика держави має передбачати систему правових, адміністративних, організаційно-фінансових заходів, а також інформаційне забезпечення урядовими структурами та громадськими організаціями і об'єднаннями упорядкування міграційного простору, регулювання міграційного руху населення з позицій національних пріоритетів, кількісного та якісного складу міграційних потоків, їх соціальної, демографічної та економічної структури.

Список використаних джерел

1. Дацко О.І. Вплив міжнародної міграції на посилення загроз економічній безпеці держави. // Проблеми зовнішньої міграції України та інших пострадянських держав: матеріали засідання круглого столу / Члени редколегії: М.І. Флейчук, У.В. Щурко, Н.І. Черкас, О.Б. Василиця. – Львів : Сполом, 2014. – С. 25–29.

2. Малиновська О.А. Трудова міграція: соціальні наслідки та шляхи реагування.– К. : НІСД, 2021. – 40 с.

3. Ковалик І.І. Причини та наслідки міжнародної міграції робочої сили для України // Стратегія розвитку України. Економія, соціологія, право. – 2022. – 2, № 4. – С.86–91.

4. Прибиткова І.М. Сучасні міграційні процеси в Україні // Безпека документів та міграційна політика: висновки та рекомендації міжнародних робочих груп для України. – К. : Європа без бар'єрів, 2021. – С. 9–30.

Науковий керівник - Олійник Т. Г. - канд. екон. наук, доцент кафедри економіки підприємств

ДЕМОГРАФІЧНА СИТУАЦІЯ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ В КОНТЕКСТІ ВІЙНИ

Просолов О. О.

здобувач вищої освіти групи МЕН 3/2

Миколаївський національний аграрний університет

У зв'язку із загостренням демографічної кризи в Україні все більшого значення набуває проблема депопуляції. Сьогодні зменшення чисельності населення в регіонах відбувається не лише за рахунок природних та міграційних рухів, а й за рахунок деяких зовнішніх та політичних чинників, які останнім часом загострюють демографічну ситуацію в державі. Депопуляція є однією з найменш керованих проблем нашої країни вже протягом кількох десятиліть.

Дослідження актуальної демографічної ситуації на будь-якому рівні є важливим, адже безпосередньо від показників народжуваності, смертності, міграції та людських втрат, пов'язаних з війною залежать перспективи суспільного відтворення нашої країни, рівень соціального та економічного розвитку

До початку повномасштабної війни на території України на скорочення населення найбільше вплинули природні фактори: переважання смертності над народжуваністю, низька середня тривалість життя українців, а в період з 2019 р. до 2021 року також прогресуюча пандемія COVID-19. Не менш серйозні наслідки спричинила війна на сході країни: зростання смертності, окупація окремих територій та серйозна міграція з таких регіонів.

З початком військової агресії росії в інших регіонах нашої країни у 2022 році демографічна криза особливо загострилася. Агресор окупував частину півдня та сходу України, Миколаївська область зазнала великих економічних та соціальних втрат, які наразі важко підрахувати.

Деякі демографічні зміни в окремих регіонах важливо досліджувати нерозривно із загальними даними по всій країні. Як свідчить Інститут демографії та соціальних досліджень НАН, наразі в Україні перебуває від 28 млн до 34 млн осіб [5]. За даними Верховного комісара ООН з питань біженців, станом на березень 2023 р., за її межами зареєстровано 5 млн осіб в країнах ЄС та ще 1,2 млн знаходяться в росії [4].

Визначити точну чисельність населення Миколаївщини поки неможливо через відсутність офіційних статистичних даних. Але наразі джерелом інформації про актуальну кількість мешканців можуть слугувати дані мобільних операторів. У березневому звіті Національної комісії з питань регулювання зв'язку (НКЕК) вказано, що за підрахунком забезпеченості населення мобільним зв'язком та кількістю активних SIM-карт, в Миколаївській області станом на червень 2023 р. знаходилося близько 1 млн 80 тис. жителів, а в загальному в Україні приблизно 33,8 млн осіб, що є приблизними показниками [4].

Починаючи з 1960 року і закінчуючи 1993 роком, чисельність населення України постійно зростала. Останній позитивний темп приросту становив +500 осіб на рік. А вже у 1994 р. вона набула тенденції до зниження, яка зберігається й донині [1].

Відповідно до даних Держстату та висновків дослідження НКЕК, лише за останні 11 років чисельність населення України скоротилася на 11 млн 833 тис. осіб; в Миколаївській області – на 98,2 тис. осіб. За 2 роки війни можемо спостерігати скорочення на 7 млн 788,4 тис. та 28,4 тис. осіб по країні та області відповідно (табл. 1). Таку кризу спричинили великі людські втрати, значна міграція та неможливість точного підрахунку жителів на непідконтрольних територіях.

Таблиця 1 Динаміка чисельності населення України та Миколаївської області

Рік	Чисельність населення України, тис. осіб	Абсолютний приріст (зменшення) населення по Україні, тис. осіб	Чисельність населення Миколаївської області, тис. осіб	Абсолютний приріст (зменшення) населення по області, тис. осіб
2012	45 633,60	-	1178,2	-
2013	45 553,00	-80,6	1173,5	-4,7
2014	45 426,20	-126,8	1168,4	-5,1
2015	42 928,90	-2497,3	1164,3	-4,1
2016	42 760,50	-168,4	1158,2	-6,1
2017	42 584,50	-176,0	1150,1	-8,1
2018	42 386,40	-198,1	1141,3	-8,8
2019	42 153,20	-233,2	1131,1	-10,2
2020	41 902,40	-250,8	1119,9	-11,2
2021	41 588,40	-314,0	1108,4	-11,5
2022	41 167,30	-421,1	1091,8	-16,6
2023*	33 800,00	-7367,3	1080	-11,8

Джерело: розраховано автором за даними [1] та [4]

Непередбачувані негативні результати для України та області матиме значне підвищення смертності, в першу чергу військових, а також цивільних, що гинуть від російських обстрілів. За даними голови Миколаївської ОВА Віталія Кіма, від початку повномасштабного вторгнення в області постраждало 1613 цивільних людей, загинуло 436, з них 11 дітей [2]. Згідно з наявною інформацією на сайті Уповноваженого верховного комісара з прав людини ООН, за час війни по всій країні зафіксовано 23 606 постраждалих від російських обстрілів серед цивільного населення. Зокрема 8 791 загиблих та 14 815 поранених.

Не дивно, що з початком повномасштабної збройної агресії, на Миколаївщині значно скоротилася народжуваність. За словами заступника начальника управління охорони здоров'я Миколаївської ОВА Олега Бабіна, у 2022 році народилося на 40% менше дітей, ніж у 2021 – 4 175 немовлят проти 6 928, що в основному пов'язано з міграцією постійного населення на інші території.

OpenDatabot, із посиланням на Мін'юст України надав інформацію про смертність на Миколаївщині за 2022 календарний рік, вона становить 17 493

померлих [3]. Не важко вирахувати, що негативне сальдо природного руху населення регіону становить -13 318 осіб, тобто у звітному році померло у 4,2 рази більше, ніж народилося.

Як і до війни, одними з основних причин смерті на Миколаївщині залишаються хвороби систем кровообігу, COVID-19, новоутворення, хвороби органів дихання та зовнішні причини.

В області відбувається та поглиблюється процес депопуляції. Демографічна ситуація регіону погіршується, чисельність населення щорічно зменшується. Можемо стверджувати, що найбільший вплив на її зміни у Миколаївській області виявила війна, яка призвела до збільшення числа померлих як серед військових, так і серед цивільних; до значних міграційних відпливів населення області, до збільшення і так значного негативного розриву між смертністю та народжуваністю. Новою вагомою причиною смертності за останні 2 роки стали обстріли території Миколаївщини країною-агресором, які активно здійснювалися, доки російські війська не покинули Херсон.

Список використаних джерел

1. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 01.10.2023).
2. На Миколаївщині росіяни вбили близько 440 людей та пошкодили майже 11 тисяч об'єктів - Кім. *Інформаційне агентство Українські Національні Новини (УНН)*. URL: <http://surl.li/lwrzd> (дата звернення: 03.10.2023).
3. Як змінилося населення України у 2022 році. *The Page*. URL: <http://surl.li/lwrco> (дата звернення: 05.10.2023).
4. Ukrinform. Кількість українців та їх міграція за кордон через війну. *Укрінформ - актуальні новини України та світу*. URL: <http://surl.li/lfftv> (дата звернення: 06.10.2023).
5. Ukrinform. Чисельність населення України варіюється від 28 до 34 мільйонів – демографи. *Укрінформ - актуальні новини України та світу*. URL: <http://surl.li/lwrddp> (дата звернення: 06.10.2023)

Науковий керівник - Олійник Т. Г. - канд. екон. наук, доцент кафедри економіки підприємств

ДЕМОГРАФІЧНИЙ СТАН КРАЇНИ ЯК НАСЛІДОК ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ

Пушкаревська Ауріка Євгеніївна
здобувач вищої освіти спеціальності 073 Менеджмент
Миколаївський національний аграрний університет

Демографічний стан у державі протягом останніх років ускладнився до того, що є всі докази вважати Україну територією критичного демографічного стану і особливо тяжким у селищах та в окремих регіонах. Стиснення чисельності населення в країні набуває негативних наслідків як з погляду демографічної основи його відтворення, так і з економічного погляду. Ускладнює демографічні проблеми й активна еміграція населення. Серед емігрантів велику частину складають висококваліфіковані фахівці. Декілька мільйонів громадян України, залишаючи свої родини, працюють за кордоном.

Міграційні процеси, складниками яких є стаціонарна, або постійна, сезонна, трудова маятникова міграція та еміграція, значною мірою впливали і впливають на ефективність і раціональне використання трудового потенціалу як в Україні у цілому, так і в окремих регіонах. Міграція населення є одним із важливих чинників, які обумовлюють зміну кількості населення країни та його розподіл між окремими регіонами і населеними пунктами. Міграційна поведінка людей виступає одним із загальних індикаторів проблем соціально-економічного розвитку як країни, так і окремих регіонів та зумовлює важливість уваги держави до цього соціально-політичного й економічного явища. [1]

Населення України всякчас скорочується внаслідок демографічних, еміграційних процесів, а останнім часом і через військовий конфлікт на Сході країни. Так, скорочення населення у результаті демографічних процесів (зменшення народжуваності, старіння) визнається цілком природним, та подібним такому, що характерне розвиненим країнам світу, тоді як зменшення

населення уразі еміграції вказує на сукупність не вигідних умов всередині країни, які виштовхують жителів у міжнародні міграційні процеси. Висока заробітна платня і загальні економічні дані в країнах призначення є найсильнішими поштовхами для міграції. Серед інших причин, що зумовили трудову міграцію, можна відмітити такі: вищі стандарти життя, розвиток демократії, культурна та мовні подібності, соціальні мережі за кордоном.[2]

Протягом останніх років міграція в Україні набула принципово нового характеру та якості, змінилися переваги. У результаті переходу сільських мешканців до міст, утворилися системи з високою організацією міського народонаселення. Водночас у сільській місцевості в багатьох регіонах розширюються кордони слабо заселених територій, виводяться з господарського обігу значні площі земель. Багаторічний перехід сільської молоді до міст України та за її межі визначив перебудову всіх демографічних структур і процесів у селищі, що супроводжувалося з підвищенням частки осіб пенсійного віку, зростанням смертності, скороченням народжуваності, зменшенням природного приросту сільського населення.[3]

Під дією воєнної сутички та повної економічної кризи еміграційні настрої населення зростають. Зусиллям вирішити життєві проблеми у спосіб працевлаштування за кордоном сприяє й досягнений українцями досвід роботи за межами держави, потужні міграційні мережі, що сформувалися впродовж останніх десятиліть. Опитування, проведене на замовлення Міжнародної організації з міграції навесні 2015 року, відобразило, що 8% українців планують найближчим часом розшукати роботу за кордоном або вже її знайшли. За показниками аналогічного дослідження 2011 р., таких було 6%. [4]

Таким чином, посилення міграційних є тенденцією сучасних міжнародних економічних відносин. Процеси міграції є актуальною проблемою для більшості країн, як у контексті неконтрольованості масштабів, так і в контексті впливу на соціально-економічні процеси. Цей напрям притаманний Україні і підкреслюються здебільшого в міграції більш активного прошарку населення. Безумовно, процеси міграції спинити неможливо, проте можна їх

скорегувати. Лише глибокі реформи у всіх сферах (економіка, освіта, медицина, судова система тощо) та покращення рівня життя населення буде сприяти скороченню процесів міграції в Україні.

Список використаних джерел

1. Журнал «Економіка і суспільство». Основні причинно-наслідкові зв'язки міграційних потоків населення Хмельницької області та їх вплив на рівень трудового потенціалу : випуск # 12 / 2017 – Режим доступу : http://economyandsociety.in.ua/journal/12_ukr/82.pdf

2. Електронний журнал «Державне управління: удосконалення та розвиток» включено до переліку наукових фахових видань України з питань державного управління (Наказ Міністерства освіти і науки України від 22.12.2016 № 1604) - <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1058>

3. Управління трудовим потенціалом : навч. посіб. — К.: КНЕУ Васильченко В. С., Гриненко А. М., Грішнова О. А., Керб Л. П. , 2005. — 403 с.

4. Міграція в Україні: факти і цифри-2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.iom.org.ua>

Науковий керівник Христенко О.А., доцент кафедри економіки підприємств, Миколаївський національний аграрний університет

АКТИВНА МІГРАЦІЙНА ПОЛІТИКА – ВАЖЛИВИЙ ЕЛЕМЕНТ ВІДБУДОВИ УКРАЇНИ

Сидорук Д.В.,

здобувач вищої освіти групи МЕНЗ/2

Миколаївський національний аграрний університет

Демографічна ситуація в Україні продовжує погіршуватися протягом останніх кількох десятиліть, і – демограми вказують на поширене явище скорочення чисельності населення. Внаслідок від'ємного природного та механічного руху населення з кожним роком зменшується. Процес старіння населення країни поглиблюється, демографічне навантаження зростає, а зниження рівня народжуваності призведе до подальшого скорочення робочої сили та трудового потенціалу країни. Це пов'язано з тим, що все матеріальне багатство країни створюється робочою силою населення, основним виробничим потенціалом трудового ресурсу.

Демографічні проблеми досліджувала низка українських вчених : О.О. Барвінський, М.О. Білинський, О.А. Грішинова, С.С. Гринкевич, З.І. Кобель, І.О. Курило, І.Г. Лаврук, Є.М. Ліванов та інші . Серед зарубіжних дослідників варто згадати Д. Брайсон, Д. Брейклі, Р. Істерлін, Ш. Гофер, Р. Фрідман, Н. Пітер [1].

В Україні міграційні процеси по-різному впливають на демографічний розвиток, участь в міжнародному поділі праці (МПП), доступ до європейських ринків, соціальну та національну безпеку. Водночас існують міграційні проблеми, що загрожують національній безпеці, пов'язані зі збройною агресією росії, нелегальною міграцією та загостренням демографічної кризи.

Недостатня увага держави до проблеми нелегальної міграції опосередковано посилює фактори ерозії держави та сприяє зміцненню антидержавних корупційних центрів.

Починаючи з 24 лютого 2022 року , багато громадян покинули Україну внаслідок збройного конфлікту . Залежно від їхньої ситуації та національного законодавства приймаючої країни , статус внутрішньо переміщених громадян України варіюється від біженців до осіб які мають право на тимчасовий захист або інші подібні схеми захисту.

У країнах Європейського Союзу (за винятком Данії), Рішенням Ради 2022/382 від 4 березня 2022 року було введено в дію Директиву Ради 2001/55 від 20 липня 2001 року про тимчасовий захист громадян України. За даними ООН , станом на середину листопада 2022 року за кордоном залишилися 7,6 мільйона громадян України (вимушених переселенців). З них близько 3 мільйонів - у Росії та Білорусі. Приблизно 4,5 мільйонів українців перебувають у країнах Європи. Найбільша кількість біженців з України, які отримали статус тимчасового захисту, проживає в Польщі приблизно 1,5 мільйона , за нею йдуть Німеччина і Чехія - приблизно 450000.

Згідно з опитуванням 87% мігрантів - це жінки з дітьми, 65%з яких працездатного віку від 18 до 59 років. Близько 70% опитаних мігрантів мають вищу освіту. Лише 17,3% опитаних біженців виїжджали за кордон з чоловіком/дружиною,тоді як 13,3% виїжджали наодинці. Більшість респондентів (59,3%) виїжджали за кордон з неповнолітніми дітьми.[2].

Незважаючи на позитивні наслідки присутності мігрантів, з міграцією пов'язані й певні виклики. Наприклад витрати українських мігрантів стали додатковим чинником високих темпів інфляції в ЄС, оскільки ціни на енергоносії значно зросли у 2022 році, зокрема більші ніж на 20% у Литві, Естонії, Латвії та Угорщині, приблизно на 18% у Чехії та Польщі і майже на 10% в єврозоні, досягли рекордних рівнів за останнє десятиліття.

Отже, для покращення демографічної ситуації в Україні потрібна активна імміграційна політика, яка поверне українців та привабить працівників з інших країн. Ця політика має підтримувати кількість та якість робочої сили. Демографія буде важливим елементом відбудови сильної України.

Список використаних джерел

1. Демографічна ситуація в Україні: Проблеми та шляхи їх вирішення http://rev.kpu.zp.ua/journals/2019/6_17_ukr/57.pdf
2. Міграційні загрози Національній безпеці України: Сучасні виклики, проблеми подолання <https://dse.org.ua/arhcive/25/7.pdf>
3. Вплив повномасштабної війни на міграцію українців: як масштаби переміщення оцінюють держава Україна та міжнародні організації <https://www.oporaua.org/viyna/vpliv-povnomasshtabnoyi-viini-na-migratsiiu-ukrayintsiv-iak-masshtabi-peremishchennia-otsiniuiut-derzhava-ukrayina-ta-mizhnarodni-organizatsiyi-24523>
4. Наскільки масштабною буде демографічна криза в Україні і як повернути біженців <https://texty.org.ua/fragments/109074/yakym-ye-masshtab-majbutnoyi-demohrafichnoyi-kryzy-v-ukrayini/>

Науковий керівник - Олійник Т.Г., канд. екон. наук, доцент кафедри економіки підприємств

МІГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В УКРАЇНІ: ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ

Телещак А.В.,

здобувачка вищої освіти групи МЕН 3/2

Миколаївський національний аграрний університет

Проблема міграційного процесу в Україні полягає в тому, що країна стикається з великою кількістю еміграції своїх громадян за кордон, а також зі значним припливом іммігрантів з інших країн. Цей процес має великі виклики і загрози для розвитку країни.

Географічні характеристики України, а також природно-кліматичні умови сприяли та продовжують сприяти рухові населення. Значення міграції полягає у зміні місця проживання людей. На практиці, переселення населення на території сучасної України ніколи не припинялося.

Проблема трудової міграції нині є надзвичайно актуальною, а отже, потребує дослідження для того, щоб оптимально її вирішити. Процесами розвитку міграційних процесіві займалися такі вчені, як Н.С. Новоженова, Н.Д. Квардія, В.М. Ніколаєвський, Н.Є. Прохоренко, В.Л. Іноземцев, Є.К. Хіжний та інші.

Основні чинники міграції пов'язані передусім з економічними труднощами, недостатком робочих місць, низьким рівнем заробітної плати та небезпекою економічної та політичної нестабільності. Про одну із основних причин можна сказати, що вона полягає в недостатній висоті оплати праці. Україна має найнижчу заробітну плату як на мінімальному, так і на середньому рівні в порівнянні з усіма країнами Європи. [2]

Наслідки міграції варіюються в різних країнах та їх територіальних підрозділах. У випадку України, зовнішня трудова міграція має декілька позитивних наслідків. Вона сприяє інтеграції України на світовий ринок праці, допомагає зменшити безробіття і соціальну напругу в суспільстві. Крім того, через грошові перекази трудових емігрантів та іноземні інвестиції українська економіка отримує додатковий потік іноземної валюти.

Міграція також дає можливість працеспроможному населенню реалізувати свої здібності за кордоном, підвищити рівень кваліфікації та покращити матеріальний стан. За допомогою іноземної робочої сили можна покрити дефіцит фахівців рідкісних професій та кваліфікацій в Україні, а також створити конкуренцію з закордонними фахівцями, що спонукає українських працівників до продуктивної діяльності.

Негативні наслідки трудової міграції, які можна відзначити, включають такі аспекти: Україна втрачає свої найконкурентоспроможніші кадри, зокрема вчених і фахівців, що сповільнює науково-технічний прогрес; національний ринок праці стикається з надмірною конкуренцією через прибуття іноземних працівників; Україна втрачає іноземну валюту, яка вивозиться іммігрантами як їхні заощадження; відбувається дискримінація та експлуатація українських громадян з боку місцевих роботодавців; з'являються політичні та економічні претензії до України з боку країн-реципієнтів через збільшення нелегальної трудової міграції українців; злочинність та соціальна напруженість у суспільстві зростають через міжнаціональні конфлікти. [3]

Отже, міграційні процеси в Україні мають багато причин та наслідків. Це складна проблема, яка потребує комплексного підходу та розвитку ефективних політик для регулювання міграції, забезпечення соціального та економічного розвитку країни та підтримки громадян, які залишаються в Україні.

Список використаних джерел

1. Особливість банківського кредитування сільськогосподарських підприємств http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/10396/1/Tezy_Uni_280918.pdf
2. Статистична служба Євросоюзу. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://ec.europa.eu/eurostat>.
3. Зовнішні трудові міграції населення / За ред. Е. М. Лібанової, О. В. Позняка. - К.: РВПС України НАН України, 2002
Науковий керівник - Олійник Т. Г. - канд. екон. наук, доцент кафедри економіки підприємств

МОДЕЛЮВАННЯ ПРОЦЕСІВ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ ПРАЦІ НА ОСНОВІ НЕЛІНІЙНИХ МОДЕЛЕЙ ЧАСОВИХ РЯДІВ

Тищенко С.І.

к.п.н., доцент, Миколаївський національний аграрний університет

Пархоменко О.Ю.

к.ф.-м.н., доцент, Миколаївський національний аграрний університет

Ринок праці як частина ринкової структури забезпечує переміщення товарів і послуг, спрямовуючи ресурси в галузі національного господарства або вилучаючи їх з них відповідно до переміщення капіталів і товарів. На відміну від інших типів ринків проблеми ринку праці мають не лише ресурсний і товарний характер, але можуть спричиняти чимало економічних і соціальних проблем (бідність, безробіття, інфляція), соціальну напруженість у суспільстві (мітинги, демонстрації протести, страйки), потужні громадські рухи і соціальні революції [1].

Моделювання процесів функціонування ринку праці на основі нелінійних моделей часових рядів - це складний і важливий аналітичний підхід, який дозволяє вивчати і передбачати динаміку ринку праці, включаючи зміни в безробітті, зайнятості, заробітній платі та інші параметри.

Основними етапами зазначеного аналізу є: збір та обробка даних; побудова нелінійних моделей; аналіз та ідентифікація змін; прогнозування та використання результатів.

На першому етапі відбувається збір і обробка часових рядів даних, пов'язаних з ринком праці. Це може включати в себе інформацію про зайнятість, безробіття, заробітну плату, економічні показники та інші важливі дані. Після збору даних можна побудувати нелінійні моделі для опису динаміки ринку праці. Це можуть бути, наприклад, неоднорідні архівні моделі, такі як моделі з авторегресією, що враховують стохастичні зміни і нелінійні ефекти.

Дослідження моделей дозволяє ідентифікувати ключові чинники та зміни, що впливають на ринок праці. Нелінійні моделі дозволяють враховувати нелінійні залежності та несподівані зміни, які можуть бути прихованими у класичних лінійних моделях. Після побудови моделі можна використовувати її для прогнозування майбутніх подій на ринку праці. Це може бути корисним для уряду, бізнесу, акціонерів та інших стейкхолдерів.

Знання, отримані з моделювання процесів ринку праці, можуть бути використані для прийняття стратегічних рішень в галузі зайнятості, економічного розвитку та соціальної політики.

Цей підхід вимагає високої кваліфікації в області статистики, економетрики та аналізу даних, а також доступу до великої кількості достовірних даних. Додатково необхідно враховувати той факт, що ринок праці - це складна система, і точність будь-яких моделей завжди обмежена невизначеністю та змінами в суспільних, економічних та політичних умовах.

Нелінійні моделі часових рядів - це математичні моделі, які використовуються для аналізу та прогнозування часових рядів, де залежності між змінними виявляють не лінійні (наприклад, нелінійні) закономірності. Ці моделі можуть використовуватися для вивчення складних інтеракцій та нелінійних залежностей між даними в часових рядах. До найвідоміших належать такі нелінійні моделі часових рядів, як: ARIMA модифікована для нелінійності (ARIMA-GARCH); нелінійна архівна модель (ARCH/GARCH); нейронні мережі (нейронні мережі LSTM, GRU); теорія хаосу та динамічна система.

Модель ARIMA (авторегресія і ковзне середнє) може бути розширена для врахування гетероскедастичності та змінності дисперсії в часовому ряді за допомогою моделі GARCH (гетероскедастичність умовно авторегресивна модель). Це дозволяє моделювати як лінійні, так і нелінійні ефекти. Моделі ARCH і GARCH використовуються для моделювання гетероскедастичності та умовної змінності в часовому ряді. Вони дозволяють моделювати нестійку дисперсію даних, що може бути характерним для фінансових часових рядів.

Нейронні мережі, такі як LSTM (Long Short-Term Memory) і GRU (Gated Recurrent Unit), можуть бути використані для моделювання нелінійних залежностей в часових рядах. Вони здатні виявляти складні шаблони та динаміку в даних. Деякі нелінійні моделі використовують теорію хаосу для аналізу нелінійних часових рядів. Вони можуть виявити хаотичні залежності та прогнозувати складну динаміку.

Використання нелінійних моделей часових рядів в процесах функціонування ринку праці надає можливість не лише обґрунтованого ухвалення оперативних, середньострокових і стратегічних управлінських рішень, зокрема з метою запровадження заходів, спрямованих на підтримання й подальше підвищення економічної активності населення та продуктивності праці, а й сприяє посиленню уваги до розвитку людського капіталу.

Список використаних джерел

1. Бабич С. М. Сучасний ринок праці в економічній системі / С. М. Бабич // Бізнес Інформ – 2012. – № 10. – С. 160–164.
2. Економетричне моделювання динамічних процесів розвитку ринку праці України : монографія / М. О. Оліскевич. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2015. – 400 с.

Секція 5.

*ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ:
УДОСКОНАЛЕННЯ ТА
РОЗВИТОК*

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Балицька Д. О.,

здобувачка вищої освіти спеціальності 051 «Економіка»,

Павлюк С. І.,

**кандидат економічних наук, доцент кафедри готельно-ресторанної справи
та організації бізнесу**

Миколаївський національний аграрний університет

Підприємництво по своїй сутності є дуже особливим видом зайнятості, яка охоплює всі сфери життя суспільства й виступає рушійною силою для творчої діяльності громадян і, звичайно, зазнає значного впливу й контролю з боку держави від оподаткування до ціноутворення. Так, державне регулювання створює те середовище, в якому діють підприємці, забезпечуючи захист права власності, виконання договірних зобов'язань, що є суттєвими для діяльності підприємців [1].

У ситуації, коли національна безпека України стоїть під загрозою через низку факторів: інфляційні процеси, військове положення та зниження темпів економічного розвитку – підтримка підприємницької діяльності стає надзвичайно важливою, оскільки спонукає до формування основ стабільності національної економіки та забезпечує функціонування різних регіонів країни.

Для успішної реалізації державної політики підтримки підприємництва необхідно вжити відповідних заходів, що в свою чергу допоможе залучити та ефективно використовувати інвестиційні ресурси, вирішити проблему безробіття, підсилити виробничо-торговельну діяльність та оптимізувати логістичні процеси в подальшому.

Державне регулювання підприємництва – це складова державної політики, що передбачає застосування комплексу заходів, спрямованих на систематичну підтримку та контроль впливу економічних процесів, що

виникають у сфері підприємництва, а також оптимізація взаємозв'язків між учасниками економічних відносин. Відповідно метою такого регулювання є запобігання прийняттю економічно неефективних нормативних актів, зменшення втручання держави у функціонування підприємств та усунення перешкод для їх розвитку.

Здійснення державного регулювання підприємництва здійснюється через [2]:

- законодавчі акти, котрі забезпечують свободу конкуренції й захищають права споживачів від недобросовісних дій в усіх галузях підприємницької діяльності;

- грошово-кредитну та податкову політику, яка охоплює різні аспекти: визначення податкових ставок та відсотків за державні кредити, встановлення правил ціноутворення, курсу валют, надання податкових пільг, а також визначення розміру економічних санкцій та ін.;

- визначення стандартів соціальної відповідальності підприємства, в рамках яких підприємець повинен забезпечити належні умови праці, оплату праці, а також соціальне й медичне страхування та соціальне забезпечення;

- привернення уваги підприємців для участі у виконанні різних науково-технічних та економічних програм на рівні держави і регіону;

- укладання угод для виконання робіт та надання послуг для потреб держави, визначення екологічних стандартів і правил.

Отже, в умовах сучасних викликів й загроз ефективно державне регулювання підприємництва є важливим інструментом для зміцнення національної безпеки України та стабільності її економіки.

Список використаних джерел

1. Чуєнко В.І., Кузьмич А.А. Актуальні проблеми та перспективи реформування державного регулювання підприємницької діяльності в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. №5. С.91-95. URL: http://lsey.org.ua/5_2020/22.pdf.

2. Левицький В. О. Державне регулювання підприємницької діяльності. *Формування механізму зміцнення конкурентних позицій національних економічних систем у глобальному, регіональному та локальному вимірах* : мат. ІХ Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Тернопіль, 5 листопада 2022 р.). Тернопіль: ФОП Паляниця В.А. 2022. С. 73-75. URL: https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/39256/2/FMNECPS_2022_Levytskyi_V-State_regulation_of_business_73-75.pdf.

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ: УДОСКОНАЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК

Бондар Анастасія Сергіївна,

здобувач вищої освіти спеціальності 073 Менеджмент

Миколаївський національний аграрний університет

Державне управління - це система органів, структур, процедур і інструментів, які забезпечують функціонування та управління державою. Його основна мета полягає в забезпеченні ефективного функціонування державних органів, прийнятті рішень, реалізації політик та забезпеченні виконання законів.

Державне управління включає в себе такі аспекти, як розробка політик, планування та прийняття рішень, реалізація програм та проектів, нагляд і контроль за виконанням законів і регуляцій, а також управління державними ресурсами, фінансами та персоналом.

Органи державного управління можуть бути різного рівня – від центральних державних установ до місцевого самоврядування. Вони займаються розробкою політик, виконанням законів, забезпеченням публічних послуг, сприянням розвитку економіки, забезпеченням безпеки і порядку, соціальної справедливості та інших важливих функцій держави.

Удосконалення: Важливість постійного удосконалення державного управління для забезпечення його ефективності та відповідності потребам суспільства.

Розробка та впровадження реформ, спрямованих на поліпшення структур, процедур та механізмів державного управління.

Розвиток: Забезпечення сталого розвитку державного управління, враховуючи змінювані потреби та виклики суспільства. Впровадження інноваційних підходів та сучасних технологій для покращення якості та ефективності державного управління.

Громадськість: Залучення громадськості до процесу прийняття рішень та формування політик шляхом створення механізмів консультацій та громадського слухання. Підвищення прозорості та відкритості роботи державних органів для активної участі громадськості в контролі та моніторингу державного управління.

Прийняття рішень: Розвиток механізмів прийняття рішень, забезпечення об'єктивності, розуміння та врахування різноманітних інтересів та потреб різних сегментів суспільства. Використання наукових досліджень, аналітики та експертного знання для підтримки прийняття обґрунтованих та ефективних рішень.

Відповідальність: Зміцнення системи відповідальності для державних службовців та політиків з метою забезпечення високих стандартів професійної поведінки та етики. Встановлення механізмів контролю та обліку діяльності державних службовців і політиків для забезпечення прозорості та відповідності закону.

Державні службовці: Розвиток системи професійного навчання та розвитку для державних службовців з метою покращення їхніх навичок та компетенцій. Залучення кваліфікованих та мотивованих фахівців до державної служби та створення сприятливих умов для повернення талантів.

Управління державними ресурсами:

Ефективне та економне використання державних ресурсів, включаючи бюджетні кошти, землю, природні ресурси та інфраструктуру. Розвиток механізмів контролю та аудиту, що забезпечують прозорість та запобігають корупції в управлінні державними ресурсами.

Зміни: Прогресивні зміни в державному управлінні, які відповідають на змінюючіся потреби та виклики суспільства. Запровадження інноваційних підходів, нових технологій та модернізація процесів з метою покращення ефективності та результативності управління.

Ефективність: Впровадження стратегій та методів, спрямованих на підвищення ефективності державного управління та досягнення поставлених цілей.

Державна серфа: Розробка і впровадження політик та стратегій, спрямованих на розвиток та зміцнення державної сфери. Забезпечення доступності якісних державних послуг для громадян та підприємств шляхом оптимізації процесів та використання сучасних технологій.

Реформи: Проведення структурних та інституційних реформ у державному управлінні з метою покращення його ефективності та результативності. Впровадження інноваційних моделей управління, перегляд процедур та механізмів для прискорення реформування державного сектору.

Стратегії: Розробка довгострокових стратегій державного управління з метою визначення цілей, пріоритетів та шляхів досягнення реформ. Впровадження стратегічного планування та моніторингу результатів для забезпечення постійного прогресу та адаптації до змін.

Інституційні механізми: Створення ефективних інституційних механізмів управління, які гарантують стабільність, координацію та співпрацюють між органами державного управління. Запровадження системи взаємодії та обміну інформацією між державними органами, що сприяє координації та забезпеченню єдиної стратегії.

Список використаних джерел

1. Гриценко А. А. Інституційна архітектоніка і механізми економічного розвитку / А. Гриценко // Економічна теорія. – 2005. – № 1. – С. 94–116.

2. Коваленко А. А. Розвиток виконавчої влади в Україні на сучасному етапі: теорія і практика. – К., 2002. – 512 с.

3. Липовська Н. А. Управління інституціональним розвитком державної митної служби України: дис. ... доктора наук з держ. упр.: 25.00.03 / Н. А. Липовська. – К., 2007. – 548 с.

4.Кихлер Э. Принятие решений в организациях / Э. Кихлер, А. Шорти // Психология труда и организационная психология ; [пер. с нем.]. – Харьков : Гуманитарный центр, 2004. – Т. 4. – 160 с.

5.Бакуменко В. Д. Прийняття рішень в державному управлінні : навч. посіб. : у 2 ч. / В. Д. Бакуменко. – Ч. 2 : Науково-прикладні аспекти. – К. : ВПЦ АМУ, 2010. – 292 с.

Науковий керівник- Христенко О.А., доцент кафедри економіки підприємств, Миколаївський національний аграрний університет

БЮДЖЕТНЕ УПРАВЛІННЯ ТА ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Гентош М. І.

здобувач вищої освіти групи МЕН 3/2

Миколаївський національний аграрний університет

Бюджетне управління та фінансова стійкість є ключовими складовими країни для забезпечення стабільності та розвитку. Україна, яка протягом останніх десятиліть була свідком складних економічних та політичних викликів, зокрема внутрішнього конфлікту, на зразок подій на сході країни, стала лицарем на полях непередбачуваної війни та перебуває в надзвичайно складних умовах. Більше ніж будь-коли раніше бюджетне управління та фінансова стійкість набули вагомого значення для забезпечення економічної та соціальної стабільності країни під час війни.

Під час війни, Україна стикається зі значними фінансовими викликами та турбулентністю на різних рівнях економіки та фінансів. Спричинені конфліктом ризики та обмеження накладають певні виклики на уряд та фінансові установи, які вимагають невідкладного реагування та компетентного управління. Недостатня фінансова стійкість може має негативний вплив на соціальну сферу, національну безпеку та загальний стан країни.

У цьому контексті, розгляд та аналіз бюджетного управління та фінансової стійкості в Україні під час війни стає актуальною і важливою темою. Дієве бюджетне управління, збалансовані фінанси та прозорість у витратах стають необхідними елементами для забезпечення економічної стійкості та соціального розвитку. Україна має шукати рішення та стратегії, які допоможуть зберегти стійкість фінансової системи та забезпечити довгостроковий успіх, незважаючи на надзвичайні обставини конфлікту.

Бюджетне управління та фінансова стійкість в Україні під час війни стають особливо складними завданнями, оскільки країна стикається з великими

фінансовими та економічними викликами, пов'язаними з конфліктом. В таких умовах важливо приділити особливу увагу кільком аспектам:

Безпека і оборонні витрати: Забезпечення національної безпеки стає пріоритетом під час війни. Бюджет повинен виділяти достатні ресурси для фінансування армії та правоохоронних органів, зокрема на закупівлю військової техніки та забезпечення воїнів.

Гуманітарна допомога та соціальні програми: Конфлікт може призвести до значного погіршення соціальної ситуації громадян. Фінансове управління має включати в себе розробку та фінансування гуманітарних програм для підтримки внутрішньо переміщених осіб та постраждалих.

Міжнародна допомога та зовнішнє фінансування: Україна може розраховувати на міжнародну підтримку та фінансову допомогу під час конфлікту. Важливо залучити ці ресурси для забезпечення фінансової стійкості та відновлення економіки.

Боротьба з корупцією та фінансовими зловживаннями: В умовах війни ризик корупції та незаконних фінансових операцій може збільшуватися. Необхідно зміцнити контроль та впровадити антикорупційні заходи для забезпечення прозорості та дисципліни в управлінні бюджетом.

Подолання економічних викликів: Війна може призвести до економічної нестабільності. Управління бюджетом повинно включати в себе стратегії для відновлення економіки та підтримки підприємств, які постраждали від конфлікту.

Реформи у бюджетному управлінні: Важливо використовувати цей час для впровадження реформ у бюджетному управлінні, які можуть покращити ефективність та прозорість. Це може включати в себе вдосконалення системи контролю, аудиту та планування бюджету.

Забезпечення фінансової стійкості в умовах війни вимагає комплексного підходу та ретельного управління бюджетом. Однак правильні рішення та заходи можуть сприяти відновленню та підтримці країни в найважчих умовах.

Україна має боротися зі складнощами війни та одночасно забезпечувати фінансову стійкість, щоб зберегти стабільність та підтримку для свого народу. Тільки через ретельне планування, ефективне управління та співпрацю з міжнародними партнерами Україна зможе подолати виклики війни та рухатися шляхом досягнення миру та стійкого розвитку.

Список використаних джерел

1. Коментар Національного банку щодо рівня інфляції в серпні 2023 року.
URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/komentar-natsionalnogo-banku-schodo-riv...>

2. Національний банк України знизив облікову ставку до 20 %. URL:
<https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-ukrayini-zniziv-oblik...>

3. Як зниження облікової ставки вплине на депозити, кредити, ціни та економіку. Чому НБУ вирішив знизити облікову ставку і що буде далі? Відповіді на 5 ключових питань. URL:
<https://www.epravda.com.ua/columns/2023/08/31/703759/>

4. Міжнародні резерви становили 40,4 млрд дол. США за підсумками серпня. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/mijnarodni-rezervi-stanovili-404-mlrd-d...>

5. Нова Стратегія розвитку фінансового сектору: протистояння викликам війни у фінансовому секторі та підтримання відновлення економіки України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/nova-strategiya-rozvitku-finansovogo-se...>

Науковий керівник - Олійник Т. Г. - канд. екон. наук, доцент кафедри економіки підприємств

РЕАЛІЗАЦІЯ ЗАХОДІВ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ У РЕФОРМАХ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Іваненко В.С.,

здобувачка вищої освіти

Курепін В.М.,

канд.екон.наук, доцент - науковий керівник

Миколаївський національний аграрний університет

Соціально-економічний розвиток територіальної громади неможливий без щоденної роботи. Щоденні виклики, особливо у часи воєнного стану, значною мірою впливають на добробут населення [1]. Спрогнозувати небезпеку у таких умовах досить складно. Але ми точно знаємо, що необхідно й надалі невтомно працювати, щоб отримати якісь результати, особливо у питаннях цивільного захисту населення від різних надзвичайних ситуацій. Це забезпечить продовольчу безпеку городян України та наблизить нас до перемоги нашої держави над агресором.

Реформи місцевого самоврядування базовий рівень влади для громадян перенесли в територіальні громади [2]. Це найближчий рівень, при якому під час воєнних дій на південних територіях нашої держави, значущі для безпеки населення питання вирішувалися виключено повноваження територіальними органами влади. Саме міські, селищні та сільські громади організували та реалізували основні заходи захисту населення і територій від подій воєнного характеру. З перших днів свого існування громада мала навчатися, ґрунтовно планувати та організовувати власну безпеку, захист населення і територій від ймовірних надзвичайних ситуацій, у тому числі і воєнного характеру.

У ході реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні саме захист населення і територій від надзвичайних ситуацій вважався і вважається одним із основних пріоритетів [3]. Окремим блоком повноважень, у складі власних повноважень, громади чи її виконавчі органи у

обов'язковому порядку повинні вирішувати питання у сфері цивільного захисту.

Удосконаленню систем цивільного захисту та безпеки громад на базовому рівні місцевого самоврядування допомогли пілотні проєкти які були реалізовані місцевими державними адміністраціями та органами місцевого самоврядування разом з Державною службою України з надзвичайних ситуацій. Так були утворені відповідні підрозділи з питань цивільного захисту, розроблені й успішно реалізуються алгоритми дій органів управління територіальних громад які орієнтовані на безпеку життєдіяльності людини [4].

Коли розпочався новий етап розвитку країни (послуги, ресурси і відповідальна влада знаходяться максимально близько до людей – у громадах), місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування новостворених районів і громад за перші тижні своєї роботи прийняли дуже багато рішень, які дозволили у максимально короткі строки спланувати та реалізувати на місцях завдання цивільного захисту. Це створення у виконавчих органах відповідних рад підрозділів з питань цивільного захисту, організація пожежної охорони громади, призначення окремих фахівців з питань цивільного захисту та безпеки життєдіяльності населення. Такі першочергові дії безпосередньо забезпечили виконання завдань щодо захисту населення та територій громад від надзвичайних ситуацій, особливо під час воєнних дій та ракетно-бомбових обстрілах, взаємодію з підрозділами ДСНС, Міністерства внутрішніх справ України та інше.

Вважається доцільним: під час формування структури виконавчих органів міських, селищних та сільських рад продовжити практику створення підрозділів з питань цивільного захисту [5]; реалізацію комплексу заходів щодо захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій створенням в територіальних громадах інфраструктур територіальних підсистем єдиної державної системи цивільного захисту.

Захист населення від мінливих умов сьогодення потребує спільних скоординованих зусиль центральних та місцевих органів виконавчої влади та

органів місцевого самоврядування. Для цього необхідна відповідна підготовка фахівців з цивільного захисту та забезпечення їх методичними матеріалами з питань організації та реалізації безпекових заходів. На сьогодні питання захисту населення, нажаль, залишаються відкритими, але ДСНС та інші координаційні органи державного управління готові надавати всебічну практичну та методичну допомогу щодо розбудови системи цивільного захисту на базовому місцевому рівні самоврядування.

Список використаних джерел

1. Іваненко В.С., Курепін В. М. Місцеві органи влади в умовах воєнного стану: повноваження та співпраця військових адміністрацій з органами місцевого самоврядування // Правові засади організації та здійснення публічної влади : V Міжнародної науково-практичної конференції, м. Хмельницький, 17 червня 2022 р. Хмельницький : Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2022. С. 148-150.
URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/11869>.
2. Петровських А. Д. Планувальні рішення комплексного плану, основа розвитку територій об'єднаних громад // Інформаційно-психологічна та техногенна безпека: історичні аспекти, особливості захисту суспільства та особистості : тези доповідей за результатами тематичного «круглого столу», м. Миколаїв, 9 грудня 2022 р. Миколаїв : МНАУ, 2022. С. 37-40.
URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/12075>.
3. Іваненко В. С., Курепін В. М. Органи місцевого самоврядування в умовах воєнного стану // Моделювання соціально-економічного розвитку в системі забезпечення продовольчої безпеки : зб. тез Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Миколаїв, 10-11 трав.2023р.). Миколаїв : МНАУ, 2023. С. 41-44.
URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/13902>.
4. Курепін В. М. Основні завдання об'єднаної територіальної громади щодо побудови системи цивільного захисту // Розвиток територіальних громад: правові, економічні та соціальні аспекти : матеріали II Міжнар. наук.-практ.

конф., Миколаїв-с.Коблеве, 9 червня 2022 р. Миколаїв : МНАУ, 2022. С. 179-181. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/11906>.

5. Пранович К. О. Охорона земель, інженерно-технічні заходи цивільного захисту та благоустрій територій об'єднаних громад // Інформаційно-психологічна та техногенна безпека: історичні аспекти, особливості захисту суспільства та особистості : тези доповідей за результатами тематичного «круглого столу», м. Миколаїв, 9 грудня 2022 р. Миколаїв : МНАУ, 2022. С. 43-46. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/12080>.

РОЛЬ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ В ФОРМУВАННІ ІНВЕСТИЦІЙНИХ СТРАТЕГІЙ ДЛЯ РОЗВИТКУ АГРАРНИХ СТРУКТУР

**Кертичак В.М.,
аспірант, спеціальність «Економіка»,
Миколаївський національний аграрний університет**

Сільськогосподарський сектор незмінно відіграє ключову роль в економічному розвитку націй і залишається основним джерелом засобів до існування для значної частини населення світу. Аграрні формування, починаючи від дрібних фермерських господарств і закінчуючи великим агробізнесом, сприяють виробництву основних товарів і, отже, займають вирішальне місце в національному та міжнародному економічному ландшафті [1].

Роль державної політики у формуванні стратегій розвитку аграрної сфери висвітлено в роботах С. Кваші, О. Бородіної, М. Гладія, Ю. Лупенка, М. Латиніна, С. Мочерного, П. Саблука, Г. Черевка, В. Юрчишина та інших.

Уряди відіграють центральну роль у створенні сприятливого середовища для аграрних формувань. Вони задають тон сектору через політичні рамки, які охоплюють землеволодіння, доступ до кредитів та розвиток інфраструктури..

У багатьох країнах державна політика передбачає інвестиційні стимули, такі як податкові пільги, гранти та субсидії для заохочення як внутрішніх, так і іноземних інвестицій в аграрні формування. Ці стимули можуть значно вплинути на розвиток і конкурентоспроможність сектора.

Державна політика може впливати на розподіл землі, системи землеволодіння та доступ до землі для фермерів. Справедливі земельні реформи мають важливе значення для розвитку сектора та забезпечення того, щоб дрібні землевласники мали частку в аграрному ландшафті.

Аграрний сектор стикається з кількома викликами, включаючи урбанізацію, зміну клімату, коливання ринку та проблеми продовольчої

безпеки. Державна політика повинна адаптуватися до цих викликів, сприяючи інноваціям і стійкості в секторі.

Зміна клімату глибоко впливає на аграрні формування. Уряди мають запровадити політику, яка заохочуватиме стійке до клімату ведення сільського господарства, пропонуватиме підтримку адаптивних технологій та інфраструктури.

Державна політика повинна враховувати динаміку як місцевого, так і міжнародного ринку, забезпечуючи доступ аграрної продукції до ринків.

Однією з найактуальніших проблем сьогодення є продовольча безпека. Уряди відіграють ключову роль у забезпеченні того, щоб аграрні формування виробляли достатньо, щоб прогодувати своє населення. Політика може сприяти збільшенню виробництва, мінімізуючи вплив на навколишнє середовище.

Отже, основоположну роль у формуванні інвестиційної стратегії та розвитку аграрних формувань відіграє державна політика. Взаємодія між державним втручанням і динамікою ринку є складною, і успішний аграрний розвиток вимагає балансу між цими факторами. Добре розроблена політична основа може сприяти сталим практикам, підтримувати інвестиції, вирішувати проблеми та сприяти продовольчій безпеці. Для процвітаючого та стійкого аграрного сектора уряди повинні розробити політику, яка враховує зміну глобального ландшафту, технологічний прогрес та екологічні проблеми.

Список використаних джерел

1. Daugbjerg C., Feindt P. H. Post-exceptionalism in public policy: transforming food and agricultural policy. *Journal of European Public Policy*, 2017 [Taylor & Francis Online], [Google Scholar]. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13501763.2017.1334081>

ЗАЛУЧЕННЯ ГРОМАДСЬКОСТІ ДО ПРОЦЕСУ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ ТА ЇХ УЧАСТІ В ДЕРЖАВНОМУ УПРАВЛІННІ

Краснокутська Л.О.,

здобувач вищої освіти 2 курсу обліково-фінансового факультету

Миколаївський національний аграрний університет

На сучасному етапі розвитку України найбільш актуальними завданнями є питання залучення громадськості до процесу прийняття рішень і тим самим підвищення ефективності та прозорості діяльності органів державної влади. Сучасне законодавство України надає певні можливості для взаємодії органів державної влади з громадськістю, але прийоми та методи цієї взаємодії ще потребують впровадження та вдосконалення.

Громадськість може брати участь в державному управлінні, як зазначено в Конституції України: «Носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ. Народ здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування».

Взаємодія органів державної влади України з громадськістю є найважливішим спільним завданням державної адміністрації, місцевого самоврядування та громадськості. Демократія та громадянське суспільство є необхідними умовами для ефективної співпраці органів державної влади та місцевого самоврядування з громадськістю.

Взаємодія органів державної влади з громадськістю є важливим елементом їх ефективної та прозорої діяльності. Спільне вирішення проблемних проблем завжди допомагає знайти найкраще рішення для обопільної вигоди, сприяє взаєморозумінню та підвищує підзвітність усіх сторін. Широка участь громадськості в процесі прийняття рішень владою є ознакою демократії будь-якої країни. Питання взаємодії держави та її громадян розглядалося на початку розвитку цивілізації. Такі відомі філософи, як

Аристотель, Платон і Сократ, вважали демократію найкращим державним устроєм [1].

Основні напрями залучення громадськості до участі в державному управлінні зазначені у Законах України «Про соціальний діалог в Україні», «Про об'єднання громадян», «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності», «Про інформацію», «Про молодіжні та дитячі громадські організації», «Про органи самоорганізації населення», «Про організації роботодавців», «Про професійних творчих працівників та творчі спілки», «Про волонтерську діяльність», «Про благодійництво та благодійні організації», «Про свободу совісті та релігійні організації», «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності», «Про соціальні послуги» [2].

Для залучення громадян до процесу прийняття рішень перш за все має бути відкритість державного управління, а головним фактором сприяння в наш час є інформаційні технології. Відкритість – це практика залучення громадян до процесу прийняття рішень, і це невід'ємний аспект демократичного врядування.

Інформаційні технології забезпечують відкритість, надаючи платформи для участі громадян у прийнятті урядових рішень. Наприклад, багато урядів зараз використовують соціальні медіа-платформи, такі як Twitter і Facebook, щоб спілкуватися з громадянами та залучати їхню думку щодо питань політики. Ці платформи дозволяють громадянам брати участь у прийнятті урядових рішень у режимі реального часу та допомагають створити більш відкритий і прозорий уряд .

Ще один спосіб, за допомогою якого інформаційні технології сприяють відкритості, – це створення онлайн-платформ для публічних консультацій. Ці платформи дозволяють громадянам надавати відгуки про урядову політику та пропозиції, а також допомагають переконатися, що уряд враховує погляди громадян під час прийняття рішень [3].

Одним зі способів залучення громадськості є проведення громадських слухань. Це форма діалогу між владою та громадою, яка дозволяє громадянам висловлювати свої погляди та пропозиції щодо різних питань, що стосуються їхнього життя та діяльності. Громадські слухання можуть бути проведені на різних рівнях - від місцевих до національних.

Ще одним способом залучення громадськості є створення громадських рад. Це органи, які складаються з представників громадськості та мають на меті забезпечення участі громадян у процесі прийняття рішень.

Також, важливим способом залучення громадськості є проведення консультацій з громадськістю. Це може бути проведено за допомогою опитувань, анкетувань, фокус-груп та інших методів. Консультації з громадськістю дозволяють збирати відгуки та пропозиції громадян щодо різних питань та проблем [4].

Усі ці способи залучення громадськості до процесу прийняття рішень та забезпечення їх участі в державному управлінні є важливими для забезпечення демократії та розвитку громадянського суспільства в Україні.

Залучення громадськості до процесу прийняття рішень може позитивно впливати на державне управління. Це дозволяє забезпечити більшу відкритість та прозорість процесу прийняття рішень, а також забезпечити більшу увагу до потреб та інтересів громадян.

Електронне голосування у застосунку Дія дозволяє громадянам приймати участь у прийнятті рішень з будь-якого місця, що забезпечує більшу зручність та доступність. Були проведені опитування з приводу вибору нових поштових марок так і складу Нацжурі Євробачення-2023. Найпопулярнішими були опитування «Чи залишити вихідним 8 березня?», «Якій даті святкування Різдва ви віддаєте перевагу?» та «Як ви ставитесь до володіння українцями зброєю?» всі ці опитування пройшли більше 1,5 мільйона українців, а голосування з питання 8 березня перевищило 2 мільйона [5].

Крім того, залучення громадськості до процесу прийняття рішень допомагає уникнути невідповідних і неефективних рішень і забезпечує більшу громадську легітимність і підтримку рішень.

Таким чином, участь громадян у процесах прийняття рішень може мати позитивний вплив на державне управління, забезпечуючи більшу відкритість, прозорість та увагу до потреб громадян. Сьогодні Україна на шляху демократичних змін. Участь громадськості в державному управлінні та місцевому самоврядуванні протягом усього процесу прийняття рішень є ключем до успішної реалізації проголошеної мети побудови сильної демократії в країні. На цьому етапі розвитку країни нова українська влада завоювала довіру народу. Тому сьогодні вирішення проблеми справді ефективної взаємодії громадськості та влади є запорукою подальшого розвитку країни.

Список використаних джерел

1. Колянко О. В. Взаємодія органів державного управління і місцевого самоврядування з громадськістю. *Вісник ЛТЕУ. Економічні науки*, 2021, 65: 116-122.
2. Взаємодія держави та інститутів громадянського суспільства. Міністерство юстиції. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_33679 (дата звертання 23.05.2023).
3. Дурман М. О. Тохтарова І. М. Відкриті дані як інструмент інформаційного забезпечення прозорості публічної влади. Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Ttpdu_2017_1_15.pdf. (дата звернення: 22.05.2023).
4. Павличенко Є. В. Білошенко О. Ю. Чабаненко Ю. С. Законодавчі засади механізму участі громадськості у здійсненні державного управління в

Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*, 2021, 64: 250-254.

5. Опитування. Дія. Платформа Центрів. URL: <https://center.dii.gov.ua/questionnaire> (дата звернення: 24.05.2023).

ЗАВДАННЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗДОРОВОГО ХАРЧУВАННЯ НАСЕЛЕННЯ

Куліш І. М.,

**к. держ. упр., с.н.с., с.н.с. відділу регіональної екологічної політики та
природокористування, ДУ «Інститут регіональних досліджень ім. М. І.
Долішнього НАН України»**

Тривалий час продовольча безпека населення розглядалась з точки зору забезпечення людей достатньою кількістю продуктів харчування, без огляду на їх харчову цінність. Із збільшенням добробуту населення країни основною метою багатьох урядів стало досягнення рекомендованих вченими добових норм основних поживних речовин у раціоні. Але і цей підхід останнім часом переглядається і дослідники дійшли висновку, що він не відповідає потребам сьогодення. Зі збільшенням неінфекційних захворювань (НІЗ) публічні органи багатьох держав прийняли політику зміни рецептури для захисту населення від цих НІЗ, зосереджуючись переважно на зниженні вмісту натрію або трансжирів у харчових продуктах [1, р. 3].

Сьогодні через недобросовісну рекламу та гостру зацікавленість певних груп осіб, дуже часто применшується корисність одних продуктів і перебільшується – інших. На засилля великої кількості реклами нездорової їжі, що спонукає дітей та підлітків купувати некорисні продукти харчування звертають увагу вчені світу, серед них, зокрема, К. Кун та К. Такер [2], Дж. Вієха і К. Петерсон [3], С. Чу, І. Рашад, М. Гросман [4] та інші.

Розуміння того, яким саме повинен бути раціон харчування змінюється з часом, на це впливає велика кількість різноманітних чинників соціально-економічного характеру. Велике значення має політика держави у цій сфері, це питання вимагає окремого дослідження і є метою статті.

Тип харчування великою мірою залежить від традицій та культури харчування, географічних та екологічних особливостей, доступності та

індивідуальних вподобань. Якщо споживачі не можуть собі дозволити купувати певний продукт через його високу ціну, то яким би корисним він не був, люди не будуть його купувати.

Забезпечення узгодженості національної політики та інвестиційних планів, у тому числі в галузі торгівлі, харчової промисловості та сільського господарства, для сприяння здоровому харчуванню та захисту здоров'я населення можна досягнути за допомогою таких заходів [5]:

- стимулювання, виробників та роздрібних торговців вирощувати, використовувати та продавати свіжі фрукти та овочі;
- стимулювання запровадження у виробничі процеси зміни складу харчових продуктів для зниження вмісту насичених жирів, трансжирів, моносахаридів та дисахаридів, солі/натрію, з метою виключення трансжирів промислового виробництва зі складу харчової продукції;
- дотримання рекомендацій ВООЗ щодо орієнтованого на дітей маркетингу харчових продуктів та безалкогольних напоїв;
- встановлення стандартів, що сприяють практиці здорового харчування шляхом забезпечення наявності здорових, поживних, безпечних та доступних за вартістю харчових продуктів у дошкільних закладах, школах, інших громадських установах та на робочих місцях;
- вивчення нормативних та добровільних інструментів (наприклад, правила маркетингу та політика щодо маркування продуктів харчування), а також забезпечення прийняття економічних стимулів або стримувальних факторів (наприклад, оподаткування та субсидії), що сприяють здоровому харчуванню;
- підтримка транснаціональних, національних та місцевих служб та підприємств громадського харчування з метою покращення поживних якостей їхньої продукції – забезпечення наявності варіантів здорового харчування та їх цінової доступності – та перегляду розмірів порцій і цін на них.

До формування здорового продовольчого середовища – включаючи продовольчі системи, що сприяють різноманітному, збалансованому та

здоровому харчуванню, – необхідно залучати численні сектори та зацікавлені сторони, у тому числі урядові структури та приватний сектор. Уряди країн відіграють вирішальну роль у формування здорового продовольчого середовища, що дозволяє людям приймати та підтримувати практику здорового харчування. Від результативності діяльності осіб, які причетні до розробки та втілення державної політики продовольчого забезпечення населення залежить швидкість побудови в країні середовища здорового продовольства.

Список використаних джерел

1. Gressier M., Sassi F., Frost G. Healthy Foods and Healthy Diets. How Government Policies Can Steer Food Reformulation. *Nutrients*, 2020. Vol. 12(7): 1992. Pp. 1-9. <https://doi.org/10.3390/nu12071992>.
2. Coon K. A., Tucker K. L. Television and children's consumption patterns. A review of the literature. *Minerva Pediatrica*, 2002. Vol. 54. № 5. Pp. 423–436.
3. Wiecha J. L., Peterson K. E., Ludwig D. S., Kim J., Sobol A., Gortmaker S. L. When children eat what they watch. *Archives of Pediatrics & Adolescent Medicine*, 2006. Vol. 160. № 4. Pp. 436–442.
4. Chou S. Y., Rashad I., Grossman M. Fast-food restaurant advertising on television and its influence on childhood obesity. *The Journal of Law and Economics*, 2008. Vol. 51. № 4. Pp. 599–618.
5. Healthy diet. 29 April 2020. World Health Organization. URL: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/healthy-diet/>.

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Ніколаєнко І.В.,

**здобувач вищої освіти спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування», освітнього ступеня «Магістр»
Миколаївський національний аграрний університет**

Постановка проблеми. Для забезпечення функціонування системи вищої освіти та удосконалення її організаційних засад необхідно розширювати вплив суспільства на управління галуззю, збільшувати автономію закладів вищої освіти, розвивати академічну свободу, покращувати стан справ в освітньому менеджменті. Важливим моментом є збереження впливу держави на освітню галузь та державної підтримки в різних формах.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання у сфері державного управління розвитком освіти досліджували В. Астахов, С. Андрійчук, О. Демченко, Т. Козарь, В. Кремень, О. Бандурка, С. Домбровська, Ю. Тихоміров та інші .

Мета дослідження. Метою дослідження є визначення сутності та завдань державного управління розвитком вищої освіти.

Виклад основного матеріалу. Вища освіта — це рівень професійної освіти, який спрямований на підготовку фахівців в будь-якій науковій сфері на основі наявної середньої (повної) загальної або середньої професійної освіти.

Одним із завдань державного управління щодо розвитку вищої освіти нині є розроблення системи діагностики якості освіти для визначення відповідності рівня освіти державним стандартам; акредитація вищих навчальних закладів усіх рівнів і форм власності

Характерною рисою сутності управління вищою освітою як системою є діяльність, яка спрямована на вироблення, прийняття та реалізацію організуючих, координуючих, регулюючих, мотивуючих та контролюючих впливів на галузь вищої освіти для створення правових, кадрових,

педагогічних, соціальних, організаційних, матеріально-фінансових та інших умов, котрі необхідні для ефективного функціонування та розвитку всієї сфери освіти та реалізації усіх цілей[1].

Основна функція органів державного управління вищою освітою – оцінна – має від самого початку бути розщепленою між власне державно-управлінськими структурами та недержавними аудиторськими, акредитаційними агенціями, професійною громадськістю. Тільки за таких умов пропонований нами механізм буде дієвим, мобільним, гнучким, працездатним в умовах змін із необхідним ресурсом потужності та гарантії ефективності, можливостями вдосконалюватись через процесуальну сторону державного управління та модернізацію взаємодії підсистем системи державного управління та громадськості[2].

Сьогодні поступово змінюється статус системи вищої освіти України на її шляху до громадянського суспільства та суспільства знань. Це зумовлено суспільно-політичними трансформаціями в нашій державі, які відбулися на межі ХХ-ХХІ століть, що потребує переосмислення змісту та соціального призначення вищої освіти як головного чинника, що суттєво впливає на інтелектуальний та професійний потенціал нації, на поступальний розвиток держави. Вища освіта – не мета, а засіб. Засіб, який допоможе здобувачам побачити і відкрити десятки і сотні вікон можливостей у досліджуваній сфері. Всі ці можливості не просто існують, а й дуже сильно впливають на наше життя. Але як саме вони вплинуть в кожному окремому випадку, вирішувати тільки учасникам освітнього процесу у вищому навчальному закладі.

Одним з основних інструментів регулювання є законодавство, яке визначає правову базу для розвитку вищої освіти в країні. Наприклад, законодавство може встановлювати вимоги до якості освіти, регулювати процедури ліцензування та атестації вищих навчальних закладів, визначати правила фінансування вищої освіти тощо.

Держава також може забезпечувати фінансову підтримку вищої освіти та сприяти розвитку науково-дослідної роботи. Наприклад, державні

програми фінансування можуть спрямовуватись на підтримку певних напрямків досліджень та розвиток конкретних вищих навчальних закладів. Крім того, держава може встановлювати стандарти освіти та визначати критерії якості, за якими буде оцінюватись робота вищих навчальних закладів. Це стимулюватиме вищі навчальні заклади до покращення якості освіти та досягнення високих стандартів[3].

Таким чином можемо зазначити, що державне управління розвитком вищої освіти ґрунтується на таких завданнях:

- розроблення системи діагностики якості освіти;
- акредитація вищих навчальних закладів;
- встановлення стандартів вищої освіти;
- фінансова підтримка вищої освіти;
- розвиток наукової роботи.

Список використаних джерел

1.Вавренюк С. А. Організаційно-правовий механізм державного управління вищою освітою України. Інвестиції: практика та досвід. 2019. № 17. С. 54–58.

2.Чирва Г.М. Механізми державного управління розвитком вищої освіти: орієнтація на якість освітніх послуг. Публічне управління та митне адміністрування, № 3 (22), 2019. Режим доступу: <http://customs-admin.umsf.in.ua/archive/2019/3/20.pdf>.

3. Гонтар З.Г. Державне управління розвитком вищої освіти в Україні: європейський вимір. Публічне управління та соціальна робота, №1, 2023. Режим доступу: <https://journal.ldubgd.edu.ua/index.php/soc/article/view/2552>

Керівник: Христенко О.А., канд. екон. наук, доцент

ГРОМАДЯНСЬКА ПАРТИСИПАЦІЯ & ЦИФРОВІЗАЦІЯ КОМУНІКАЦІЇ У ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ: ТЕНДЕНЦІЇ ДО ПОСИЛЕННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ

Патицька Х. О.,

кандидат економічних наук, старший науковий співробітник

**ДУ «Інститут регіональних досліджень
імені М. І. Долішнього НАН України»**

Фінансова, економічна та інституційна стійкість територіальних громад в Україні в умовах війни великою мірою забезпечена завдяки активній громадянській партисипації та цифровізації комунікації місцевого самоврядування із жителями громади, ВПО, громадськими організаціями та місцевими підприємцями. Хоча з початком війни в Україні відбулося обмеження доступу до публічної інформації [1] та інструментів залучення жителів до процесів ухвалення рішень, потреба збереження життя і здоров'я людей вимагала від органів місцевого самоврядування громад, місцевих жителів та підприємців налагодити ефективні канали для комунікації та тісно співпрацювати для власного виживання. Тому, не дивно, що у 2022 р. в Україні чітко прослідковувалися дві взаємопов'язані тенденції:

- збільшення участі населення і бізнесу у системі врядування на місцевому рівні - кількість ТГ, які активно застосовували практику залучення суб'єктів економіки до вирішення проблемних питань розвитку, збільшилася порівняно з довоєнним періодом на 34 в.п. [2]. Передовсім активізувалося залучення місцевих мешканців (+27%) і підприємців (+30%) до процесу фактичного вирішення проблем (прийом/розміщення ВПО; організація харчування для переміщених осіб; налагодження функціонування гуманітарних штабів) (рис. 1);

- посилення ролі цифрових інструментів у контексті реагування на виклики війни (система «Розумне село» - для евакуації населення під час

окупації у прифронтових регіонах; Viber та Telegram-чати – для організації постійної комунікації ВПО та ОМС, ОМС і жителів громад; онлайн-карти укриттів тощо) – абсолютна більшість органів місцевого самоврядування територіальних громад відзначили вагомість цифровізації для збереження стійкості громад, подолання панічних настроїв, організованого виїзду з небезпечних районів тощо.

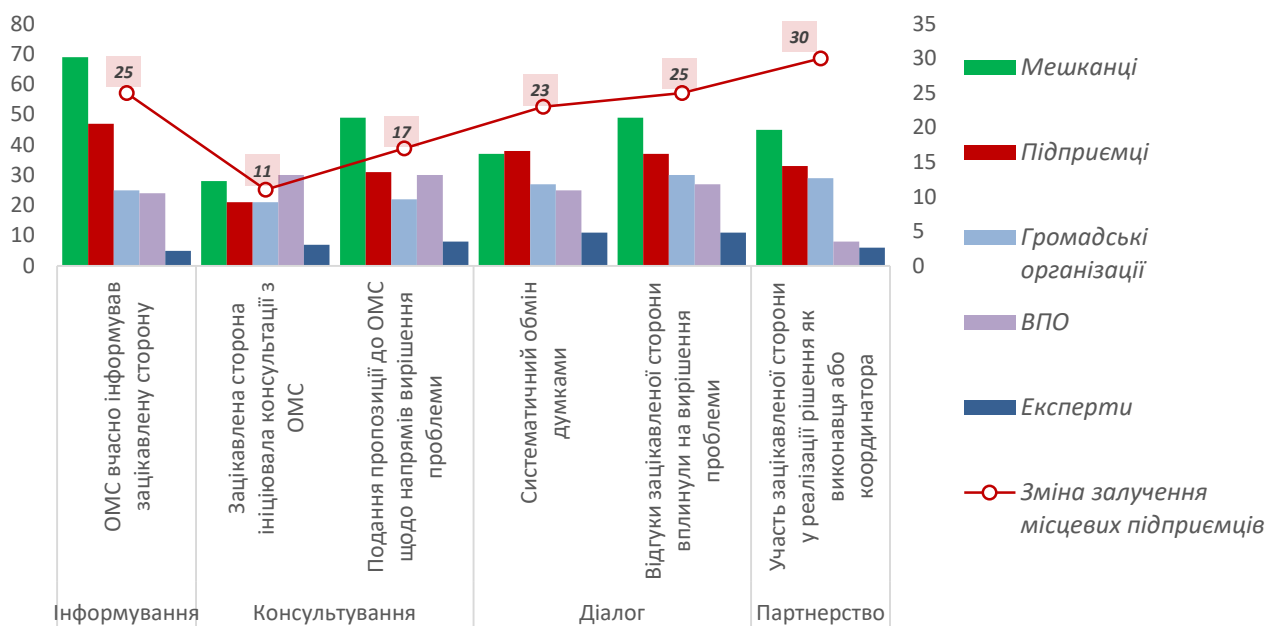

Рис. 1. Рівень залучення зацікавлених сторін до вирішення критичних питань розвитку територіальної громади (за результатами опитування територіальних громад у серпні-вересні 2022 року), %

Побудовано за: [2]

Доказом значної ролі цифровізації у забезпеченні ефективної комунікації влади з жителями та підприємцями громади є результати моніторингу прозорості врядування у 56-ти громадах прифронтової Харківської області [3]. На час проведення дослідження у 30-ти громадах продовжували функціонувати місцеві ради, у 26-ти ТГ – створені військові адміністрації населених пунктів (що, відповідно до Закону України «Про правовий режим воєнного стану» змінює порядок управління громадою та суттєво послаблює відкритість цього процесу). При цьому, за результатами дослідження, хоча прозорість врядування суттєво погіршилася, усі громади розробили власні офіційні сайти, де

висвітлюють актуальну для жителів інформацію (тоді як у 2021 році у чотирьох громадах таких ресурсів не було), а кожна п'ята громада зуміла покращити рівень інформаційної відкритості місцевих програм та джерел їх фінансування [3].

Розвиток цифровізації та електронного урядування є вагомим напрямом забезпечення, перш за все, інституційної стійкості територіальних громад (як видно на прикладі Харківської області, навіть в умовах постійних обстрілів). Застосування цифрових інструментів сприяє партисипації управлінського процесу та розвитку місцевого самоврядування з високим рівнем громадської участі в управлінському процесі, а, отже, забезпечує його стабільність, прозорість і транспарентність, що важливо в умовах повоєнного відновлення України.

Список використаних джерел

1. Деякі питання забезпечення функціонування інформаційно-комунікаційних систем, електронних комунікаційних систем, публічних електронних реєстрів в умовах воєнного стану. Постанова Кабінету Міністрів України № 263 від 12 березня 2022 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/263-2022-%D0%BF#Text>

2. Дослідження потреб і пріоритетів органів місцевого самоврядування України. Надання послуг у воєнний та післявоєнний період. Рада Європи. Конгрес місцевих і регіональних влад Європи. 52 с. URL: <https://rm.coe.int/survey-on-the-needs-and-priorities-of-local-authorities-in-ukraine-ukr/1680aae27c>

3. Повномасштабна війна стала справжнім стрес-тестом для усіх 56-ти громад Харківської області. Громадський простір. 12 червня 2023 року. URL: <https://www.prostir.ua/?news=vysnovky-ekspertno-analitychnoho-monitorynhu-funktsionalnosti-mistsevoho-samovryaduvannya-v-hromadah-harkivskoji-oblasti-v-umovah-vojennoho-stanu>

РОЗВИТОК СФЕР ОХОРОНИ ПРАЦІ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Предчук О. А.,

студентка групи ПУА 5/1

Поточилова І. С.,

асистент кафедри економіки підприємства

Миколаївський національний аграрний університет

Децентралізація в Україні мала значний вплив на усі соціально-політичні галузі держави, не виключенням стала і сфера охорони праці. Починаючи з 2014 року політична верхівка країни активно запроваджує нові конституційні зміни. Такі дії на законодавчому рівні гарантують комфортні та безпечні умови праці та здатні захистити як працівника так і роботодавця [1].

Сьогодні розвиток українського статуту, в першу чергу спрямований на досягнення покращення заходів з охорони праці, особливості інформування працівників, їх навчання основам охорони здоров'я на виробничому та інших підприємствах. Реформа щодо зміни регіональної структури Держпраці, саме утворення нових міжрегіональних органів на місцях старих, дозволила модернізувати застарілу структуру та кращим чином організувати роботу державних службовців [2].

Але не дивлячись на усі позитивні зміни, війна в Україні, яка внесла свої корективи в усі аспекти життя нашої держави торкнулася і питань захисту трудової діяльності. Під час дії воєнного стану в країні заборонені планові перевірки підприємств, установ та організацій щодо питань охорони праці (такі заходи можливі лише при умові скарги на ту чи іншу виробничу установу). Проте не дивлячись на це Державне управління з питань праці веде активну інформаційну кампанію у різних напрямках своєї діяльності. Інформування громадськості, щодо їх прав та обов'язків фахівцями управління забезпечує попередження можливих нещасних випадків на виробництві та допомагає

уникнути неправомірним діям як зі сторони найманого працівника так і роботодавця [3].

Також варто зазначити щодо нової інформаційної кампанії «Виходь на світло!» яка вперше стартувала у липні 2022 року. У 2023 дана інфокампанія Держпраці проводилася у період з 1 серпня по 30 вересня. Під час заходів в рамках цього соціального проекту по усій країні здійснюються масові відвідування підприємств, виробничих установ та організацій з метою інформування щодо офіційного працевлаштування, декларування доходів (що є основним громадським обов'язком кожного українця), усунення мобінгу у колективі, створення безбар'єрного середовища на робочому місці та інших, таких важливих, у роботі соціально-економічних питань [4].

Отже, Державне управління охороною праці є багаторівневим та складним функціональним процесом, який на всіх рівнях виконавчої влади контролює та координує дотримання охорони праці на підприємствах та установах не залежно від їх форм власності. Нові соціальні проекти (такі як «Виходь на світло!») Держпраці та глобальна інформаційно-роз'яснювальна робота фахівців державної установи забезпечують поінформованість працівників та роботодавців різних категорій, щодо захисту праці, правильності оформлення трудових відносин, безпечному здійсненні своєї робочої діяльності, необхідності проведення планових медичних оглядів та інших аспектів пов'язаних з охороною праці.

Список використаних джерел

1. Децентралізація в Україні URL: <https://decentralization.gov.ua/> (дата звернення: 17.10.2023).
2. Державне управління у сфері охорони праці в Україні URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=2208> (дата звернення: 17.10.2023).
3. Охорона праці в Україні сучасний стан та перспективи URL: https://ndipzir.org.ua/wpcontent/uploads/2015/05/26.05.15/Conf_26.05.15_32.pdf (дата звернення: 17.10.2023).
4. Державна служба України з питань праці: «Виходь на світло!» URL: <https://dsp.gov.ua/main-news/startovala-informatsiina-kampaniia-vykhod-na-svitlo/> (дата звернення: 17.10.2023).

РОЛЬ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В УПРАВЛІННІ ДЕРЖАВНИМИ ФІНАНСАМИ

Прокопів Ю.О.

здобувачка першого рівня освіти

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова

Науковий керівник: Шевчук С.В.

**к.е.н., доц. кафедри обліку та економічного аналізу Національний
університет кораблебудування імені адмірала Макарова**

Постановка проблеми: Державні фінанси є головним джерелом забезпечення соціально-економічних потреб суспільства. Ефективне управління цими фінансами стає необхідністю для кожної держави. Проте, з ростом розміру та складності державних бюджетів, зростає і важливість бухгалтерського обліку в управлінні державними фінансами.

Мета та завдання дослідження: Основною метою є визначення впливу бухгалтерського обліку на процеси прийняття рішень та здійснення контролю у сфері державних фінансів.

Виклад основного матеріалу: Державні фінанси становлять невід'ємну частину економічної системи кожної країни і є важливим чинником стабільності та процвітання суспільства. Управління державними фінансами вимагає точності, дисципліни та ефективності. В цьому контексті бухгалтерський облік виконує наступні завдання: забезпечення точності та надійності обліку фінансових операцій, управління бюджетними ресурсами, дотримання міжнародних стандартів бухгалтерського обліку, оцінка та аналіз фінансової ефективності та запобігання фінансовим недоречностям та корупції [1] [2].

Поглиблено розглянемо кожне завдання бухгалтерського обліку в рамках управління державними фінансами, ретельно аналізуючи їхню сутність та вплив на ефективність фінансового управління в державному секторі.

Один з ключових аспектів, які стоять на варті фінансової дисципліни, - це забезпечення точності та надійності обліку фінансових операцій. Бухгалтерський облік надає систему для фіксації всіх фінансових операцій, витрат та доходів, що є фундаментом фінансової дисципліни в урядових структурах. Це також допомагає уникнути фінансових розбіжностей та порушень бюджетних обмежень.

Управління бюджетними ресурсами у контексті бухгалтерського обліку є ключовим завданням у державних фінансах. Воно передбачає систематичний моніторинг і контроль за використанням бюджетних коштів та доходами, що надходять до державної казни. Основні аспекти цього завдання включають:

- Бюджетне планування: Бухгалтерський облік допомагає уточнити бюджетний план держави та зробити його реалізацію контрольованою та ефективною.
- Контроль витрат: Бухгалтерський облік дозволяє відстежувати всі видатки, визначаючи, на що, коли і які кошти витрачаються.
- Моніторинг доходів: Облік доходів дозволяє відстежувати доходи, що надходять в державний бюджет від різних джерел, таких як податки, збори, інвестиції тощо.
- Раціональний розподіл ресурсів: Наявність точної фінансової інформації, яка надається бухгалтерським обліком, допомагає уряду ефективно розподілити бюджетні ресурси між різними секторами, проектами та програмами, враховуючи пріоритети та потреби.
- Дотримання бюджетних обмежень: Бухгалтерський облік допомагає переконатися, що витрати не перевищують виділені бюджетні кошти та що всі фінансові операції відповідають установленим правилам та обмеженням [3].

Дотримання міжнародних стандартів бухгалтерського обліку має ключове значення для залучення іноземного капіталу та підтримки довіри іноземних інвесторів та кредиторів. Це дає можливість країнам отримувати фінансову підтримку та розвиватися.

Бухгалтерський облік також надає інструменти для оцінки та аналізу фінансової ефективності державних програм і проектів. Це надає можливість урядам приймати інформовані рішення щодо виділення ресурсів та визначення пріоритетів для досягнення соціально-економічних цілей.

У додаток до всього вищесказаного, бухгалтерський облік є важливим інструментом для виявлення фінансових недоречностей та запобігання корупції в державному секторі. Він допомагає вчасно виявляти незаконні фінансові дії та сприяє зміцненню етичних стандартів в управлінні фінансами [4].

Висновки: Саме всі ці аспекти підкреслюють важливість бухгалтерського обліку в управлінні державними фінансами та його вплив на фінансову стабільність, ефективне використання ресурсів та довіру до фінансової діяльності держави. Без ефективного бухгалтерського обліку було б надзвичайно складно забезпечити адекватне управління державними фінансами, що є важливим чинником у створенні стабільного та процвітаючого суспільства.

Список використаної літератури

1. Кондратюк О. М., Карченкова О.Л. - Бухгалтерський облік в секторі загального державного управління. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/197265439.pdf>
2. Міністерство фінансів України - Бухгалтерський облік в державному секторі. URL: <https://mof.gov.ua/uk/buhgalterskij-oblik-v-derzhavnij-sferi>.
3. Юрій С. І., Скибиляк С. І. – Бухгалтерський облік виконання бюджетів. URL: http://library.wunu.edu.ua/files/EVD/buh_obl_vyk_budzh.pdf
4. Мельник Н.Г., Михайлишин Н.П. - Бухгалтерський облік у системі заходів боротьби з корупцією. URL: <http://global-national.in.ua/archive/17-2017/170.pdf>

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ: УДОСКОНАЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК

Руденко Т. О.,

здобувачка вищої освіти групи ЕКЗ\1

Миколаївський національний аграрний університет

Державне управління є ключовим елементом ефективної роботи держави, а його удосконалення та розвиток є необхідним для забезпечення стабільності та розвитку України. Основні проблеми державного управління в Україні включають недостатню ефективність та професіоналізм управлінського апарату, корупцію та недобросовісність в державному секторі, бюрократизм та складність процедур, а також відсутність механізмів контролю та взаємодії між різними галузями управління. Питання як боротися з корупцією, вже десятиліттями задають собі наші люди, але ж в тому, що корупція процвітає є також і наша з вами вина. В суспільстві міцніють стереотипи толерантності по відношенню до корупції та організованої злочинності, пов'язаної з нею. В масовій свідомості основних соціальних груп формується думка, що корупційні злочини не наносять шкоди суспільству, тому певні верстви населення обирають корупційні шляхи вирішення тих чи інших повсякденних проблем (чесний чиновник часто не влаштовує ні населення в цілому, ні підприємців, як його найбільш активну частину).

Дані соціологічних опитувань свідчать: абсолютна більшість громадян (понад 80 %) вважають корупцію характерним для нашого суспільства явищем. У цілому, населення України оцінює корупцію як зло, що руйнує державу, роз'їдає суспільну мораль, завдає шкоди всьому суспільству. Більшість населення України (56%) корупцію розуміють як хабарництво, продажність та підкуп посадових осіб, політичних діячів. Для інших корупція – це зловживання владою, перевищення посадових повноважень для власного збагачення. Отже, корупцію в загальному та буквальному розумінні можна визначити як зловживання державною владою в цілях особистої вигоди. Іншими словами, це система відносин, яка допомагає власникам капіталу купувати все – пільги,

вплив, закони, рішення на свою користь, заступництво законодавчої, виконавчої та судової влади. Найкорумпованішими, на думку населення, є: медичні заклади, правоохоронні та судові органи, вищі учбові заклади, міністерства та інші органи центральної виконавчої влади.

Для удосконалення державного управління в Україні необхідно проводити системні реформи, спрямовані на оптимізацію та спрощення процедур, впроваджувати нові технології та інформаційні системи для поліпшення роботи управлінського апарату, запроваджувати прозорість та відкритість в державному управлінні, а також посилювати контроль та взаємодію між різними галузями управління.

Удосконалення та розвиток державного управління є важливим завданням для України, і для досягнення цієї мети необхідно проводити системні реформи, впроваджувати нові технології та забезпечувати прозорість та відкритість у державному управлінні. Приклади успішного удосконалення державного управління в Україні можуть послужити важливими вказівниками для розвитку власної стратегії.

Таким чином, антикорупційна реформа – одна із найскладніших та найбільш комплексних реформ, що проводить сьогодні держава. Боротьба з корупцією є компонентом, що червоною ниткою проходить через всі реформи в Україні – від сфери охорони здоров'я до енергетичної незалежності. Тому забезпечення позитивних комунікацій з метою інформування суспільства про реальні результати впровадження антикорупційної реформи, довіри до державних інституцій є важливою складовою прогресу антикорупційної реформи.

Список використаних джерел

1. [Електронний ресурс] / Єдиний веб-портал виконавчої влади України / [<https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/reformi/verhovenstvo-prava-ta-borotba-z-korupciyeyu/borotba-z-korupciyeyu>]
2. [Електронний ресурс] Сайт Генеральної прокуратури України / [<https://old.gp.gov.ua/ua/adminkor.html?m=publications&t=rec&id=218083>]

Науковий керівник - Олійник Т. Г. - канд. екон. наук, доцент кафедри економіки підприємств

ЕЛЕКТРОННЕ ВРЯДУВАННЯ ЯК ФОРМА ОРГАНІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Романишина Аліна Віталіївна

здобувач вищої освіти спеціальності 073 Менеджмент

Миколаївський національний аграрний університет

Сучасний світ переживає значні трансформації в усіх аспектах суспільного життя, а роль державного управління не залишається осторонь. Однією з ключових інновацій, яка визначає майбутнє державної служби, є впровадження електронного урядування, або, як його ще називають, "e-government." Електронне урядування стало не просто поняттям, а важливим етапом у розвитку сучасного державного управління.

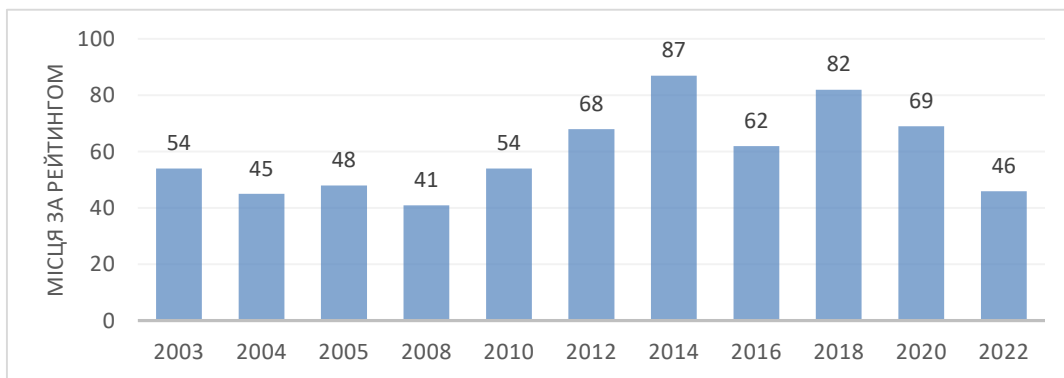
Дослідження та реалізація електронного урядування стають важливим завданням для кожної країни, включаючи Україну. Українська система державного управління також зазнає змін, спрямованих на удосконалення та адаптацію до сучасних вимог. Використання інформаційних технологій та підвищення інформатизації у сфері державного управління в Україні має за мету покращити взаємодію між державою та громадянами, зменшити бюрократію, підвищити ефективність управління ресурсами.

Мета цієї роботи розкрити поняття електронного управління та його роль в державному управлінні.

Електронне урядування визначається як використання інформаційних технологій та електронних засобів з метою покращення та оптимізації процесів державного управління. Це включає в себе впровадження електронних систем, онлайн-сервісів, відкритих даних та інших інструментів для підвищення якості та ефективності державних служб, спрощення доступу громадян до послуг, забезпечення прозорості та відкритості у владі, а також полегшення взаємодії між різними рівнями уряду.

За результатами комплексної оцінки розвитку електронного урядування «United Nations E-Government Survey 2022» від Організації Об'єднаних Націй (проводиться раз на два роки), Україна у 2022 році посіла 46 місце серед 193 країн, що брали участь у оцінці. У порівнянні з рейтингом 2020 року «United Nations E-Government Survey 2020». Україна піднялася в рейтингу 2022 року на 23 позиції. Ця тенденція зросту відбувалася завдяки поліпшенню показників нашої країни в індексі онлайн послуг.

Рисунок 1. Динаміка готовності України до електронного урядування згідно з

різними рейтингами ООН «E-Government Survey» за 2003–2022 роки

1. Політична сфера:

Основне очікування – це відкритість та прозорість діяльності органів влади з метою зробити їх більш гнучкими, менш ієрархічними та зрегульованими [3].

- Зростання прозорості та відкритості в державному управлінні.
- Зменшення бюрократії та збільшення ефективності прийняття рішень.
- Забезпечення можливості активної участі громадян у політичних процесах через електронні голосування та обговорення законопроектів.

2. Технічна сфера:

У технологічній сфері очікування від впровадження технологій електронного урядування – це створення якісного сучасного ринку інтелектуальних послуг, розвиток інфраструктури телекомунікацій та успішної роботи в конкурентному середовищі з використанням найсучасніших досягнень науки і техніки [3].

- Впровадження сучасних інформаційних технологій та електронних систем у державних органах.
- Зростання захисту даних та інформації громадян через кількісні та якісні заходи кібербезпеки.

3. Соціальна сфера:

У соціальній сфері основним завданням є підвищення рівня задоволеності громадян державними послугами [3].

- Забезпечення більшого доступу громадян до громадських послуг та інформації шляхом онлайн-платформ та електронних порталів.
- Зручніша взаємодія з державними органами та можливість отримання послуг без відвідування офісів уряду.

4. Економічна сфера:

В економічній сфері зміни відбудуться, в першу чергу, в зменшенні кількості урядових видатків та видатків громадян, і бізнесових структур, оскільки скорочення часових витрат на отримання послуги та кількості звернень прямо пропорційне зменшенню матеріальних ресурсів для її отримання [3].

- Зменшення витрат на адміністративні послуги та оптимізація ресурсів у державному управлінні.
- Залучення інвестицій у розвиток інформаційних технологій та створення нових робочих місць.

Застосування інструментів електронного урядування сприятиме вирішенню багатьох проблем публічного урядування в Україні, зокрема:

- непрозорість механізмів функціонування та прийняття рішень, відомча закритість;
- корумпованість;
- низька ефективність адміністративних процедур;
- невідповідність якості надання послуг населенню та бізнесу європейським стандартам;
- відсутність демократичного контролю та участі громадян у розробці та реалізації державної політики;

- низький рівень довіри громадян до інститутів публічної влади [3].

Отже, впровадження електронного урядування відбувається з супроводом серйозних змін у всіх сферах життя суспільства, а саме в політичному, технічному, соціальному, економічному сферах життя. Але для того, щоб отримати гарний результат впровадження та максимальну перевагу від цих технологій, потрібно реалізувати основний принцип, який полягає в тому, що електронне урядування має бути доступним в будь-який час, в будь-якому місці і кожній людині.

Список використаних джерел

1. Інноваційний підхід у розвитку електронного формату в публічному управлінні України
2. Ukraine -UN E-Government Survey 2022
3. Електронне урядування
4. Електронне урядування як форма організації

Науковий керівник - Олійник Т. Г. - канд. екон. наук, доцент кафедри економіки підприємств

УДОСКОНАЛЕННЯ ПРІОРИТЕТІВ АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ В ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД

Славкова Олена Павлівна

**д.е.н., професор, завідувач кафедрою публічного управління та
адміністрування,**

Сумський національний аграрний університет

Постановка проблеми. Україна обґрунтовано вважається аграрною державою, оскільки родючість українських земель, значна сільськогосподарська складова вітчизняного експорту, кількість громадян, задіяних у сфері агропромислового комплексу свідчать про пріоритетність сільського господарства а забезпеченість одним із ключових кінцевих результатів діяльності агропромислового комплексу - продуктами харчування, є важливою складовою національної безпеки України. Наша країна має великий потенціал сільськогосподарського виробництва, особливо завдяки достатній кількості земельних угідь.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Основні напрями розвитку аграрного сектору та формування аграрної політики відображені у наукових працях В. Андрійчука, О. Бородіної, В. Власова, В. Зіновчука, М.Маліка, Б. Пасхавера, П. Саблука, В. Юрчишина та ін.

Мета та завдання дослідження. Метою та завданням даної роботи є визначення пріоритетів аграрної політики в повоєнний період.

Виклад основного матеріалу. Агропромисловий комплекс це фактор забезпечення національної та продовольчої безпеки держави. Чинне законодавство визначає, що продовольча безпека - це захищеність життєвих інтересів людини, яка виражається в гарантуванні державою безперешкодного економічного доступу людини до продуктів харчування з метою підтримання її звичайної життєвої діяльності. Законодавство про основи національної безпеки України [1] визначає, з-поміж інших, і критичний стан із продовольчим

забезпеченням населення як загрозу національним інтересам і національній безпеці України. Відсутність чітких механізмів державної підтримки сільського господарства, зростання цін на пально-мастильні матеріали, сільськогосподарську техніку, мінеральні добрива, засоби захисту рослин та інші матеріали призвели до значного зростання собівартості сільськогосподарської продукції та збитковості виробництва сільськогосподарських культур, а також практичного знищення тваринництва. Для переважної більшості агропромислових виробництв є характерними низькі показники ефективності та результативності, що робить кінцеву продукцію менш конкурентоспроможною. Тому потреби захисту вітчизняного аграрного товаровиробника, який є гарантом продовольчої безпеки є першочерговим завданням нашої держави. Це потребує цілеспрямованих дій як у напрямі державної підтримки аграріїв (кредитної, податкової, фінансової, соціальної, тощо), так і стосовно підвищення конкурентоспроможності вітчизняної сільськогосподарської продукції та вихід на світовий ринок.

Серед заходів, що втілюються у життя державою для покращення конкурентно-спроможності в галузі рослинництва, відзначалося тимчасове адміністративне регулювання цін. Цими питаннями займається аграрний фонд [2]. Хоча він і не є органом державного управління, але саме на нього покладено обов'язки стосовно провадження цінової політики в агропромисловій галузі економіки України. Україна обґрунтовано вважається аграрною державою, оскільки родючість українських земель, значна сільськогосподарська складова вітчизняного експорту, кількість громадян, задіяних у сфері агропромислового комплексу, тощо, свідчать про пріоритетність сільського господарства у нашій державі. Забезпеченість одним із ключових кінцевих результатів діяльності агропромислового комплексу - продуктами харчування, є важливою складовою національної безпеки України.

Останні 20 років у світовій агрономії відбуваються кардинальні зміни у технологіях вирощування продукції рослинництва. В цей період з'являється велика кількість і інших технологічних схем вирощування польових культур:

інтегровані, адаптивні та адаптовані, енерго- та ресурсощадні, екологічно чисті, сучасні технології використання корисних мікроорганізмів та мікробіологічних добрив) та ін. Але ніякі, навіть найкращі технології не впроваджуються, нічого не варти без людей передусім і організаторів справи. Одним з ключових моментів є роль адміністративного менеджменту в організації виробничих процесів. В ринкових умовах розвитку сільськогосподарського виробництва виникає потреба в ефективній реалізації всіх функцій управління. В цих умовах зростає складність вирішуваних завдань і, відповідно, посилюється роль адміністративного управління у стабілізації соціально-економічних процесів і забезпеченні ефективності усіх видів підприємницької діяльності.

Сьогодні сільське господарство України перебуває у кризовому стані, тому необхідно розробити систему заходів для того щоб вийти галузі з кризи. Цими заходами має бути визначено: з'ясування та вирішення причин, які призвели до кризи; Створення умов для нормального економічного зростання сільського господарства України; досягнення стабільності в економіці ще не є гарантом різкого зростання ефективності виробництва продукції рослинництва, але це є базис для створення механізму задоволення інтересів товаровиробників, що в кінцевому підсумку сприяє ефективному функціонуванню аграрного сектора економіки.

Не зважаючи на темпи зростання виробництва валової продукції сільського господарства за останні роки вітчизняний аграрний сектор ще не в повній мірі використовує усі потужності присутнього ресурсного біокліматичного потенціалу як через обмеженість фінансових ресурсів (за відсутності потрібних об'ємів власних обігових коштів і ускладнення доступу до позичкових та залучених кредитів), так і через використання у багатьох господарствах малоефективних методів ведення агробізнесу з досить низькою часткою впровадження інновацій, сучасних технологій та використання старого обладнання та технічних засобів.

Управління процесами в аграрній сфері відбувається завдяки державній політиці бюджетної підтримки сільського господарства. Ця підтримка характерна усім періодам розвитку сільського господарства, і тому це питання є достатньо проаналізованим. Але нові економічні та політичні реалії вносять постійно свої корективи і тому потрібно завжди досліджувати процес державного регулювання.

Повоєнний розвиток світового аграрного виробництва потребує перегляду конкретних методів та технологій виробництва для реалізації міжнародних умов що до якості та безпеки продуктів харчування, тому саме підвищення аграрної екосистеми та розвиток органічного сільськогосподарського виробництва є найпершими пріоритетами у більшості країн світу, у т.ч. європейських.

Висновки. Виходячи з цього, ми вважаємо, що першочерговими пріоритетами державної аграрної політики повинно стати: прямий зріст рівня підтримки з боку держави; послідовна переорієнтація фінансування сільського господарства у сторону зростання, спрямування державних коштів для розвитку аграрної інфраструктури; екологічна зосередженість аграрної політики та розумне землекористування; зріст обсягів фінансування на наукові опрацювання у сфері енергозбереження, селекції, покращення професійної кваліфікації сільськогосподарських виробників тощо; стимулювання формування замкнутого циклу виробництва та переробки сільськогосподарської продукції, що дасть змогу отримувати додану вартість на всьому продовольчому ланцюгу та експорт продуктів кінцевого споживання з більшим рівнем переробки.

Список використаних джерел

1. Аграрний фонд. URL: <http://agrofon.gov.ua/> (дата звернення 10.09.23).
2. Про національну безпеку України. Закон України від 21 червня 2018 року № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19> (дата звернення 10.09.23).

ВПЛИВ КОМУНІКАТИВНОЇ СКЛАДОВОЇ НА СИСТЕМУ ПРИЙНЯТТЯ ДЕРЖАВНО-УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ

Сухорукова Анна Леонідівна,

к. н. з держ. упр., ст. викладач кафедри менеджменту та маркетингу

Миколаївського національного аграрного університету

Сьогодні інформаційно-комунікативна взаємодія перетворюється на важливу управлінську функцію в усіх сферах життєдіяльності, зокрема і в системі публічного управління. Особливого значення набуває проблема встановлення ефективного зворотного зв'язку між органами влади і громадськістю, управління громадською думкою, створення позитивного іміджу органу влади.

Комунікативна діяльність у державному управлінні полягає у здійсненні інформаційних обмінів, спрямованих на виконання функцій державного управління, і забезпечується комунікативною підсистемою державного управління [2]. На сьогоднішній день, основними формами залучення громадськості до процесу прийняття державних рішень, що використовуються сучасною українською владою, є такі: громадські слухання; відкриті бюджетні слухання як їх складова; так звана «гаряча телефонна лінія» – відповіді посадовців на запитання громадян по телефону [1]; соціологічні дослідження та спостереження (опитування, анкетування, контент-аналіз інформаційних матеріалів, фокус-групи). Вивчення громадської думки здійснюється шляхом: запровадження спеціальних рубрик у друкованих та електронних ЗМІ; проведення експрес-аналізу коментарів, відгуків, інтерв'ю, інших матеріалів у пресі, на радіо, телебаченні для визначення позиції різних соціальних груп; опрацювання та узагальнення висловлених у зверненнях громадян зауважень і пропозицій; проведення аналізу цільової інформації, що надходить до спеціальних скриньок [3].

Одним з дієвих інструментів отримання соціальної інформації про події, факти, явища соціальної реальності шляхом використання всесвітньої мережі Інтернет у стислі строки і з мінімальними затратами є Інтернет-опитування. Організація і проведення таких опитувань дозволяє органам державної влади приймати правильні і своєчасні рішення і посилити у громадян відчуття зацікавленості влади у їхніх підходах, поглядах та ставленнях. Варто зауважити, що не прозорими для громадськості залишаються мета, цілі та строки проведення таких опитувань, ступінь врахування результатів у остаточному управлінському рішенні. Тому, постає необхідність в удосконаленні методики проведення, оприлюднення та визначення ефективності результатів Інтернет-опитувань. Водночас потрібно здійснювати заходи щодо створення баз респондентів і стимулювання користувачів до участі у таких опитуваннях (запрошення на публічні заходи, е-розсилка інформаційних матеріалів, залучення до навчання тощо).

Не зважаючи на те, що існує правове забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики, державні структури демонструють неготовність враховувати думку громадськості при розробленні державних рішень. Інформація, яку влада доносить до громадянського суспільства часто є декларативною, а не конкретною. Відтак, державно-управлінські рішення не завжди відповідають проблемам та очікуванням громадян.

Безперечно, модернізація комунікативної діяльності органів державного управління у сучасних умовах потребує вирішення проблем організаційного, соціального та техніко-технологічного характеру. Зокрема, з метою вдосконалення комунікативної діяльності органів державного управління у сучасних умовах найбільш доцільно розвивати на регіональному та місцевому рівнях такі напрями: забезпечення відкритості та прозорості діяльності органів місцевого самоврядування шляхом більш повного залучення громадськості до обговорення широкого кола питань; розвиток інструментів електронної демократії задля створення оптимальних умов планування розвитку громад;

удосконалення інформаційного забезпечення сталого соціально-економічного розвитку громад (міст, селищ, сіл): екологія, освіта, соціальний захист тощо; використання новітніх інформаційно-комунікаційних технологій під час надання публічних послуг громадянам і організаціям у різних сферах діяльності; удосконалення підходів до використання комунікативного потенціалу офіційних веб-сайтів органів місцевого самоврядування; створення інтерактивних сервісів для розширення участі громадян у вирішенні суспільно значущих справ на регіональному та місцевому рівнях, у тому числі шляхом використання методів маркетингового аналізу цільової аудиторії; упровадження та розвиток сучасних інструментів взаємодії органів державного управління та зацікавлених груп на місцевому та регіональному рівнях на основі використання сучасних форм і засобів комунікації, у тому числі соціальних мереж; розширення участі громадськості у комунікативній взаємодії з органами місцевого самоврядування за рахунок реалізації навчальних програм для громадян у сфері використання інформаційно-комунікаційних технологій.

Таким чином, громадськість має стати активним, а не пасивним суб'єктом комунікативної політики. Для органів державного управління надзвичайно важливою складовою комунікативної діяльності має бути зворотний зв'язок та перехід від одностороннього інформування громадян про дії влади до двосторонньої комунікації «громадянське суспільство – державний орган – громадянське суспільство».

Список використаних джерел

1. Взаємодія органів державної влади з громадськістю: теорія та практика державного управління: монографія / А.О. Дегтяр, А.В. Халецький, С.В. Белай. Донецьк: Видавництво «Донбас», ООО «РА Ваш імідж», 2012. 415 с.
2. Куйбіда В. С. Цифрове врядування в Україні: базові дефініції понятійно-категоріального апарату. Вісник Національної академії державного управління при Президентіві України. Державне управління. 2018. №1. С. 5–11.
3. Лукін С. Сучасні аспекти цифровізації публічних просторів. Аспекти публічного управління. 2020. Том 8. Спецвипуск №1. С. 91–93.

ПРОЕКТНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ В ДІЯЛЬНОСТІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Флакей Марина Геннадіївна

здобувач вищої освіти факультету менеджмент

Миколаївський національний аграрний університет,

Постановка проблеми. У сучасних умовах територіальні громади стикаються з широким спектром проблем, які вимагають вирішення. Для цього необхідно розробляти та реалізовувати ефективні проекти, які дозволять досягти конкретних цілей та результатів.

Проектний менеджмент - це комплексний підхід до управління проектами, який передбачає використання методів, інструментів та технік для ефективного досягнення цілей проекту.

Аналіз останніх досліджень та публікацій в галузі проектного менеджменту в діяльності територіальних громад показує, що ця тема на сучасному етапі привертає увагу численних науковців та фахівців з державного управління, публічного адміністрування та регіонального розвитку. Зокрема, дослідницький інтерес виявляють такі видатні науковці, як А. Авер'янов, Н. Г. Атаманчук, В. Бакуменко, В. Малиновський, Ю. Ковбасюк, К. Ващенко, Н. Нижник, С. Стеценко, Ю. Сурмін, В. Загуменник, В. Проценко та інші. В їхніх дослідженнях акцентується на важливості впровадження проектного підходу у діяльність територіальних громад з метою підвищення ефективності та результативності управління регіональним розвитком.

Мета: дослідити та проаналізувати особливості проектного менеджменту в діяльності територіальних громад.

Завдання дослідження: здійснити теоретичний аналіз системи проектного менеджменту в діяльності територіальних громад.

Виклад основного матеріалу. Сучасний український уряд постійно вдосконалює систему державного управління з метою підвищення ефективності

та результативності процесів розвитку. Однією з ключових складових вдосконалення діяльності територіальних громад стало впровадження проектного менеджменту. Цей підхід вже давно зарекомендував себе як дієвий інструмент управління проектами та програмами на різних рівнях [3].

Проектний менеджмент полягає в систематичному плануванні, виконанні та контролі проектів з метою досягнення поставлених цілей та завдань. Важливою рисою проектного підходу є фокус на результати, які він має намір досягти. Іншими словами, проектний менеджмент спрямований на розв'язання конкретних завдань та вирішення конкретних проблем, замість розпорошення ресурсів на незв'язні і нецільові ініціативи [6].

У контексті територіальних громад, проектний менеджмент може бути важливим інструментом для розвитку регіональних ініціатив та підвищення якості життя місцевого населення. Розглянемо деякі ключові аспекти впровадження проектного менеджменту в діяльність територіальних громад:

1. Стратегічне планування: Проектний менеджмент передбачає ретельне стратегічне планування, яке дозволяє визначити пріоритети та напрямки розвитку громади. Це допомагає створити відомий контекст для реалізації окремих проектів та забезпечити їх відповідність загальній стратегії.

2. Ефективне використання ресурсів: Проектний підхід допомагає ефективно використовувати обмежені ресурси. Проектні команди можуть чітко розуміти, скільки коштів та часу потрібно для досягнення результатів, і спрямовувати зусилля на те, що дійсно має значення.

3. Залучення спільноти: Впровадження проектного менеджменту може бути важливим механізмом для залучення місцевої спільноти до прийняття рішень та виконання проектів. Це може покращити рівень участі громадян у вирішенні місцевих питань.

4. Моніторинг і оцінка: Проектний менеджмент надає інструменти для систематичного моніторингу та оцінки виконання проектів. Це дозволяє вчасно виявляти проблеми та коригувати плани, що важливо для досягнення успіху.

5. **Управління ризиками:** В рамках проектного менеджменту визначення та управління ризиками відіграють важливу роль. Це допомагає уникнути негативних наслідків та забезпечити стабільність проектів [2;4].

Проектний менеджмент в територіальних громадах є важливим інструментом для досягнення регіонального розвитку та підвищення якості життя місцевого населення. Він дозволяє оптимізувати використання ресурсів, спрямовувати зусилля на важливі завдання та залучати громадян до процесів управління. Відповідно до цього, впровадження проектного менеджменту в територіальних громадах є важливим кроком у напрямку сталого розвитку та покращання якості життя українського суспільства.

Висновки. Проектний менеджмент є корисним інструментом для управління проектами та програмами в сфері розвитку територіальних громад.

- Стратегічне планування важливо для визначення пріоритетів та напрямків розвитку громади.
- Залучення місцевої спільноти є важливим для підтримки та відповідальності.
- Моніторинг та оцінка допомагають виявити проблеми та коригувати плани.
- Управління ризиками є необхідним для уникнення негативних наслідків та забезпечення стабільності проектів.

Загалом, впровадження проектного менеджменту сприяє покращенню ефективності управління регіональним розвитком і поліпшенню якості життя місцевого населення.

Список використаних джерел

1. Авер'янов А.А. Проектний менеджмент: підручник. Київ: КНЕУ. 2018. 248 с.
2. Атаманчук Н.Г. Проектний менеджмент в діяльності громад. Київ: Видавництво КНУ імені Тараса Шевченка. 2017. 78 с.

3. Малиновський В. Проектний менеджмент для розвитку громад. Київ: Ліга-Прес. 2019. 104 с.
4. Ковбасюк Ю. Основи проектного менеджменту в діяльності територіальних громад. Львів: Світанок. 2020. 164 с.
5. Сурмін Ю. Проектний менеджмент територіальних громад: практичний посібник. Київ: Основа. 2018. 96 с.
6. Проценко В. Управління проектами в діяльності громад: методичні рекомендації. Дніпро: Видавництво ДНУ. 2019. 257 с.

Секція 6.

*ОСОБЛИВОСТІ
БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ
ТА ФІНАНСОВОГО
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ
ЕКОНОМІКИ НА МАКРО- ТА
МІКРОРІВНІ*

ВИТРАТИ ОПЕРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

**Агафонов А.О., магістрант,
Христенко О.А., доцент кафедри економіки підприємств,
Миколаївський національний аграрний університет**

В умовах ринкової економіки головною метою для кожного підприємства є отримання прибутку. Одним із найважливіших способів збільшення прибутку на будь-якому підприємстві є зменшення його операційних витрат. Науковці сходяться у поглядах (А.Д. Шеремет, С.В. Калабухова, І.Д. Лазаришина та інші) на важливості таких основних принципів економічного аналізу (операційних витрат), як: ефективність (економічність), конкретність, комплексність, науковість, об'єктивність, оперативність, періодичність, системність. Тож, досліджуючи різноманітні наукові роботи, можна сказати, що саме аналіз операційних витрат найбільш доцільно характеризує ефективність використання ресурсів і найбільш точно визначає рентабельність діяльності.

Відповідно до П(С)БО 16 «Витрати»: «Витрати — це зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, які призводять до зменшення власного капіталу» [1].

На думку Мних Є.В., операційні витрати є основною складовою витрат підприємства. До них входять: виробнича собівартість реалізованої продукції, адміністративні витрати, витрати на збут, інші операційні витрати.

До виробничої собівартості включають: прямі матеріальні витрати, прямі витрати на оплату праці, інші прямі витрати.

До складу прямих матеріальних витрат включається вартість сировини та основних матеріалів, що утворюють основу об'єкта витрат, у тому числі купівельних напівфабрикатів та комплектуючих виробів, допоміжних та інших матеріалів, які можуть бути безпосередньо віднесені до цього об'єкта витрат.

До складу прямих витрат на оплату праці включаються заробітна плата та інші виплати робітникам, зайнятим у виробництві продукції, виконанні робіт

або наданні послуг, які можуть бути безпосередньо віднесені до конкретного об'єкта витрат.

До складу інших прямих витрат включаються всі інші виробничі витрати, які можуть бути безпосередньо віднесені до конкретного об'єкта витрат, зокрема відрахування на соціальні заходи, орендна плата за земельні ділянки, амортизація, вартість придбаних послуг, прямо пов'язаних з виробництвом продукції, виконанням робіт, наданням послуг, втрати від браку, які складаються з вартості остаточно забракованої з технологічних причин продукції (виробів, вузлів, напівфабрикатів), зменшеної на її справедливую вартість, та витрат на виправлення такого технічного неминучого браку тощо.

До адміністративних витрат на підприємстві належать:

а) загальні корпоративні витрати (організаційні витрати, витрати на проведення річних зборів, представницькі витрати тощо);

б) амортизація та витрати на утримання основних засобів, інших матеріальних необоротних активів загальногосподарського використання;

в) витрати на службові відрядження та інші витрати апарату управління тощо.

Витрати на збут включають:

а) оплату праці та комісійні винагороди продавцям, торговим агентам і працівникам підрозділів, які забезпечують збут;

б) витрати на рекламу та дослідження ринку (маркетинг);

в) витрати на відрядження працівників, зайнятих збутом тощо.

Серед інших операційних витрат слід виокремити:

а) собівартість реалізованих виробничих запасів;

б) сумнівні (безнадійні) борги та втрати від знецінення запасів;

в) втрати від операційної курсової різниці (тобто від зміни курсу валюти за операціями, активами і зобов'язаннями, які пов'язані з операційною діяльністю підприємства) тощо.

Мета аналізу витрат на підприємстві полягає у визначенні резервів можливого зменшення витрат операційної діяльності внаслідок більш ефективного використання виробничого потенціалу підприємства [2].

Основними методами проведення аналізу витрат на підприємстві є: загальний аналіз, факторний аналіз, ретроспективний аналіз, перспективний аналіз, метод ABC, метод деталізації, горизонтальний аналіз, вертикальний аналіз - визначення структури підсумкових показників з виявленням зміни кожної позиції порівняно з попереднім періодом, нормативні моделі, порівняльний аналіз.

На нашу думку, для оптимізації операційних витрат на підприємстві слід передбачити проведення інноваційних заходів:

- впровадження нових технологій;
- поліпшення організації виробництва та праці;
- моніторинг внутрішнього та зовнішнього аудиту;
- застосування ресурсозберігаючої техніки;
- використання маловідходних технологій тощо.

В результаті ці заходи сприятимуть усуненню непродуктивних витрат і втрат, ліквідації браку, кращому обслуговуванню обладнання, посиленню контролю за зберіганням ресурсів, зменшенню частки управлінських видатків тощо.

Отже, аналіз операційних витрат на підприємстві дозволяє оптимізувати процес виробництва та надати повну аналітичну інформацію для його подальшого стратегічного розвитку.

Список використаних джерел

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку (П(С)БО) 16 "Витрати" (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. — Режим доступу до джерела: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00_2

2. Рокожиця А.Ю. Аналіз операційних витрат: стаття [Електронний ресурс]. — Режим доступу до джерела: <https://chmnu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/07/Rokozhitsya-A.YU.-Ivata-V.V..pdf>

ДО ПИТАНЬ ФІНАНСОВОГО ВИРІВНЮВАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

Беновська Л.Я.,

**к.е.н., ст. досл. ДУ «Інститут регіональних досліджень
ім.М.І.Долішнього НАН України»**

Карвацький Р.,

**аспірант, ДУ «Інститут регіональних досліджень
ім.М.І.Долішнього НАН України»**

Проведення реформи децентралізації в країні дало позитивні результати та підвищило роль локальних елементів (матеріальних, нематеріальних активів окремих територій), що в сумі створюють ефективний потенціал регіонального розвитку. Одним з методів стимулювання ендogenous розвитку територій стала зміна моделі фінансового вирівнювання та перехід від горизонтального вирівнювання «за видатками» до горизонтального вирівнювання «за доходами». Однак впровадження нової системи вирівнювання, хоч і сприяє зацікавленості органів місцевої влади у нарощуванні дохідної бази бюджетів, проте впирається в проблеми, пов'язані з невідповідністю перерозподілу ресурсів і повноважень між органами державної, регіональної та місцевої влади, нестабільністю та непослідовністю законодавчих нововведень, необґрунтованістю розрахунку індексу податкоспроможності тощо.

Метою дослідження є дослідження проблем фінансового вирівнювання місцевих бюджетів

Розрахунок індексу податкоспроможності, який використовується для проведення горизонтального вирівнювання розвитку територій, спирається лише на податок з доходів фізичних осіб (ПДФО), що не дозволяє досягнути справедливого перерозподілу бюджетного ресурсу та загострює процеси внутрішньорегіональної диференціації.

Диспропорції розвитку регіонів та територіальних громад в Україні ще більш посилюються в умовах зовнішніх шоків. У 2020-2021 рр. ситуація дестабілізувалась під впливом пандемії COVID-19, коли різні регіони/громади демонстрували різний рівень стійкості в умовах кризи, що зумовлено об'єктивними і суб'єктивними чинниками. А повномасштабна війна, розпочата росією після 24 лютого не лише посилює міжрегіональну диференціацію (з однієї сторони, завдала катастрофічних наслідків для соціально-економічного розвитку регіонів та територіальних громад сходу, півночі та півдня країни, а з іншої – попри спад економічної активності в центрі та заході країни на початку воєнних дій відбувається переміщення людського, фінансового капіталу та релокація бізнесу у ці регіони, що створює нові умови для їх розвитку), але і обумовила появу нових викликів для системи фінансового вирівнювання розвитку територій – значна кількість територіальних громад, які втратили економічний потенціал, або не можуть його задіяти з огляду на воєнні дії, велика кількість ВПО в громадах, які створюють додаткове навантаження на інфраструктуру приймаючих громад тощо.

Іншою причиною посилення фінансових диспропорцій розвитку стала сильна залежність обсягів місцевих бюджетів від податку на доходи фізичних осіб (ПДФО) з грошового забезпечення військовослужбовців. Під час війни значно збільшилась кількість військово службовців, військових частин, а заробітна плата військово службовців зростала вищими темпами, ніж середня заробітна плата. Як наслідок, податкові надходження місцевих бюджетів територіальних громад, де зареєстровані військові частини зросли у тричі та більше. Істотні профіцити бюджетів мають великі міста такі як Харків і Маріуполь (завдяки зменшенню видатків та збереженню надходжень ПДФО від великих платників), Одеса, Дніпро, Львів, Одеська, Харківська, Донецька, Миколаївська області. Без "військового" ПДФО бюджети Харкова, Дніпра та Миколаївської області були б дефіцитними. Високі профіцити пов'язані не лише з вищими доходами від "військового" ПДФО. Інша причина – обмеження на витрачання коштів місцевими органами влади [1].

Проблемою, чому склалась така ситуація, є те, що ПДФО сплачується суб'єктами господарювання за місцем юридичної адреси, або адреси відокремленого підрозділу. Громади нерідко «спекулювали» на цьому, намагаючись зареєструвати військову частину на своїй території. Рішення вилучити, починаючи з жовтня 2023 року, весь «військовий» ПДФО до державного бюджету не лише негативно відобразиться на місцевих бюджетах, але створює загрозу реалізації розпочатою реформи Децентралізації.

Як показує світовий досвід для більшості країн місце зарахування ПДФО співпадає з місцем проживання платників податку. Існує кілька причин доцільності такого підходу: По-перше, базова ідея ПДФО полягає у тому, що це податок на загальні доходи осіб (девіденти, відсотки, орендна плата тощо), а не лише на заробітну плату, тому важливо його прив'язувати до особи, а не до різних місць, де вони нараховуються. По-друге, зарахування ПДФО за місцем проживання забезпечує відповідність між юридичною та фіскальною юрисдикціями (органи місцевого самоврядування витрачають кошти людей, які за них голосують і перед якими вони є політично підзвітними). По-третє, справедливим є надання послуг своїм мешканцям [2].

На державному рівні вже давно обговорюються питання необхідності заміни чинної системи зарахування ПДФО, що потребує розробки інформаційної системи для одержання та зберігання даних про ідентифікаційний номер платника податку, його податкові платежі, місце проживання та інше. Процес переходу сповільнюється через необхідність залучення додаткових фінансових ресурсів, потреби налагодження міжвідомчої координації, невідповідності між фактичним місцем проживання та офіційно зареєстрованим місцем проживання мешканців [3].

Список використаних джерел

1.Гайдай. Ю. Питання на 120 мільярдів, що буде якщо у місцевих бюджетах забрати «військовий» ПДФО? <https://www.epravda.com.ua/publications/2023/09/15/704347/>.

2.Левітас Т. Зарахування ПДФО до місцевих бюджетів в Україні: аналіз стану і перспективи. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/13780>

3.Сторонянська І., Бенівська Л., Мединська Т. Система фінансового вирівнювання в Україні в умовах сучасних викликів: основні проблеми та напрями їх вирішення. Фінанси України 2023. №2. С.53-70.

ДОКУМЕНТАЛЬНЕ ПІДТВЕРДЖЕННЯ ПЕРЕБУВАННЯ У ВІДРЯДЖЕННІ ПРОТЯГОМ ОДНІЄЇ ДОБИ

**Волошина О.В.,
науковий співробітник ННЦ «Інститут аграрної економіки»**

Досить часто працівники повинні виконувати завдання, що пов'язані з основною діяльністю підприємства чи організації, поза місцем своєї постійної роботи. Нагадаємо, що такі поїздки за розпорядженням керівника до інших населених пунктів на визначений строк згідно пункту 1 розділу I Інструкції про службові відрядження в межах України та за кордон, затвердженої наказом Міністерства фінансів України від 13.03.1998 р. №59 [1], визнаються службовими відрядженнями. Зауважимо, що Інструкція №59 не обов'язкова для виконання роботодавцями, які не фінансуються з бюджету, проте нею можна користуватись як рекомендацією, оскільки іншого нормативного документа про відрядження немає.

Ще донедавна для компенсації добових було достатньо наказу про відрядження. Та з 01.04.2023 р. запрацювали підзвітні зміни, що пов'язані з Законом України від 12.01.2023 р. №2888-IX [2]. Наразі фактична кількість днів перебування у відрядженні визначається згідно з наказом про відрядження за наявності одного чи декількох документальних доказів перебування особи у відрядженні (проїзних документів, рахунків на проживання, відміток прикордонних служб про перетин кордону, будь-яких інших документів, які підтверджують фактичне перебування працівника у відрядженні) (пп. 170.9.1 Податкового кодексу України) [3]. У цьому ж підпункті була та надалі залишається норма, що до оподатковуваного доходу платника податку не включаються будь-які витрати на відрядження за наявності документів, які підтверджують зв'язок такого відрядження з господарською діяльністю роботодавця (протокол про наміри, укладений контракт чи договір, акт виконаних робіт, документи про участь у переговорах та інших заходах).

Запрошення сторони, що приймає, недостатньо, оскільки не факт, що підприємство на це запрошення відгукнулось.

Для водія, який на вантажному автомобілі перевозить продукцію чи товар до іншого міста, підтвердження перебування у відрядженні може бути товарно-транспортна накладна. В ній обов'язково зазначають автомобіль, водія, населений пункт, дані про приймання-передачу вантажу (підписи та прізвища уповноважених осіб відправника та одержувача).

Подорожній лист не зможе підтвердити перебування працівника у відрядженні, оскільки на ньому відсутні будь-які відмітки сторони, що приймає.

Але що ж робити, коли відрядження на один день і працівник не проживав й не користувався транспортом за місцем відрядження? Чи можна використовувати посвідчення про відрядження, щоб добові не ставали додатковим благом працівнику?

Щодо застосування посвідчення про відрядження, то жоден нормативний акт не передбачає його використання, та й форму його давно скасували. Звісно, за потреби можна розробити власну форму посвідчення про відрядження з усіма обов'язковими реквізитами та запровадити її окремим наказом. Окрім того, роль посвідчення про відрядження може виконати копія наказу про відрядження із позначками на ній «прибув» та «вибув». Проте не слід забувати, що печатки не є обов'язковими до застосування, а власноруч розроблене посвідчення про відрядження може бути додатковим, але не єдиним документом. Деякі консультанти вважають, що маючи на руках лише посвідчення про відрядження, підприємство не матиме підстав оплачувати добові працівнику. Оновлений Податковий кодекс вимагає наявності доказів перебування у відрядженні – це транспортні квитки, готельні рахунки тощо. Державна податкова служба України у своїй індивідуальній податковій консультації від 27.06.2023 р. № 1503/ІПК/99-00-24-03-06 [4] взагалі для вирішення даного питання радить звернутись до Міністерства фінансів

України, як центрального органу виконавчої влади, який забезпечує формування й реалізує державну політику у сфері бухгалтерського обліку.

Слід пам'ятати, що ПКУ визначає порядок оподаткування коштів, виданих на відрядження, а не сам склад витрат на відрядження чи їх порядок врахування в складі витрат в бухгалтерському обліку. Роботодавці можуть відшкодувати працівнику всі понесені витрати на відрядження і визнати їх в бухгалтерському обліку на підставі лише одного наказу, але ці суми доведеться оподаткувати податком на доходи фізичних осіб.

Описана проблема досить актуальна для багатьох платників податків. Вона потребує не лише її озвучення, але й професійного вирішення. Доцільним є формування відповідними органами чітких роз'яснень щодо визначення первинних документів, які підтверджують фактичне перебування особи у відрядженні протягом однієї доби на власному транспорті.

Список використаних джерел

1. Інструкція про службові відрядження в межах України та за кордон, затверджена наказом Міністерства фінансів України від 13.03.1998 р. № 59. Дата оновлення: 12.05.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0218-98> (дата звернення: 09.10.2023).
2. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо платіжних послуг: Закон України від 12.01.2023 р. №2888-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2888-20> (дата звернення 09.10.2023).
3. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. Дата оновлення: 03.09.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 09.10.2023).
4. Індивідуальна податкова консультація Державної податкової служби України від 27.06.2023 р. № 1503/ППК/99-00-24-03-06 URL: <https://online.dtkt.ua/2023/28/74344>.

ВИКОРИСТАННЯ СТАТИСТИЧНИХ МЕТОДІВ У СОЦІОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

Воробйова Софія Сергіївна,
здобувач вищої освіти спеціальності 073 «Менеджмент»
Миколаївський національний аграрний університет

Сучасні соціальні дослідження та опитування є складними інструментами для вивчення поведінки, думок і настроїв людей в суспільстві. Для аналізу отриманих даних необхідні відповідні статистичні методи та інструменти, що дозволяють провести якісний та кількісний аналіз даних.

Статистичні методи є важливим інструментом для аналізу соціологічних досліджень та опитувань, оскільки вони дозволяють описати та проаналізувати зібрані дані, з'ясувати зв'язки між різними змінними та зробити висновки на основі цих даних.

Під час проектування соціологічного дослідження потрібно вирішити сім завдань:

- 1) скласти словник змінних;
- 2) визначити одиниці дослідження та об'єкт;
- 3) побудувати простір ознак;
- 4) сформулювати гіпотези;
- 5) перевести концептуальні визначення в операційній;
- 6) розробити проект вибірки;
- 7) опрацювати і проаналізувати соціологічну інформацію, підбити результати [1].

Основні статистичні методи, які використовуються для аналізу соціологічних досліджень та опитувань, включають у себе:

1. Описова статистика. Цей метод дозволяє описати та визначити характеристики зібраних даних, такі як середнє значення, медіана, мода, дисперсія та інші.

2. Кореляційний аналіз. Цей метод дозволяє встановити зв'язок між двома змінними. Кореляційний коефіцієнт може бути позитивним, коли зі збільшенням однієї змінної збільшується інша, або негативним, коли зі збільшенням однієї змінної зменшується інша.

3. Регресійний аналіз. Цей метод дозволяє встановити зв'язок між однією змінною та іншою змінною або змінними. Регресійна модель може бути лінійною або нелінійною.

4. Аналіз дисперсії. Цей метод дозволяє встановити рівень впливу різних факторів на результати дослідження.

5. Факторний аналіз. Цей метод дозволяє визначити фактори, які впливають на результати дослідження.

6. Дискримінантний аналіз. Цей метод дозволяє встановити відмінності між двома або більше групами об'єктів.

7. Логістична регресія. Цей метод дозволяє встановити зв'язок між однією або більше незалежними змінними та ймовірністю виникнення певного події або результату.

8. Аналіз варіації. Цей метод дозволяє визначити відмінності між групами дослідження залежно від певних факторів.

9. Множинна регресія. Цей метод дозволяє встановити зв'язок між багатьма незалежними змінними та залежною змінною [2].

Під час вивчення статистичних методів для аналізу соціологічних досліджень та опитувань, важливо розуміти, як правильно виконувати розрахунки та інтерпретувати отримані результати. Також слід пам'ятати, що статистичні методи слід застосовувати з обережністю та розумінням їх обмежень і можливих помилок, оскільки вони можуть бути чутливими до певних чинників та припущень.

Вивчення статистичних методів для аналізу соціологічних досліджень та опитувань дозволяє проводити якісний та кількісний аналіз даних, що отримані в процесі соціальних досліджень. Комбінація різних методів дозволяє зробити повну та точну характеристику досліджуваної вибірки та генеральної

сукупності. Отримані результати можуть бути використані для прийняття рішень у соціальних сферах, політиці, бізнесі та інших галузях діяльності [3].

Найбільш поширений вид опитування - анкетування. Воно є груповим і індивідуальним. Групове опитування застосовується за місцем роботи або навчання. Один анкетер найбільш ефективно працює з 15-20 особами. При цьому досягається 100% повернення анкет, підтримуються взаємні стосунки між анкетерами й респондентами. При індивідуальному анкетуванні анкети розповсюджуються на робочих місцях чи за місцем проживання респондентів. Термін повернення анкет заздалегідь обговорюється.

Соціологічна анкета - це система запитань, об'єднаних єдиним дослідницьким задумом і спрямованих на з'ясування кількісно-якісних характеристик об'єкта і предмета аналізу. До анкети висувається ряд вимог, яких треба дотримуватись при їх конструюванні. Запитання соціологічних анкет повинні класифікуватися за змістом (про факти свідомості, поведінки, особу респондентів), за формою (відкриті й закриті, прямі й непрямі), за функціями (основні й неосновні) тощо.

Інтерв'ювання. Цей метод опитування зараз використовується рідше, ніж методи анкетування. Інтерв'ю беруть за місцем роботи, за місцем проживання. Розрізняють три види інтерв'ю: формалізоване, фокусоване, вільне [4].

Особливістю матеріалів соціологічних досліджень як джерела є також те, що вони мають подвійний рівень інформації. Анкети, інтерв'ю, спостереження, що зібрані під час дослідження, є джерелом першого рівня. Узагальнені наслідки соціологічних досліджень, оформлені у вигляді звітів, інформаційних повідомлень, довідок, статей, монографій тощо є джерелом другого рівня [5].

Важливо враховувати, що статистичний аналіз не є повним описом досліджуваної ситуації, а лише дає змогу зробити певні висновки на основі даних, які були зібрані в ході дослідження. Для успішного проведення соціологічного дослідження необхідно правильно формулювати питання опитування, розробляти методику збору даних та правильно аналізувати отримані результати.

У процесі вивчення статистичних методів для аналізу соціологічних досліджень та опитувань, необхідно оволодіти знаннями з теорії ймовірності, математичної статистики та засобами статистичного аналізу даних.

Таким чином, вивчення статистичних методів для аналізу соціологічних досліджень та опитувань є необхідним для здійснення наукових досліджень у галузі соціології, а також є важливим для розвитку бізнесу, прийняття рішень у політичних та соціальних сферах.

Список використаних джерел

1. Зборовський Г. Е. Загальна соціологія : підручник / Зборовський Г. Е. – 3-е изд., испр. і допов. – Москва : Гардаріки, 2004. – 592 с
2. Соціологія : підручник / Н. П. Осипова, В. Д. Воднік, Г. П. Клімова та ін. ; за ред. Н. П. Осипової. – Київ : Юрінком Інтер, 2003. – 336 с.
3. Методи аналізу даних : навчальний посібник для студентів / В.Є. Бахрушин. – Запоріжжя : КПУ, 2011. – 268 с.
4. Соціологічне дослідження: суть, види, складові, методи, цілі [Електронний ресурс] // Освіта.уа. – 2010. – Режим доступу до ресурсу: <https://osvita.ua/vnz/reports/sociology/12676/>.
5. Калакура Я.С., Войцехівська І.Н., Павленко С.Ф. та ін. Історичне джерелознавство: підручник. Київ: Либідь, 2002. 488 с.

Науковий керівник- Христенко О.А., кандидат економічних наук, доцент кафедра економіки підприємств

АНАЛІЗ ВИТРАТ НА ВИРОБНИЦТВО ПРОДУКЦІЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Кучмієва Т.С.,

кандидат економічних наук,

доцент кафедри економічної кібернетики,

комп'ютерних наук та інформаційних технологій

Зозуля О. В., здобувач вищої освіти,

Миколаївський національний аграрний університет

Постановка проблеми. Сільське господарство є ключовою галуззю, що забезпечує продуктами та ресурсами велику кількість населення. Ефективне управління витратами на виробництво є стратегічною необхідністю для забезпечення сталого розвитку сільськогосподарського сектору. Аналіз витрат дозволяє виявити оптимальні шляхи оптимізації виробничих процесів, підвищення ефективності використання ресурсів, зменшення витрат і збільшення прибутковості підприємств, що має важливе значення для економічного зросту та забезпечення продовольчої безпеки.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Аналіз витрат на виробництво підприємств вивчався численними вченими та експертами у галузі економіки та сільського господарства. Дослідження включають аналіз структури та динаміки витрат, врахування впливу різних факторів, таких як технологічні нововведення, ринкові умови та законодавство.

Метою та завданням полягає в систематичному дослідженні та оцінці фінансових, матеріальних та ресурсних затрат, спрямованих на виробництво аграрної продукції. Цей аналіз дозволяє виявити оптимальні шляхи оптимізації витрат, підвищення ефективності виробництва та прийняття обґрунтованих управлінських рішень для досягнення позитивних економічних результатів на сільськогосподарських підприємствах.

Виклад основного матеріалу. Аналіз витрат на виробництво продукції

сільськогосподарських підприємств є важливим елементом стратегічного управління в аграрній сфері. Він охоплює комплексне дослідження витрат на різні складові виробництва, такі як сировина, праця, енергія, обладнання та інші ресурси, щоб забезпечити оптимізацію виробничих процесів, підвищення ефективності виробництва та конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств. Що дозволяє керівництву приймати обґрунтовані рішення щодо управління ресурсами та планування стратегій розвитку для досягнення оптимальних економічних результатів. До основних аспектів відносять витрати на сировину, робочу силу, енергію, обладнання та інфраструктуру, а також ефективність використання ресурсів для підвищення продуктивності та конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств. На величину витрат виробництва впливають різні чинники, які можна об'єднати в дві загальні групи — зовнішні та внутрішні. До зовнішніх факторів включають державне регулювання економіки, економічну географію та політико-правове середовище, природно-кліматичні умови, еластичність цін реалізації, рівень цін на виробничі ресурси, рівень цін на сільськогосподарську продукцію. До внутрішніх факторів належать виробничі потужності сільськогосподарської техніки, впровадження інноваційних технологій виробництва, обслуговування діяльності з продажу продукції, економія ресурсів, бізнес, інформаційне забезпечення, організація управління і виробництва, планування і нормування витрат на всіх стадіях технологічного процесу виробництва, техніко-технологічне забезпечення, умови виробництва та ін.

У сільському господарстві в якості специфічних засобів виробництва є живі організми, рослини і тварини, розвиток та продуктивність яких підпорядковані біологічним законам, що зумовлює сповільненість кругообігу коштів. Вони різняться в галузях рослинництва й тваринництва, що в свою чергу вимагає індивідуального підходу до управління витратами виробництва, рівень яких може змінитися не тільки під дією техніко-економічних факторів, але й також біологічних. Так, у рослинництві тривалість обороту авансованих коштів становить приблизно рік, а в тваринництві, наприклад, в м'ясному

скотарстві – більше року. У рослинництві тривалість виробничого циклу не дає можливості щомісяця визначати нормативну й фактичну собівартість продукції, що зумовлює накопичення нормативних витрат за окремими видами робіт з вирощування сільськогосподарських культур. При цьому фактичні витрати та кінцеві фінансові результати діяльності (прибуток або збитки) визначають лише після закінчення періоду виробництва. Як наслідок, звітна калькуляція продукції рослинництва складається один раз на рік, і не потребує щомісячного перерахунку за нормами незавершеного виробництва. У тваринництві ж фактична собівартість продукції може визначатися щомісячно (молоко, яйця). Таким чином, процес відтворення в сільському господарстві тісно пов'язаний з дією природних та біологічних факторів [2].

Висновки. Отже, аналіз витрат виробництва та їх зміни є ключовим у прийнятті управлінських рішень. Ці витрати залежать від зовнішніх та внутрішніх факторів, що включають економічні, біологічні, технологічні та організаційні аспекти. Сільське господарство має специфічні особливості, такі як вагомість авансових витрат, вплив біологічних законів на продуктивність, тривалість виробничого циклу та сезонність, що потребує індивідуального управління витратами та врахування впливу природних факторів.

Список використаних джерел

1. Іщенко Я. Б. Організаційні основи побудови системи обліку витрат виробництва фермерських господарств *Регіональна економіка*. 2023. № 3.. С. 85-93.
2. Костякова А.А. Формування витрат виробництва в галузі рослинництва господарств. *Облік і фінанси*. 2022. № 2(76). С. 13-20.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЕКОНОМІЧНОЇ СУТНОСТІ ТА КЛАСИФІКАЦІЇ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ

Онопрійчук Д. О.

здобувач вищої освіти групи МЕН 4/2

Миколаївський національний аграрний університет

Постановка проблеми. У сучасному світі зі зростаючою економічною активністю, важливим фактором є ефективне використання ресурсів, особливо основних засобів, які мають важливе значення для виробництва та бізнесу. Однак проблемою є недостатнє розуміння їхньої сутності та потреба у чіткій класифікації, що б допомогла підприємствам краще управляти цими ресурсами. Дослідження теоретичних аспектів цих питань спрямоване на розв'язання цієї проблеми та надання підприємствам зрозумілих інструментів для оптимізації використання основних засобів у сучасних умовах господарювання.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Багато науковців (як вітчизняних, так і зарубіжних) займаються питанням оптимізації основних засобів на підприємствах. Зокрема, С. Мочерний, Т. Бутинець та багато інших. Однак, тема є дуже актуальною і потребує подальшого детального вивчення.

Мета і завдання дослідження. Метою даного дослідження є розкриття теоретичних аспектів економічної сутності основних засобів та розробка систематизованої класифікації цих ресурсів. Важливо з'ясувати, як основні засоби сприяють економічному розвитку. Завдання дослідження включають в себе Аналіз економічної літератури та поглиблене вивчення понять, пов'язаних з основними засобами, для з'ясування їхньої сутності та ролі в економічному процесі та проведення класифікації основних засобів.

Виклад основного матеріалу. Основні засоби відіграють важливу роль у розвитку виробничих потужностей країни і загальній економіці. Ці ресурси є ключовими для забезпечення виробництва товарів та послуг, що в свою чергу сприяє генерації доходів для економіки країни. Основні засоби також

виступають джерелом прибутку для підприємств та можуть значно підвищити продуктивність праці завдяки впровадженню передових технологій та процесів автоматизації виробництва.

Важливим є визначення поняття «основні засоби». Так, Згідно П(С)БО 7 «Основні засоби» - матеріальні активи, які підприємство утримує з метою використання їх у процесі виробництва або постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких більше одного року (або операційного циклу, якщо він довший за рік) [1].

У табл. 1 наведено основні групи основних засобів. Залежно від групи, до якої віднесено той чи інший об'єкт основних засобів, встановлено мінімально допустимі строки їх амортизації [2].

Таблиця 1. Групи основних засобів та їх мінімально допустимі строки амортизації

№	Група основних засобів	Мінімально допустимі строки амортизації
1	Земельні ділянки	не встановлено
2	Капітальні витрати на поліпшення земель	15 років
3	Будинки, споруди та передавальні пристрої	відповідно 20, 15 та 10 років
4	Машини та обладнання	5 років
5	Транспортні засоби	5 років
6	Інструменти, прилади, інвентар (меблі)	4 роки
7	Тварини	6 років
8	Багаторічні насадження	10 років
9	Інші основні засоби	12 років
10	Бібліотечні фонди	не встановлено
11	Малоцінні необоротні матеріальні активи	не встановлено
12	Тимчасові (нетитульні) споруди	5 років
13	Природні ресурси	не встановлено
14	Інвентарна тара	6 років
15	Предмети прокату	5 років
16	Інші необоротні матеріальні активи	7 років

Джерело: побудовано автором з використанням [2].

Поділ основних засобів на групи є необхідним для більш ефективного управління цими ресурсами та розуміння їхнього впливу на економічну

діяльність. Цей процес дозволяє визначити специфічні характеристики і вимоги до різних видів основних засобів, що в свою чергу допомагає підприємствам оптимізувати їхнє використання.

Варто зазначити, що основні засоби також поділяються за різними класифікаційними ознаками. На рис. 1 наведено класифікацію основних засобів.

за ступенем використання	за вартістю	за віком
<ul style="list-style-type: none">• активні (в процесі виробництва)• пасивні (не використовуються в даний момент)	<ul style="list-style-type: none">• великі• середні• малі	<ul style="list-style-type: none">• нові (придбані нещодавно, не мають фізичного зносу)• застарілі (потребують заміни чи модернізації)

Рисунок 1. Класифікація основних засобів за ознаками

Висновки. Основні засоби відіграють ключову роль у розвитку виробничих потужностей і загальній економіці, оскільки вони є основою для виробництва товарів і послуг. Класифікація основних засобів на різні групи дозволяє більш ефективно управляти цими ресурсами та визначати їхні особливості та вимоги до амортизації.

Список використаних джерел

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 Основні засоби : Наказ Міністерства фінансів України від 27.04.2000 р. № 92 / Міністерство фінансів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00#Text> (дата звернення: 10.10.2023).

2. Податковий кодекс України : Кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI : станом на 3 верес. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 10.10.2023).

Науковий керівник - Олійник Т. Г. - канд. екон. наук, доцент кафедри економіки підприємств

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ФІНАНСОВИХ СИСТЕМ

Проненко С.С.

Здобувач вищої освіти групи ГЗ/1

Миколаївський національний аграрний університет

Наявність ефективної фінансової системи є важливою умовою функціонування економіки країни. Фінансова система є достатньо складною за своєю будовою конструкцією, результатом дії якої є реалізація балансу інтересів і протиріч фінансової політики та економіки.

Світова фінансова система функціонує як сукупність міжнародних валютних, кредитних і розрахункових відносин, пов'язаних між собою за допомогою взаємодії світових фінансових ринків, міжнародних фінансових інститутів, взаємозалежних між собою в певному порядку через світові фінансові потоки. Усі складові світової фінансової системи багатогранні і взаємопов'язані між собою, отже для її гармонійного та ефективного функціонування в умовах глобалізації необхідною умовою є злагоджена робота структурних елементів.

Розглядаючи структуру та засади побудови фінансової системи України можна виділити особливості її формування. Насамперед слід підкреслити, що кожна з ланок фінансової системи нині перебуває на неоднаковому рівні свого розвитку. Саме це свідчить про незбалансований характер фінансової системи України.

В сучасних умовах як за обсягом ресурсів, так і за роллю у суспільстві провідне місце посідають державні фінанси, особливо бюджет. Саме тут за роки створення фінансової системи незалежної держави зроблені найбільш рішучі кроки.

Фінанси суб'єктів господарювання поки що перебувають у стадії трансформації, а розподіл прибутку на фонд споживання і фонд накопичення не відповідає оптимальним нормативам. Майже весь отриманий прибуток

споживається, перетворився на додаткове джерело інфляції, а частка прибутку, що спрямовується на розвиток виробництва надто мала. Необхідно розвивати регулюючий механізм, який сприяв би інвестуванню власних фінансових ресурсів у виробничу сферу.

Фінансові інститути в Україні, які забезпечують функціонування системи страхування і фінансового ринку, перебувають на стадії формування. Їх фінансова потужність досить слабка, довіра з боку суб'єктів господарювання та населення невисока, фінансовий механізм господарювання та управління складний. Найскладніші проблеми в Україні пов'язані з розвитком фінансового ринку.

Для американської моделі характерно те, що вона базується на індивідуалізмі її учасників та принципах лібералізму - заохочує підприємницьку активність та прагнення до збагачення найактивнішої частини населення. В той же час малозабезпеченим групам створюється прийнятний рівень життя за рахунок різних пільг і допомог. Характерною рисою фінансової системи США є тенденція до підвищення рівня саморегулювання, це визначається великою кількістю та надійністю фінансових інструментів.

До елементів фінансової системи США належать: фінанси федерації, які включають федеральний бюджет, спеціальні фонди федерального рівня, фінанси державних підприємств; фінанси штатів, що мають власний бюджет, спеціальні фонди та фінанси підприємств, котрі знаходяться у власності штату; місцеві фінанси, до яких входять місцеві бюджети, фінанси комунального господарства, різноманітні фонди [1].

Західноєвропейська модель менш уніфікована, а тому важко виокремити її найхарактерніші особливості. Так, із традиційної континентальної західноєвропейської моделі випадає британська – більш схожа до американської; чи скандинавська модель держави загального добробуту. Разом з тим, західноєвропейську модель можна охарактеризувати як корпоративну модель, тобто таку, що базується не стільки на індивідуалізмі своїх учасників, скільки на їх господарських, професійних, профспілкових та інших

об'єднаннях, що реалізують свої групові інтереси, часто через соціальні протести і зіткнення. Гармонізацію цих інтересів забезпечує економічно сильна держава; інтереси приватного бізнесу часто обмежуються в інтересах решти учасників суспільства; соціальні гарантії загалом високі, а тому майнове розшарування незначне [2].

Японській моделі притаманна прихильність японців до комуналізму (общинності), тобто превалювання колективних інтересів над індивідуальними в будь-якому колективі – сім'ї, окрузі, компанії. Для такої моделі характерне незначне соціальне розшарування, а соціальні зобов'язання беруть на себе общини, а не держава. Грошово-кредитна система Японії складається з банківської системи в яку входить Центральний банк Японії та комерційні банки, інших кредитних інститутів. В Японії особливо розвинені великі об'єднання банків та підприємств. На чолі цих груп стоїть місцевий банк, що об'єднує навколо себе великі промислові підприємства [3].

Отже, відповідно до досвіду функціонування фінансових систем розвинених країн світу можна побачити, що функціонування відповідних систем здійснюється достатньо ефективно через значну роботу органів державного та місцевого управління. Формування бюджетів цих країн здійснюється на середньостроковій основі та існують великі повноваження місцевих органів влади при складанні та виконанні місцевих бюджетів.

Список використаних джерел

1. Фінансова система в США URL: <http://amerikos.com/usa/financial-s/>
2. Фінанси зарубіжних країн: навчальний посібник / [Кізіма Т. О., Кравчук Н. Я., Горин В. П. та ін.]; за ред. О. П. Кириленко. Тернопіль: Економічна думка, 2013– 287 с.
3. Фінансова система Японії URL: <http://japangid.com/regulirovanie-rynka-bankivskix-poslug/>

Науковий керівник: канд. екон. наук, доцент кафедри економіки підприємств Табацкова Г.В.

ДОСЛІДЖЕННЯ МЕТОДИКИ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ПІДПРИЄМСТВ

Пшеничний І.С.,

здобувач вищої освіти групи МЕН 4/1

Миколаївський національний аграрний університет

Постановка проблеми. Однією з ключових проблем ринкових відносин є покращення використання підприємствами основних засобів. Розв'язання даної проблеми сприятиме підвищенню технічної бази виробництва, з метою підвищення економічного та виробничого потенціалу, а також збільшення продуктивності праці та покращенню умов працівників підприємств.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання ефективного використання основних засобів є актуальним у сучасних ринкових умовах. Дослідженням даного питання займалися як вітчизняні, так і закордонні науковці, серед яких можна виділити: Бондар Н.М., Бондар Т.П., Зайцева О.Б., Ковальов А.І., Кругляк Б.С. та багато інших.

Мета та завдання дослідження. Дослідження спрямоване на те, щоб проаналізувати методичні та теоретичні аспекти ефективного використання основних фондів підприємств.

Виклад основного матеріалу. Під визначенням основних засобів характеризують активи, котрі використовуються під час виробництва товару та надання послуг у довгостроковій перспективі. Ці активи є основою для здійснення операцій виробництва та забезпечують діяльність компанії протягом певного періоду.

Основні фонди можуть містити види активів як споруди, устаткування, транспортні засоби, приладдя, техніка та інші активи, які підприємство використовує для виробництва та надання послуг. [1, с. 23]

Основні засоби складаються з двох типів фондів. Перший тип являє собою частину засобів яка бере безпосередню тривалу участь у ході

виробництва, у цей час зберігаючи фізичну форму, а вартість вхідного матеріалу переноситься на готовий виріб. Другий тип це пасивна частина засобів, яка не приймає участі в процесі виробництва та не впливає своєю вартістю на виготовлену продукцію. [2, с. 264-265]

Ефективне використання матеріальних ресурсів є важливою складовою діяльності, оскільки:

- зростає економічний потенціал підприємств та зростає рівень виробництва;
- зростає продуктивність праці, покращується рівень якості товарів та послуг;
- розширюється асортимент товарів, які мають більший попит серед клієнтів компанії. [3, с. 151-152]

У системі ринкових відносин, ключовими показниками ефективного використання ресурсів підприємства є: фондодіддача, фондомісткість, рентабельність основних фондів.

Фондодіддача є основним узагальнюючим показником використання основних засобів. Це відношення обсягу товару за досліджуваній період до основних виробничих фондів. Оберненим показником до фондодіддачі є фондомісткість.

Фондомісткість визначає чи є ефективним використання ресурсів на виробництві та відображає кількість коштів, які необхідно вкласти в підприємство, щоб забезпечити достатній рівень виробництва товарів та послуг. Його розраховують як відношення основних засобів до обсягу продукції.

Фондодіддача та фондомісткість обчислюються шляхом визначення обсягу виробництва, вираженого у вартісному, натуральному та умовному виразі.

Рентабельність основних засобів є фінансовим показником, який відображає, який прибуток отримує підприємство від використання своїх основних засобів. Чим вище цей показник, тим краще використовуються активи і тим більше прибутку отримує підприємство від своєї діяльності. [4, с. 53]

Існують різні методи, за допомогою яких можна підвищити ефективність використання капіталу на підприємстві, зокрема:

1. шляхом технічного вдосконалення засобів виробництва, це передбачає:
 - автоматизацію компонентів праці;
 - заміни та модернізації устаткування.
2. збільшенням терміну використання обладнання за рахунок:
 - зняття з експлуатації незадіяного обладнання;
 - зменшення строків ремонту техніки.
3. За допомогою поліпшення організації та управління виробництва, а саме:
 - стимулювання працівників;
 - покращення інфраструктури компанії. [5]

Висновки: Опрацьовано сучасну методологію оцінювання ефективності використання основних засобів. Для оцінювання використання ресурсів підприємства, рекомендується використовувати два основні показники - фондівіддачу та фондомісткість.

Список використаних джерел

1. Поповиченко І. В., Спірідінова К. О., Загустіна А. Є. Основні напрями підвищення ефективності використання основних фондів в сучасних умовах господарювання. Економічний простір. 2019. № 145. С. 149–159.
2. Стельмах Х., Кузьмін О. Класифікація основних засобів підприємств. Науковий вісник НЛТУ України : Зб. науково-техн. пр. 2010. С. 263–268.
3. Геращенко І., Стрижко О. Управління ефективністю використання основних засобів. Економіка і регіон. 2015. № 4 (53). С. 23–28.
4. Орошан Т. А., Кухта К. О. Дослідження ефективності використання основних фондів. Агросвіт. 2019. № 4. С. 51–55.
5. Волоська Н. Р. Аналіз стану та шляхи покращення використання основних засобів підприємства : дис. – ВНТУ, 2016.

Науковий керівник – Олійник Т.Г., кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки підприємств

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ГЕОДЕЗІЇ ТА ЗЕМЛЕУСТРОЮ

Савченко С. В.

Здобувач вищої освіти групи ГЗ/1

Миколаївський національний аграрний університет

Фінансово-економічна діяльність є важливою складовою геодезії та землеустрою, оскільки вона сприяє оптимальному використанню земельних ресурсів, забезпечує ефективне планування територій та сприяє розвитку економіки.

У сучасних умовах прискореного розвитку міст та сільськогосподарських господарств, фінансово-економічна діяльність стає необхідною в геодезії та землеустрої. Використання земельних ресурсів стає важливою складовою планування територій, розвитку інфраструктури та ефективного використання природних ресурсів. Фінансово-економічне обґрунтування рішень забезпечує раціональну організацію господарської діяльності, оптимізацію управління земельними ресурсами та підвищення ефективності державної політики у цій сфері [1].

Одним із аспектів фінансово-економічної діяльності в геодезії та землеустрої є оцінка земель. Цей процес включає визначення економічної вартості землі, орієнтування на ринкові ціни та врахування специфічних характеристик території. Фінансово-економічна оцінка земель допомагає визначити їх потенціал та рівень ризику і відтак забезпечує правильність прийняття рішень стосовно їх використання і розвитку [2].

Використання фінансово-економічних методів у геодезії та землеустрої має на меті забезпечити економічну доцільність проектів та забудови територій.

Розробка фінансово-економічних моделей дозволяє обґрунтувати параметри та умови виробництва, використовувати методи оцінки

ефективності, обґрунтовувати інвестиційну привабливість та визначити потенційний прибуток від розвитку земельних ділянок [3].

Крім того, фінансово-економічна діяльність у геодезії та землеустрої сприяє економічному розвитку регіонів. При правильному фінансово-економічному підході до землеустрою, визначенню пріоритетів та формуванні ефективних інвестиційних проектів, забезпечується стійкий розвиток регіонів з урахуванням потреб та потенціалу території [4].

У підсумку, фінансово-економічна діяльність у геодезії та землеустрої є необхідною та важливою складовою процесу управління земельними ресурсами та розробки територій. Використання фінансово-економічних методів дозволяє забезпечити раціональне використання земель та сприяти економічному розвитку геодезичного та землеустрійного секторів.

Список використаних джерел:

1. Бабміндра Д. І., Буша Д. В., Овчаренко А. В. Еколого-економічне природокористування та формування інвестиційної привабливості земельноресурсного потенціалу. Вісник Запорізького національного університету. 2015. № 4 (28). С. 72-80.

2. Романовська Д. Еколого-економічна оцінка придатності земель як фактор інвестиційної привабливості сільськогосподарського землекористування // Землевпорядний вісник. – 2008. – № 4. – С.36–39.

3. Богіра М. Вплив ринкової економіки на раціональне використання земель. Збалансоване природокористування. 2017. №1. С. 88- 91.

4. Дудич Л. Застосування економічних важелів у системі раціонального використання сільськогосподарських земель: монографія. Львів: Сполом, 2016. 154 с.

СОЦІАЛЬНА ЗВІТНІСТЬ АГРОПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

Стаценко А.І., магістрант

Погорєлова О.В.

к.е.н., професор, професор кафедри обліку і економічного аналізу
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова

Постановка проблеми. Велика кількість агропідприємств недооцінюють інструменти соціальної звітності у створенні бренду та додаткової вартості, а тому вона залишається поза їх уваги. Нефінансова звітність – новий інструментарій управління та оцінки не лише у вітчизняній практиці, а і у міжнародній економічній спільноті.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженням видів соціальної звітності займалися такі вчені, як Зінченко А.Г., Саприкіна М.А. [1], Шандова Н.В., Жосан Г.В. [2], Людвенко Д.В. [4].

Мета та завдання дослідження. Вивчення видів соціальної звітності, формування та оприлюднення Звіту зі сталого розвитку агрохолдингами України.

Виклад основного матеріалу. На даний момент немає цілісного підходу щодо формулювання та характеристика соціальної звітності. У вітчизняній та міжнародній практиці зустрічаються такі види (табл. 1).

Таблиця 1. Види соціальної звітності

Назва	Опис	Форма надання	Користувачі
Звіт з корпоративної соціальної відповідальності	Документ, який складається щорічно. Відображаються в комплексі основні результати та показники діяльності компанії в галузі соціальної відповідальності та сталого розвитку [1].	Довільна (формується у вигляді буклету та розміщується на інформаційних сайтах).	Розлоге коло користувачів, а саме рядових громадян. Направлена на популяризацію певного господарства та його продукції.
Звіт з прогресу	Демонструє рівень прогресу в повсякденній бізнес-діяльності	Окреслено певні ключові	Стейкхолдери.

	у сфері реалізації десяти принципів і, коли це є доречним, підтримку цілей ООН шляхом партнерства [2].	елементи, єдиної структури немає.	
Звіт зі сталого розвитку (за вимогами Глобальної ініціативи звітності)	Документ, який відображає сукупність даних комерційної організації, середовище існування компанії, принципи та методи співпраці з групами впливу, результати діяльності компанії в економічній, соціальній та екологічній сфері. [3].	Довільна.	Стейкхолдери. Мета: показати, як філософія, місія та стратегічні цілі суб'єкта господарювання допомагають у вирішенні ключових соціальних, економічних та екологічних проблем, що стоять перед країною, а також приносять користь тому середовищу, в якому функціонують.
Звіт про корпоративне управління	В даному документі компанія має розповісти про свої поточні справи та плани на довгострокову перспективу. Звіт має показувати як фінансову, так і нефінансову інформацію, який стан компанії та ризики діяльності [4].	Довільна	Розлоге коло користувачів, а саме рядових громадян, клієнтів та регуляторів.

Джерело: розроблено авторами на основі [1-4].

В світі соціальна звітність охоплює різноманітні напрямки локальної соціальної відповідальності. Щодо України, даний напрям хоч і набуває популярності згідно певних стандартів, однак в процесі формування нефінансової звітності недостатньо уваги приділяється взаємодії з зацікавленими сторонами та антикорупційною діяльністю, а це нагальними питаннями для української економіки.

В процесі дослідження опублікованої нефінансової інформації найбільшими агрохолдингами України, було встановлено, що лише три з них, а саме ТОВ Фірма «Астарта-Київ», ТОВ «Монсанто» та ПАТ «Миронівський хлібпродукт» щорічно формують Звіт зі сталого розвитку (табл. 2).

Таблиця 2. Формування та опублікування Звіту зі сталого розвитку агрохолдингами України

Підприємство	Роки			
	2019	2020	2021	2022
ТОВ Фірма «Астарта-Київ»	+	+	+	+
ТОВ «Кернел-Трейд»	+/-	+/-	+/-	+
ПАТ «Миронівський хлібпродукт»	+	+	+	+
ТОВ «Монсанто»	+	+	+	+
ТОВ «Українські аграрні інвестиції»	+/-	+/-	+/-	+/-

Джерело: складено авторами.

Висновки. Отже, великі агропідприємства нехтують нефінансовими інструментами звітності у формуванні брэнда та формування додаткової вартості. Сталий розвиток досі знаходиться поза їх уваги, хоча саме аграрні підприємства подають широкий перелік звітності, але не надають шансу оцінити відповідність їх діяльності положенням концепції сталого розвитку.

Список використаних джерел

1.Зінченко А.Г., Саприкіна М.А. Соціальна відповідальність в Україні: Погляди різних стейкхолдерів. *Регіональний аспект*. Київ, 2008. С. 60.

2.Шандова Н.В., Жосан Г.В. Соціальна відповідальність: навч. посіб. Херсон: вид-во ПП Вишемирський В.С., 2016. С. 308. URL: https://pidru4niki.com/83400/sotsiologiya/sotsialna_vidpovidalnist (дата звернення: 22.10.2023).

3.Valerii Zhuk, Iryna Zamula, Dmytro Liudvenko, Yevheniya Popko (2020) Development of non-financial reporting of agricultural enterprises of Ukraine. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*. Vol. 6, No 4, 76-89. URL: <https://ageconsearch.umn.edu/record/308587/> (дата звернення: 22.10.2023).

4.Людвенко Д.В. Обліково-інформаційне забезпечення сталого розвитку тваринництва: теорія, методологія, практика: дис.. д.е.н.: 08.00.09 / Київ: ННЦ «Інститут аграрної економіки», 2021. С. 367.

СУЧАСНИЙ РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТ У СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ БАНКУ

Тарасевич Н.В.,

**к.е.н., доцент, доцент кафедри банківської справи
Одеського національного економічного університету**

Прусаков Д.В.,

**магістрант факультету фінансів та банківської справи
Одеського національного економічного університету**

Постановка проблеми. Нестійкий розвиток фінансового ринку та жорстка конкуренція сприяють виникненню в банках нових ризиків і, відповідно, вимагають для забезпечення фінансової стійкості, конкурентоспроможності банківської установи побудувати адекватну систему ризик-менеджменту. Ризик-менеджмент є найважливішою сферою сучасного управління банківською установою, що пов'язана із специфічною діяльністю менеджменту в умовах невизначеності, складного вибору варіантів управлінських дій.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Розробка загальних підходів формування сучасної системи ризик-менеджменту розглянуті в наукових працях Примостки Л.О. [1, с. 42], Васильєвої Т.А., Єпіфанової А.О., Козьменко С.М. [2, с. 152], Ребрик Ю.С. [3, с. 1139], Бобиль В.В. [4, с. 10] та інших науковців. Різноманітність поглядів на формування системи ризик-менеджменту пояснюється багатогранністю даного явища. Більшість підходів є подібними, відмінності їх полягають переважно у розумінні сутнісного підходу до формування системи ризик-менеджменту в цілому.

Мета та завдання дослідження. Метою дослідження є теоретичне обґрунтування сутності сучасного ризик-менеджменту банку, механізму та інструментарію його організації.

Виклад основного матеріалу. Виникнення ризик-менеджменту як напряму стратегічного управління в банківському бізнесі спричинено дією цілої низки

чинників та тенденцій, які радикально змінили загально визначені підходи до управління банківськими ризиками. До них відносяться: глобалізація світової економіки; зростання ролі та значення фінансових ринків; практичний досвід невдалого управління банківськими установами в умовах кризових явищ; розвиток ринку похідних інструментів фондового ринку; вимоги регулюючих органів; розвиток та впровадження нових банківських продуктів та технологій.

Враховуючи багатогранність самого поняття «ризик-менеджмент» та різноманітність банківських ризиків, цю економічну категорію можна розглядати з декількох позицій: як галузь наукових знань, як явище, як процес, як систему, як мистецтво, як орган управлінської діяльності. Слід зазначити, що банківський ризик-менеджмент - це процес управління ризиками, тобто сукупність дій, спрямованих на виявлення проблем ризику та розробку способів та методів їх вирішення. При цьому метою ризик-менеджменту є забезпечення ефективності управління банком з урахуванням факторів невизначеності, які можуть вплинути негативно на результативні показники діяльності банку.

Основними базовими принципами управління ризиками у банках є: цілісність та системність; ієрархічна побудова та структуризація; відкритість та адаптивність; узгодженість; ефективність [4]. Ризик-менеджмент виконує певні функції. До функцій об'єкту управління в ризик-менеджменті мають відноситися: організація дозволу ризику; організація ризикових вкладень капіталу; організація діяльності щодо зниження величини ризику; організація процесу страхування ризиків. До функцій суб'єкта управління в ризик-менеджменті відносяться: прогнозування; організація; регулювання; координація; стимулювання; контроль [2].

Оптимальна система ризик-менеджменту банку має містити наступні елементи: точки контролю (згруповані банківські операції, які генерують банківський ризик), набір методів оцінки банківських ризиків, прогнозування ризиків, інструментарій з обмеження і зниження ризиків, форми моніторингу ризиків, інформаційні потоки та організаційну структуру, побудовану за функціональною ознакою, яка забезпечує діяльність системи.

Ефективна система управління ризиками в банку має складатися з підсистем, серед яких можливо виділити організаційну, інформаційну, аналітичну, управлінську, моніторингову підсистеми.

Висновки. Система ризик-менеджменту є основою для підвищення ефективності стратегічної діяльності банку. Вона дає змогу уникати кризових явищ, оптимально використовувати фінансові ресурси; сприяє більшій відкритості діяльності банківської установи та поліпшує комунікаційні зв'язки; забезпечує менеджмент стислим оглядом головних ризиків, а також інформацією про наявні ресурси, які виділені для впливу на високі ризики; дає менеджменту ефективну і послідовну методологію вивчення ризиків; орієнтує менеджмент на використання факторів ризик-можливостей для підвищення вартості банку.

Список використаних джерел

1. Примостка Л.О. Лисенюк О.В., Чуб О.О. Банківські ризики: теорія та практика управління: монографія. Мін-во освіти і науки України, ДВНЗ «КНЕУ ім. Вадима Гетьмана». К.: КНЕУ, 2008. 456 с.
2. Управління ризиками банків: монографія у 2 томах. Т. 1: Управління ризиками базових банківських операцій. За ред. д-ра екон. наук, проф. А.О. Спіфанова і д-ра екон. наук, проф. Т.А. Васильєвої. Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2012. 283 с.
3. Ребрик Ю.С. Сучасна парадигма антикризового управління банками в умовах ескалації системної фінансової кризи. Глобальні національні проблеми економіки. 2014. № 2. С. 1138–1144.
4. Бобиль В.В. Теоретичний аспект комплексної системи антикризового управління банківськими ризиками. Банківська справа. 2014. №2 . С. 3–20.
5. Житний П.Є. Функціонально-вартісний аналіз у ризик-менеджменті банку. URL: http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/pprbsu/2011_33/11_33_02.pdf.

ФІНАНСОВА ТА ЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ: ВІДНОШЕННЯ ДО ГЕОДЕЗІЇ

Тарасов Сергій

Здобувач вищої освіти групи ГЗ/1

Миколаївський національний аграрний університет

Особливою умовою організації підприємницької діяльності у сфері геодезії та землеустрою є потреба у ліцензуванні своєї діяльності. Для здійснення ліцензованої підприємницької діяльності необхідно отримати відповідну ліцензію та дотримуватись певних умов і правил здійснення саме цього виду діяльності.

Безпосереднє управління діяльністю геодезичними чи землепорядними організаціями та установами включає необхідність забезпечення ряду функцій – планування, організації, мотивації та контролю. Функція планування передбачає розробку місії, мети діяльності підприємства, стратегії її діяльності. В окремих випадках планування передбачає розробку бізнес-плану, який є комплексним інструментом, що дозволяє систематизувати діяльність установи, а також залучити необхідні ресурси за рахунок обґрунтування основних показників діяльності.

Одним з ключових моментів є фінансування досліджень та розробок. Геодезія включає в себе розробку та вдосконалення геодезичних інструментів, технологій та методів. Ці дослідження та розробки часто потребують фінансування, яке може бути надано як державними, так і приватними організаціями.

Також активно проводяться інвестиції у геодезичну інфраструктуру. Підтримка геодезичної інфраструктури, такої як геодезичні мережі, супутникові системи та інше обладнання, потребує значних інвестицій. Це важливо для забезпечення точних геодезичних вимірів.

Планування та будівництво інфраструктурних проєктів, таких як дороги, мости, тунелі та інші інженерні споруди, потребують геодезичних послуг для визначення точних координат і розмірів.

Фінансові аспекти пов'язані з визначенням власності, оцінкою земель та розрахунками податків на нерухомість, які вимагають геодезичних даних. Це поєднує земельну політику і власність.

Вимірювання та картографія також пов'язані між собою. Економічні рішення можуть впливати на обсяги та якість геодезичних вимірювань та картографічних робіт, оскільки фінансування часто обмежує доступні ресурси.

Фінансова політика та інвестиції в будівництво, реконструкцію та розвиток міст можуть впливати на потребу в геодезичних послугах для забезпечення точності інфраструктурних проєктів та власницьких вимірювань.

Отже, фінансова та економічна діяльність взаємопов'язана з геодезією, оскільки вона визначає фінансування досліджень, розвиток інфраструктури та доступність геодезичних послуг для різних секторів економіки.

Список використаних джерел

1. Волошин Р.В., Чорна О.С. Особливості комплексу маркетингу на ринку землевпорядних послуг. Фінансово-економічний розвиток України в умовах трансформаційних перетворень: матеріали II міжнар. наук.-практ. конф. 28 квітн. 2020 р. (ЛТЕУ, м. Львів). Тернопіль : Осадца Ю.В., 2020. 197 с.

2. Кульбака В. М. Менеджмент у землеустрої. Сучасні питання економіки і права. 2015. Вип. 2. С. 48-54. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Sper_2015_2_11

Науковий керівник: канд. екон. наук, доцент кафедри економіки підприємств Табацова Г.В.

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ПРИБУТКОМ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

Телятник В. В.,

здобувач вищої освіти освітнього ступеня Магістр ОПФ Фінанси,

банківська справа та страхування,

Полтавський державний аграрний університет

Науковий керівник: Дорошенко А. П., к. е. н., доцент, професор кафедри

фінансів, банківської справи та страхування,

Полтавський державний аграрний університет

Постановка проблеми. Підприємства повинні ефективно управляти своїм прибутком та забезпечувати стійкість не дивлячись на складні економічні умови. Нестабільність, яка може бути спричинена різними факторами, включаючи політичні кризи, зовнішні шоки, зміни на ринку та інші, створює серйозні виклики для підприємств. Тому важливо дослідити як підприємства можуть в умовах економічних коливань зберігати та забезпечувати зростання прибутку, зберігаючи при цьому стійкість та стимулюючи розвиток бізнесу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання управління прибутком підприємства розглядали ряд вітчизняних і зарубіжних науковців, а саме А. Є. Абдуллаєва, І. В. Волошин, І. М. Єпіфанова, М. І. Зверяков, Ю. В. Ігнатова, Ю. В. Масюк, О. А. Хоменко та ін. Проте динамічність ринкового середовища, зміни законодавства та воєнний стан в Україні вносять ряд коректив щодо засад управління прибутком і вимагає уточнень даного механізму.

Мета та завдання дослідження спрямовані на вивчення теоретичних аспектів та аналіз прикладних напрямів управління прибутком в умовах нестабільності, сприяючи тим самим стійкості та успіху вітчизняних підприємств.

Виклад основного матеріалу. Прибуток є одним з ключових показників

господарської діяльності будь-якого підприємства. Він відображає ефективність господарювання, конкурентоспроможність компанії та здатність генерувати фінансові ресурси для подальшого розвитку [1, с. 262]. Фактори, що впливають на управління прибутком є різноманітними і включають в себе фінансові, господарські, ринкові та адміністративні аспекти.

Військовий стан завжди створює надзвичайні виклики для бізнесу та управління прибутком. У таких умовах підприємства стикаються з нестабільністю, ризиками та змінами в соціальному, економічному та політичному середовищі. Це може впливати на їхню прибутковість, ефективність та навіть на безпосереднє існування. Ефективне управління прибутком є важливим завданням для будь-якого бізнесу.

Україна, подібно до багатьох інших країн, періодично стикається з економічною нестабільністю. Це може бути спричинене зовнішніми факторами, політичними кризами, глобальними фінансовими кризами чи іншими обставинами. У таких умовах ефективне управління прибутком підприємства стає особливо важливим завданням. Наведемо ключові особливості управління прибутком підприємства в умовах економічної нестабільності та можливі стратегії для подолання цих викликів.

1. Адаптація до змін у попиті та ринкових умовах. Умови економічної нестабільності часто призводять до коливань на ринку і змін у споживчому попиті. Підприємства повинні бути готові адаптувати свої бізнес-стратегії та продуктові лінійки до нових умов. Це може включати в себе швидку зміну цільової аудиторії, розробку нових продуктів або послуг, зміну ціноутворення та маркетингових стратегій.

2. Оптимізація витрат та ресурсів. Економічна нестабільність може призвести до зростання вартості ресурсів та послуг. У таких умовах важливо систематично аналізувати витрати підприємства та шукати можливості для їх оптимізації. Це може охоплювати впровадження більш ефективних технологій, перегляд умов постачання та скорочення надмірних витрат.

3. Фінансова стійкість та резерви. Підприємства повинні дбати про

збереження фінансової стійкості та резервів у періоди економічної нестабільності. Це включає в себе створення фондів для непередбачуваних витрат, зменшення залежності від зовнішніх фінансових джерел, планування бюджету та управління грошовим потоком.

4. Ринкова диверсифікація. Для зменшення ризику в умовах економічної нестабільності, підприємства можуть розглядати можливості для ринкової диверсифікації. Це означає розширення свого бізнесу на різні ринки або в різні сфери діяльності, що дозволяє розподілити ризики та залежність від конкретних ринків [2, с. 186].

5. Ефективне управління ризиками. Управління ризиками включає в себе оцінку можливих загроз та розробку стратегій для їх управління. Важливо розробляти плани в разі погіршення економічних умов та забезпечувати готовність до впровадження заходів у важких ситуаціях.

Таким чином, управління прибутком підприємства в умовах економічної нестабільності вимагає гнучкості, аналізу та прийняття обґрунтованих рішень. Підприємства повинні бути готові до змін і реагувати на нові умови на ринку. Тільки так вони зможуть забезпечити стабільний прибуток та успішно функціонувати в умовах економічної нестабільності України.

Висновок. Економічна нестабільність є складним викликом для підприємств в Україні. Однак з правильними стратегіями та ефективним управлінням прибутком, підприємства можуть забезпечити стійкість та подолати труднощі. Важливо реагувати на зміни на ринку, оптимізувати витрати та будувати фінансову стійкість, щоб впоратися з економічною нестабільністю та забезпечити успішний розвиток підприємства.

Список використаних джерел

1. Пиріг Д. В. Удосконалення підходів до формування механізму управління прибутком підприємства. *Збірник наукових статей магістрів*. Навчально-науковий інститут денної освіти. Полтава : ПУЕТ, 2021. С. 262–267.

2. Онищенко В. Розподіл внутрішньо групового прибутку при консолідації фінансових звітів. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2021. № 5. С. 185-191.

ОБЛІК ПРОДУКЦІЇ ТВАРИННИЦТВА ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Царук Н. Г.,

**кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри обліку і оподаткування**

**Відокремленого підрозділу НУБіП України «Ніжинський агротехнічний
інститут», м. Ніжин, Чернігівська обл.**

Для досягнення кліматичних цілей, визначених на міжнародному рівні, більшість країн, що розвиваються, планують скоротити викиди парникових газів, пов'язані з тваринництвом. Це амбітне завдання неможливо вирішити без вдосконалення системи обліку викидів, щоб задокументувати пом'якшення наслідків у тваринницькому секторі.

В країнах ЄС 17% загального обсягу викидів парникових газів припадає на тваринництво, що завдає навколишньому середовищу більше шкоди за автомобілі. Дані дослідження Greenpeace показують, що за період з 2007 по 2018 рік викиди від тваринництва збільшилися на 39 млн тонн CO₂ (+6%). При цьому тварини, яких вирощують на європейських фермах, продукують 502 млн тонн CO₂ на рік [1].

Опитування проекту Climatelinks показало, що лише п'ять із 140 опитаних країн, що розвиваються, мають методи вимірювання, звітності та верифікації парникових газів (так звана система MRV: measurement, reporting, verification), які фіксують скорочення викидів, пов'язані зі збільшенням продуктивності худоби або вдосконаленням управління сільським господарством. Більшість країн використовують звітність «Рівня 1» на основі кількості тварин. У результаті країни могли повідомляти лише про пом'якшення, досягнуте шляхом зменшення кількості тварин, навіть якщо вони досягали пом'якшення за рахунок змін у практиці їх вирощування. Враховуючи, що 92 країни включили викиди від тваринництва до своїх

національно визначених внесків, країни зацікавлені в якнайшвидшому вдосконаленні методів MRV [2].

Концепція MRV походить від Балійського плану дій, узгодженого в рамках переговорів щодо тексту Рамкової конвенції ООН про зміну клімату, прийнятої на Балі у 2007 році. Балійський план дій передбачає, що дії щодо пом'якшення наслідків зміни клімату – головним чином скорочення викидів парникових газів – має бути реалізовано у спосіб, який «можна вимірювати, звітувати та перевіряти», і ця ідея з тих пір принесла значні наслідки для міжнародних переговорів [3].

Ключовою функцією MRV є підвищення прозорості через відстеження національних рівнів викидів парникових газів, відстеження отриманих потоків кліматичного фінансування або впливу заходів із пом'якшення наслідків. MRV полегшує обмін інформацією та досвідом і дозволяє оцінити, чи досягнуто поставлених цілей. Це демонструє безперервність дій країни, що зміцнює міжнародну довіру донорів кліматичного фінансування та інших інвесторів.

Дослідження [4, 5] свідчать, що реалізація методів MRV передбачає удосконалення обліку в галузі тваринництва на всіх стадіях: від процесів вирощування тварин, транспортування і споживання продукції тваринництва до методів і практик утилізації відходів. Традиційне розуміння меж обліку у тваринництві є застарілим в умовах переорієнтації підприємств, галузі та країн на цілі сталого розвитку економіки, адже не вархує можливостей облікової оцінки впливів і наслідків виробництва продукції тваринництва. Ці впливи необхідно оцінювати та аналізувати в трьох площинах, які формують структуру звітів про сталий розвиток: екологія, соціальна сфера, корпоративне управління.

На наш погляд, удосконалення обліку у галузі тваринництва є необхідною умовою практичної реалізації методів MRV задля досягнення цілей сталого розвитку. Насамперед, потрібно окреслити його межі та предмет на основі аналізу ланцюгів виробництва і постачання продукції тваринництва. На кожному рівні ланцюга постачання худоби природні, людські, соціальні та

вироблені ресурси використовуються для виробництва кормів, тварин і їжі. Спосіб управління цими ресурсами справді впливає (позитивно чи негативно) на запаси природних, людських, соціальних і вироблених ресурсів, і відповідно, досягнення цілей сталого розвитку шляхом скорочення викидів парникових газів. Отже, сучасний облік у тваринництві повинен охоплювати (виявляти, фіксувати та оцінювати) входні ресурси, всі стадії виробництва і споживання продукції тваринництва та наслідки (впливи) такого виробництва.

Список використаних джерел

1. Farming for failure. How European animal farming fuels the climate emergency. Greenpeace, 2020. URL: <https://storage.googleapis.com/planet4-eu-unit-stateless/2020/09/20200922-Greenpeace-report-Farming-for-Failure.pdf>

2. White J., Gurwick N. Improving accounting for livestock emissions and emission reductions. *Climatelinks*, December 4, 2018. URL: <https://www.climatelinks.org/blog/improving-accounting-livestock-emissions-and-emission-reductions>

3. Wartmann S., Larkin J., Eisbrenner K., Jung M. Knowledge Product. Elements and Options for National MRV Systems based on the Autumn School of the International Partnership on Mitigation and MRV “MRV – today, tomorrow and the future”. *The International Partnership on Mitigation and MRV*, August 2013. URL: https://carbon-turkey.org/files/file/docs/Elements_and_Options_for_National_MRV_Systems.pdf

4. El-Hage Scialabba N. Chapter 14 - Full-cost accounting for decision-making related to livestock systems. In *Managing Healthy Livestock Production and Consumption*. 2022. pp. 223-244. <https://doi.org/10.1016/B978-0-12-823019-0.00026-X>

5. Людвенко Д. В. Інформаційні потреби екологічно свідомого суспільства щодо функціонування підприємств тваринництва. *Облік і фінанси*. 2020. № 4(90). С. 22-29. DOI [https://doi.org/10.33146/2307-9878-2020-4\(90\)-22-29](https://doi.org/10.33146/2307-9878-2020-4(90)-22-29)